

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

CHRONYK
VAN
HOLLAND,
VAN DEN
KLERK UIT DE LAAGE
LANDEN BY DER ZEE:
NOOIT VOORHEEN GEDRUKT.
MET EENIGE AANTEKENINGEN
ZOO VAN
PETRUS SCRIVERIUS
ALS VAN DEN
UITGEEVER.

TE LEYDEN,
By PIETER VANDER EYK,
MDCCL.

THE
LIBRARY OF THE
MUSEUM OF MODERN ART
1900
1910
1920
1930
1940
1950
1960
1970
1980
1990
2000
2010
2020

D E N H E E R E
M^R. GERARD VAN LOON,
WORDT DEEZE
K R O N Y K
V A N D E N
KLERK DER LAAGE LANDEN
BY DE ZEE:
ALS EERTYDS VAN ZYN' ED: GEKOOMEN
ZYNDE,
E N S E D E R T
MET EENIGE AANTEKENINGEN
VERMEERDERD,

* 2

NU

NU WEDER AANGEBOODEN, OPGEDRAAGEN
EN TOEGEWYD,
DOOR

*Zynen Verplichten
Dienaar*

FRANS VAN MIERIS.

FRANS

FRANS VAN MIERIS.

AAN DIE LEEST.

Mtrent deeze Kronyk van den Klerk der Laage Landen by de Zee, die ik op den raad van verscheyde goede Vrienden heden door den Druk gemeen maake, dunkt my noodig voor af te melden, dat ik de spelding, hoe ongelyk die anders aan zich zelve was, echter onveranderd en des zoo als die ons in het handschrift alom voorkwam, gelaaten hebbe; zynde alleen de kanttekeningen, die 'er by gesteld waren, door my, om den korten inhoud volkoomen te maaken, en des, voor zoo veel zulks noodig schein, merkelyk vermeerderd; even gelyk ook de aanmerkingen, gedurende eenige jaaren, dat ik dit handschrift magtig geweest ben, niet weinig aangegroeid zyn. Eenige deezer aantekeningen door den Geleerden Heer Petrus Scriverius op deeze Chronyk gemaakt, zoo als ik uit de hand van 't schrift vaststelle, zyn met P. S. gemerkt om dezelve van de andere aldus onderscheiden

* 3 zynde,

zynde, niet voor de myne te doen doorgaan en dus met eens anders veeren te pronken; hoewel dit teken ook wel by eenige weinigen onbedachtlyk verzuimd is. Verder heb ik agter deezen Kronyk schryver, nog een kort Kronykje van Holland, 't welke ik agter het handschrift van den Klerk der Laage Landen gevonden heb, en myns weetens meede nooit gedrukt is, laten volgen; om dat het tot een zelfde oogmerk dient en tot opheldering van anderen kan strekken. Betreffende de waardigheid van 't eerste dier twee Kronykjens, heeft my niet ondienstig gescheenen de aanmerkingen, die ik by eenige Schryvers op het zelve gevonden heb, hier te laten volgen; om dus zyne rechte waarde te doen begrypen.

De Heer Jan van der Does, Heer van Noordwyk, enz. aan Henrik Laurensz. Spiegel; in de voorrede op de Rymkronyk van Melis Stoke, optellende de geloofwaardigste Oude Historischryvers van 'Holland, meldt:

*Ick spreeck niet van den geen,
Die voor de tyden van Vrou Jacob in 't
gemeen*

Gear-

Gearbeit hebben yet, belangend' onse Gra-
ven.

Gelyk Jan van der BEEK, en [die voor BEEKE
dragen]

De Scryvers der (1) Abdie: wair onder ic
oic raem

Deez' (2) eengeweest te zyn, van wegen synen
naem.

Als noch ons onbekent: als insgelyx den
(3) tweeden,

Die tot Vrous Ades doot vervollicht heeft
zyn Reeden:

En die van 't eynde diens anvangen heeft
zyn Werck,

Die sich (4) Wilhelmus noemt: mit d'ONBE-
KENDE (5) CLERCK

Geboren bi der Zee wt onse laege Lan-
den.

Mitsgaders den (6) Heraut, aen Hertochs
Wilhelms handen

Toe-

- (1) De Abdy van Egmond.
(2) Melis Stoke, dees was in naam aan den Heer van der Dyes niet bekend, gelyk blykt uit de eerste druk van die Kronyk, in 't jaar 1591, te Amsterdamm gedrukt; noch ook by de uitgave van den tweeden druk, die in 't jaar 1620. in 't licht gegeven wierdt.
(3) P. Meerhout by sommigen genaamd.
(4) Wilhelmus Monachus & Procurator Egmondanus.
(5) De Schryver die wy thans in 't licht geeven.
(6) Eene nog ongedrukte Kronyk van Holland, zoo ik meene.

Toesendende zyn Bouck , oic Beijeren genoemt.

Dit syn dair sich des Landts Historie van beroemt.

In eenen (1) Brief van Arnoldus Buchellus aan Petrus Scriverius, gedagtekend den 25. Maert 1621. O. Styl.

Aengaende de M. S. duytſche Cronique, geteyckent mette hant van den Deecken van der Burch te wesen Becani, meene dat den goeden Heer daer inne is geabuseert geweest, dewylen die in veelen is verschillende met Becani translatie, niet tegenstaende eenige narrata daer mede over een comen, heeft eertyts H. Gerrit van Renesse toebehoort, ende is by syn soone H. Johan van Renesse aen den voorsz. Deecken geschoncken; daer staen eenige dingen het selve geslacht betreffende wytlopender vuytgedruet, als exempli gratia, de historie H. Johans van Renesse cum suis tempore Guidonis Episcopi Trajectensis wert aldus vertelt; Heer Jan van Renesse die wart van vrienden gewarschout, t' Utrecht daer hi lach dat-

(1) *Insign. Viror. Epist. Selectæ, ex Biblioth. J. Guil. Meelii pag. 105. & seq.*

datten Joncheer Willem overvallen wou-
den, enz. pag. 200, en 201. *Dit narré ver-
schilt van Beka, Heda, de Vulgare Cronyc-
que ende bicans allen anderen, die geen mentie
en maecken van den Heer van Culemburch,
maer seggen dat hi in een cleine schuite over-
varende, door de swaerte van wapenen met-
ten sinen verdranck. Dit boeck begint aldus:*
Een ongenoempt Clerc, geboren uten la-
gen landen bi der zee, die wt vrien sinen
begerende is warachtige Historie te bescri-
ven, wensket sinen geduchten ende gena-
digen Lantsheere, Hertoge Willem van
Beyeren, Palensgrave des Heyligen Room-
schen Ryxs &c. *Eyndigende met de navol-
gende woorden:* Ende dede den Jode open-
baerlic in den crite seggen de valsche daet,
daer namen doe de Bailiu en hincken an
eenre galge.

In de Beschryvinge van Leyden door
J. Orlers pag. 306.

*Daer by voegende, 't gene ick nieuwers
anders vinde, als in onse Chronyck Divis. xix.
Cap. xiiii. ende by den ongenoemden (1) Clerck*
* * * * *
uyten

(1) Pag. 158. en 159.

uyten laghen Landen hier vooren [pag. 303.]
gheuoemt, van den welken het onse Chronyck-
Schryver van woorde te woorde ontleent heeft,
hoe dat Graef Floris doe by de West-Vriesen
aldus bedwongen hadde, terstont daer nae oock
toech tot Staveren, om te vernemen die zeden
ende manieren van den Oost-Vriesen. Ende
want die van Staveren wel vernomen hadden
des Graven mogentheyt, dix hy aen den West-
Vriesen getoont hadde, hoe dat by syne Sloo-
ten aldaer in den Lande gheset hadde, tegen
haren danck ende spyte, ende hem onderda-
nich gheworden waren, ontsagen sy oock syn
grootheyt, ende worden te rade binnen der
Stadt, dat sy hem ontfinghen, ende bulde-
swoeren, hem ende synen Erven ende Nae-
comelingen, Graven van Holland, als haren
rechten Lands-Heere. Ende om dat sy dit
uyt hen selven onbedwongen deden, danckte
hyse goetelick, ende gaf hen daer vooren
veel Vryheyden ende Stads Privilegien. Wel-
ke Graeffelicke Handtvesten den Poorteren van
Staveren gegeven tot Albertsberghe besegelt
werden in den jare MCCXCII. als de Chronyck
lydt, oft als in des ongenoemden Clercken Co-
pie staet, die ick ghesien hebbe, MCCXC.
Maer terwyl niemant anders van de Ouden
als

als desen ongenoemden Clerck dit aldus beschryft, vreesse ick grootelickx dat het soo niet en is. Des te meer, om dat Adamus Westermannus in syn Beschryvinghe van de oude Anze-Stad Staveren, daer hy van de Stads Privilegien, diese noch veel ende verscheyden seer oude ende treffelicke hebben, ende hy in Stads kiste corteling gesien heeft, in 't alderminste van geen Privilegien by Graef Floris van Holland ghegeven, en vermaendt. 't Welck my aen de waerheydt grootelickx doet twyfelen.

't Zy Orlers dit uit zich zelve schryft, of gelyk hy pag. 315. getuigt; uit de Schriften van den Geleerden Petrus Scriverius getrokken heeft, 't is zeker dat deezē twyfeling aan de geloofwaardigheid van onzen Klerk der Laage Lande, in dit geval geene plaats kan hebben; dewyl wy den Voorrechtsbrief van Graaf Florens den V. aan die van Staveren gegeven, en te Aelbrechts-Berge den eersten April des jaars twaalfhonderdtweeënnegehtig getekend; in zyn geheel vinden onder de Authentique Brieven en bewyzen tot de Histori van Vrieland dienende, beschreeven en uitgegeven door den Heer Professor Chr. Schottanus, pag. 13. en 14.

In de Beschryvinge van Haarlem door
Samuel Ampzing pag. 15.

*Dit Huys [naamenlyk Aelberts-berg] schynt
gesticht te wesen by Graef Floris de II. toe-
genaemd de Vette, de XI. Graef van Hol-
land: want de Ongenoemde Klerk getuygd
in syn geschreve Kronyk, dat Graef Floris
de Swarte oorlogende tegens synen Broeder
Dirk, Graef van Holland, [beyde sonen van
Graef Floris de Vette, ende Petronella] on-
der anderen Graef Dirks woninghe t' Ael-
berts-berg in Kermerland verbrande. Dese
Ongenoemde Klerk leefde ten tyde van Her-
zog Willem van Beyeren, den xxv. Graef
van Holland.*

Antonius Matthæus in Dedicacione Tomi
IX. Veteris xvi Analectorum
pag. *** 2. versa & seq.

*Cæterum de eo, quem & tu habes, Vir Il-
lustris [Nicolaus Witsen Consul Amstelodami]
scriptorem hætenus nondum visum, cujus mo-
do jam memini, & quem te permittente ex
tuis scriniis descripsi, necesse, est, ut jam di-
cam quid; Idem habet diploma, nec non iis-
dem*

dem verbis, ut habent alii, conceptum. Verba nimirum hæc sunt: dat quam in onse tegenwoordicheyt Hagen, die edele Grave, ende badt ons dat wy geven wouden enen edelen man, die Walcherius broeder was, Dirck genoemt Hollant, ende die Kerk t'Egmonde mit hoer toebehoeren, dat's van Zuytherdeshage totter Voirtrappen toe &c. Nuspiam nomen prodit, sed simpliciter se vocat clericum anonymum, oriundum ex terris planis depressis, & quæ ad mare, id est, ut opinor, ex Hollandia Boreali. Een ongenoemt clerc geboren uyten lagen landen by der Zee. Opus suum inscribit Wilhelmo Bavaro Comiti, qui V. ejus nominis. Ab ovo etiam rem orditur, & nec fabulas omittit, & vulgares narrationes, quibus scatent & ceteri, qui hanc historiam aggressi. Idem habet principium, idem Hollandiæ Comitatus initium, idem de Theodoricis, & Caroli Calvi codicillis, præmissis tamen nonnullis de Hollandiæ ipsius situ, de terræ qualitate, de incolarum natura, religione, & conversione ad fidem Christianam. Auctor interim non indignus, qui edatur, ut puto. Nam & habet non pauca, quæ, apud alios non extant, & nonnihil accuratius, clarius, & pluribus circumstantiis gestorum

* * 3

seriem

*feriem exponit. Exempli tantum causa, nam
& ex lacinia potest pannas cognosci, cum cæ-
dem narrat, & modum, quo captus, à prodi-
toribus Florentias Comes V. inter vetera sic ait.*
Ende als hy buten quam, doe quamen hem
te gemoete gereden, die Heer van Aem-
stel, Herman van Woerden, Gerrit van
Velsen, enz. zie pag. 170.

*Plura non addam: Potest vel hinc, quid de
reliquis sentiendum, quivis ferre judicium
æquus rerum arbiter, nec Bæotum in terris
crassoque sub aere natus.*

Eindelyk, verschooning voor schryf- en
drukfeilen verzogt hebbende, moet ik hier,
't gene niet weinig tot het verhaaften deezer
uitgaave gedaan heeft, laten volgen, dat
my onlangs door den Heer de Rietmer, in
het tweede deel zyner Beschryvinge van
's Graavenhaage pag. 27. een mislag aange-
weezen is, die ik in het eerste deel van my-
ne Historie der Nederlandsche Vorsten pag.
63. zoude begaan hebben omtrent het be-
schryven van den dood des Presidents Goos-
wyn de Wilde; alwaar de aangehaalde plaats
van den Historischryver R. Snoy, om dien
alleenlyk tegen Gouthoeven naar te zien,
op den kant gesteld was; doch door haast
of

of achteloosheid, toen 't papier naar de pers zoude gaan, gebleeven, en de plaats van Gouthoeven, die hadt behooren te blyven staan, doorgeschrapt is, gelyk ik nu in 't naarzien van myn handschrift eerst ontdekt, en door den yver des Heeren de Riemer gevonden heb, des ik eenen ieder by deezem voor gewaarschouwd houde, dat het gemelde verhaal niet uit R. Snoy maar uit de Hollandsche Chronyk van W. Gouthoeven ontleend is, en den Heer de Riemer voor de aanwyzing van die achteloosheid bedanke: maar niet voor 't gene 'er by gevoegd is, naamenlyk, dat ik schyn vast te stellen, de gemelde President de Wilde, aan het gruwelstuk schuldig zynde, *op de klaare bewyzen, die 'er aan de hand kwamen, ontboofd zoude zyn.* 't Welk, gelyk men de eigene woorden der Schryveren doet, onderhaald is, daar ik my gaarne aan 't oordeel van alle gezonde verstanden wil in onderwerpen, dat die woorden omtrent dat geval op de gemelde plaatze van myne Historie der Nederlandsche Vorsten niet gevonden worden. Al het gene ik aldaar geschreeven heb, is als een Historisch verhaal uit Gouthoeven getrokken, en ik heb my wel gewagt in zoo

zwaa-

zwaare zaak , als buiten myn beroep zyn-
de , een vonnis te vellen. 't Is my leet dat de
Heer de Riemer zoo onbedacht [indien 't my
geoorloft is aldus te Schryven] in dit ge-
val , 't gene geheel buiten zyn bestek was ,
handelt , en als Rechter over zoo veele ge-
loofwaardige Schryvers , by welken ik op
geen eenen dag te noemen ben , zoo mees-
terlyk het oordeel velt en dat alleen om
Snoy , die gansch niet voor den getrouwsten
Schryver bekend staat , en door den Heer
de Riemer zelf van mistastinge beschuldigd
wordt , boven Gouthoeven en meer ande-
re lofwaardige Mannen , die zoo lang den
toets der Geleerdsten in de Vaderlandsche
Historien hebben uitgestaan , te doen gel-
den. Doch alzoo deeze ook Menschen ge-
weest zyn , welken ook hunne mislagen
kunnen gehad hebben , zal 't my niet kwa-
lyk genomen worden , dat ik de aanmerkin-
gen van den Heer de Riemer , omtrent den
dood van den President de Wilde gemaakt ,
wat nader overweege. Zyn Ed. Schryft ;
dat de beschuldigde President eene beken-
tenis deedt , die hem zyne Biegtvader als
in den mond leide ; hier zou men met ree-
den in twyfel mogen trekken of de Heer
de

de Riemer wel weet wat de Biegt by de Roomschezinden is, en hoe die geschiedt? of de beschuldigde zyn gewisse op het uitterste oogenblik van zyn leeven met valsche betigtingen mag of kan bezwaaren? zeker dit dunkt my niet gelooflyk zelf van den allerboosten mensch, dat die op het uitterste zyn ontschuldig lighaam en gemoed te gelyk met zulke gruweldaaden zoude belaaften, en zich dus aan zelfsmoord schuldig maaken. Hierenboven moet in zulke gevallen de Biegtvader hooren wat de Biegtling belydt; maar den zelven niet in den mond geeven 't gene die zeggen moet; doch dit zoude voor rekening van den Biegtvader zyn; maar te melden dat een ontschuldige gestraft is, maakt alle de Rechters, die 't onnozele bloed vergooten hebben, aan eene gruwelyke misdad schuldig. Hoewel dit alles, myns oordeels, geen schyn van waarheid heeft, moet ik echter verder gaan; de Heer de Riemer meldt dat de President ontschuldig gedood is, en my dunkt niemant klaarder dan zyn Ed. beweesen heeft dat hy schuldig was; wandt daar anderen melden, dat 'er naar klare

be-

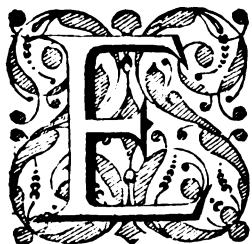
bewyzen gezocht wierdt, ſchryft de Heer de Riemer, dat de President de misdaad zelf bekend heeft, 't gene ik by geen andere Schryvers vinde. Op welken grond nu zyn Ed: den beſchuldigten vryſpreekt; kan ik, noch geen rechtzinnig menſch, uit zoodaanig een verhaal begrypen, wands eige belydenis gaat boven alles. Eindelyk en ten laatzten zou men met veel reeden mogen overweegen, op welke wyze, deeze onſchuld van den President is bekend geworden, en of die door den Bigvader of wel door de Rechters aan den dag gekoomen zoude zyn? Dit valt duifter te raaden en nog moeyelyker te gelooven, om dat zoodaanig een verhaal tot hunne eige ſchande zoude ſtrekken, en zy, als eerloozen, geen geloof zouden verdienen. Of heeft de doode President aan iemand zyn onſchuldig lyden koomen klaagen, of is zulks op andere wyze aan iemand geopenbaard geworden? wands het middel door 't welke deeze overlevering of bekendmaking geſchied is, moet zoo wel als de zaak zelve begrypelyk zyn; of 't word niet aangenomen. Hoe het zy, dit eifcht nadere

nadere verklaring, die wy van den Heer de Riemer te gemoet zien; en verzoeken zyn Ed: wyl het byna met eene moeite zal doorgaan, te willen melden, om welke reden zyn Ed: in het tweede deel zynner Beschryvinge van 's Graavenhaage pag. 267. meldt, dat onze Burgermeester Orlers, in de Beschryvinge van Leyden, laatste druk pag. 235. deeze woorden heeft; *ſchoon zoo wel de groote als kleine Steden jegenwoordig, om verſcheide conſideratien niemant van haarent wegen in het Collegie hebben.* Daar in tegendeel by den zelve Orlers gevonden wordt; *Want daer zyn eenige ſoo groote als cleyne Steden, dewelcke teghenwoordich omme verſcheyden conſideratien wille niemant van harent wegen in het Collegie [der Theologie te Leyden] hebben.* Ik laat hieromtrent een ieder oordeelen, of de woorden, welken de Heer de Riemer, om het aanhaalen van eenen verkeerden Schryver, my toegevoegd heeft, niet alzoo gevoeglyk met veranderinge van den naam alleen op zyn Ed: zouden paſſen, naamenlyk: *Eene tegenſtrydigheid zoo groot en doorſtekent, dat wy ons des te gemakely-*

*kelyker kunnen ontdoen, van den groven mis-
slag by den gemelden Heer in deze be-
gaan, nader en klaarder aan te toonen.*

CHRO-

CHRONYK
VAN
HOLLAND
VAN DEN
CLERK UIT DE LAAGE
LANDEN BY DER ZEE.

EN ongenoemt Clerck, geboren vy-
ten laegen (1). Landen by der Zee,
die vuyt vryen sinnen begerende is
waerachtige Historie te bescreyven,
wensket synen geduchten ende gena-
digen Lantsheer, Hartoch (2) Willem
van Beyerens Palsgrave des Heiligen
Roemischen Rycks opten Ryn, Grave ende Heer der
Lan-

Opdragt
aan Wil-
lem den V.
Graaf van
Holland.

(1) Dit 's Westvrieland.

(2) Dees is, myns oordeels, Willem de Vyfde Graaf van Hol-
land, enz. gelyk uit de titels kan beslooten worden; wandt gedeu-
rende het leeven van zyne Moeder, Keizerinne Margarite, voerde
hy geen gebied over Henegouwe, het welke Vrouw Margarite tot
haaren dood die op den laatsten September des jaars 1356. voorvi-
l, behieldt; dierhalven wordt van dien titel hier niet gemeld, om dat
deze opdragt voor 't zelve jaar, en naa het jaar 1350. dat hy zich
Graaf van Holland schreef, zal gedaan zyn. En dewyl Willem de
Zelfde altyd den titel van Henegouwe, zoo lang hy Graaf van Hol-
land was, gevoerd heeft, en geene anderen van deezen naam uit het
Huis van Beyerens over de voornoemde Landen geregeerd hebben,
zoo stelle ik vast dat deeze opdragt tot Willem den Vyfden behoort

Landen van Hollant, van Zeelant ende van Vrieslant, synen onderdanigen dienst, groete, zeege, ende salicheyt, mit verstandnisse der waerheyt.

Om dat alle dingen die in der tyt geschien verganckelick zyn mitter tyt, Alzoe die menschelycke memorie cranck ende van cleynen onthoude is, daer die geestelycke instortinge nyet by en woent, soo ist moet ende groet oirbaer datmen die gheschiednisse van faecken, ende sonderlinge van Vorsten ende Heeren, daer zy alle weege mede gedacht werden, als of zy tegenwoerdich in levende geesten waren, mit trouwen geschrifte eewich gemaect werden, op dat die hoochloofde dingen mit vergeetelheyt der menschen nyet verdonckert en werden, die men van reden weegen is sculdich eewelick te gedencken. Ende want die werkman van desen geschrifte een mensche is, ende die menschelyke (1) weeckheyt van hoer selven nyet en vermacht te volbrengen die claerheyt van der opgenomenre materie sonder ouder poeten ende meesteren wercke ende boecke te schuwen, die van den beginfel der ouder Werlt alrehande bescheydenisse der Landen ende oick der dingen mit suverlycken ende gecierde woorden bedicht hebben mit meere arbeyt: soe heeft hy daer om die boecken ende schriften vuytgesocht die mencie maken van den heiligen Biscoppen van Utrecht, ende van den eedelen Vorsten van Hollant in gesamender vormen ende die yesten ende cronyken der eedelde Graven vuyt den anderen getogen, daar hy bysonder of scryven wil, hoe die Heerlicheyt van Hollant van der Werlt aenbeginne heercomen is, ende wie zy geweest zyn die de rycke Graefschap mitten Ridderlycke zweerde geregeert ende beheert

(1.) Broosheid.

heert hebben; want hy alhier mitter heilicheyt der Vaders ende Biscoppen nyet te schicken en wil hebben, dan alleen mitten Historien der Vorsten van Hollant, die inder tyt geweest hebben, daer wil hy hem op dese tyt mede laten genoegen: want, te veel tsamen gheslagen, brenget verdriet, als die vroede spreken. Ende dese versameninge der scriften, die der waerheyt niet ofgetogen en zyn, wil hy den hoechgeboren Hertoge ende Grave van Hollant, zynen geduchten Heere te love scencken om tytcortinge daer in te nemen, zoe wanneer dat hy genoechte heeft in lesinge der boken.

Alzoe die heilige scriftuyre ons te kennen geeft zoe ^{Inleiding.} heeft die almachtige Godtheyt dat heilige Roomsche Ryk menichvoudelycken geëert ende verheven, ende sonderlinge als men mercken mach inden woorden die vytgeven, dat men (2) God 't syn geven sal ende Keyser 't syn: soe dat God gheen Coninck in der aerden en kent dan eenen die de crone draecht over dat heilige Roomsche Rycke, dien allen anderen Coningen, Vorsten, Heeren ende Lande van rechter oirsult sculdich zyn mit onderdanicheyt te gemoeten. Want hy een overste is in aller tytlycker Heerlicheyt, ende by God zoe verstaet men onsen heiligen Vader den Paus, die een Vicarius, dat 's een Stedehouder Goods inder Geestelicheede: soe datse God geset heeft in der aerden te regieren ende te verlichten die duysterheyt der Werlt gelyck als die sonne ende mane verlichten alle dat firmament, ende dat daer onder begrepen is. Al ist dat sommige Coningen ende Vorsten mit onbekentheyt ende mit wille den Heiligen Ryck hoir onderdanicheyt of getogen hebben, overmits dwalinge des Rycks, die doch hoer meeste hoecheyt by den Heiligen Roomschen Rycke

(2) Euang. Matthei Cap. 22. v. 21.

ke vercregen, ende hoir vaderlick erve daer by gemeeret hebben: Doch, want dat alzoë veere mit prescriptie ingebroken is, zoë en is hier daer of nyet meer te scrijven. Maar want die Landen van Hollant, Vrieslant, ende Gestichte van Utrecht, in ouden tyden als zy alle (1). Vriesen plagen te hieten, een Volck was van eenen gelove, van eenre maniere, sonder middel onderdanich den Heiligen Roemschen Rycke, totter tyt toe dat zy van den doorluchtigen Coningen van Vranckryck ende van Germanien, onder wiens onderdanicheyt zy waren, in twee gedeelt worden, als in een Graeffschap te bescudden mitten zweerde, ende in een Gestichte te bescudden mitten cruce. Soë wil die Bescrijver van desen Cronycken, die oirspronck ende beginfel der voorsz. Graeffschap van Hollant clacrick hier in bescrijven; ende eerst beginnen van den geenen die oirspronck is alre salicheyt ende Scepper alre Landen ende creatueren.

Van Christus Geboorte.

Van den jaer dat Adam onse eerste Vader geschapen was vyf dusent hondert ende negenentnegentich jaeren, op die

(1) Melis Stoke inleiding tot de Rym-Chronyk:

*Ouden Boeken hoer ic gewagen,
Dat al 't Lant beelden Nyemagen,
Wilen Neder-Zussen hiet,*

en een weinig verder:

Die Neder-Sussen beeten nu Vriesen.

Vriesland strekte zich uit van de Elve tot over de Schelde, en Holland wierdt onder den naam van Vriesland, gelyk Braband onder Lotheringe begreepen, tot den dood van Hertog Govert met den Buldt [dus tot het jaar 1076.] volgens I. in Willem den XXI. Bisschop van Utrecht.

die achtste Kalende van Januarius, opten sonnendagen nacht, zoe wordt geboren in Berheem der stadt van Juda die Verlosser alder werlt, onse Lieve Heer Jesus Christus, waer God ende mensche vander reyne saliger Maget Maria, in des Keyfers Octavianus XLII. jaer, die geweldich Keyser was ende een gebieder over alle die werlt. Dese Octavianus heet oick mit reeden Augustus, dat 'ste verstaen die een dinck mecret ende (2). oecket: want dat Julius Cesar nyet al gewonnen en hadde aen dat Roomsche Rycke, dat dwanck Octavianus, zoe dat alle die Werlt was onder zyn gebodt. Nae synre doot quam een Keyser heet Tyberius inden jaer ons Heeren XVI. in wiens tyden Christus gecruyft was. Ende nae hem in den jaer ons Heeren XL. quam een Keyser heet (3). Gayus, ende nae hem quam een Keyser heet Claudius in de jaar van XLIII. Ende daer nae in den jaer XLVIII. quam een Keyser heet Nero; die een geessel was ende dat Ryck bevleete, ende overmits zyn onnutte wercken, vergat hy die Ridderlycke oeffeninge: want hy vischte dagelicx mit gulden netten uygereect mit coorden van zyde, hy dede die heele Stadt van Romen ontleucken mit brande, ende wan veel stryden in der stadt: oick dede hy syn Moder, zyn Sufter, zyn Broder doden mitten zwerde. Seneca, die zyn Meester was, dede hy in den bade ter ader laten ende alsoe versmoren. Ende nae dat hy sinte Peter dede crucen ende Pouwels onthooiden, zoe dede hy den Kersten, dat eerste verdriet. Dese Nero, alzo die Roomsche Historie seyt, sette sommige luden vuyten raede in der stadt van Romen, ende sonder ander misdaet liet hyse doden, om dat zy hem zyn onnutte leven berispten, ende

(2) Oekeren, is vermeerderen volgens Meyers Woordenschat p. 612.

(3) Cajus.

de oick sommige andere sonder wet ofte oirdel vuyter stad verdryven : onder welcke verdreven twee edele mannen waren , die geheeten waren Granus ende Anthonius , Granus was een van den eedelen Senatoren , ende Anthonius was een [van den] Tribunen. Granus quam mit zyn Ridderfchap ende gefelfchap wanderen doer Walfchlant ende quam in Ardennen , daer vant hy in der Woefstynen zwavelich water , ende daer by dede hy timmeren een pallaes , als men leeft ende daer of heet noch hudens daghes Aqua Grani , dat 's in Duytſcher tongen Aken. Anthonius die toech doer Germanyen ende Vrancken , dat 's doer Duytſchlant , ende quam in Hollant , daer hy by den ſtroem des Ryns maken dede in den Jaer ons Heeren Lxv. een ſtede , die om die gedenckeniſſe van zynen naem lange tyt Anthonina heet , Ende dat zelve lant beſat Anthonius ende zyn Nacomelingen een tyt mit crachte , ſoe lange dat die Slaven ende die Wilten , dat zyn Deenen , die ſtadt wonnen ende vernieldeſe , gelyckmen hier nae beſchreven vinden ſal.

Begin der
Stad Aken,

en van An-
tonia.

De Noord-
ſche Vol-
ken ver-
woeften
Europa.

Daer nae in onlange jaren , overmits der menſchen ſonden , die God aen (1). hem wrecken woude , quamen mit groter heercracht menigerhande Volck vuyt Barbarien ende vuyten lande dat (2). Scandania hiet , die verwoeften ende vernielden , overmits der gebengeniſſe Goods , al Europen. Gy ſult weten dat alle werlt gedeelt is in drie (3). deelen , als Asia , Affrica ende Eu-

(1) *hem*. Wordt in de oude Schriften zoo wel voor 't meerdere als enkele getal gebruikt , en is by de Ouden het meervoudige *hem* niet bekend geweest.

(2) Scandinavia , die Landſtreck in welke thans de Ryken van Zweden , Denemarken enz leggen.

(3) Het vierde deel van den aardkloot is eerst door Americus Vesputius omtrent het jaar 1480. of , zoo anderen willen , in 't jaar 1492. door Chriſtophel Columbus ontdekt geworden , en dierhalven aan deezen Schryver niet bekend geweest : ook pleegen de Romeinen

Europa; Asya ende Affrica syn meest Heyden en Sarafine ende Paepjans Kerstenen. Europa dat 's meest al Kersten gelove daer die Heilige Roomsche Kercke ende alle dat Lant daerinne hier of scrift binnen geleege is. Dese wreede lude quelleden ende destrueerden zeer die Kersten Landen en sommige andere die nyet Kersten en waren, ende mit grote blodige stryden ende manslachten wonnen zy veel Coninckrycken ende landen. Dese lude waeren geheeten by namen Gippides, Alany, Sermati, Wandaly, Averty, die men oick Hunnen heet, ende Slaven, die men Wylten heet. Die Gippides bedwongen Ytalien, Alanen wonnen Oestenyck, Sermaci wonnen Pannonien, Wandaly wonnen Affrica, die Goeten wonnen Cathelongen, [de] Hunnen wonnen Walschlant, [de] Slaven wonnen al Hollant. Dit wilde volck dat men Slaven heet, nae dat zy die stad, die (4) Anthonina heet, gestedruuert had, deden zy timmeren eenen alten vasten Casteel aldaer, dat van den wreeden volck zynen naem ontfinck ende heete Wiltenburch. Daer nae lange tyt maecten de Wilten eenen eendracht mitten Vriesen, dat zy woudden den Ryn opvaren, ende mit heereracht aanvechten ende destrueeren alle 't Walschelant, ende alsoe die Roomsche Historie seyt, zoe was in dien tyden een Kersten Keyser, die (5) Valencianus heet, die vernam die tydinge van den onvroeden volck wes hoit opset was, ende om hoit wreetheyt te wederstaen, zoe quam by zynen gebode te samen een heer van veel gewapend

Wiltenburg gesticht.

nen door drie ronden de waereld, of liever de aarde te verbeelden. Zie Oudaans Romeinsche Mogenheid, pag. 99.

(4) De dusgenaamde Burg Antonia is voor het einde der vyfde Eeuwē door de Wilten gewonnen en Wiltenburg geheeten; in 't vervolg, door de Franken op de Vriesen gewonnen, Trajectum, en eindelijk, eene Stad geworden, in 't Nederduitfch Utrecht genaamd, G. van Loons Aloude Holl. Hist. 1 Deel pag. 178.

(5) Valentinianus.

Keizer Valentinianus bereugelt de Wilten. wapend volcks, daer hy dat ongetemde volck mede wederstont, daer geschiede dat dese Keyser dat onvroede volck verwant ende bedwancke, ende hy nam hoir scepen ende voer daer mede den Ryn neder ende werp neder hair Casteel tot Wiltenburch. Dese Keyser bedwanck alre eerst die Vriesen, ende als hy dit Casteel gedestruuert hadde keerde hy van daen ende bleef daer nae mogende Keyser sommige jaren, dit geschiede in den (1) jaer ons Heeren ccccx.

Dagobert bedvingt Holland,

Stigt Utrecht,

en bouwt aldaar St. Thomas Kerk,

Daer nae een deel jaren als Eraclius Keyser was, in dien tyden was een Coninck der Vrancken die Dagobertus hiet, ende was gecomen van Vranck van Troyen. Dese Conink (2) Dagobertus brochte Hollant in zyn bedwanck, ende dede weder maecken daer dat Casteel Wiltenburch gestaen hadde, een Casteel van alten sonderlinge groten getimmert, dat hy Utrecht noemen deede, ende is op 't Latyn Trajectum, dat 's properlick te Duytsche te seggen een overveer; want men daer o- vervoer ende vertolde den Casteleyn van Utrecht comenscape van meniger hande goeden, die by den Ryn ende byder souter zee voeren. Andere seggen ende is wel zoo gelooflick, dat Tricht op ter Maescn meer te lantwert in leyt, zoe wort dit geheeten Vuuytrecht, om datte vuuytwaert leyt byder Zee, binnen welke montagien van Utrecht getimmert wert die eerste Kerck in die eere Sinte (3) Thomas des Apostels.

Nae

(1) Hier mist de Schryver in 't jaar, zoo wel als de Latynsche Beka pag 4 met welken hy overeenstemt: wandt Keizer Valentinianus regeerde van 't jaar 364. tot 375.

(2) Dagobert de Eerste regeerde ten tyde van Keizer Heraclius; wandt de eerste was Koning van 't jaar 628. tot 644. de ander Keizer van 't jaar 610. tot 641.

(3) Anno 641. Iste Dagobertus fecit fieri infra ambitum istius Trajecti primam Ecclesiam in honore Sancti Thomæ Apostoli, & ordinavit ibi presbyteros, qui converterent Frisones, quod tamen frustra fuit,

Nae desen als in den jaer ons Heeren ses hondert ende XLII. deden die Priesteren groten arbeÿt om te be-
 keeren dat Vriessche volck, mer 't was al om nyet; want dat hartneckyge volck stont altoes te sinne dat heilige gelove vuyt haeren Lande te keeren, ende braken die eerste Kerck, ende daer nae moeyden zy al Hollant mit zwaren oirloge. Ghy sult weeten dat Gestichte van Utrecht op die tyt mede Hollant was, vuytgenomen Overyssel, ende was een volck eendrachtelick levende mit malcanderen, oirlogende tegen die Heyden Vriesen: maer evenwel wast al vander nacien der Vriesen, al wast dat zy byden gelove gescheyden worden van den Vriesen, ende bleven eendrachtelick mit malcanderen in eenre euwen ende van eenre manieren, ter tyt toe dat zy van den eedelen Coningen van Vrancken in tween gescheyden worden, als in een Graeffscap ende in een Bisdom, gelyck hier nae bescreven staet. Enyghe luyde, die der dingen onderscheyt nyet en verstaen; die menen dattet Coningen van Vranckryk waren die Hollant eerst vuytgaven, dat zy billick wel proven souden dat zy onrecht seggen; want Hollant nye Walsche tonge en was; noch onder der Walen onderdancheyt, maer het waren Coningen der Vrancken, ende waren van 't rechte ende 'teerste Vranckryck dat nu Vrancken lant hiet; alzoë als die eedele Vranck van Troyen dit lant by den Ryn eerst begreep, nae hem selven noemde, doe hy van Troyen verdreven was mitten zynen, daer die Coningen van Vrancken of gecomen zyn, dat waren die meeste Coningen van der Werlt in dien

642.
 Welke
 door de
 Heiden-
 sche Vrie-
 zen weder
 vernield
 wordt.

Onder-
 scheid tus-
 schen de
 Franken
 en Fran-
 schen.

fuit, & ista Ecclesia fuit facta anno Domini D. C. XLII. Et iste durus Populus noluit converti tamen, sed destruxerunt istam Ecclesiam. Chron. de Trajecto, apud Matthæum in Analect. Tom. IX. pag. 6.

B

dien tyden naest den Keyser, ende plagen meest al. Duytschlant ende dat lant omtrent Parys, dat nu Vranck-, ryck heet te beheeren mitten zweerde, ende hielden hoer pallayse ende woentede zoe te Frier, zoe te Colen, zoe te Aken, te (1) Mens in Ardennen ende daer omtrent in Lotrike, ende waren zelden te Parys; want dat al een nye gewonnen Lant was van den Vrancken, daer die Franfoyse of gecomen zyn; want dat nu Vranck-ryck hiet plach te heeten in Latyn *Francia togata*, dat's te seggen *gemantelt Vranckryck*; daerom hieten die Franfoyfen in Latyn *Francigine*, dat's in Duytsche te seggen, *geboren van den Vrancken*. Dese Vranck van Troyen dede wyngaert van Troyen comen ende setten by den Ryn daer hy 't begrepen hadde, ende overmits die hocheyt van der Vranfcher croen, die op die tyt was in Vrancken Lande, zoe hieten die lude noch hudens daechs die Vrye Vrancken, om dattet Roomsche Ryck zoe hoechgelick by him verheven ende gheert wort. Puppyn die (2) Groeve was Duytsch geboren, syn soen Kaerl Merteel wort in onecht gewonnen ende geboren te Tryer. Dese Merteel maecte zyn pallays te Colen, dat (3) Agrippa plach te heeten, ende timmerdet daer nu staet onser Vrouwen Kerck in 't Capitolium. Puppyn die (4) dwerch zyn soen des gelycx, ende (5) Kaerle zyn soen des gelycx, wiens waerde lichaem rust tot Aken, daer hy meest te woenen plach, eer hy 't Roomsche Ryck vercreech by kuere der Vorsten van Alamangien. Daer nae alzoe zy vuyt Spaengen dagelick veel aenstoets hadden, die op die tyt Heyden waren

- (1) Mets in Lothringe.
- (2) De Dikke.
- (3) Agrippina.
- (4) De Korte.
- (5) Karel de Groot.

ten, ende West- Vranckryck zeer aenvochten, soe bleven die Vranche Coningen veel in dien Landen, zoe dattet veel bewoent worde, ende Kaerle dede wyngaert brengen vuyt (6) Vrancken, ende deden setten over all in Vrankryck, dat een soet bequaem lant is, soe dat zy zeder die tyt die Croen aldaer gehouden hebben, die zy mitter besittinge des Heiligen Rycx zeer groet ende wyt gemaect hebben; doch after dien dat zy hem aldaer zoe vaste neder scickeden zoe is dat Heylige Ryck vuyt hoeren handen gecomen, als kenlick is; want zy hem doe meer ter Walscher tonge gaven dan ter Duytscher. Die Waelen en moegen dat Ryck nyet besitten alzoe die Paus dat ordineerde in gemeenen rade mitten Coningen van Germanien, van Vrancken ende van Sassen, dat nu al te samen Almaengien heet; mer dat dat Heilige Ryck altoes geregeert zoude weesen van den Duytschen, ende dien soude men kiesen by den hoegen Kuervorsten die in Almaengien daer toe gevoecht worden, zeeder dat dat Rycke der Griecken of getogen wort by gemeenen rade der Heiliger Kercken ende des Heiligen Rycx, overmits dat zy der Kercken ende der Kersten gelove tweewerff hulp weigerden tegen die Heydene Sarracine, die die Heilige Kerck ende Kerstenheyt in Ytalien zeer destrueerden ende jammerlick verdructen, daer die driere hande Duytsche nacen williclick toe bereyt waren; ende in Goods eeren ende der Moder die Heilige Kercken die Barbaren ende Sarrasinen mit hoere mogentheyt verdreven, welcke drierhande Duytsche tonge waren, Germanen, Vrancken ende Sassen, die doe altesamen mit eenen name geheeten worden Alamanyen, dat in Duytsche te seggen is een grote vloegel; want die Aernt des Heiligen Roomschen

(6) Lees uyt Duytschland.

schen Ryck grote vlogelen heeft veel cleyne vogelkens onder te bescermen ende te voeden, hierom hebben zy onrecht die die Coningen der Vrancken heeten Coningen van Vranckryck; want Vranckryck is een nu Lant by den anderen, ende is geheeten der Vrancken Ryck, overmits dat die Vrancken dat lant wonnen van Heydenen, ende is wel te proven dat die Vrancken menich hondert jaer waren voir die Fransoysen; want (1) Tryer wart gesticht doe Abraham acht jaer out was, hier nae om dat die Fransoysen groet worden mitter Walscer natien, alsoe zy den Vrancken off gingen daer zy of gecomen waren, ende zy van den Heiligen Ryck geset worden by gemeenre overdracht, ende by den Groten Kaerl zelve overdragen wart om rechte nutscap dat die Duytsche dat Ryck altoes behouden zouden, zoe hy zelve een Vranck Duytsch geboren wart, soe wort daer nae den Fransoysen te moetzoene geordineert, dat die eer gedeylt soude worden; Ende want die Kerstenheyt staet in drien principael nacies, zoe zouden hebben die Romeynen ende Ytalien die Kerck om dat zy 't beginsel waren van den Heiligen Gelove. Die Germeynen ende Vrancken, dat zyn die Duytsche, souden hebben dat Ryck om hoere mogentheyt. Ende die Fransoysen ende Waelen souden hebben die Schoele om hoere wysheyt ende cloecheyt, alzoel als dat noch hudens dages is.

(1) Dit zweemt naar 't oude Latynsche versje:

Treves ante Romam stetit annis mille trecentis.

Trier heeft dertienhonderd jaeren voor Rome gestaan.

Die

Die Beschryvinge van Holland.

Holland [alsoemen vynt beschreven in een (1) boeck dat hiet *de proprietatibus rerum* in den vyfthienden boeck] Dat is een cleyne Provincie gelegen by den Ryn, daer die Ryn in die zee gaet, ende strecket suytwaert aen Brabant ende Gelreant, ende Oistwaert an Vrieslant ende Westvalen, Noertwaert aen die Engelsche ende Scotsche (2) zee, ende Westwaert aen (3) Pickardien ende aan Vlaenderen, ende is meest broecklant, ende allesins mitten armen vander Zee ende des Ryns (4) gesalicht, ende heest ryvieren, waelen ende meeren, ende sonderlinge goet weylant, waer om daer veel beesten in zyn. Ende die aerde is tot sommige weegen zeer vruchtbaer, oick zyn daer bosschen in tot veel steden, daer wilde beesten voeden, alzoec dat daer goede jacht is; ende tot veel steeden ist moerich, daer men een materie of maect die oirbaerlick is te bernen; ende is een ryck-

(1) XV. Libro de Proprietatibus Rerum. Hollandia est parva Provincia sita prope Renum, ubi Renus influit mare, & in Austro habet Brabantiam, & in Oriente habet Frisiam, in Aquilone habet mare Britannicum, & in Occidente habet Flandriam, & est terra aquosa, & circumfluit eam aqua Reni, & aqua maris, ac si insula esset, & intus habet multos stagnos piscium, multum feraces, & habet bona pascua pro jumentis pascendis, & multum fructifera est terra. Eriam sunt ibi in multis locis nemora, in quibus est venatio, & habet etiam terra multum de moria, de qua fiunt cespites ad comburendum. Et est terra locuples valde, cujus principalis Civitas est Trajectum inferius, & in inferiori est Almannia secundum Linguam, & populus est grandis fortisque viribus, magnanimus, pulcher facie, honestus moribus, Deum veritus, minus ad rapinam, quam alii Almanni industrius, fidelis, & pacificus comprobatur.

(2) Anders de Noortzee genaamd.

(3) Onze Schryver volgt hier het Latyn niet, daer Westvalen noch Pickardie niet in gevonden worden, en dus veel beter, wyl die Landstreeken niet aan Holland paalen.

(4) *Gesalicht*, is beveiligd, of beschermd.

rycklant van veel Coopluden, ende van goeden die byder zee ende byden ryvieren varen, van welcken lande die Hoofstادت geheten is nae den Latyn *Trajectum*, maer Utrecht hiet zy in Duytsche, want zy aen Duytschlant behoert nader gelegentheyte van der Zee ende nader talen; wanttet in die Provincie is van Nederlassen, ende dat volck is groet van lichaem, sterck van crachten, stout van herten, schoen van aensichte ende van leeden, eersaem van zeeden, ende oetmoedich, God ontsiende, ende min begerende te roven dan ander Duytschen, getrouwe ende vreedsaem, ende guetlyck den gasten. Tot hier toe ist genomen wyt dat boick, dat men hiet *de proprietatibus rerum*. Naeder Duytscher talen ist geheten Holtlant, want daer veel houts ende boschaygie in plach te weesen, mer nu hietet Hollant, want daer een letter vuytgedaen is, by wille der genre, diet zoe versierden.

Hoe Hollant gedeylt is.

Die Princen van den Vrancken, die Karolingii zyn geheten, berechten lange tyt dat Roomsche Ryck, die deelden al Hollant, als men hier nae bet verstaen zel in twee Heerschappien, als in een Bisdom ende in een Graeffcap; want Kaerl, die men Martellus heet, die een Coninck was van Vrancken, ende hem onderwant die Heerschappien van Germanien ende Vrancken, die gaff die Kercke t' Utrecht die eerste gave; ende Coninck Kaerle, die men den Calen heet ende nae Rooms- Keyser was, gaff der Heerlickheyt van Hollant die eerste Graeffcap, al waft datse van (1) anderen luden daer te

(1) 't Is zeker dat men voor dien tyd Graaven of Opperrechtters in het thans genaemde Holland, toen een deel van Yricland, gehad

te voeren beheert hadde geweest, als van Anthonis den Romeyn ende zyn Nacomelingen, die nae zoe menichvoudich worden dattet noet was een Heer te hebben: Ende op dat wy bekennen moegen, dat alre eerste beginne beyde vanden Bisdom van Utrecht ende van der Graeffcap van Hollant, soe ist noet dat wy beginnen ende die oirspronck maecken vuyten eersten van Engellant.

Van Sinte Willeboorts geboert.

Alzoe die Engelse Historie inhoudt, zoe quamen die Nederassen mit ongetelde scepen in (2) Bartaengien, dat men nu Engellant hiet, ende wonden dat lant ende bleven daer in, ende die Paus Gregorius, die heilige Leeraer, bekeerde dese zelve Jude totter gracie des doopsels by II. Leersers, d'een hiet Augustinus, die ander hiet Mellicus, als in dialogo gescreven staet, van welcker Nederassen ofte Vriessen, overmits die voirsienicheyt Goods, geboren wordt een kynt dat Willebrordus hiet, ende zyn Vader was Wilgifus genoemt, die zyn kynt Willebrordus begenen Broders gaff te leeren, wiens Cloester, dat Herpen heet, daer wert hy Clerck geleert ende ontfinck aldaer die crone; ende tot zynen xx. Jaren bleef hy daer in hoger leringe, daer nae ginck die Jongelinc van duechde tot duechden opclimmende, ende sochte mit groter vlyt die soeticheyt des (3) scouwenden levens, ende quam tot Sinte Egbert, die de eerste Biscop was van (4) Noerdymmerlant, ende is hem

Oorsprong
van St.
Wille-
brord.

had heeft; gelyk men onderscheidenlyk drie Dirken en twee Gerolfen in de oude Gedenkschriften als Graaven deezer Landstreeke gemeld vindt.

(2) Britannia.

(3) Beschouwenden.

(4) Northumberland.

Wort
Priester.

En wordt
naar Duits-
land ge-
zonden
met elf
Gezellen.

hem nae gevolget als een overfte Meeſter des ſcouwen-
den levens tot in Yerland, op dat hy daer ſonder com-
mer van tyttelycke dingen mochte leven een Heremyte-
lic leven. Ende van deſen Egbert ontfinck Willebror-
dus zyn Prieſterlic oirde. Daer nae ons die Eccleſiaſti-
ca Hiſtoria ſeyt, zoe ſende deſe ſinte Egbert Wigbertum
zynen Diſcipel in Germanien, op dat hy den ongelovi-
geñ volck leren mochte die waerheyſt der Heiligen Euan-
gelien: Mer deſe Wigbertus wort zoe weder geſtaen mit
des vyants behendicheyt, dat hy mit zynre Leer an dat
harde volck luttel vorderde, ende aldus ongedaen ſynre
Boetſcap voir hy weeder in Yngelant. Een wyl tyts
daer nae en liet deſe zelve Sinte Egbert nyet of van zy-
nen goeden beginne, ende ſende Sinte (1) Willebroert,
die doe Priſter was, mit ellef geſellen in Duytſchlant,
om dat ongelovige lant te bekeren totten rechten gelo-
ve. Onder welke Geſellen een was die Sinte Wille-
boort volchde, geheeten Sinte (2) Aelbrecht, die over-
gaff dat Coninckryck van Ynglant, dat hem van zynen
Vader aencomen mochte, ende ginck Sinte Wilboort nae,
Ende want Sinte Willeboort ende zyn ellef geſellen ge-
boren waren van Nederſaſſen ofte Vriefen, zoe moch-
ten zy te bet precken die Euangelien in Duytſcher ta-
len.

(1) Willibrord kwam in 't jaar zeshonderdennegentig over de Zee en in Vriefland; volgens zyne eigene aantekeningen. Praef. general. ad acta SS. fol. XLVI.

(2) Aelbrecht Zoon van Edilhaldus Koning der Deiren, of een gedeelte van Northumberland. Buchelius in Not. ad J. de Beka pag. 30. en Kerklyke Oudheden van Nederland 1. Deel pag. 30.

Van

Van den Vriesfche Coninck Rabbodus.

Daer nae in den jaer ons Heeren (3) ses hondert en 693. de xciii. versamede Puppyn die mogende (4) Coninck van Vranckryck een groet heer van Ridderfchap ende van Gemeenten, ende maecte een grote heervaert in Vrieflant tegens den Coninck Rabbodus. Dese heervaert vernam Coninck Rabbodus, ende versamede oick een groet heer van Vriefen, ende wederftont Coninck Puppyn crachtelick. Maer nochtans by Goods ghenigeniffe bleef Coninck Rabbodus verwonnen, alzo dat Coninck Puppyn Sinte Willeboort mit zyn Gefellen daer om fende in Vrieflant, opdat hy den Coninck Rabbodus mit zynre leere ten Kerften gelove brengen mochte. Die Coninck Rabbodus hadde zyn woeninge by eenen eylande ende hiete Foftenlant, daer 't (5) harde fchoen was, ende om dat onnutte gefelfcap der Affgoden quam Sinte Willeboort ende brack aldaer drie Tempelen, die in Juppiters eer geficht waren; ende drie menfchen doopte hy aldaer, die den vyant ende zyn gefelfcap verfaecten. Rabodus, die Coninck die meende dit geweld dat hem gedaen was te wrecken, ende geboet een van Sinte Willibrordus gefellen te dooden, ende dien 't mitten loete viel plach altoes God te te bidden dat hy Martelaer fterven mofte. Sinte Willeboort fach dat hy Coninck Rabbodus nyet bekeren en

Pippyn
de dikke
oorlogt in
Vriefland,

overwint
Radboud,
en zent
Wille-
brord in
Vriefland
om 't Ge-
loofte Pre-
diken.

(3) Annal. Metenf. ad Ann. 692. fteft den aanvang van deezen Oorlog van Pippyn op 't jaar DEXCIII.

(4) Pippyn was Groothofmeester, geen Koning, fchoon hy als Opperheerfcher, ten tyden van de Koningen Clovis de III. Childbert, en Dagobert de III. het gebied voerde, Hy wierdt de Dikke, of, naar zyne Geboorte plaats, van Herftal bygenaamd, en is de overgrootvader van Keizer Karel den Grooten geweest.

(5) Harde of berde fchoon, is zeer fchoon.

en mochte van zyn ongelove, noch van zynen Afgoden, ende dat hy luttel Zielen daer gewonnen hadde, wart hy te rade dat hy weder varen woude in Vrancken, dat 's in Oistvranckryck, ende die nyeuwe bekeerden ende gedoopten in den gelove te stercken, ende vergaderde veel Pristeren, ende quam daer mede t' Utrecht, dat in dien tyden inder Vrancken macht was, daer hy vaste by Sinte Thomaskercke, die gedeftruceert ende nedergefallen lach, een bedehuys dede maecten in die eer des (1) Heiligen Cruces. Ende hier nae in den jaer ons Heeren ses hondert ende xcv. sette Sinte Willeboort ende wyede die eerste Vonte t' Utrecht, op dat die gelovige menschen eenen zekeren toeganck aldaer hebben mochten t'ontfaen dat Sacrament der Heiliger Dopen.

Die de
eerste
Doopvon-
te t' U-
trecht stel-
Anno 695.

696. Hier nae inden jaer ons Heeren ses hondert ende xcv. versach Puppyn, die eedele Coninck van Vranckryck ende Hertoge van Lotryke, in Sinte Willeboort grote volstandicheyt te preken dat Heilige Euangelie, vercrech van hem dat hy te Romen toech, ende ontfinck die Heilige Benedixie ende wort Biscop. Sergius die Paus, die de eerste was, alzo geheeten, wort vermaent van den Engel in zynen vyfloen, dat hy overmits bede wille Coninck Puppynus, Sinte Willeboort waerdelycken ontfinge, ende ordineerde hem in Sinte Peterskerck tot eenen Aertschen Biscop. Dese Paus behielten een tyt by hem ende gaff hem eenen nyeuwen naem ende hieten Clemens. Ende als dese Clemens die bene-

wordt
Aardsbif-
schop,
en Clemens
geheeten,

(1) De stichting van de Kapelle van 't Heilige Kruis is door de gemeene Hollandsche Chronyk, die met Jan Gerbrantsz van Leyden overeer stemt, geëeld op het jaar zeshonderdvysennegentig; doch anderen brengen deeze stichting, dat waarschynlyker is, op het voorgaande jaar. Buchelius in Not. ad J. de Beke pag. 12.

benedictie van den Paus ontsaen hadde is hy weder gekeert in Duytschland. Corts daer nae dede hy op die stede daer Sinte Thomas Kerck gestaen hadde, t' Utrecht, een (2) Cloesterkercke van Canonyken maken, ende geboot daer in staedelick te staen des Biscops stoel; want hy die zelve Kercke by synre eerster benedixie wyede ende heilichde mit zyns selfs hant. Dese Heilige Kercke van Utrecht mach mit recht heeten een Conincklick gesticht, wantse die Coningen mit erve ende vryheeden versiert hebben, ende daer zyn in geprovent ryckelycke Canoniken.

stigt de
Hoofd-
kerk te U-
trecht.

Nae desen in den jaer ons Heeren ses hondert xcvii, 697. Kaerl, die (3) Coninc der Vrancken ende Hertoge van Lotrycke, gaff nae Puppyn zyns Vaders doot eerst die Kercke t'Utrecht; hy hadde oick eenen groten stryt tegens den ongehoersamen Coninck Rabbodum, daer hy veel Vriesen doot sloech, ende bedwanck den Coninck mit cracht. Dese zelve Kaerl was geheeten (4) Marcellus, ende als hy desen Coninck Rabbodum verwonnen

Karel Mar-
tel oorlogt
tegen Ko-
ning Rad-
boud.

(2) Deeze kerk wierdt ter eere van St. Maarten, Bisschop van Tours, ingewyd, en somtyds Munster genaamd om dat 'er een klooster [*Monasterium*] aangebouwd was, ook in laateren tyd Dom geheeten van *Domus*, Huis, en *Dominicum*'s Heerenhuis. Kerklyke Oudheden van Nederl. in 't Utrechtsche Bisd. fol. 2.

(3) Hier mist onze Schryver, als mede de Duytsche Beka. Karel Martellus, van welken hier gemeld wordt, was geen Koning, maar Groothofmeester. Beter heeft de Latynsche Beka pag. 9. *Anno Domini 717. Carolus Martellus Dux & Majordomus Francorum*. En Heda Hist. Traject. pag. 28. in zynen eigen giftbrief aan de Utrechtsche Kerk omtrent het jaar 722. gegeven: *Ego in Dei nomine illustris vir Carolus, Majordomus, filius Pippini, &c.* Ik Karel in den naame Gods doorluchtig Heer, Groothofmeester, Zoon van Pippyn, enz.

(4) Lees Martellus, dat is Hamer. Men geeft voor dat hy dezen bynaam van *Martellus* verkreeg naa dat hy als een Hamer, de in Vrankryk gedrongene Sarascenen verpletterd hadt. P. Daniel Hist. de Franc. Tom. I. pag. 335.

Koning
Radboud
bereid zich
gedoopt te
worden,

zartzelt,

en sterft
Heidensch.

nen hadde, nam hy hem in genaede mit vorwaerden, dat hy sonder twyvel Kersten worden soude. Te hant nae desen wort vermaent (1) Wylfridus, die Eertschbiscop van Zenoveren, overmits Godlycke vysoen, dat hy trecken soude in Vriesslant ende helpen Sinte Clement die Vriesen bekeeren; die doe als hy daer gecomen was arbeide mit synre heiliger leere dat Rabbodus die Coninck wert geleert, alsoe dat hy mit gheveynsde sinne ter vonten ginck, daer men hem in dopen soude: Ende als dese zelve Tyranne quam ende sette zyn een voet in dat heilige dooptiel, doe sende hem die vyant in, dat hy vraechde, waer 't meeste getal van zynen Vriesen waer, in den Hemel of in die eewyge verdomenisse. Die Heilige Biscop andtwoerde hem ende seyde, dat die Vriesen, die in voirtyden nyet gedoopt en zyn, alle ter helle verdomenisse waren; ende als die Coninck Rabbodus dat hoorde toech hy zynen voet nae hem vuyter Vonten ende sprack; Ick wil liever mit mynen Voirvaders veel gefelscaps inder hellen hebben, dan mit luttel dynre Kersten besitten 't Hemelryck. Aldus wordt die Coninck bedrogen by des vyants raet, ende (2) sterft des derden daechs daer nae jamruerlicx doots. Ende daer om nae des Coninx doot wort Clemens, die Willebrordus hiete, vrylick in den Lande laeten varen daer hy woude; ende openbaerlick den Vriesen te prediken dat Heilige gelove, ende die ongelovige te dopen ende Priesteren te wyen, ende in elcke Carspel Kercken te stichten.

(1) Wolfrannus, Wulfrannus of Wlframnus, Aardsbischop van Sens, predikte het Christelyke Geloof den Vriesen en hunnen Koning Radbodus. Hy stierf Anno 720.

(2) Koning Radbodus stierf in 't jaar zevenhonderdennegentien. *Beda. Chron. breve ad. ann. 719.*

Mirakel.

Mirakel van Hello.

Men sal nyet after laten die miraculen ende die genaden die God door Sinte Willeboort heeft gedaen, ^{Wonder-} ^{tekenen van:} ^{St. Wille-} ^{broord.} ende in ouden boecken gefcreven heb gevonden van zynre heilicheyt. 't Geschiede dat tot eenyger tyt, die van zynen gefelschap waren groten overtalligen doerft leeden, als zy mit hem gingen by den oever van der Zee om Kercken te visiteeren van zyn Gestichte, sy en hadden geenen wyn ende dat water was sout; des hadde die Heilige Vader medelyden mit zynen Discipulen, alzoe dat hy seyde tot een die hem heymelichste was, dat hy rechtevoert die tente opfloege, ende daer onder een cleyn cule grove, ende als dat gedaen was, ginck dese Heilige Biscop alleen inder tente, ende badt an God seer innichlick om versch water. Ende rechtevoert vloyede vuyter souter aerde hoepe van versch water, alsoe dat alle die dorstige putteden vuyter Fonteyne waters genoeg. Ende overmits die Heilichede ^{te Hello,} des Biscops die zy daer aen hem bekenden, zoe loefden die geene die by hem waren den Almachtigen God. Dese selve Fonteyn is in een Dorpe dat (3) Heilige Loe hiet, by Almer, ende heet noch hudens daechs Sinte Willeboorts putte. 't Geviel dat dese zelve Sinte Willeboort voir in een Eylant gelegen in Zeelant, dat men ^{en in Wal-} ^{cheren.} Walcheren heet, om dat Heyden Volck dat van den Deenen gecomen was aldaer te bekeeren totten Kersten gelove, daer vant hy een beelde gemaect nae (4) Marsden

(3) Hello, in Kennemerland niet verre van Alkmaar gelegen, om de oude heiligheid dier plaatze nog dikwylen van de Roomschegezinden bezogt

(4) Geen Mars, maar den Afgod Woden, dat is Mercurius, gelyk Melisstoke fol. 4. v. 11. getuigt

den Afgode, dat die luiden aldaer in groter eeren offerden, welck beelde dese Heilige Biscop te mael brack ende vermeldet. Doe quam die behoeder des Afgoeds ende sloech desen Heiligen Biscop mit eenen zweerde op zyn hooft, ende waende dat onrecht dat zynen Afgod gedaen was te sachten mit des Bisscops blode, mer die zelve Moordenaer, overmits Goods wraecke, wort rechtevoert gegrepen van den vyant, die hem alsoe quelledede dat hy opten derden dach sterff onsaliclic, ende die Heilige Biscop bleef gesont overmits die gracie Goods.

737. In den jaer ons Heeren zeevenhondert. ende xxxvii. Hy sterff starff dese (1) Sinte Willeboort, nae dat hy dat Heilige Euangelium in allen hoecken zyns Gestichts volstandelick gepredicet hadde, ende die Heilige Kercke t' Utrecht eerlycken hadden berecht xl. jaeren, wiens lichaem gevoert wort in een Cloester van Sinte Benedictus oirde, dat op (2) Treveren heet, ende is gelegen in den Stichte van Tryer, dat Sinte Willeboort in voirtyden selven gesticht hadde. Dese Heilige Biscop, doe hy noch in levende lyve was, sende hy Sinte Aelbert zynen Discipel, daer hier voir of gescreven is, in Kenemerlant om die nyeuwe bekeerden in den Heiligen Gelove te stercken; die nae dat hy veel Heydens volcx

St. Aelbert

*Dot Westcappelen dat bi quam
Daer bi aenbedende vernam
Mercuriose * over enen God
Dat beelde; doer ons heren gebod,
Brac bi, ende bevet volc geschouden.*

* voor.

(1) St. Willebrord stierf den 6. of 7. van slagmaand; doch in 't sterf-jaar verschillen de Schryvers, stellende het zelve tuschen 739. en 741. geweest te zyn. Kerklyke Oudheden 1. deel pag. 21.

(2) De Latynsche Beka pag. 10. noemt dit klooster Epternach in 't Kerklyke gebied van Trier gelegen.

volcx bekeert hadde, eynde hy zyn (3) leven eerlyc. bekeert & Kenne-merlan-
 ken ende rustede in God salichlick, ende wart begra- mers, en sterft.
 ven t' Egmonde, wes beedehuus noch verciert is mit
 menigen duechden ende costelycken cleynoden. Dese
 Heilige Confessoir was onder alle Sinte Willeboorts me-
 de gesellen verheven, zoe dat hy Dyaken was, ende
 daerby soe noemtmen dat hy die (4) eerste Doemproeft
 g' Utrecht was, dat 's die eerste Archidiaken.

Van Paus Leo.

Hier nae in den jaer ons Heeren achthondert, von- 800.
 gen een deel Burgers van Romen die Paus daer hy in
 die Processie gink, die men heet die meerre Letanien,
 ende men 't cruce droech op Sinte Marcus dach, ende
 staecten hem zyn ogen wyt, ende corten hem zyn tonge
 ende wroechden hem met onrecht, ende seyden dat hy
 valsheyt gedaen hadde, den welcken onsen Heer weder
 gaff zyn gesichte ende sprake. Ende om dese tweedracht Keizer
 te verlycken toch Kaerle die grote Coninck opwaert Karel trekt naar Ro-
 door 't geberchte in den Cropwalen Lant, totter Stadt me,
 van Romen toe. Ende als hy der Stadt begonste te
 genaecten, doe quamen die Senatoirs ende dat Room-
 sche volcx mit groter scaren tegens hem, mit veel Hei-
 lichdoms van der Heiliger gebeenten, ende brochten
 alzoe

(3) St. Adelbert stierf op den vyfentwintigsten van Zomermand,
 [het jaar stellen eenigen op 740 of 745. doch onzeker] en wierdt te
 Egmond begraven, alwaar boven zyn graf eene Kapel of gebede-
 huis van hout gesticht wierdt, 't welk door de Deenen geheel ver-
 woest is. Vita St. Adalberti Cap. 7.

(4) Dat St. Adelbert Diaken geweest is blykt, maar Proost van
 den Dom geweest te zyn, schoon 't van meer anderen gemeld
 wordt, blyft echter onzeker. Zie de lyst der Domproosten in 't
 Grootplakkaatboek 's Lands van Utrecht 1. deel pag. 239.

wordt al-
daar ge-
kroont.

alzo den Coninck mit blyscappen in Sinte Peters Kerck, ende die voirsz. Paus Leo settede aldaer den Coninck op zyn hooft een gulden Croon als op ten Heiligen Kersdach, ende 't gemeen Volck songen den Coninck blyden sanck in deser manieren: Kaerle die grote Keyser ende Gebieder der Romeynen is gecroent, hem zy lof, lang leven, salicheyt ende zeege; Hier by moegen hem scamen alle die yesten visieren daer men geen waerheyt of gevinden en can ende seggen, dat Coninck Kaerle die Stadt van Romem mit cracht besat ende wanse, overmits der Vriesen invechten, dat al gelogen ende fabulen zyn.

Van den doot van Sinte Yeroen die Priester tot Noortich.

856.
Inval der
Noormannen,
die
St. Jeroen
dooden.

Nae desen als in den jaer ons Heeren (1) achthondert ende LVI. quamen die Deenen ende Noormans van Noerweegen mit horen scepen in Hollant, daer zy al ten groten heer brochten, ende mit groter wreetheeden destrueerden zy al 't lant, ende braken die Kercken, ende sy slogen den Heiligen man (2) Sinte Yeroen, die tot Noortich Priester was, zyn hooft af, ende zy worpen neder alten groten Casteel by Voirburch, dat eertyts des Coninx Aurindilius was, diemen in Duytsch plach te heeten Eezeloer. Die Hollanders die setten hem doe ter weer metter selver macht die zy hadden, mer die Deenen waren hem te swaer. Daer bleven twe
Rid-

(1) Dit stemt overeen met Beka en Heda; doch Buchelius, aanmerkingen op den eerstgemelden schryvende, maakt pag. 29. zwaa-
righeid in deezen tyd, welke niet ongegrond wederleid wordt door
den Aantekenaar der Nederlandse Kerklyke Oudheden onder Ryn-
land fol. 955. 5. 3.

(2) Zie van 't ombrengen van St. Jeroen J. a Leidis Chron. Belg.
Lib. V. Cap. 33. en kortlyk by K. Kolyn Rymkronyk 7. 302.

Ridders doot, die geheeten waren Heer Dybbout ende Heer Gheerlof mit veel Hollanders: Ende die Deenen namen wyven ende kynder ende voerdeſe met hem in vreedme Landen.

Nu hebby gehoert hoe dat die Heilige Vader Sinte Willeboort vuyt Engelant overgecomen is om den ongelovigen lude in Vranckenlant, in Hollant, in Zee-^{Opkoomft der Graaven van Holland.}lant, in Vriefflant ende oick inden geſtichte van Coelen ende van Utrecht te preken dat Heilige Euangelium mit zynen trouwen mede hulperen, om die van hoir ongeloven ende (3) Mammetterien te brengen totten Doopſel des Heiligen Kerſten geloofs. Ende want dit eedel Lant van Hollant, alzoe gy gehoert hebt, veel aanvechtens der Deenen, der Noormannen ende andere gehadt heeft, diet menich werven gedeftruceert ende jammerlycken vernyelt hebben, overmits dattet geen harder noch inwoenende Heer en hadde, die dat wilde volck wederſtaen hadde moegen; ſoe en doecht nyet vergeten te ſcryven wie die eerſte Grave was van Hollant, ende wie nae hem deſe Landen geregeert ende beſchermt hebben, ende hoe elck zynen tyt gebruyct hebben als men naeft geraken can. Hierom wilick gaen ter materien ende beginnen van Coninck Kaerle den Kalen, die die eerſte ghifte gaff van der Graeffſcap van Hollant, nae zynre Coninclycker moegentheyt, alſeen beſitter des Roomſchen Rycx.

Hoe Coninck Kaerle van Vrancken, ende nae Roomſch Coninck Hollant gaf eenen genoemt Dirck.

In den jaer ons Heeren acht hondert LXIII. was Coninck der Vrancken Kaerl die Cale, ende namaels een Rooms ^{863. Karel de Kaale}

(3) Mahometterien.

D

schenkt de Rooms Conink mede, ende was Lodewycks soen, die Kerk van Grote Kaerls soen was. Die welcke Coninck Kaerle Egmond tot eenre tyt sat in eenre steede, die (1) Pladeel heete, aan Graaf ende plach te staen in Brabant opter Kempen, daer hy Dirck. vernam dat die Deenen ende Noormans Hollant verwoest hadden, ende dat volck doot geslagen; ende om des wille zoe gaff hy doer beede Haghens des eedelen Grave, eenen genoemt Didericke of Dirck, die des Princen Walcherius Broder was, geboren van der (2) Cronne van Vrancken al Hollant ende die Kerck t' Egmonde mit hoeren toebehoeren, dat'ste verstaen van Zuythardeshage (3) ter voertrap van Kinchen toe mit bescreven (4) privilegien, bezegelt mit des Coninx gulden vingerlinge, daer zyn beelde in gesneden was, ende sprac aldus:

„In den name der Drievoldicheyt Kaerle, by der
„genaden Goods Coninck, want onser cronen toebe-
„hoert, dat wy onse lieve ende getrouwe, eeren ende
weer-

(1) Pladelle, sedert Bladel genaamd by Renzel in de Meyerysche Kempen gelegen, was eertyds een prachtig Hof in 't Taxandersche Graafschap. G. van Loon Aloude Holl. Hist. II. deel pag. 146.

(2) Dat de eerste Graaven van Holland van hooge geboorte en vermaagschapt waren aan den Stam van Keizer Karel den Grooten, bevestigt ook Heda Hist. Traject. pag. 59. met deeze woorden: *Quamvis enim non sit dubium, quin ipse Theodoricus Princeps fuerit alti sanguinis, & militiâ insignis, armisque potens, ita ut propter egregia facinora omni laude dignus celebretur: Quem ab ipso Theodorico illustri Comite, qui consanguineus Caroli Magni, & ejus temporibus per Frisios in Saxoniam & Pannonias exercitum formidabilem duxit, descendisse credam: & majores suos etiam ante tempora Caroli Calvi in his regionibus aliqua possedisse, alibique fuisse potentes.*

(3) Suithardeshage tote Voirtrappe Kinchen toe.

(4) Zie den Oorspronglyken brief by Doufa Annal. Hist. p. 178. J. a Leydus Chron. Egmund. pag. 6. en in de Aloude Hist. der Hollanderen door den Heer G. van Loon, II. deel pag. 144 welke laatstgemelde uit eenige niet ongegronde omstandigheden meent, dat dees brief op 't jaar 922. gegeven is. Zie de aangehaalde plaats.

„weerdigen zullen mit gracien ende mit loen hoirs diensts,
 „foe doen wy verstaen allen gelovigen Kersten luden,
 „die nu zyn of namaels weelen zullen, ende desen brief
 „zullen sien of hoeren. Dat quam in onse tegenwoer-
 „dicheyt Haghen die eedele Grave, ende badt ons dat wy
 „geven wouden eenen eedelen Man, die (5) Walcherius
 „Broder was; Dirck genoemt, (6) Hollant ende die
 „Kerck 't Egmonde mit hoeren toebehoren, dat's van
 „(7) Zuythardeshage totter (8) voirtrappe toe. Tot
 „wiens bede wy geneycht zyn ende waerdelick ontfaen
 „hebben, als wel recht is; Ende geven onsen lieve getrou-
 „wen Manne Dirck voirsz. alle 't voirsz. lant mitten
 „dienstluden, die daer nu in syn of namaels in woonen
 „sullen, mit bosch, mit mersch, mit weyde, mit wa-
 „ter ende mit heyde, ende al datter toebehoert; Ende
 „gebiede dat hem nyemant hinder doe, om dat wy
 „willen dat dese gifte gestadige blyve totten ewygen
 „dagen, zoe hebben wy dese letteren bezegelt mit on-
 „sen vingerlin van goude, gegeven tot Pladeele, in
 „'tjaer ons Heeren achthondert LXIII. des negenden
 „dages voir sinte Jans dach nativitatiss.

Van

(5) Walgeres.

(6) *Hollant*, dit staat in de Latynsche brieven, noch by Beka niet.

(7) *Zuythardeshage* lag, naar 't getuigen van K. Kolyu vl. 479. by Bodelograave.

(8) *Voirtrappe*, of 's Graavenpolder in Zuidbeveland, een der Zeeuw-
 sche Eilanden, gelegen, volgens het oordeel van Smallegange in
 de Chronyk van Zeeland pag. 746. en van Boxhorn op de Chron.
 van Zeeland door Reygersberg 11. deel pag. 6. doch de Heer G.
 van Loon meent dit het Dorp Veur op de scheiding van Ryn-en-
 Delfland geweest te zyn. Aloude Hollandsche Hist. 11. deel pag.
 150. ik laat den Leezer oordeelen; onze Klerk meldt weinige regels
 hier naa, dat het by Cadfant nevens Vlaandre lag; 't gene de
 Zeeuwische Chronyk veel geloofs byzet.

Van Dirck den Eersten Graue.

Dirk de I.
Graaf in
Holland. Dese Graue Dirck ende zyn Nacomelingen hebben van dier tyt bewaert die eedele Graeffscap van Holland in rechten man (1) leen beseeten, ende hebben die wrede Deenen ende Noormans uyten eynde des Romschen Rycx crachtelick verjaecht.

Opkoomst
der Graave
van Vlaan-
drc. 't Is te weeten dat die Voirtrappe zyn gelegen by Ca-
sant neffens Vlaenderen. In 't zelve jaer alsoe dese zel-
ve Kaerle Coninck der Vrancken was, dat was doe Ne-
derduyschlant; daer Walslant mede toehoerde tot Parys
toe, ende oick mede Vrieslant, daer Holland, Zallant,
Drent ende Twent ende alle 't Gestichte van Utrecht
mede aenhoerde: soe gaff hy eerst die Graeffscap van
Vlaenderen, ende dat geschiede aldus: Hy hadde den
Coninck van Engelant synre Dochter, in dit [jaer] te
wyve gegeven, ende die Coninck sterf cort daer nae,
zoe dat een eedelman, die geheeten was die Yferen Bou-
dyn die ontscaecte die Wedue van Engelant, zoe dat
die Coninck Kaerle zeer daer om vertoornt was; doch
zoe maecte die Paus een soene tusschen beyden, zoe dat
die Coninck gaff dien Boudyn mit zynre Dochter die
Graeffscap van Vlaender, daer voir die tyt nye Graeffne
geweest en hadde. Dit dede Kaerle al by rade ende con-
fente syns Broders Coninck Lodewycks van Hoeghe
Duytschlant; want zy alle hoer dingen broderlick mit
malcanderen deden; Ende dat zy aldus dese twee Graef-
scappen wech gaven in eenre tyt, dat deden zy om dea
gemeenen oirbaer, wanttet grote landen waren ende veer
van hemluden gelegen, ende omdatse veel aenstoets lee-
den

(1) Zoo dat Holland een kwaad Leen was, en van het Keizerryk
afhanglyk.

den van den Noormannen ende Deenen, die veel Landen wonnen ende bedwongen, soe setten zy dese twee Heeren daer in dat syse mitten zweerde van des Heiligen Rycx weegen bescermen souden.

Hoe Grave Dirck vercreech dat Foreest Walderwant.

Lodewyck die Coninck van hoge Almaengien, des ^{Koning} voirsz. Coninck Kaerls Broeder, gaf oick dese Grave ^{Lodewyk} Dirck, overmits beden wille der Coninginne zyns wyffs ^{schenck} Hemme genoemt, dat Foreest van (2) Waldarwant, ^{aan Graaf} om dat hy een vermaert Ridder was ende onder ander ^{Dirk het} Ridders zeer te pryfen, daer hy hem bescreven hant- ^{Bosch} vesten of gaff, sprekende aldus ^{Wasda.}

Die (3) Hantvesten van 't Foreest voirsz.

„ In die eer der Heiliger Drievoudicheyt, Lode-
 „ wyck by der graciën Goods Coninck van Almanien;
 „ wy doen verstaen onsen getrouwen, die nu zyn of
 „ naemaels weesen zullen, dat Hemme onse Wyf die
 „ Coninginne ons badt of wy geven wouden onsen lie-
 „ ven ende getrouwen Grave Dirck van Hollant een
 „ Foreest dat Wasdar heet ende aen zyn Graeffscap ge-
 „ legen is, ende dat water dat 'er gaet inwaert ende
 „ vuyt-

(2) Wasda by anderen geheeten, lag in de Tielerwaart omtrent het thans genaemde Dordrecht, volgens G. van Loons Aloude Holl. Hist. 11. deel pag. 100. doch wyl dit, volgens het oordeel van eenigen aan 't Graaffschap van Dirk paalde, zoude dit beter op Wassenaar, dat Boschachtig en by andere Boschen gelegen was, toe te passen zyn.

(3) Dees Latynsche brief staat by Doufa Holland. Annal. p. 226. en by Miræus Opera Diplom. pag. 33. en in de Aloude Hist. der Hollanderen door Mr. G. van Loon. 11. deel pag. 99. welke laatste toont dat de zelve brief in 't jaar 869. gegeven is.

„ vytwaert , merch ende weyde , lant ende onlandt ,
 „ bosch ende heyde , dat die Foreest toebehoert. Ende
 „ wy die immer genegen syn om onser Gefellinne wille
 „ te doen ende nyet te weygeren , hebben gegeven on-
 „ sen lieven getrouwen Grave Dirck voirsz. , dat Fo-
 „ reest alst gelegen is mit alle zyne toebehoeren vry-
 „ lycken te gebruycken ende te besitten hem ende zyne
 „ Nacomelingen te vercopen of wech te geven. Ende
 „ om dat wy willen dat dese gifte ten eewygen dagen
 „ gehouden werde , zoe hebben wy desen brieff beze-
 „ gelt mit onsen vingerlin van goude. Gegeven in den
 „ jaer ons Heeren acht hondert LXVIII. opten derden
 „ dach van April.

Aanmer-
 king dat
 Holland
 onder de
 Duytsche-
 en niet on-
 der de
 Fransche
 Vorsten
 behoorde.

Aldus zoe machmen mercken kenlycken , dattet Duyt-
 sche Coningen waren die Hollant eerst gaven , ende
 waren geboren Duytsche uyt Vrancken ende uyt Lot-
 ryke , als bescheydelyck hier voir gescreven staet , al is 't
 nochtans dat veel Clercken zyn die oick Prelaturen heb-
 ben ende van groten verstandennisse weesen willen , zoe
 geck ende zoe ongeleert zyn , dat zy meynen dat Hol-
 land van eenen Goninck van Vranckryck gegeven is ,
 om dat hem die Coningen van Vranckryck nu mede
Reges Francorum schryven alsoe die Coningen van
 Vrancken plagen te doen , daer zy doch dat contra-
 rium claerlick of vynden moegen in oude Historien ,
 van waen zy gecomen zyn ende wat Landen zy regier-
 den , ende in wat Steden dat zy hoir overste Hove
 hielden ; Ende oick wel weeten dat Vranckryck heet ,
 dat's te weeten , der Vrancken Ryck , alzoey den
 Vrancken toeplagen te hoeren , al is 't dat Vranckryck
 nu beter is dan Vrancken Ryck , des gelycks dicke ge-
 vonden is , dat die nieuwe die oude verbeteren , ende
 den Scholier den Meester. Nu gaen wy voert ter ma-
 terien ,

Van

Van Dirck die eerſten Grave.

Deſe Dirck die eerſte Grave van Hollant, ende was gewaepent met eenen ſchilde van goude, daer in gemaect was een Leeuwe van roeder verwen, die de palen van ſynre Heerlicheeden voirnoemt tegens der Deenen aenvechten Ridderlick beſcermede. Deſe Dirk hadde een hoech geboren wyff, die Geena heete, daer hy eenen ſoen by wan, die oick Dirk heete, ende in veel doechden eedel was. Deſe eerſte Grave Dirck als hy out was dede hy van groter devocien timmeren (1) t' Egmont een Cloeſter van houte daer hy in ſette Nonnen van Sinte Benedictus oerde, dien hy t' eeten gaff van zynen goeden, daer zy volcomelick hoeren nootruft of hadden. Ende een Nonne van dien zelve Cloeſter wart ingeſent van Gode, dat zy den Grave vermanen ende van hem begeren ſoude, dat hy Sinte Aelberts graff op doen woude, ende zyn Heilige gebeente doen brengen in dat Nonnen Cloeſter, daer Grave Dirck vlitich toe was. Ende mittien datmen dat graff op dede, zoen ontspranck een fonteyn daer onder, daer hudens dages veel ſoet waters uyt vloyt. Ende men vont dat cleet daer Sinte Aelbrecht in gewonden was algeheel ende onverteert. Mede wort in den grave gevonden een gulden cruys op zyn borſt, daer veel ſiecken by geneſen zyn. In deſen tyden quamen die Deenen mitten Noormans, dat 's te verſtaen mitten volcke van Noerweegen, ende deſtruerden al 't Walfchke Lant, ende 's jaers daer nae vernielden zy al 't lant van Ardenen, alzoedat Kaerl die grote Keyfer hierom verſamede

(1) Het Dorp Egmond, dat men van oude tyden Hallem pleegte heeten. Joan. a Leidis Chron. Belg. Lib. vi. cap. 13.

Keizer Ka-
rel de
Groote
trekt tegen
de Deenen;
en maakt
verbond
met de
zelve.

de menigen man uyt Duytschlant ende Ytalien, ende quam daer mede tegen dit wrede volck, die hy nyet verwinnen noch wederstaen en mocht, soe dat ten lesten daer tusschen gesproken worde ende een bestant gemaect wort, daer binnen dien bestande overdragen was, dat (1) Godevaert die Coninc van Noorwegen Kersten zoude worden, mit voirwaerden dat Coninc Kaerl soude hem te Wyve geven zyns Broders Dochter des Conincx van Ytalien die (2) Lotharius hiete, ende Coninck Godevaert soude mit haer hebben te mede gave die Provincie van Vrieslant, dat volcomelick geschiede. Die Vriesen en wouden in geenre wyse Coninck Godevaert onderdaen noch gehoerfaem weesen, hy en mostese mit cracht ende mit moegentheyte daer toe dwingen, zoe dat hysse ten lesten (3) verwan, ende dwancse daer toe dat elck man moste dragen eenen bast om zynen hals tot een onderdanicheyte, op dat mensse rechte voert daer aenhangen mochten zoe wanneer zy tot eenyger tyt hem tegen des Conincx mogentheyte versetten, dat een smadelick oirde was aen den hals te dragen.

In corten jaren daer nae dede dese Coninck Godevaert mit zyn volcke van Noorweegen een reyse in die (4) Betuwe, daer hy geslagen wort mit menigen Deenen ende Noormans, daer menich Kersten bloet gewroken

(1) Dees Godevaert, zoude naar 't schryven van sommigen, een Zoon zyn van Odilbalda Dochter van Koning Radboud, zie Schotanus Chron. van Vriesl. pag. 64.

(2) Dit 's een verdichtsel, Keizer Karel de Groote heeft geenen Broeder Lotharis gehad, veel min die Koning van Italië was.

(3) Deeze overwinning en betugeling der Vriezen stelt Emmius op 't jaar 809. en trof wel 't meest Groeningerland. Rer. Fris. Hist. Lib. v. pag. 69. & 70.

(4) Van deezen togt in de Betuwe vindt ik geen gewag by onze Schryvers; maar wel dat Godevaert, straks naa 't dwingen der Vriezen in zyn Ryk te rug gekeerd ecrang van eenen zyner Lyftrouwanten vermoord is.

ken wort aen die Deenen, die zy in voirtyden gedoot ende mishandelt hadden. Doe worden die Vriesen verloft van hoere smadelycke eygenscap des bafts. Nae deser tyt, als in den jaer ons Heeren (5) neghenhondert, starf Dirck die eerste Grave van Hollant, die oick Heer was van Oistvrieslant, ende was een vermaert Ridder, die manlick zyn lant beschermde tegen die Deenen. Ende Gena zyn wyff sterff nae hem, ende is begraven t'Egmont in 't Cloester by hoeren man, dat zy te samen eerst van houdt deden maken.

Van Dirck de II. Grave.

Als Dirck die eerste Grave van Hollant gestorven ^{Dirk de II.} was, wordt Dirck zyn soen die anderde Grave ende ^{Graaf,} yerheven in zyns Vaders steede als een recht Oir. ^{trouwt,} Dese nam een wyff die Hildegarde heet, een (6) Dochter des Coninx van Vranckryck, daer hy twe soonen by wan, daer die een of heete Aernt ende nae hem Grave wordt, ende d'ander Egbrecht, die een Aerdtshbisscop van Tryer wort, ende eenen Dochter Aulinde hiete, ende seer schoen was. Dese Grave begonde in twedracht te worden mitten Westvriesen, daer hy tegens oirloch- ^{dwingt de} de ende street ende maectse hem onderdanich, Ende ^{Westvrie-} dwancse daer toe dat hoeren doeren van hoeren huysen ^{zen,} in dat Oist maecten, ende die soe leege, dat zy inden ganck ende in den uytganck bocken ende neygen mosten

(5) Van dit sterfjaar melden ook verscheidene andere Chronyken; maar de Rym-Chronyk getuigt dat men niet weet waar, of wanneer dees Graaf stierf, en de Geleerde P. Scriverius schynt tot deeze gedachten ook over te hellen; naamenlyk, dat 's Graaven sterfjaar onbekend is.

(6) Deeze Hildegaard was Weduw van zynen Voorzaat en Naamgenoot Dirk den Eersten, naar de meening des Heeren G. van Loon, Aloude Holl. Hist.

ten in onderdanicheyt hoeren rechten Heer, wanttet een onbekent volck was van wanfeeden. Ende om dat sel-
 bouwt het ve oirloge dede Grave Dirck dat Cloester, dat zyn Va-
 Kloofter te der t' Egmonde hadde doen maecken van houten, weder
 Egmond van steen, vermaken van steen, ende nam die (1) Nonnen van
 daen, ende sette Monnicken daer in van Sinte Benedictus Oirde, die dagelicx den dienst Goods deden,
 ende oft noet geweest waer, dat zy die Vriefen wederstaen hadden moegen bet dan die Nonnen. Dese Gra-
 ve Dirck gaff den Cloester t' Egmondt grote (2) goeden te besitten, ende gaff daer oick een boeck dat
 en beschenkt het zelve ryklyk. (3) *Historia Tripartita* hiet, ende den texte van den vier Euangelisten, die buyten bedect is mit goudt ende oick gesteedte in 't goudt geset. Ende Hildegaerde zyn wyff gaff uyt vryer mildicheyt den zelve Cloester een outaer Tafel, die te mael van fynen goude was, daer menigerleye paerlen ende dierbaer gesteente aenstaet; Ende als men zeyt zoe wort van den zelve Tafel een steen gestolen, die alder overste ander Tafel stont, die des nachts alle dat Choer met zynre clerheyt te verlichten plach. In desen tyden wert Sinte Yeroen by desen Grave Dirck ende by den Biscop van Utrecht by miracule t' Egmondt gebrocht, die in voirtiden tot Noortich Priester was, ende aldaer van den Deenen voirt gelove onthooft was, als voirsz. is.

Eem

(1) Graaf Dirk verplaatste deeze Nonnen van Egmond tot Bennebroek niet verre van Haarlem. Chron. Egmond. Ant. Matthæi Cap. XI.

(2) Van deeze en meer andere geschenken getuigt ook Joh. a Leidis Chron. Egm. Cap. XII. pag. 9.

(3) Drievoudige Histori.

Een vreesfelic Mirakel van Bifcop Udo. [van Maegdenburch]

In defen zelven jaer zoe gevicele eenen alten wonderlycken oirdel ende verdomeniffe over een Aertsbifcop van Meydenborch in Saffen, gheheeten Udo, daer af ick een luttel mit corten woorden overlopen wil, wantet te lanck waer al te fcriven. Dese Bifcop Udo was een arm Clercsken van dommen finnen, die hem feer fcaemde dat hy nyet zoe wel en leerde als een ander, ende plach onfer liever Vrouwen ftadelick ende mit groter innicheyt te bidden om finlicheyt ende verftandeniffe te crygen. Op een tyt als hy in zyn gebeth lach, tot Meydenborch in den Doem, die geficht is in die eer Sinte Mauricius mit zyn Gefellen, zoe wart hy flapende, ende in fijnen vifioen zoe openbaerde hem die Moder Gods ende feyde Udo ick heb dyn gebet gehoort ende die weemoet dyns hertfen aengefien, du en felste nyet alleen konft hebben ende abelheyt, mer nae dode des Bifcops, die nu is, felstu oick befitten defer heiliger Kercken myns Martelaers Sinte Mauricius, is 't dattu dan di wel ende rechtveerdelick regeerfte, zoe felstu verdienen die eewige blyfchap, doetstu anders du zelfte fterven den eewygen doot. Hier mede zoe be daerde hy hem, ende met goede gelove dier woorden ghinck hy ter fcholen ende wort alfoe subtyl ende conftentryck, dat hy alle zyn gefellen boven ginck ende wort die vroomfte Doctoer van den lande, zoe dat alle Meesters ende Clercken hem verwonderden ende al te feer vervreemden. T' enden twe jaeren zoe fterff den Bifcop aldaer, ende Udo wort gecoren tot eenen Bifcop, in welcke ftact hy hem wel regeerde een corten tyt: Maer want die ftact verwandelt die zeeden ende manieren, zoe begon hy alleynken onfen lieven Vrou-

wen raet te vergeeten, ende wert hoveerdich, ende verminderde der Kercken goeden, ende bedreef veel onkuysheyt mit geestelycke ende weerlycke wyven, soe dat alle die werlt begonst te verdrieten, dat hy alsoe veel ende alsoe openbaerlick die onreynae saecken bedreef, sonderlinge hadde hy zyn vuyle genoechten mitter Abdissen van Lelyendael, daer by gelegen, daer hy zoe veel mede bedreef, die doch Goods bruyt was, dattet onse lieve vrouwe verdroet; Ende op eenen nacht als hy by haer lach in den groten sonden zoe sprack een stemme tot hem, *Cessa de ludo, quia lusisti satis Udo*, dat's te seggen; *Udo laet of dyn spul, du hebste genoech gespeelt*: Des anderen daechs 's nachts des gelycx, ende des darden nachts noch eens mit eenre anxtelycker stemme, dat die domme onkuysche Biscop al voir wynde wech sloch, ende nyet en achtete, maer dreef zynen wille ende vule genoechte altoes merende zyn sonden. Omtrent drie maenden daer nae zoe was een Canonick aldaer geheeten Vrederick eerbaer duegende ende God ontsiende, die mit groter innicheyt mit clagender herten screyende God badt om salicheyt ende eer der heiliger Kercken van Meydenborch, dat God den Bisschop cort halen woude, of dat hy hem zyn sinnen in duechden verwandelen woude, dit was by nachte dat die Kercke gefloten was, te hant zoe sach die Heilige Vrederick dat alle die lampen van der Kercken mit eenen stueren wynde uyt geblasen worden, daer, hy hem zoe seer of verveerde dat zyn leeden crompen ende zyn mont toefloet, ende hielt hem by een hoecxken by den hogen outaer ende zweete van groten anxte; daer sach hy waeckende mit zynen vleyschelycken ogen datter jongelingen quamen met tortysen ende spreiden tapiten voir den Outaer, ende sette daer twee gulden setelen, doe quam een man alleen gewapent in Ridderlycker wyse mit

mit eenen getogen zweerde , ende ginck staen midden in die Kercke roepende ; staet op alle gy Heiligen die hoer gebeente hier hebben ende comt totter vierschaer Goods , te hant quamen daer die Heilige Ridders Sinte Mauricius mit synen gezellen VI^m. VI^c. LXVI , oetmoedelick verwachtende den overste Rechter. Daer quam onsen Heer in Keyserlycken gewaede gecroent mit overdragender cyerheyt lichtende als die sonne mitten XII. Apostelen als Scepenen ende ginck sitten in den eenen setel ; doe quam daer an die waerde Moder Goods gecroent ende gecyert mit groter clærheyden , lichtende als dat licht der sterren mit eenre schaer van schoenen wel gecierden Joncfrouwen , die ginck sitten in die ander setel , doe sprack Sinte Mauricius , O alre rechtveerdichste Rechter geeft recht Vonnisse ! ende knyelden mit alle synen Gefellen verbeydende die andtwoerde des oversten Rechters. Onse Heer God sprack , Brenst ons den Biscop Uden hier ten oirdel , te hant gincker een deel uyt , ende namen den onsaligen Priester van der Abdisse , daer hy by lach al naect , ende brochten hem lyflick ende levende in der vierschaer op die tapite. Doe sach hem Sinte Mauricius vreesflick an ende sprack , Heer doet recht over dese man , hy en is geen Biscop maer een wolf , hy en is geen Herder , mer een rover , hy is een eeter ende verderver dynre scapen , een nederwerper der Heiliger Kercken , een besmetter goeder maechden die u getrouwet waren , ende een bedryver ende sterker alre quaetheden , ende alre vuylre sonden , die hy om vermaninge ende waerschouwinge dynre liever Moeder nyet gelaten en heeft , mer altoes vermeert , ende getreden van der eenre vulnisse in die ander , daer hy die eewyge doot aen verdient heeft nae vorwaerden die u weerde Moder mit hem maecte doe sy hem myn Kerck toeseyde. Doe sach die overste Rechter op die

Apostelen ende vraechde wat dunct u allen goet, doe sprack die gewapende Ridder, *Reus est mortis*; dat's te seggen; *hy is den doot sculdich*. Doe droech die Rechter met hem allen overeen, wat doot men hem doen soude. Daer wysde hem die Rechter den hals of; ende als die gewapende Kemp 't sweert op hieff, zoe wasser een die riep hout, laet eerst die reliquien van hem trecken. Doe quammer een mit eenen kelc voir hem staen, ende die kemp sloch hem mitter vuyt in den hals; ende tot elcken slage quam een Hostie besmet uyt zynre keele, die ontfangen worden in den kelck. Daer nam Maria den kelck ende sette die opten hoegen outaer, ende neech mit hoeren maechden ende schiet van daer. Doe nam die kemp den onsalich ende sloch hem den hals of vleysschelick ende menschelick, ende mittien zoe voeren alle die Heiligen wech, zoe dat mense nyet meer en sach. Dese Heilige Canonick Vrederick, die alle dese geveerde mit wakende ogen aensach ende nyet in slape, ginck van synre steede mit groten anxt onder den Choer inder croste daer een lampe bernde, ende hy nam een lichte daer hy alle die Lampen van der Kercken mede onstack; Ende om dat hy immer anxt ende groten twyfel in synre herten hadde van deser geschiedenisse, zoe ginck hy op die steede des Gerechts; daer sach hy 't hooft des Biscops leggen veer van den lichaem, ende dat pavement zeer (1) gemaculeert van den blode, datmen noch hudens daechs claerlycken bekennen mach. Des morgens ter sonnen opganck zoe ontfloet hy die Kerck ende gaff alle der Cleie ende den luden te kennen, dat oirdel dat God mit zynen Heiligen aldaer gedaen hadde; daer hem allen menschen zeer of vervaerden, ende alten groten geruchte of was alle die
 werlt

(1) Bevekt of beklad.

werlt doer alst wel mogelycken was. Ende als zy openlick besagen dat kenlick oirdel Goods, zoe deden zy dat ongehuyr lichaem werpen buten der stadt in eene vule slycke, daer die boese geesten zoe veel feest mede dreven, dat die luden, daer omtrent woenende, groet lyden ende anxt daer of hadden, zoe dat by eendracht dat vuyle lichaem uyten slycke getogen wort ende verbrant te pulvere, welke pulver geworpen wort in die ryviere die daer loopt, zoe dat kenlick rechtevoert alle die visschen uyt die ryviere ter zeewaert toegen, ende nye visch in lange tyt weder en quam, voir die tyt dat men zoe veel letamen, gebeden, ende processien daer voir dede, dat zy t'enden thien jaeren weder quamen alle voir geweest hadden.

Het is te weeten, dat dese Graff Dirck ende zyn Vader voirnoemt over lange jaeren (1) Graven tot Hollant geweest zyn, zoe dat men van hoeren vromen daden nyet veel bescreven en vynt anders dan gy voir gehoort hebt; maer berechten onder hem beyden 't Graeffscap van Hollant hondert (2) ende xx. Jaeren, ende verdreven die Deenen mit hoere manlycker daet uyten lande van Hollant, die den luyden aldaer menige wreetheyt aengedaen hadden, als voirsz. is. Dese Grave Dirck was gewapent mit gout ende (3) geele, als hy van Graeff Dirck zynen Vader als recht Leenvolger der Graeffscap van Hollant ontfangen ende aengenomen hadde; ende sterff opten

Regeert en
sterffyd
van den
Graaf en
van zyne
Eggenoot
te Hilde-
gaard.

(1) Nota, & vide supra circa principium Theoderici I.

(2) Hondert xxv. Dat Diderik de I. en zyn Zoon en Naamgenoot saamen honderdentwintig, of zoo anderen melden, honderden vyfentwintig Jaeren als Graaven in of over Holland geregeerd hebben, is niet aanneemelyk; inzonderheid wyl aan den laastgen agentagtig jaeren regeertyd toegeschreeven wordt. Gelooflyker is't, dat de Schryvers misleid zynde door de gelykheid der naamen van twee of drie Diederiken eenen zullen gemaakt hebben. Zie G. van Loons Aloude Hist. der Hollanderen op de gemelde Graaven.

(3) Gueules, of rood.

opten anderde (1) nonas van Meye in 't Jaer ons Heeren neghenhondert ende drie ende tachtich, ende is begraven tot Egmont in 't Cloester by synen Vader. Ende Vrou (2) Hildegarde des zelve anderden Graven wyff rustede nae hem ende voir tot God opten derden Ydus van April, ende leyt begraven in 't zelve Cloester by haren man.

Die III. Grave [Aernt.]

Arnoud
Graaf,
trouwt
Luitgaard,

Teelt twee
Zoogen,

Ende nae dese Grave Dirck doot wert Aernt-syn Soen die derde Grave van Hollant, die verwapent was mit-ter wapenen van Hollant, die hem Graeff Dirck zyn Vader erfde. Dese Graeff Aernt nam een Huysvrouw die (3) Lutgaert heete ende was Dochter des Keyfers van Griecken, die Theophanus heete, ende was Suster der Keyserinne van Romen die (4) Theophana heet, daer hy by wan Dirck, die nae hem Grave wort, ende Zyvert den Borchgrave. Dese Zyvert nam een Wyff tot Castrichem om hoere schoenheyt of by toverien, daer den geflachten of quam, mer Hollant en quam nye an haer luden. Dese zelve Grave Aernt vercreech aan den derden Keyfer (5) Otto dat hy voert aen eewelycken

vry

(1) Beter in de Latynsche Beka pag. 35. DCCCCLXXXVIII. *pridie Nonarum Maji*. Dat is den zesden May, in 'tjaar 988. & Will. Procurator Egm. Anno 988. *Obiit Theodoricus Comes II. Sepultus est cum uxore sua in Egmondensi Monasterio*.

(2) Hildegard, by Beka Hildegond geheeten, stierf den derden Idus van April, dat is den elfden dier maand, twee jaeren voor haaren gemaal, dus in 't Jaer 986. volgens K. Kolyn vers. 596.

(3) Lutgaard, of Luitgaard was Dochter van Sigifrid den Eersten Graaf van Luksemburg, en niet van den Griekschen Keizer.

(4) Cunigunda.

(5) Deeze gifte van Keizer Otto den Derden is, zoo ik meene, in 't Jaer 985. aan zynen Vader Graaf Diederik gedaan. G. van Loons Aloude Holl. Hist. II. deel pag. 215. & Goudhoeven Chron. van

Hol:

vry sitten soude van den rechten Keyserlycken leen mit-^{en krygt}
 ter Graeffscap van Hollant, daer die Graven van Hol-^{van Keizer}
 lant mannen der Coningen van Vrancken of geweest ^{Otto dat}
 hadden, ende dat wort hem bezegelt tot eenen vryen ^{Holland}
 Leen. Grave Aernt ende Luytgaert zyn wyf, goeden ^{een vry}
 dat Cloester tot Egmont ende gaven hem grote renten, ^{wordt.}
 als in Thosen, in Castrichem, in Velsen, in Sassen- ^{Begiffigt}
 hem, in Voirhout, in Noortich, in Lopsen, in Vleer- ^{het Kloos-}
 dingen, ende die thiende tusschen Mattingen ende der ^{ter te}
 Lede. Binnen deser tyt als in den jaer ons Heeren ne- ^{Egmond,}
 genhondert ende xciii. dede dese Grave menige on- 993.
 rusticheede om die Westvriesen onderdanich te maken
 der Graeffscap van Hollant, die hem dat mit hardicheyt
 wederstonden, soe dat die Grave daer om op de vierde
 Kalende van October een plaetse beteykende by eenen ^{trekt tegen}
 Dorpe in Vrieslant, geheeten Winckelremade; daer uyt ^{de West-}
 die Graeffscap van Hollant quamen gecoren mannen ge- ^{vriesen.}
 wapent, die in den weege alte zeer vermoeyt wor-
 den van dorste, om dat zy geen water en vonden dat
 versch was. Ende als Aernt dese eedele Grave dit ver-
 driet aen synen volcke sach, soe viel hy daer om op
 zyn knyen in vuryge gebeden, ende thans nae synen
 gebede by Godlycke inspreken wysde hy een stede daer
 men eenen put groef, daer terstont versch water uyt-
 vloyede. Ende binnen desen quamen die Vriesen an om
 te stryden, meynende mit groter cracht den Grave ende
 zyn

Holland. pag. 245. In eene oude MS. Chron. van Holl. vinde ik hier toe dienende: „ Dese Grave Arnoud ende zyn Broeder, Bis-
 „ cop Egbert van Trier, verfochten ende vercreghen an den der-
 „ den Keyser Otten voirsz. dat zy vri saten voirtraen ewelic van enen
 „ Keyserliken leen, dair sy te voeren dienstmanne off waeren der
 „ Coeningen van Vranckryck, ende breede die Graeffschap van
 „ Hollant, ende bezeghelder hem tot enen vryen leen myt sinen
 „ vingherlyen.

F

zyn volk te bedroeven , daer Grave Aernt mit stouten
 gewapenden volke , ende mit rycken geschal van Bazu-
 nen ende blenckende Bannieren [stont] daereen blodige
 strydt te- strydt gevochten wort. Ende in 't eynde als der vromen
 gen de zel- Kempfen uyt Hollant veel doot geslagen waren , is die
 ven , strydt verwaert tegen den Grave , die aldaer overmits die
 en wordt gehengemisse Goods (1) doot geslagen ende Martelaer
 verlagen. gestorven is. Ende is van daen gevoert in 't Cloester
 t' Egmond , daer zyn uytvaert mit groten rouwe beta-
 melick gedaen wordt , ende aldaer begraven by zynen
 ouders , nae dat hy Hollant vyff jaer geregeert hadde.
 Nae deser tyt geschiede van desen Grave eenen alten
 schonen mirakel , dat nyet vergeeten en doech , op dat
 men mach weeten waer om dattet gewoenlick is , dat
 veel volcx op ten Wittendonderdach tot den Cloester
 t'Egmondt pleecht te comen. 't Gheschiede nae des
 voirsz. Graven doot , dat opten Wittendonredach die
 zarck , daer hy onder lach , schoerde by den wille Goods,
 ende daer ginck uyt een roeke van alte soeter luchten ,
 recht oft mirre hadde geweest , welke schoer noch hu-
 dens dages daer is. Ende om des mirakels wille zoe
 quamen die luden t'Egmondt om abfolucie van den Abt
 te gecrygen. Luytgaert des eedelen Grave Aernts wyff
 ruste nae hem in Gode , ende wart begraven t'Egmondt
 in 't Cloester by haeren man.

Wonder-
 teken uit
 's Graven
 Graf.

V40

(1) Graaf Arnoud sneuvelde den negentienden September in 't
 jaar 993. volgens Leo Monnik van Egmond. K. Kolyn en Melis
 Stoke bevestigen het zelve sterfjaar , en voegen 'er by , dat zyn
 oudste kind , naamenlyk Diederik , naauwlyks twaalf jaeren oud
 was , en dat hy het Land vyf jaeren berecht hadt; Dewyl Graaf Ar-
 noud in 't jaar 980. met zyne Egtgenooten getrouwd , en zyn Vader
 Diederik in 't jaar 988. gestorven was , zoo blyft 'er geene twyfel
 aan 't gemelde sterfjaar over. Zyne Egtgenootte Luitgaard stierf oer-
 langs hier naa op den dertienden May.

Van Dirck die III. Grave.

Naden misvalle Grave Aernts des milden Princen, is ^{Dirck de} Dirck zyn soen geworden die vierde Grave van Hollant, ^{III.} ende van Oistvrieslant, ende nam te wyve des mogen- ^{trouwt, en} den Hertogen Dochter van Sassen, die (2) Ottilda hiete, daer hy twee Soenen by wan, een die Dirck hee- ^{teelt twee} te ende nae hem Grave van Hollant wart, ende eenen die ^{Zoonen.} Florens heete ende nae hem Grave van Oistvrieslant was. Dese Grave Dirck nam an die wapenen van Hollant, alsoe hem die van zynen Vader als recht oir te Hollant aengecomen was. Ende in corten tyt hier nae geschiede ende rees een groet (3) oirloge tusschen desen Grave
Dirck

(2) Dees naam komt overeen met Klaas Kolyne, en met Melis Stoke in Diederik den III. Maar Becka noemt haar Uutilhidis des Hertogen Dochter van Saksen; ja de gemeene Hollandsche Chronyk meldt haar eene Dochter van Otto Hertog van Saksen te zyn, die in 't vervolg Keizer wierdt; doch geheel onzeker; nogtans blykt, myns oordeels, klaar genoeg uit de aantekeningen op den dood van haaren Gemaal gemaakt, dat zy uit Saksen gekoomen was. Zie onder Diederik den V. Graaf.

(3) Tot opheldering zal ik hier het verhaal van dezen Oorlog uit eene Oude met de Handgeschreeve Chron. van Holland, die nooit gedrukt is, byvoegen: „ Nu gheditet tot enen groten oirlo- „ ge tusschen Adeldomus die XIX. Biscop t' Utrecht ende desen „ Grave Dideric van Hollant, dat by deser zake toe quam: Een „ Grave was dair die hiete Dideric Bave, die die Biscop Adeldomus ghegoet hadde omtrent Boygraven, ende moyede ende ver- „ toernde zeer desen Grave Dideric van Hollant. Die Grave van „ Hollant versamende wel een groet heer, ende streed teghens den „ Grave Dideric Bave, dien hy verwan ende nam hem myt craft „ al zyn goet ende werpem wt al zyre heerlicheit. Adeldomus die „ Biscop die hier om zeer toernich ende gram was, vergaderde een „ wel groet heer, ende woude zinen man weder op zyn goet bren- „ gen, ende zetten in zynre heerlicheit off tegens den Grave van „ Hollant te striden. Ende hier om in den jair onse Heren M. ende „ XVIII. op die v. idus van Junio, quam dese zelve Biscop myt „ ontwonden bannieren, myt ludende bazunen zedelic totter stede,

Verdryft
den Graaf
Dirk Bavo.

Dirck ende Adelboldus den Biffcop van Utrecht , dat by deser faecken toe quam. Daer was een Grave die Dirck Bave heete , die van den voirfz. Biffcop van Utrecht gegoyet ende geërft was t'eynden zynen Landen omtrent Woerden. Dese Dirck Bave en ruste nyet, hy en moyde alle weege den voirfz. Grave Dirck van Hollant , zoe an synre Heerlickheede , zoe an synen volcke , Soe dat die Grave van Hollant dat gewelt nyet Langer lyden en woude , ende gaff zynen maghen ende oick zynen volck te kennen , hoe dat hem te sinne stont den hoemoet die hem dagelicx geschiede mit macht te keeren , ende te wederstaen , daer hy zulcken troest aen synen volck vant , ende beteykende Grave Dirck bane ende stonde tegen hem te stryden om des gewelts wille dat hy boven reden aen hem gekeert hadde. Aldus versamende Grave Dirck van Hollant veel machtichs volcx , ende quam te stryden

„ dairmen striden zoude. Dair teghens quam Grave Diderick van
 „ Hollant myt blinckenden bannieren myt vervairliken gelude , ende
 „ myt hoernen , treckende wt sinen tenten stoutelick op enen groe-
 „ nen slechten velde. Ende sonder merrē vergaderde die Biscop
 „ teghen die Hollanders , ende streden manlic om den zege. Dair
 „ gheschiede een bloedige stryt an beyden zyden ; mer ten lesten soe
 „ wert dat Biscops heer soe cranck , overmits veel groter moediger
 „ Princen , Ridderen , Sciltknapen ende wapentuers van groten pri-
 „ se , die dair doot bleven van sinen volcke. Adelboldus die Biscop
 „ hem zeer bedroefde , alst gheen wonder en was om zyn grote ver-
 „ lies , vergaderde weder van nyewes een versch heer van stouten
 „ wapentuers om anderwerve te striden teghens die Hollanders.
 „ Ende dair tegens versamende Grave Diderick van Hollant myt
 „ Budone sinen broeder een overmoedich heer dair hy anderwerff
 „ mede striden woude teghens den voirfz. Biscop , Als op ten xix.
 „ dach dair nae dat was op die 1111. Kalende van Augusto. In den
 „ selven jaer doe vergaderden die voirfz. Princen anderwerve te stri-
 „ den , dair veel scaden gheschieden an beyden zyden : Want dair ble-
 „ ven doot an des Biscops side veel vromer manne , die dair weren-
 „ der hant verslagen worden , ende dair verloes die Biscop ander-
 „ werff den zege.

stryden tegen desen Grave Bave, ende 't geluſte den Grave van Hollant, dat hy hem verwan in den ſtryde ende benam hem alle zyne goeden, ende werp hem uyt alle ſyne beſittinge. Adelboldus die voirſz. Biſſcop, die dit qualicken nam, dat Grave Dirk Bave aldus uyt ſynen verdreven wart, ende ſtont altces te ſinne, dat hy Dirck Bave zynen man wederbrengen woude op zyn goeden, ende in zyn Heerlicheſede ſetten, off tegen den Grave van Hollant te ſtryde te comen. Des jaers (1) daer naer vercreech deſe Biſſcop veel volcx in zyn hulpe om tegen Grave Dirck van Hollant te ſtryden; ſoe dat die Grave van Hollant mit zynen volcke hem daer tegens beſatede ende quamen tegen malcanderen op eenen benoemden dach, daer een zwaer ſtryt gevochten wort: Maer ten leſten overmits veel grootmoediger Ridderen ende Knechten, die van des Biſſcops lude doot bleven, wordt des Biſſcops volck zoe cranck, dats hem die Biſſcop zeer bedroefde alſt wel reden gaff. Ende want deſe Biſſcop zyn ſwaer verlies leet was konde hy 't gebeteren, ſoe verſamede hy in corter tyt een verſchvolck van gewapenden luden om zyn leet aen den Grave van Hollant te wreecken. Daer hem die Grave mit Zyvert die Borchgrave ſynen Broder tegen beſateden, die hem een onvermoyt volck by brochte, daer Grave Dirck ander werve tegen den Biſſcop te ſtryde quam, daer doe veel misvals aen beyden ſyden geſchiede; want daer bleven doot an des Biſſcops ſyde veel vromer mannen, die daer werender hant verſlagen worden; Ende aldaer lach die Biſſcop anderwerven mit zynen volcke neder. Om den groten zeege die Grave Dirck ander werven

Adelbold
Biſſhop
van U-
trecht tragt
Dirck Bave
te herſtel-
len,

oorlogt te-
gen den
Graaf van
Holland,

en verliest
twee ſtry-
den.

(1) Des jaers daer naer enz. Het jaar van den ſtryd ſtelt de Latynſche Beſchryfing pag. 37. het agtiende na de duizend te zyn; gelyk de by gebragte MS. Chron.

werven tegen den Biscop in den velde gelucket was, want hy stout ende groetmoedich, daer hy nochtans groet verlies van volcke nam. Ende, hy worts te rade dat hy ten Westvriesen varen woude des zelve jaers om zynen Vader aldaer te wreecken; want zy altyt in vyantscap mitter Graeflicheyt stonden, hoe wel dat die Grave (1) Oostvrieslant nochtans mede beherde. Maer

Dirk Graaf van Holland, beoorlogt, met hulpe van Keizer Henrik, de Westvriesen, alsoe Westvrieslant zoe starck is van water; van broeck, ende van onlande, dat men daer nyet wel in coomen en mach mit heercracht, ten waer in eenen stercken vorst, soe hilden zyt alzo lange eer zy bedwongen worden, daer om zoe heeft hy in zyn hulpe gebeden Keyser Heynrick, ende Hertoch Godevaert van der Mozele, die met veel vromer Ridders by hem gecomen zyn. Rechtevoert nae desen zoe is Grave Dirck mit groter macht in Vrieslant (2) om mitten Vriesen tefstryden voir fyns Vaders erve, daer aen beyden zyden vromelick gevochten wort, Ende onder dien hoerde men een stemme in der luchten roepen, Vliet! Vliet! daer dat Hollantsche heer hem of vervaerden van der stemme die zy hoorden, ende werden vliende van anxt. Daer wert die meesten hoop van den Hollanders doot geslagen, Hertoch Godevaert wort daer gevangen. Dese manslach ende dit verlies geschiede den Hollanders overliet den stryd, vermits der gehengenisse Gods; op dat Grave Dirck bekennen zoude in hem zelve, datter een God is die den mensche veroeruoedicht ende verheffet, ende dat men hem van allen voirsuoedicheyden dancken ende loven soude. Ende om dit grote verlies dat Grave Dirck hadde, dochte hy in zyaen sinne, dat hy God vertoernt mocht hebben, ende toech daer om over meer ende versocht

(1) Westvriesland.

(2) Getogen.

socht die Heilige Steden aldaer. Ende nae dat dese ^{keert te} grootmoedige Grave van Jherusalem is weder gecomen, ^{rug} soe wart die onlede ende twist, die tusschen hem ende den Bisscop van Utrecht stont een tyt gevreet; ende 1039. daer en bianaen (3) starf den Grave, die begraven wort tot Egmont by zynen over oude Vader in 't Cloester, ^{en sterft.} nae dat hy Hollant xxxiii. jaer lanck manlycken mit zwaren oorloge berecht hadde.

Van Grave Dirck die Vyfste Grave.

Item van een Canonick ende Nonne een nyenwee (4) Clute.

Nae Grave Dircks doot, is Dirck zyn Soen gehul- ^{Dirck de} det, ende geworden die vyfste Grave van Hollant, die ^{IV.} een corte tyt die Graeffcap gebruycte. Dese goede Florens zyn Broder aen die Graeffcap van Oistvrieslant. In desen tyden is een Keyser gecoren geheten Heynrick ende geset in der Coninckliken stoel, daer ick immer een boerte of sryven wil. Ghy sult weeten dat dese Keyser annam die Slaven te becrachtigen, om dat zy den Ry- ^{Zeldzaam} ke ongehoersaem waren, ende quam in eenen wynter- ^{geval van} tyde mit heer cracht, ende dede zyn tenten in dat oist- ^{Liefde van} eynde van den Rycke rechten; hy hadde in zyn gesel- ^{de Zuster} scap een zyn Suster, die een Nonne was, daer een Ca- ^{des Kei-} nonick ^{zers.}

(3) Dees Graaf Dirk stierf den zeventwintigsten van Blocimaand des jaars duizendnegenedertig. Leo Monach. Egm. brevic. pag. 148. Zyne voorgemelde Egggenootte Othilde stierf in 't jaar duizendvier- enveertig, en wierdt in Saksen begraaven, Wilt. Monach. & Procur. Egm. Chron. ad Anno 1044. Doch Joan a Leydis Chron. Belg. lib. ix. Cap. 16. meldt, dat deeze Othilde, die hy Virihildis noemt, toen haar Gemaal gestorven was, weder naar Saksen keerde, en den vyfentwintigsten van Weidemaand des jaars duizendenveertig gestorven zynde, aldaar met eere begraaven is.

(4) Clugt.

nonick grote liefde an leyde, die mitten Keyfer in den reyse was. Dese Canonick brochte met subtilen woorden die Nonne daer toe, dat sy hem consenteerde by haer te comen inder nachte. Ende onder defen dat sy aldus heymelic t'samen waren, zoe viel in dier nachte eenen alten groten saec, ende als die nacht leet ende die dach aenquam, was die Canonick in groten sorgen hoe hy best tot zynre tente comen zoude, op dat men zyn misdaet by den voetsporen nyet en vername, daer worden zys beyde te rade ende vonden eenen vont, dat die Nonne den Canonick nam op haer scouderen ende droech hem tot syne tente, ende ginck al ruggelinge afterwaerts, op dat men in dat ofgaen ende in dat wederkeeren mer eens menschen ganck bekennen en soude mogen. Ende doe dit geschiede was die Keyfer opgestaen vroe voir dage, overmits forge wil die hy in zyn harte hadde, hoe hy dat begonnen oirloge wyffelick eynden mochte, ende sach daer hy stont in zynre tenten doer een veynster dat vreemde gestap ende lachte goedertierlick in hem zelve. Daer nae als 't dach was en het quam by den tyt dat men misse voir den Keyfer singen soude, riep die Keyfer dese Canonick tot hem ende seyde hem, dat hy soude ter misse dienen ende dat Euangelium songe. Die Canonick, die zyn consciencie wroechde, meende des nyet te doen, ende als die Canonick den Keyfer dit met schone woorden voirginck, wart die Keyfer gram ende sprack (1) neerstelick totten Canonick, dat hy 't gedaen woude hebben. Die Canonick badt den Keyfer dat hyt hem op die tyt verdroege, zyn consciencie die wroechde hem van eenre saecke, dat hys nyet doen en mochte. Ende als die Keyfer bekende des Canonick wrogende consciencie, liet hy af zyn begonnen hardicheyt.

En-

(1) Ernstelike.

Ende ter zelve tyt verscheen een Abdie, en een Dekenie tot des Keyfers gifte. Die Keyser doe hy misse gehoort hadde dede hy voir hem comen zyn Suster die Nonne, ende die Canonick, ende sprack aldus, lieve Broder dese Dekenie, die ons nu verschenen is, geven wy dy, opdattu dy nyet meer en onderwyndes Nonnen te ryden. Ende sprack voert tot synre Suster, wes voirt an een reyn wyff, die Abdie die daer verschenen is die geven wy dy, ende forge voir den Deernen Goods daer in; ende wy bidden dy dattu dy niet meer vanden Canonick en lates ryden. Ende als die Keyser dese woorden gesproken hadde, zoe ondersagen zy elckanderen ende scaemden hem, ende mit deser lichter correxien zyn sy geleert dat zy die misdaet beteren zouden mitter eewyger reynicheyt. In desen tyden zoe vant een Paep uyt Ytalien, die Wydo heet, die conste in die hant te singen (2) ut. re. mi. fa. sol. la. Dese Grave Dirck leefde onlange, want hy van dien van (3) Kuuck, die zyn vyanden waren, tot Dordrecht doot bleef, ende (4) sterf

(2) Deeze toonen zyn ontleend uit den Hymnus, die op St. Jansdag in de Roomsche Kerk gezongen wordt; zynde,

UT quærit laxis
RE sonare fibris
MI ra gestorum
FA multi tuorum
SOL ve polluti.
LA bii reatum
Sancte Joannes.

(3) Dat een uit den huize van Kuik den Graaf geschooten heeft is ict byzonders, en niet onwaarschynlyk, gelyk uit de volgende geschiedenisse is op te maaken

(4) Graaf Dirk de V. stierf den dertienden van Louwmaand in 't jaar duizendagtenveertig, ongetrouwd en zonder kinderen; volgens Leo Monach. Egm. Brevic. pag. 152. En wierdt de straat te Dordrecht, in welke Graaf Dirk met eene pyl gewond was, sedert 's Graavenstraatje geheeten. Balen Beschryv. van Dordrecht pag. 699.

Graaf Dirck de IV. sterft. sterf sonder wyf ende kynt, nae dat hy Hollant ix. jaer berecht hadde, zyn lichaem wort gevoert tot Egmont ende mit weenender uytvaert daer begraven als 't behoert.

Florens de I. Als Grave Dirck aldus doot gebleven was zoe versamen die Banridderen, Ridderen er. de Knapen uyt Holland, ende overdroegen als dat zy Florens des voorsz. Graaf ver- koozen, Grave Broder, die Grave van Oistvrieslant was, tot eenen Grave van Hollant [namen]. Dese Grave Florens, nae dat hy die wapenen van Hollant angenomen hadde, zoe nam hy een wyf die Gheertruydt hiete, Dochter Hartoch (1) Heynricx van Sassen, daer hy by wan eenen Dirck, der nae hem Grave wert, eenen Florens, ende een Dochter, die (2) Machtelt heete, die nae hoers Vaders doot Coninck Philips van Vrankryk te man nam. Dese Grave Florens, die een stout onvervaert man was, pensde alle weege om wraecke te hebben van Graef Dirck zynen Broder, ende vergaederde in zyn hulpe een groet volck ende brochtet te velde tegen den Grave van Kuyck ende van Aernsbergen gebroderen, die Grave Dirck zynen Broder gedoot hadden, ende 't geluckte Grave Florens, dat hy dese twee Broderen verwan, daer veel luden doot bleven. Ende want Graeve Floris een zeer hart froem man was, die zyn vyanden cleyn ontfach, quam hy ryden by (3) Hamerck ende daer ginck hy leggen rusten mit zyn volcke onder eenen boem, daer onverhoets hem overden

Overwint zyns Broeders Vyanden,

(1) Melis Stoke, en Beka heeten deezen Hertog van Saksen Herman, anderen noemen hem Bernard, en ook Heyman. Zie de aantekeningen op Goudhoeven Chron. van Holl. pag. 259. & 260.

(2) Machtelt, by anderen Bertha geheeten, trouwde Philips den Eersten Koning van Vrankryk, en teelden kinderen.

(3) Hemert, in de Bommelerwaert over Fleusden gelegen.

den hals quamen sommige van zynen vyanden, die uy-
 ten stryde ontvloen waren ende (4) sloegen hem onbe-
 hoet mit veel synre luden door, die doe mit droefhey-
 den ende mit weenen t'Egmonde gevoert wort ende al-
 daer in den Cloester begraven, nae dat hy Grave van
 Oistvrieslant geweest hadde xxii. jaer, ende Grave van
 Hollant, nae zyns Broders doot xiii. jaer.

*Van Biscop Willem, die 't Graeffcap van Hollant ver-
 creech van Keyser Henrick.*

Gheertruyt, die Gravinne van Hollant, berechte nae
 Grave Florens hoers mans doot mit Dirck hoeren soen,
 die noch binnen synen jaren was, die Graeffcap van
 Hollant twee jaer; Ende nam daer nae eenen man die
 (5) Robbert die Vriese heete, ende was een jonger Soen
 Grave Baldewyns van Vlanderen. Dese Robbrecht be-
 rechte eerlick ende wel van Joncheer Dircks weegen van
 Hollant, syns stiefs soen, 't lant van Hollant eenen tyt.
 Binnen desen tyden dat hy 't lant aldus in handen had-
 de, zoe wasser een Biscop t'Utrecht, die Willem hee-
 te, ende versach dat Hollant sonder bescermer ende
 sonder troest was, ende dat die Graeffcap aen een Kynt
 ge-

en wordt
 weder van
 de zelven
 verflaghen.

Des Graa-
 ven We-
 duw Be-
 stierster
 van Hol-
 land,

trouwt
 Robert
 den Vries.

wordt door
 Biscop
 Willem
 van U-
 trecht, en

(4) Graaf Florens wierdt verflaghen op den agtienden Juny, des
 jaars duizendeenenzeftig; volgens Joan. de Beka Chron. in Willhel-
 mo Episc. xxi. Traject. 't gene ook met den tyd zyner regeeringe
 overeemkoomt.

(5) Robert, Zoon van Boudewyn den V. Graaf van Vlaandre,
 wierdt, sedert zyn huuwelyk met de gemelde Graavinne Geertrui,
 de Vries bygenaamd, om dat hy als Graaf over een deel dier Vol-
 keren, naamaals Hollanders geheeten, het gebied voerde: ook
 vindtmen hem Watergraaf, en Graaf der Wateren genaamd, ver-
 mids zyne Onderzaaten voor Watervriezen, in laateren tyd Hollan-
 ders en Zeeuwen, bekend stonden. Zie Mattheus de Nobil. Lib. I.
 Cap. 17.

Govert met
den bulc
verdreven.

Aanmer-
king op
des Bis-
schops be-
dryf.

gecomen waer of in handen eens vreemden Heer, ver-
creech aen Heynrick den Roomschen Coninck, dat hy
hem verleende die Graeffscap van Hollant ende die Abdie
van Egmonde, ende meende overmits hulpe buulrugge-
de Goeverts, dat jonge kynt te verdryven uyt Hollant,
als hy dede; want Hertoch Godevaert quam in Biscop
Willems hulpe, ende toegen mit macht in Hollant, en-
de verdreven werender hant Grave Robbrecht, dat hy
rumen moeste mit Joncher Dirck van Hollant, ende mit-
ter Gravinne zynre Moder uyt dat Graeffscap van Hol-
lant ende quamen te Gent. Hier machmen mercken on-
reckelyke ghiericheyt eens oneedelen Biscops, die by
onrechten anbringen aen den Keyser Heynrick vervolchde
om eens edelen Vorsten Lant, daer een Sooneen rechte
oir gebleven was, daer 't lant mit vollen rechten aen-
quam, ende mit geenre handen saecken verbueert en
hadde; hadde die Biscop goet ende eedel geweest, hy
en hads nimmermeer gedacht, ende had hem mitten sy-
nen laten genoeg, want hy doch meer hadde dan be-
tamelic was nae Goods (1) rechte. Aldus zoe willen
die Clercken van Utrecht seggen, dat een Biscop van
Utrecht recht hebben zoude tot Vriesslant, om dat een
Biscop vercreech van eenen Keyser die Graeffscip van
Vriesslant, Overmits dat een Merckgrave Egbrecht van
Sassen, die den Grave van Hollant uyt Vriesslant ver-
dreven hadde, tegen den Ryck gebruyct hadde. Nu
mach

(1) Hoewel dit den meesten Geestlyken niet smaakt, als zynde
doorgaans verslinderd op waereldsche rykdommen, en grootheid,
echter stemt dit met Gods woord overeen; want men leest Nume-
ri XVIII. ̄. 20. *En de Heere sprak tot Aaron: Gij zult in bunne
Landen niets bezitten; want ik ben uw deel en esgœa onder de Kin-
deren Israëls.* En Josua XIII. ̄. 33. *Nu den Stamme Levi gaf Moses
geen erfdeel; want de Heere de God Israëls is bun erfdeel, als hy
ben gesproken heeft.*

mach een ygelick wel dencken, of die Marcgrave zyn Heerliche de ende Lande tegen den Heiligen Ryck verbueert hadde, wat macht hadde die Keyfer daer om den Grave van Hollant zyn waerlycke Graeffscap sonder verbuerenisse te nemen, ende eenen Geestelycken Prelaet te geven, die recht noch reden daer toe en hadde, sullen die brieven van weerden weesen, die die Bisscoppen daer off hebben, zoe en mach die heylicheyt des rechts nyet meer voortgancks hebben. Het is wel te proven hadden die onrechtveerdigen Bisscoppen den eedelen Keyseren rechte narracie gedaen, zy en souden niet geimpetreet hebben. Alzoe gy behoert hebt, dat Robbrecht die Vriese mit zyn wyf ende mit Joncheer Dirck van Hollant in Vlaenderen gevlogen is, daer hem Grave (2) Aernt van Vlaenderen, zyn Broder, zyns Vaderlick erve ontweldichde ende betat; soe dat dese Robbrecht daerom versonde dat meeste deele van den Ridderen ende Knechten in Vlaenderen, ende Grave Aernt vercrech in zyn hulpe Philips Coninck van Vranckryck, ende meer goeder mannen om Robbrecht zynen Broder te wederstaen ende te onterven, ende daer wart een grote stryt gevochten tot Cassel op ten berge. Coninck Philips wert verjaget, ende Grave Aernt van Vlaenderen wart doot geslagen, ende Robbrecht die Vriese wert mit cracht Grave van Vlaenderen. Binnen deser onleden, zoe toech Hertoch Godevaert die Buulruggede op die Westvriese, die hy becrachtigede ende hem een deels onderdaen maecte Bisscop Willem van Utrecht, die altoes duchte ende (3) waerde hilt tegens Joncheer Dirck van Hollant, dede daerom

Robert de Vries overwint zyns Broeders Zoon Aernt Graaf van Vlaend're, en maekt zich meester van dat Ge-west.

(2) Dit 's een missig, wyl Robert de jongste Zoon van Boudewyn den V. Graat van Vlaend're, en Aernt een Zoon van den oudsten Zoon des gemelden Boudewyns was.

(3) Wacht.

daerom maken een starck Casteel tot Ysselmonde ende wel besetten. Hier nae gevielt, dat dese Buulruggede Godevaert tot eenre tyt op een heymelyke (1) stat gaen soude, daer hy gewacht wort van eenen Joncheer (2) Dircks knechten, die dat wiste, ende gaff hem een doot wonde, zoe dat hy doe t' Utrecht gebrocht worde ende starf aldaer, nae dat hy Hollant vier jaer berecht hadde. Nae defen is Biscop (3) Willem van lyff ter doot gecomen, ende nae hem is Biscop geworden eenen heet Coenraet. Dese vercreech van Keyser Heynrick die Heerlicheyt (4) van Oistvrieslant, die een Marcgrave uyt Sassen den Grave van Hollant mit geweldt genomen hadde. Dese Biscop Coenraet dede voltimmeren dat Casteel tot Ysselmonde mit toornen ende mit vasten Wyckhuysen ende besettet mit zynen mannen. Des jaers daer nae wort Joncheer Dirck mit zynen Vrienden te rade, dat hy mit hulpe Robbrecht zyns Stiefvader, ende mit hulpe des Conincks van Engelant, ende anders zyne magen, Biscop Coenraet beslitten woude op Ysselmonde, ende zyn Vaderlycke erve mit cracht weder crygen, Coenraet die Biscop dit ver-

Governt met
den bul:
vermoord.

Willem
Bisschop
van Utrecht
sterft.

Koenraet
tot Bif-
schop,
versterkt
Ysselmon-
de.

1076.

(1) Of steede.

(2) De Oude ongedrukte Chron. van Holl. *Ende doe dese buulricde Hertoech Godevaert Hollant drie [anderen stellen vyf] jaer had berecht, quam een van Joncker Diderics Knechten, die Ghysbrecht hiet, ende verwachtte hem als by ghinc in zyn heymelike Camer, ende stack hem een doot wonde, doe wart hy t' Utrecht gevoert ende starff aldair.*

(3) Uit de zelve Chron. *Ende cort byr nae, in 't jaer onfs Heren m. ende LXXV. op die xv. Kalende van Meye, soo starff die Biscop Willam van Utrecht, na dat hy dat Bisdom berecht had xxii. jaer, ende is gbevoert t' Utrecht ende dair begraven mytten andren eerfamen Biscopen.*

(4) De Graaflchappen van Oostergouwe, van Westergouwe en van Stavere, die den Markgraaf Egbert om zyne weerspanningheid ontnomen waren. Hedæ Hist. Traj. pag. 139.

vernám, vermaende al heymelic zyn Ridderſcap ende Burgers ende badt hem dat zy in zyn hulpe quamen op eenen benoemden dach toegen Joncheer Dirck van Hollant dien beſetten woude t' Yſſelmonde, zoe dat by ſyne gebode ende beede veel goeder mannen te ſamen quamen. Die Hollanders quamen mitten ſcutten van (5) Engellant ende van Vlaenderen ſtoutelic an mit hoeren blenckende teykenen heerlick geluyt ſlaende, daer wert een dach van drouc, want die ſtryt die dueerde lange, ende daer bleven aen beyde ſyden veel goeder mannen doot, ende ſonderlinge bleven aen des Biſcops ſyde doot van namen Grave (6) Geerlant, Lambrecht die Proeſt van Deventer, Wermhout ende Ghysbrecht Ridders, mit menigen goeden man van wapen; Ende om des groet verlies wille, verloes des Biſcops heer zeer den moet, zoe dat die geene dier levende gebleven waren, pynden hem wech te comen ende liepen onſedelicken te ſcepen, zoe datter veel verdranc. Biſcop Coenraet als hy ſach die bitter ſtryt ende dat grote verlies van zynen volcke, ende die Hollanders hoers ſtormens aen den Casteel nyet of en lieten mit hoir instrumenten, zoe dat zy die Wychhuuſen, ende dat voirburch zeer braken, ende die Vlamingen verdreven die lude van der muyen mit hoeren ſcutte, zoe datter nyemant

Jonkheer
Dirk van
Holland
beoorlogt
Biſchop
Coenraet,

verdryft
denzelven,

en dwingt
hem tot
de over-
mant

(5) Dit 's iet byzonders, en wordt, myns weetens, by geene andere Schryvers gevonden, dat de Engellen deel hadden in 't herſtellen van Jonkheer Dirk van Holland, en 't is niet ongelooſlyk, om dat Willem de Overwinnaar, toen koning van England, met Machteld Zutter van Robert den Vries getrouwd was. Inhof Geneal. Regum &c. Britan. Tab. 111.

(6) J. de Beka in Koenraad den XXII. van 's Biſchops partye bleeven Gerlacus de laaſte Graaf van Zutpheen, Lambert Prooſt van Deventer, Wolmarus Prieſter van St. Bonifas, Werenbold en Ghifeibert Ridders; met meer andere Edellieden, Schiltknaapen en Burgers.

gaave en
afstand van
Holland. mant en conste gedueren: Doe most hy van node dat
Casteel ende al Hollant daer toe Joncheer Dirck van
Hollant opgeven ende vrylicken quytscelden alst wel
reden was. Ende nae dat dit al geschiet was, toende
Joncheer Dirck zyn tedel natueer, ende liet den Bi-
scop mit zynen luden vrylick inder Stadt van Utrecht
varen sonder scatten.

Van Dirck die VII. Grave van Holland.

1077. Nu is Joncheer Dirck geworden die zevende Grave
Dirck de V. van Holland, en heeft die wapenen van Holland aen ge-
nomen ende eerlycken verheven, ende is mit groten zee-
ge weder gecomen in die Graeffchap, daer hy uyt ver-
dreven was; ende nam een wyf die (1) Othilt heete
ZyneEcht-
genootte en
kinders. Dochter des Hertogen van Sassen, daer hy by wan ee-
nen soen, die Florens heete, ende nae hem Grave van
Hollandt wordt, ende een Dochter, die Machtelt hie-
te. Dese Grave voir tot (2) Gode, nae dat hy Holland
1091. vyfthien jaer beheert hadde, en sterf xxx. jaer nae zyns
sterft. Vaders doot: des regneerde zyn Moeder 11. jaer, Rob-
brecht zyn Stiefvader acht jaer, ende Hertoge Godevert
vier jaer, ende Biscop (3) Willem een jaer, zyn lichaem
leyt t'Egmont in 't Cloester.

Van

(1) Othild, of Witichild, Dochter van Heriman den II. Graaf
van Werla en van Richenza, trouwde eerst Udo den Eersten Mark-
graaf van Staden, welke stierf den 4 May 1033. ten tweeden Diede-
rik den Vyfden Graaf van Holland. Ger. van Loons Aloude Holl.
Hist. 11. deel pag. 355. in de Geslachtlyst.

(2) Dees Graaf Diederik stierf, naar 't getuigen van Leo Mon-
nik van Egmond, den vyftienden Juny van 't jaar 1091. welk sterf-
jaar ook door K. Kolyn, Melis Stoke, en Will. Procurator beve-
stigd worden.

(3) Dat de Biscop van Utrecht een jaer over Holland geherscht
heeft blykt klaar genoeg; maar of dees Willem genaamd geweest is
wordt met recht in twyfel getrokken; wandt Hertog Godevaert met dem
bult

Van Florys die VIII. Grave van Hollant.

Nu is Florens geworden nae syns Vaders doot die ^{Florens de} achtste Grave van Hollant, die hem verwapende mitter ^{II.} wapen van Hollant als syn Vader. Dese nam een Wyf ^{crouwt,} die Peternelle heet, des Keyfers Lotharius Sustet, daer hy by wan drie Soonen, eenen Dirck, eenen Florens, ^{teelt Kin-} ende eenen (4) Willem, ende eene Dochter, die hee- ^{dere} te Hadewy. Men plach dese Graef Florys die Vette te heeten, om dat hy schoen van lyve was, hy was oick vreedfaem van harten, milde zynre aelmiffen, alle luden guetlick ende nyemant scadelick, Hy hadde meer duechden ende rycheeden dan yemant van synen voirvaders, hy en hadde binnen synre tyt, dat hy Grave te Hollant was, geen onlede van oirlogen, Ende berechte die Graefscap in groten vreden den tyt van xxx. jaren, ende (5) sterff daer nae mit groten beclagen, ende wart gevoert ^{en sterft.} by synen Ouderen t'Egmont in 't Cloester, daer hy ruste ^{1122.} onder een mermersteen. Peternelle zyn wyf gaf na zynre doot veel aelmiffen, ende dede veel doechden voir zyn ziele. Dese (6) Peternelle stichte een Cloester van ^{Zyne We-} Non- ^{dew sticht}

bult in Februari des jaars 1076. gestorven zynde, is Bisschop Willem hem op den 27. April van 't zelve jaar in 't andere lceven gevolgt. Zoo dat dees zekerlyk zyn opvolger Coenraat moet geweest zyn.

(4) Geen Willem, maar Simon, gelyk Beka en anderen melden.

(5) Graef Florens de Vette stierf in den bloem zynrer jeugd in 't jaar 1122. volgens K. Kolyn, Melis Stoke, en Willem Procurator. Op den vi. Nonarum Martii [dat is den tweeden van Maart] volgens Beka pag. 45.

(6) Wilh. Procurator Egm. Apud Matthæum in Analect. Tom. IV. pag. 29. Anno 1144. *Petronilla Comitissa uxor Florentii Crassi Comitiss defuncta est, & in Monasterio Rynsburgensi, quod ipsa construxit, honorifice sepulta est.* Het zelve bevestigt M. Stoke in 't lceven van Dirk den Zesden, dat Vrouw Peternelle in 't jaar 1144 stierf; en te Rynsburg, dat zy stichte, begraaven wierdt.

H

een Klooster te Rynsburg en sterft.

Nonnen van Sinte Benedictus oorde , in die eere onser liever Vrouwen ende Sinte Lourens tot Reynsburch , die daer nae ruste in Goede , ende is in den zelve Cloester begraven mit costelycker uytvaert , als betamelic is.

Van Dirck de IX. Grave van Hollant.

Dirk de VI.

Zyne Eeh-
genooten en
Kinders.

Als Grave Floris ghestorven was , wart Dirck zyn Soen die IX. Grave van Hollant , dat hy bewysde mit zyns Vaders wapenen. Hy nam een Wyff , die Sophia heete , ende was Graeff Otten Dochter van (1) Rymeghen , daer hy by wan (2) eenen Florens , die na hem Grave tot Hollant wert ; eenen Otten , die Grave van Benthem wart ; een Baldewyn , die Biscop t' Utrecht wort ; eenen Pelgerim , die Borchgrave ; Sophia die Abdiffe , Hadewy die Nonne , ende Peternelle een Jongfrouwe. In desen tyden , als in den jaer ons Heeren 1125. dusent hondert xxv. wert na Keyser Heynricx doot , Keyser gecoren die eedele Hartoch van Sassen , Lotharius genoemt , die welcke des voorsz. Grave Dirck (3) Oom was. Dese Keyser nam weder den Biscop van Utrecht die Graeffcap van (4) Oosterberghe ende Westberghe in Oist-Vrieslant , ende gaffe die Graeffcap van Hol-

(1) Van Ryneggen , of Rineke en van Bentem.

(2) Behalven die hier gemeld worden , hadt Graaf Dirk de VI. nog twee Zoonen hier niet genoemd , als Dirk Domprooft en na den dood zyns Broeders Baldewyn tot Biscop van Utrecht verkooren ; en nog eenen Robert , die Anno 1172. eenen brief met zynen Broeder Graaf Florens den III. ondertekende.

(3) Keizer Lotharis was de halve Broeder van Petronella , Eehgenooten van Graaf Florens den Veten , van eene Moeder , maar van verschillende Vaders : dus Oom van Graaf Dirk den VI.

(4) Oostergouwe en Westergouwe. Zie J. de Beka pag. 46.

Hollant, diese ontweldicht was mit onrechter informacie van den Biscop van Utrecht, diese gegeven was. In deser tyt was in Vrancryck zoe utermaten groten droochte in den somer van ontallycker hetten, dat alle die fonteynen, putten, culen, ende meeren verdroechden, zoe dat die aerde van groter drochten schoerde en clovede, ende in den schoeren ende cloven quam vier dat brande omtrent twe jaer lanck, ende men in geenre wys dien brant lesschen of uyt doen mocht. Ghy sulr weeten dat dese Grave Dirck menygen lagen leyde om Grave Herman van Kuuck te slaen ende wrake aem hem te doen om zyns (5) Ouders doot, die tot Hamert geslagen wordt, daer hy zoe grote neersticheyt toe deede, dat daer nyemant tusschen spreken mochte, alzoec dat ten lesten een Biscop van Urrecht, geboren van Kuuck geheten Andries, mit hulpe van moegende luden, zoe peerstelycke daer om arbejde, over mits menigen reyse die hy daer om reysde, soe dat hy ten lesten den ouden nyt in de hant creech, ende maecte tusschen Grave Dirck van Hollant ende Grave Hermen van Kuuck een vaste soene ende volle vrienfchap in deser maten; Als dat Grave Hermen zoude doen timmeren een Cloester voir Grave Dirck ziele van Hollant, ende daer toe geven van zynen eygen goeden, daer die Monicken op leven zouden moegen; ende hierom is gesticht, dat Cloester tot Sinte (6) Marienwerde in die eere onfer Liever Vrouwen, ende daer worden ingeset Monicken van Lau-
Een grote plage in Vranck-ryc.
 Graaf Dirck be-laagt Hec-man van Knik:
 maar Andries Biscop van Urrecht verzoent hen,
 door het stichten van de Abtdye van Marienwaard.

(5) Zyn Overgrootvader Florens de I.

(6) De Abtdy van Marienwaard, in de Betuwe tusschen Ryn en Waal, niet verre van de Linge en eene myl van Kuilenburg gelegen, is op den vierden July in 't jaer 1128. gestigt. Kerk. Oudhed. van Nederland onder 't Biskdom van Utrecht. pag. 332. de aantekeningen No. 1. & 2.

1132. Laudunen, die doe ter tyt aldaer woenden, als van der oirden (1) van Premonstreyt, die daer God dienen souden ende bidden voir Grave (2) Dirck ziele. Nae desen, als in den Jaer ons Heren dusent hondert xxxii. in eenen wynter, deden die Westvriescn Hollant menigen aenstoet. Ende om des willen dede Grave Dirck een reyse maccken in Vrieslant, ende vergaderde een groet heer, ende dochte te wreken den scade ende toern, die zyn Ouders dick gehadt hadden van den Vriescn, ende tooch in eenen harden vorst mit zynen volcke t'Alcmaer, daer hadden hem die Vriescn stoutelick tegen hem bezaet, daer worden twee stryden op eenen dach gevochten, ende daer bleven veel van den Vriescn doot. Ende als Grav Dirck mit zynen volcke den Vriescn verwonnen hadde, is hy met zyn Ridderescap weder gekeert in Alcmaer mit eeren ende mit veel gevangen. Grave Dirck hadde eenen Broder, die men (3) Florys die Swarte plach te heeten, die versette hem in

Oorlog:
met de
Westvrie-
zen,

die hy
overwint.

(1) *Præmonstratensis ordinis Religiosus*. Deze Geestlyken zyn geacht omtrent het jaar elfhondertentwintig door den Heiligen Norbert een Hoogduitsch Edelman. Zy hebben hunnen naam ontleend van eene plaats genaamd *Prémontré* in 't Bisdom van Laon in Frankryk, daar ze d'eersten opgerecht, of ingesteld zyn. Zy volgen de regel van St. Augustyn, en zyn in 't wit gekleet.

(2) Lees, Grave Floris ziele.

(3) Nauwkeuriger vindt men dit by M. Stole in *Diederik den VI.*

„ Met dallen rade bi sire schulde,

„ Verloes bi der Moeder hulde,

„ Die noch toe al Hollant

„ Geweldich had in hant.

„ Den Broeder had hi vervrocht mede,

„ Met sire overmoedichede.

Hier uit zienwe, dat des Graaven Moeder Petronella, het bewind, ont de jongheid van haaren oudsten Zoon Dirck, tot het jaar 1132, in handen gehouden hadt, en dat Florens door hoogmoed en kwaaden raad de vriendschap van zyne Moeder en van zynen Broeder

ver-

in deser tyt tegen zynen Broder den Grave, zoe dat hy Des Gra-
ven Broe-
der Floris
de Zwarte
gaartorden
Vyand
over,
daer om Hollant rumed ende voir in Westvrieslant,
ende wert den Vriesen hulper tegen Grave Dirck zynen
Broder; Ende stichte corts daer nae een reyfe ende quam en oorlogt
tegen Graaf
Dirk.
mitten Vriesen voir Almaer ende verbrande die Steede
ende die Kerck; Ende hy oirloochede mit die Kermers
een heel jaer lanck; overmits veel gemeente volcx dat
hem by gecomen is. Dese Florys verbrande op eenen
dach alle 't Lant daer omtrent, ende mede Grave Dirck
woninge tot Aelbrechtsberge al tot Haerlem toe. Grave
Dirck die dese hoemoet van zynen Broder nyet wel en
nam dede versamenen ende by hem comen een deel volcx
van wapenen, ende overviele die geene die mitten Vrie-
fen angespannen waren tegens hem, ende nam van dien
zeeker ghysele nae zynen wille. Die Keyser Lotharius Keizer Lo-
tharis ver-
zoect hen.
die Graeff Dirck ende Florys Oem was, vernam van
deser twedracht die zy onderlinge hadden, ende sende
eenre synre Vorsten in Hollant, om dese twe Broderen
te soenen als hy dede. Ende onlange daer nae begonste Floris de
Zwarte
raakt in
twist met
die van
Kuik,
dese Florys eenen nyeuwen kyf ende onleede, daer hy
te hant daer nae om doot geslagen wort; want Grave
Godevert van Aerntsbergen, ende (4) Grave Herman
van Kuuck; dese twee Graven ende Broderen, hadden
eenen Nichte, die Heylwych heete, ende was hoere
Suster Dochter; dese nam Grave Hermen in zynre hoo-
den; nae hoirs Vaders ende Moders doot, alsoe hy
hoer
verlooren hadt. Het zelve bevestigt ook Wilh. Procur. Egmond.
in Analea Mathei Tom. IV. pag. 22.

(4) Die van Kuik zyn somwylen Graaven genaamd, niet omdat
het Land of het gebied van Kuik deezen tytél voerde, maar om
datze het Burggraafschap en *Comitium*, Staatsvergadering, der Stad
Utrecht eenen tyd lang bezaten: welk recht, als 'er verfehil met
hen was, Arn. van Kuik [van welken nog eenen brief overgeblee-
ven is] eindelyk geheel aan Bisshop Otto in 't jaar 1220. weder af-
gestaan heeft. Buchelius in Not. ad J. de Beka pag. 49.

hoer oem was. Die geene die deser Joncfrouwen Dien-
 res waren, ansagen des voirsz. Florys manlicheide, en-
 de hadden hem geerne deser Joncfrouwen te wyve ge-
 geven: Maer Grave Hermen ende Grave Godevert we-
 derstonden dat hylie mit hulpe Biscop Andries van U-
 trecht. Die van Utrecht gaven dese Florys lichte, om
 anxte van den Keyser of om liefde wil Grave Dirx van
 Holland, een veylicheyt in hoer palen uyt ende in te
 comen alst hem galicste was, ende deden hem oick mo-
 de hulpe tot veel tyden, alzoë dat dese Florys scade
 dede inden stichte, ende verbrande Lexmonde, in ver-
 smadenisse des Biscops Andries. Graven Hermen van
 Kuuck die bekende wel dat hy mit openbaer vyantscip
 desen Florens nyet wederstaen en mochte, wart te rade,
 dat hy Florys voirsz. vangen woude, ende leyder nae
 heymelycke lagen buten der muiren van der Stadt van
 Utrecht. Daer gevielt dat Florens uyster Stadt ryden
 soude om te vliegen met zynen vogelen als hy gewoen
 was, ende was des morgens tytelicken op mitter son-
 nen, ende quam mit hem thienden Valckenaers ende
 andere uyster stadt ryden onverhoets in zynre vyanden lae-
 ge, ende als hy dese laege gewaer wert, warp hy zyn
 paert om ende stacket met sporen om weder in die Stadt
 te weesen, ende mit deser haesten storte zyn paert nee-
 der tot Absteden, ende zyn vyanden volchden hem
 haestelick ende sloegen hem daer doot mit groten nyde.
 Lotharius, die Keyser van Romem, als hy dese mare
 van zynen Neve vernam, was hem leyde daer toe dat
 hy aldus doot gebleven was, ende nam daer om Grave
 (1) Hermen van Kuuck mit recht zyns Vorsten nae-
 me.

pleegt
 groote
 vyandlyk-
 heden,

vult in de
 lagen zy-
 ner vyand-
 den, en

wordt ge-
 dood.

(1) Naauwkeuriger vind' ik dit geval beschreeven in den meerge-
 melde MS. Chron. van Holland, met deeze woorden: „ Te hant
 „ quam syn Oem die Keyser Lotharius die mare, ende quam tot
 „ Gra-

me. Grave Dirck, des voorsz. Florys Broder, voirmit Over het
 crachte in den Lande van Kuuck, ende werp neder die welke die
 huysen, verbrande Dorpen, ende vernielde alle die Heer- van Kuick
 licheyt van Kuuck, ende verdreef den Grave van Kuuck met hun-
 tyten synen. Een tyt hier nae, als Grave Herman sach nen aan-
 dat hy geen hoepe en wiste om weder op ten zynen te hang ge-
 comen, socht hy eenen raet ende dede verfoecken aen straff wor-
 Grave Dirck van Hollant, of hy tot zynse vrien- den.
 scappen comen mochte ende zyn genade tot hem keeren woude.
 Grave Dirck liet hem van zynen magen ende Vrienden
 seggen, ende nam Grave Herman tot synre gunsten,
 die hem hulde zwoer, ende quam daer by weder op
 zyn goede. In desen zelve jaer verfoende oick mit
 Grave Dirck van Hollant een moegende Ridder, die
 (2) Fulcobt geheeten was, ende oick sculde hadde aen
 Florys doot voorsz. Grave Dirck Broder, in deser maten,
 dat hy van zyn Casteel, dat (3) Weerne hiete, staen-
 de

„ Grave Dideric van Hollant sinen Neve ende wrac dit zwairlic.
 „ Dese Keyser nam Grave Harman van Kuuc myt recht zyns Prin-
 „ cen name, die te voeren overal hiet een Grave van Kuuc. Grave
 „ Dideric van Hollant voirmyt cracht in den lande van Kuuc ende
 „ warp zyn Casteel neder ende verbrande zyn Dorpen, ende ver-
 „ nielde al zyn Heerlicheit, oft een woestine wair, ende verdreeff
 „ Grave Harman wt sinen lande. Oec soe hadde dese Keyser Lotha-
 „ rius, eer hi neder quam, den Grave Godevaert van Aernsberch
 „ verdreven ende verjaechtuten sinen. Alsoe dat desen Keyser een
 „ zwair zieft anquam ende starf ten groten gelucke dien van Aerns-
 „ berch ende van Kuuc. Ten lesten wart die van Aernsberch ende
 „ van Kuuc, na des Keyfers Lotharius doot, des Graven Diderics
 „ manhen, ende swoeren hem hulde ende quamen weder op huer
 „ goet: ende die Biscop Andries wert weder in zyn Bisdome geset.

(2) Fulcoldus apud J. de Beka, & de MS. Chron. *Een Ridder die
 Heer Folcott van Beerne hiet.*

(3) Betne, of Bern, het welke door Fulcoldus tot een Klooster
 gemaakt is in 'tjaar 1134. volgens Mirasus Chron. Belg. pag. 243.
 & Oper. Diplom. pag. 173. Om dat hy het dreigende gevaar geluck-
 tig ontkomen was. Zie J. de Beka. Chron. pag. 48.

Het Klooster Bern gesticht.

Twist van den Bisschop van Utrecht met den Graaf van Benthem, die gevangen wordt,

des zyn zwager, de Graaf van Holland, hem zoekende te verlossen, Utrecht belegerd;

de buten Huesden, een Cloester maecken soude ten lo-
 ve Goods, daer worden ingeset Heilige Mannen der
 Oerden van Premonstreyt, die genomen worden uyten
 Cloester Marienwaerde. Corts hier nae gevielt, dat
 die Casteleyn van Benthem, ende Palensgrave van den
 Ryn was, die Otte hiete, die (1) welcke Grave Dirck
 Susfer hadde, een reyse doen woude op die Twenten,
 dat die Biscop van Utrecht vernam, ende dede t' samen
 steecken een cleyn gherit van peerden, daer Hughe (2)
 Bueter die Overste of was, die dat heet beleyde. Dese
 vergaederden den Palensgrave tot eenre voirsprokene
 stede, ende streden tegens hem, daer veel luden doot
 bleven ende veel wech gevloen. Daer bleef doot Otte,
 die Grave van (3) Bolyon, ende daer wert gevangen (4)
 Otte, die Palensgrave; ende wert t' Utrecht gevoert,
 daer hy in huesscher gevangenisse gehouden wort. Dese
 maer quam Grave Dirck van Hollant, dat zyn swager ge-
 vangen was ende veel van synen Volcke geslagen, soe
 dat hy hem daerom wel besprack mit zynen Ridderen
 ende Knechten, ende overdroech daer mede dat hy mit
 alle zynen machte die Stadt van Utrecht besitten soude
 als

(1) Van Welken Graaf Dirk de Zuster hadde, naamentlyk tot
 eene Egtgenoot. *Palatinus item Comes Ottho de Rinecke, filius Ottho-
 nis & Gertrudis Comitissa, frater Comitissa Sophiae Hollandensis.* Wilb.
 Procurat. Egmond. in Analect. Mathæi Tom. IV. pag. 28.

(2) *Hugo de Boser* habet Beka.

(3) *Otto de Bicklo Comes occisus est.* J. de Beka Chron. pag. 50.
 en de Duitche Beka pag. 75. *Otte van Bicklen die Grave.*

(4) Anno 1146. „ Ipso anno gravis dissensio oritur inter Harper-
 „ tum Trajectensem Episcopum & Ottonem Principem, filium Ot-
 „ tonis Palatini Comitis, patrualem Heremanni Salmonis, quem Co-
 „ lonienses in prælio Tuiciensi ceperant, in tantum ut, pugna con-
 „ ferta, ipse Otto ab Episcopo caperetur & custodiz traderetur, sed
 „ postea reconciliatus est & dimissus. Pugnavit cum Herimanno Pa-
 „ latino Comite atque iterum capitur, abductus. Chron. Regia S.
 „ Pantaleonis. ap. Eccardum Script. Germ. Rer. Tom. I. pag. 932.

als hy deede. Hy dede dair voir rechten blyden ende
 anderen instrumenten als men in dien tyden plach, ende
 als dat werck al volcomelick al gerecht was, ende eenen
 ygelick van die daer voir lagen hem gereden die
 Stadt te stormen ende te verbranden. Soe heeft die Biscop
 eenen raet genomen om dat hy zoe veel volcx nyet en hadde
 daer hy zyn Stadt mede besetten zoude moegen, ende den
 Grave van buyten zoude moge wederstaen; soe woude hy doen
 als een goet herder, ende zyn lyf ende ziele voir zyn
 scapen stoutelic aventueren, ende zyn Stadt vanden harden
 storme verlossen, waerom hy te samen dede comen zyn
 Clesie ende zyn volc, daer hy een sermoen voer dede,
 ende geboet daer en boven t'eynden zyn sermoen
 die Leecken ende weerlycke luden byden banne ende by
 hoeren lyve, dat zy van dien daghe uytter Stadt
 nyet en gingen, mer opter mueren blyven ende
 bescermden hoir Stadt. Die Biscop ende die Clesie deden
 haestelick hoer Geestelick habyt an, ende gaff hem
 zelve ende die met hem waeren willichlick totter
 martelien; Ende aldus ginck die gemeen Clesie over mit
 witte clederen elc nae zyn staet, ende die Biscop alre
 asterste, ende droech in zynre hant die Blixem des
 vuers, dat was dat boeck daer hy den Grave ende alle
 zyne hulpers mede vermaedien woude; Ende als dat heer
 des gewaer wert dat voir die Stadt lach, wart daer een
 groet rumoer, want zy sagen die vanen ende die witte
 lude van veers comen, meenende dat die geheele Stadt
 uyt gecomen waer om te sryden. Doe hem die Biscop mit
 zynre Clesie vast by quamen, zagen zy wel dat zy meer
 vrede begeerden dan te sryden, ende hilden hem stille
 ende deden geen bloestortinge. Ende terstont als (1) Grave
 Dirck dit ansach, bedacht hy

Doch de Biscop trekt hem mer al de Geestlyken in hun plechtge-
 waar te-
 gen.

(1) Dit vind ik in een oud handschrift van Beka in 't Nederduitsch,

Des de
Graafbe-
deelt ge-
worden,
zich voor
den Bis-
schop ver-
oormoe-
digt,
en niet
alleen den
Vreede,
maar ook
de ontsla-
ging zyns
gevangen
Zwagers
verkrygt.

hy hem zelve, ende wert beroert mit groter oetmoe-
de, ende deede of zyn helm ende zyn torkeel, ende
knyelde voerden Biscop ende nam hem te genaden.
Die Biscop nam Grave Dirck byder hant ende dancke
God dat hy in berouw was van zynre misdaet. Daer
nae bleven Grave Dirck ende den Biscop getrouwe
Vrienden, ende alle hoer dagen bleven zy mit minnen
te samen gebonden. Die Biscop gaff daer nae doer lief-
te wille Grave Dirck, Otten den Palsgrave quyt zyn
vangenisse; Ende Otte droech weder op Sinte Meer-
thyns zyn Casteel tot Benthem, ende ontfenct weder
van hem te leen. Onlange hier nae wart dese zelve
(1) Otte jammerlick dootgeslagen van Herman van
Scalycke: Ende doe wart Otte van Hollant Grave van
Benthem. Hier nae in den jaer ons Heren dusent hon-
dert xxxviii. bereyde hem Grave Dirck om over meer

1138.

Graaf
Dirck trekt
naar 't H.
Land, en
verkrygt
een voor-
recht van

te varen pelgremaedze, ende toech eerst te Romem by
den Paus, ende sprack daer mede van stucken die hem
noot waren, die hy op die tyt impetreeerde voirden Cloe-
ster van Egmont, ende van Reynsburch, zulcke brie-
ven van Vryheeden als hier nae (2) bescreven staet.

» Innocencius Biscop, Knecht alre Knechten Goods,

» 27.

duitsch, dus: Ende als dit Greve Dideric sach, bedochte hy in hem sel-
ven, ende schaemden hem, ende wart beroert mit groeten wille, ende
versuchten hem, ende dede off syn helm mitten tryken, synen scilde myt
den Lowe, ende syn cornikel, ende ongescoet knieldt hy voor den Biscop,
ende bad hem genade, ende bad hem dat hy die blixem der maledixien
niet en dede op hem, enz.

(1) Ende onlange tyt hiir nae, dese selue Otte, die een wonderlic
schroep man was, wart jamerliken doot geslagen van Greve Herman van
Sulike. Ende Otte van Hollant synre juster so no, aise syn erfgename,
wart Greve van Benthem, ende wart mede Castellyn gemact. Bekn
als boven.

(2) Zie diezen brief in 't Latyn in Anna!. Egmond. J. de Leydis
Cap. xxiv. pag. 27.

„ zynen lieven Soen Wouter Abt van Egmond , ende den Paus
 „ zynen Nacomelingen , die redelycken nae hem geset voor de
 „ worden , een eedel man Dirck , Grave van Hollant , Kloosters
 „ doe hy tot Jherusalem bedevaert voir , quam voir ons van Eg-
 „ ende raetsvragede , zoe dat wy alrehande spraken met monden
 „ hem hadden , van der beteringe zynre zeeden , ende Reynsburg.
 „ van den staedt zyns levens. Die zelve hoege man ,
 „ beyde van syns selfs weegen ende van synre Moeder
 „ weegen Vrou Peternelle , Gravinne van Hollant , droech
 „ op ende gaff over mit eygelycken rechten , in gerech-
 „ ter devocien ende gewaere caritaten Sinte Peter den
 „ Prince alre Apostelen , dat Goodshuys t' Egmonde ;
 „ ende dat Cloester tot Reynsburch , ende wy , diet
 „ sonderlinge toebehoert te bescermen dat recht des zel-
 „ ven Sloeteldragers van Hemeltryck , ontfangen die
 „ voirsz. eerlycke Cloesters ende haer zeeden ten vryen
 „ eygen onder bescermenisse der Heiliger Kercken van
 „ Roemen , ende wy maecken vast die voirnomen
 „ Cloesters mit alle dat hem toebehoert byder hulpe des
 „ yegenwoordigen brieffs , ende setten zoe wat besittin-
 „ ge , zoe wat goede , zoe in Kercken , zoe in thien-
 „ den , zoe in lande , zoe in wyngarden , zoe in water ,
 „ zoe in bosschen , in weyden , oft anders in eenyger
 „ manieren , die dese voirsz. Cloesters tot deser tyt heb-
 „ ben ofte besitten , of hier nae van verlyinge der Bis-
 „ scopen , of gisten der Coningen , of der Princen , of
 „ van offerhande der getrouwer Luden , off in anderen
 „ rechten manieren by der graciën Goods mogen ver-
 „ crigen , die moeten ons al vast ende ongequest blyven ,
 „ Hierom setten wyt dat geen mensche geoirloft en zy
 „ die voirsz. Cloesters dollycke te bedroven of haer be-
 „ sittinge hem of te haelen , of dat hem ofghehaelt is te
 „ houden , of te verminnēren , of mit eenygerhande
 „ moyemisse hem te beswaren , maer alle dingen zullen

„ geheel blyven totter geenre brukinge behoef des Cloe-
 „ sters, om wiens onthoudinge zy syn verleent ende ge-
 „ geven, ende totter wysinge ende kennisse dat dese zel-
 „ ve Cloesters Sinte Peters recht toebehoeren, zoe selfstu
 „ Abt Wouter ende dyn Nacomelingen (1) vier scel-
 „ ling Vriesc her munten ons ende onse Nacomelingen
 „ onder een naem van eenen (2) cess. elckes jaers betalen,
 „ waer oick eenich persoon Gaestelick of Waerlick, die
 „ hem vermate of dorste comen of doen wectens sins yegen
 „ dat desen brief inhout, ende anderwerff ende derde
 „ werff vermaent worde. Ist saecke dat hy hem dan
 „ nyet en beterde van zynre misdaet, dien maken wy
 „ vreemt van den Heiligen Lichaem ende van den bloe-
 „ de ons Heeren Jhesu Christi, ende hy moet leggen on-
 „ der die nauwe wraecke ons Heeren in den bevenden
 „ doemsdach; maer vrede ons Heren Goods Jhesu Chri-
 „ sti moet zyn hem allen die den voorsz. Cloesters haer
 „ recht houden, zoe dat sy hier vrucht moeten ontsaen
 „ van haren goeden wercken, ende voir den nauwen
 „ rechter loen des eewygen vrede moeten vynden. Ghe-
 „ geven in 't Jaer ons Heren dusent hondert negenen-
 „ dartich, in 't elleffte jaer des anderen Paus Innocency
 „ van dien dat hy Paus wort.

't Geviel dat nae deser tyt, als dese Grave van den
 Paus oirlof genomen hadde ende zyn bedevaert over
 Meer gedaen hadde, dat die Westvriesc, die men
 (3) Drechters hiete, hem te samen staecten, ende verbran-
 den

De Drech-
 ter Vrie-
 zen

(1) *Quatuor solidos Frisingensis moneta. & Beka pag. 50. sub an-
 nualitributo 4. solidorum sterlingorum.* De Duitche Beka pag. 77. heeft
 vier Engelsche Scillinge Ende meergemelde Oude Gelchreven Chron.
 heeft; onder enen Fairlixen tinsé beyde voir den cloester t' Egmunde,
 ende waerden cloester tot Rynsburch vier Engbelsche Schilde.

(2) Mogelyk Cyns.

(3) De Drechters, of de Vriesc van Drechterland, zyn die van
 Enkhuizen en daar omtrent in de streck woonende.

den die naefte Dorpen an Hollant, ende dat Kerspel van (4) Saenden, ende voerden groten roof van daen. Die van Haerlem ende dat Ridderfchap aldaer quamen mitten Dorpluden van Outorp, dat cloecke lude waren, ende flogen der Vriefen alsoe fy hem met machte volchden, omtrent negen hondert doot, ende zyn ongefchent weder in Haerlem gecomen. Een tyt hier nae gevielt, dat Keyfer Vrederick die Stadt van Melanen wan ende verbrandze ende werp die muren neder. Daer vercreech op die tyt die Biffcop van Coelen van den Keyfer om zyns dienst wille, alsoe hy mede in den reyfe was, der Heiliger drie Coningen Lichamen, die daer lagen, ende brochtfe tot Cuelen. Ende die Biffcop van Utrecht, die oic mede in des Keyfers reyfe was, vercreech die Lichamen van Sinte Ponciaen, ende van Sinte Agniete, d'een (5) acht dagen naden anderen; dat men zeeder die tyt jaerlicx aangehouden heeft als van Poiffen ende van Angen. Hier nae in den Jaer ons Heren duifent hondert LXXII. bleef Grave (6) Dirck in Vreden, en-

1 3

de

(4) Mógelyk nu de Zandpoort geheeten, volgens P. Scriverius, Oud Batavia pag. 141

(5) St. Pontiaan wordt den 14 en Ste. Agniete den 21. January gevierd.

(6) Graaf Dirk stierf den vyfden van Oogftmaand in 't jaar 1157. volgens Leo Monnik van Egmond: 't welk Wilhelmus Procrator bevestiget: doch Beka en J. van Leyden stellen zynen dood op 't jaar 1163. De Duitfche Beka stemt overeen met onzen Klerk, naamenlyk in 't jaar 1172. In deeze onzekerheid neem ik M. Stoke tot eenen Scheidsman meldende in 's Graaven leevens.

*Maer die Grave Diederick bleef,
Alsmen ons Heeren Jaer schreef
Elfondert vyftigh end sevene,
Ende voer ten langen leevens.*

Het welke de zelve Stoke bekrachtigt in Florens den III. fehryvende dat Graaf Florens met den Keizer Frederik stierf in 't jaar elthonderdennegentig, naa dat by drieëndertig jaeren Graaf van Holland

ge-

Graef
Dirk
sterft, en
wordt te
Egmond
begraven.

de ruste in God, die xxxvi. Jaer lanck Ridderlycke ende wel die Graeffcap van Hollant berecht hadde, ende leyt begraven tot Egmond in 't Cloester. Sophya zyn wyf bleef nae hoers mans doot, Grave Dirck voirsz. in vasten, in bedinge, in aelmoesen te geven sonder oflaten, ende was een wyff van goeden saligen leven; want God myrakel doer haer dede als gy hoeren sult. Sy was bedevaert getogen tot Sint Jacobs in Galiffen, daer zy in den weege by ongeval quam onder (1) quadien, die hem pynden dat zyse van lyfter doot brengen mochten om hoir Cleynodien te hebben, ende ander te nemen dat zy by haer hadde: mer overmits hoer goede verdienten, dede onse Lieven Heer die Moordenaars stille staen, recht of zy gebonden waren geweest, zoe dat zy hem nyet verroeren en mochten om hoer eenich arch te doen: Ende als zy dit teyken aen haer zelveu sagen, dat dese Vrou mitter Godlycker cracht zoe bescermt was, versuchtete hem die quadien ende baden aen hoer genade. Dese salige Vrouwe, die geen wrake van God an hoir en begeerde, badt onsen lieven Heer dat hyt hem vergeven woude: Aldus is zy van den Moordenaren gescheyden. Dese (2) Vrouwe is hoir derde reyse nae Jherusalem getoegen, die daer salichlick gestorven is, ende aldaer begraven in der Duutscher Hospitael.

Graavin
Sophia
sterft.

Van

geweest was. Zoo Florens drieëndertig jaeren geregeerd heeft en in 't jaar negentig naa de elthonderd gestorven is, zoo volgt ook daer de Vader, Graaf Diederik, in 't jaar elthonderdzevenenvyftig moet gestorven zyn.

(1) Kwaade menschen, anderen schryven, Moordenaars.

(2) Wilh. Procurator Egm. in Anal. Matth. Tom. iv. pag. 44. *Anno Domini 1176. obiit Sophia Comitissa Hollandia. Haec relicta omni frequentia cognata nobilitatis pro Christo exulans tertio postquam Jherosolymis est profecta ibidem moritur, & ad hospitale, quod est Teutonicorum, sepelitur.*

Van Florys die X. Grave.

Want Grave Dirck nu van lyve ter doot gecomen is, zoe is Florys zyn soen geworden die thiende Grave van Hollant mitter wapenen die zyn vader hem erfde. Ende nam een Wyf die (3) Ada heete, Dochter des moegenden Coninx van Scotland, daer hy by wan eenen Dirck, die nae hem Grave wert, eenen Willem die Grave van Oestvrieslant wart, ende eenen Florens die Domproest t'Utrecht wort, ende eenen Kobbrecht die een Rechter in Kenemerlant wart, ende (4) vier schone Joncfrouwen, als Beatryse, Elyzabet, Alydt, ende Mergriete, die een Gravinne van Cleve wordt. In desen tyt begonsten hem die Drenten te versetten tegen den Biscop van Utrecht, om die Burchgraveschip van Grueningen, soe dat die Biscop groten last hier of op ten hals quam; want hy crancke hulpe wiste hier toe; Doch om dat hy op die tyt nyet bet en mochte, bat hy den voorsz. Grave Florens vriendelick soader oflaten, dat hy hem te hulpe quam in zynre noot. Grave Florens, die nyet veel onleden gehadt en hadde, zeyde desen Biscop hulpe toe, ende dede daer om sonder verreck veel volcx van wapen by hem comen ende meer dan hy te doen hadde, daer hy mede by den Biscop quam, ende was hem een goet hulper, ende toegen wel voort t'samen voirdie (5) stad van Groningen, ende

Florens de III.

Zyne Eggenooten en Kinderen.

De Biscop van Utrecht verzoekt den Graaf Florens te hulp tegen de Drenten.

en Belegeren de Stad Groninge;

form.

(3) Ada was Dochter van Henrik, Eonigen Zoon van David Koning van Schotland, maar Henrik voor zynen vader stervende, heeft noot den Koninglyken titel gevoert.

(4) Vyf Dochters; wandt Agnes, die, naa haare Mooye Sophia, Abdis van Rynsburg wierdt, is hier vergeeten.

(5) Dees Oorlog stelt Goudhoeven, Chron. van Hoff pag. 232. in 't jaar elfhonderddrieënzestig voorgevallen te zyn. Zie ook de Oude Hoff. Chron. Divis. xiii. Cap. 13. en Ubbo Emmius Lib. 8.

Doch
Keizer Fre-
derik ver-
zoec hem.

Oor-
sprong van
den Oorlog
tusschen
den Bis-
schop van
Utrecht en
Graaf Flo-
rens,

weder
door den
Keizer ver-
zoend.

stormdese sonder oflaten. Daer waren binnen der Stadt die Grave van Gelder ende Dirck van Batenburch mit veel goeder mannen, die den storm ende dat anvechten manlick wederstonden, ende hilden die Stadt tegen den Biscop ende zyn hulpers wel nae een Jaer lanck. Binnen desen tyt sende Keyser Vrederick den Aaertsbiscop van Coelen om dit oirloch te dedingen, Dier zoo tusschen arbeyde, dat die Biscop van Utrecht hadde driehondert Marck ende gaff die Burchgraeffscip over. Na dat dit geslecht was, is een groet Kyf geresen tusschen Grave Florens ende den voorsz Biscop van Utrecht, dat hier om toe quam: Daer waren sommige Keyfersgeweest, als Kaerl ende Lotharius, die den Graven van Hollant die Landen van Oistvrieslant gegeven hadden totter Louwers toe: Ende andere Keyseren daer nae, als Heynrick ende Coenraet, gaven dit zelve Lant eenen Biscop van Utrecht by onrechter informatie gelycken hier voir geroert staet, waerom Grave Florys dit lant al heel besitten woude, als zyn Voirvaders gedaen hadden, daer hy een recht oir ende erfnaem of was, ende den voorsz. Biscop daer uyt houden, die hem des bewynden woude. Die Biscop, die nu t'enden raede is, ende eenen zwaren vyant gecregen heeft, die hem voir dese tyt zoo trouwelick by gestaen hadde, verfochte aen den Keyser of hy hem bystandich weesen woude, ende verlossen hem van der mogentheyt des Graven van Hollant. Die Keyser sach aen des Biscops noet, ende quam neder ende verloende cortsweeges dese (1) twedracht mit

(1) Gouthoeven Chron. van Holl. pag. 28; schryft van dit verschil dus: Daer nae terstont in den Jare MCLXV. is daer een groote twist opgestaen tusschen den selven Biscop ende desen Grave van Hollandt om de Heerschappye van Oostvriesland, Oosthergen ende Westhergen [dat is Oostergoe en Westergoe] De Biscop benaut synde, heeft syntoelughe tot den Keizer Vrederik genomen; de welke t' Utrecht gekomen synde, een

mit vriendelycken soene ende maecte die oude vrienſcap weder levende , zoe dat die Biſcop hem genoeghen liet mitten zynen , dat hy over die Lauwers hadde. Een (2) tyt nae deſen quamen die Weſtvrieſen mit gegaer- De Weſt-
vriezen
vallen in
Kerne-
merland,
en beroo-
ven en
branden
het zelve. derden volck over Ockenvoerde tot Alcmaer , om in Kermerlant te trecken die te beroven. Die van Alcmaer wouden deſe lude wederſtaen , ende daer wort zeer ge- vrochten ; want die van Alcmaer verloren wel tachtentich manne , die ewich leven hebben , want iſt duechde te vechten om des Vaders lant , zoe iſt oick duechde te ſterven om des Vaders lant. Die Vrieſen , doe ſys aldus te boven lagen verbrande zy die Stede altemael , ſonder die Kerck , ende die lieten zy ongebrant by gemenen rade , overmits dat hem dochte dat die IXe. Vrieſen , die die van Haerlem floegen , als gy voir gehoort hebt , genoech gewroken waren. Om dit te wreeken zoo heeft Heer Florys een (3) reyſe geſicht op die Vrieſen , in eenen Graaf
Floriscus Wynter tyde als men over ys over al reyſen mochte : Ende quam mit heer cracht in een Dorpe , dat in Kermerlant leynt ; dat Schoerle heet , ende nam daer raet hoe hy die Vrieſen beſt beſtryden mochte. In den meeren van trekt tegen
dezelven, deſen berade ſaten op een deel Ridderen ende Knechten , die grootmodich waren , boven dattet Grave Florys verboden

een Vriendelyck verdrach wytgeſproken heeft , ende de twiſt is ter neder geleid & Will. Monach. & Procur. Egm. pag. 34. Imperator Fridericus Trajectum veniens Episcopum Trajectensem Godefridum , & Florentium Comitum Hollandia , poſt grandes inimicitias reconciliavit.

(2) De Duiſche Beka pag 84. *In den Jaer ons Heren elfhonderdzesenzeſtig quamen die Weſtvrieſen mit vele ſtriders over een Water , dat heet Ockenvoerde , ende voort tot Alcmaer , op dat ſy voort mochten trecken ende beroven Kermerlant. enz.*

(3) De Latynſche Beka pag. 54. ſtelt deezen togt van Graaf Florens op het jaar elfhonderdagtenzeſtig , 't gene door Melis Stoke in 't Leven van Florens den III. & door Willelm. Monach. & Procur. Egm. pag. 36. beveſtigd wordt.

K

bodon hadde, ende reden in Vriestant ende staecken an een Dorpe dat Schagen heete, ende namen veel roefs van daen mit hem. Die Vriefen, die heymelycke lagen geleyt hadden bleven al stille in hoer hagen ende achter haer huysen cleyn, die daer branden ende haer goet datmen hem nam, op dat zy hoer vyande neder trecken mochten ende hoir wederkeeren behinderen. 't Eerste dat dese Ridderen ende Knechten weder om wouden mit boeren rove totten Grave, ende die Vriefen vernamen dat zy hem nyet by een en hielden, maer scheyden hem, nae sommige Vriefen die van anxte wech liepen om die te slaen, braken die Vriefen uyt haeren lagen, ende onderliepen die Ridders hoers weder keeren vechtende met hem. Ende die Vriefen partye meerede zoe seer, dat sommige Ridderen doer braecken hoer vyanden, ende quamen mit groten vreesse tot Grave Florys, ende die ander syn daer weerender hant doot gebleven; die welke hoir namen waren aldus: Symon van (1) Andwerpen, Willem van Voorhout, Boudijn van Haerlem, Gherryt Dapifer, Florys Rust, Allaert van Egmond, Bruyn van Castricum, Gerryt van Monstre, ende Everaert van Noortick, die hoeren lichamen t'Egmont gevoert worden ende aldaer begraven. Des (2) jaers daer nae, op Sinte Ypolitus dach, hadden die Vriefen noch een groet heer vergaert om noch Alcaer te destrueren, daer veel Ridderen uyt Hollant mitter gemeenten van Kenemerlant tegens waeren, beyde te water ende te lande, zoe dat inder eersten vergaderinge wel dertich van den alre besten Vriefen doot bleven

verliest eenigen van de zynen.

De Westvriezen vallen anderwerf in Kenemerland;

(1) Zie wegens de verschillende benamingen deezer Edelen, P. Scriverius Oud Batavia pag. 151. & seq.

(2) Dat is in 't jaar elfhonderdnegenenzeventig op den dertienden Augustus.

bleven ende geflagen worden: Ende als die geflagen waren, ontliep alle dat ander Volck te Vrieslant wart, doch worden door de Hollanders verdreeven. alzoe dat zy nyet meer fcade en hadden; want die Hollanders hem nyet volgen en mochten, overmits dat zy luttel peerden hadden, ende die Scutte en waren daer nyt tyts genoeg. Een tyt hier nae dede Grave Florys een fterck heer verfamen ende toech daer mede in Vrieslant ende verbrande (3) Winckel ende Nyedorp, Graaf Florens trekt in Westvriesland, dwingt Texel en Wieringen, en trekt naer 't H. Land. ende toech over in Texel ende in Wieringen, die welke hem beydegader onderdanich worden, ende zy gaven hem daer toe (4) vierdufent marck filvers, dat hyfe mit vreden zoude laten blyven onverbrant. In corten tyt hier nae voer Grave Florys pelgremaedze tot Jherusalem, ende verfochte Sophien zynre Moders graff, gelycken gy noch hoeren fult. Sommige (5) jaren nae defen, namen an een groot getal der Kerftenen by consent ende goetduncken Paus Alexanders, ende Keyfer Vredericx, dat Cruys tot Menfe van den Cardinael Heynrick, die de Paus aldaer gefent hadde, alzo om dat Heilige Lant ende die Stadt van Jherusalem weder te crygen, dat die

Sou-

(3) In 't jaer 1180. is Winckel ende Nieu-dorp verbrandt, nae de getuygeniffe van de oude Latynfche Chronyck uyt d'Abdye van Egmond: met het welke de Rym-Chronyck over een komt. De plaetfe Nyedorp, in de Rym-Chronyck, Nyederp, by anderen wel Nieu-dorp, Chron. Egmond. MS. Nethorp, *alias* Nethdorp, wordt huyden daechs Nierop ghenoomt. P. 5

(4) P. Scriverius in zyne aantekeningen op de Hoff. Chron. van Goudhoeven pag. 184. houdt deeze fomme ongelooftlyk te zyn, en hoewel zulks van meeft al de Oudfte Schryvers gemeld wordt, is het echter om de armoede des Lands niet aan te neemen.

(5) Deeze Kruisvaart van Graaf Florens fteit Melis Stoke op 't jaer eifhonderdtvierenagtig, des doet ook Wilk Monach, & Procn. Egm. pag. 47. Maar J. de Beka fteit de zelve vier jaeren laater, zulks ik meene, dat de eertgemelden van den eerften, en de ander van den tweeden togt des Graaven gewag maaken, zie de Groot Chron. Divifie xiii. cap. x. & xii.

Soudaen van Babilonien by verrade van Heer Hüge van Tripoly gewonnen hadde. Ende van desen ontallycken volck waren hoofst Heeren Vrederick, die Roemsch Coninck ende Keyser, Philips Coninck van Vranckryck, Ritfaert Coninck van Engelant, Vrederick die Hertoch van Zwaven, Coenraet Hertoge van Oestenryc, Florys Grave van Hollant, Jonge Willem zyn soon, Philips Grave van Vlaenderen, ende anders veel Vorsten ende Heeren. Die Keyser in zynen sinne quam om raet te nemen ende te voirsorgen hoe die Kerstenen ende dat grote heer, hem best bewaren souden moegen op deser reyse, soe dat hy daer om raetsvragede mit eenen Heremyte die doe ter tyt was. Die Heremyte antwoerde den Keyser ende propheteerde dat hy zelve in water verdrencken zoude eer hy weder van over meer quam: Ende hierom toech die Keyser nyet over die zee, maer toech om doer Bolgerien, ende voert by Constantinopel over Sint Joris arm [een water alzo geheten] ende maecte voirt zynen wech mitten voirsz. Vorsten totten heiligen stadt van Jherusalem, ende won dair mit crachte Steden, Sloten, Castelen, Vesten, Poorten, ende vacht veel stryden tegen die Heydenen, daer hy zege hadde byder gehengenisse Goods, ende hy gedueerde bet dan een jaer in den reyse. Daer nae in't (1) wederkeeren als de zelve Keyser mitten Kerstenen t'huuswaert comende was, gevielt op eenre tyt dat hy zeer vermoyet was van hetton weder, alsoet in eenen Somer was, ende meynde alsoo wat te vercoelen in den weege, zoe dat hy ginck by eenre ryviere die Saleph hiete, ende doen hy sach dat schoen water ginck hy in dat ryvierken om hem van onreynicheyt reyn te maecken, Daer quam

Keizer
Frederik
trekt te
Land, naar
Jerusalem

(1) Zie, wegens het omkoomen des Keizers, zeer fraaye aanmerkingen in Oud-Batavie door P. Scriverius pag. 157.

quam hy in den stroom des ryvierkens , die hem zoo sterck ende zoo geweldich viel , dat hy hem zelve daer nyet uyt gehelpen en conde , ende verdranck aldaer , gelycken die Heremyte gepropheteert hadde , daer veel rouwes om was , ende zyn lichaem wort begraven in Anthiochien in Sinte Peters Kercke mit groter droefheden. Onlange daer nae sterff aldaer die voirsz. Graaf (2) Florys van Hollant , ende wart begraven in der zelve Stadt by des Keyfers tombe , nae dat hy Hollant (3) xxvii. jaer berecht hadde. Willem , Grave Florys soent voirsz. verselde hem nae syns Vaders doot mit Hertoge Vrederrick van Zwaven , daer hy vyf jaer by bleef aldaer in den Lande. Dese Willem was in veel stryden geweest , die tegen den Heyden gevochten worden , daer hy veel eeren beginck , ende die Kersten wonnen by zynen raede ende mit behendicheede zynre luden , die Stadt van (4) Damiaten , die Hoofstade van Eegypten , die zeer sterck was ende scheen dat mense nyet winnen en mochte , daer worden doot geslagen alle die Creten ende Agany , die daer binnen waren. Ende dat die Stadt van Damiate gewonnen worde quam aldus by: Alzoe een scoen ryvier doir die Stadt liep , die tot beyden eynden gesloten was dwars mit eenen groten mattboom , soe ginck Joncher Willem nae zyns Vaders doot te raede mit zynen luden uyt Hollant , die hem verstonde van scepen

en verdrinckr.

Graaf
Florens
sterft.Jongheer
Willem
van Hol-
land ver-
velgt den
Oorlog, enhelpt Da-
miate
winnen.

(1) Chron. Johan. de Beka pag. 57 ad Annum 1190. *Eodem etiam anno non multo dilapso tempore Florentius Comes Hollandiae, Kalendis Augusti Mensis obiit in Antiochia, sepultus ibidem apud tumbam Imperatoris in eadem ecclesia [in Basilica Sancti Petri].*

(2) Lees xxxiiii. jaaren , gelyk volgt uit de aanmerkinge op den dood zyns Vaders , hiervoor pag. 69. gedaan.

(3) In deezen eersten togt van Graaf , of liever Jongheer , Willem is Damiate niet veroverd ; maar in de tweeden togt , die in 't jaar 1217. ondernomen wierdt , is Damiate , eerst naa een langduurig beleg , gewonnen in 't jaar 1219. Hier in mist ook Beka.

scepen ende van watersciffe, zoe dat die van Haerlem viferte een scip te maecten ende te bereyden, als zy daden, dat voir langes die steven opgaende hadde een stercke dicke yseren zage, ende wachten een voirspeidigen wynt, zoe dat zy mitten scepe vol gewapender maunen, daer Joncheer Willem mede in was, van boven mitten zeer vliegende stroem ende mitten stercken wynde neder quamen, ende sneeden den boom mitter groter dracht ontwee dat hy brack, ende quamen in mitten scepe, dat zy aen 't naeste lant stueerden, ende traden in die poorte slogen die waerde vandaen, ende creegen die poorten, zoe dat die ander in quamen ende wonen die rycke Stadt. Daer cregen die van Haerlem hoer wapen, die te voren vier sterren waren, om dier weldaet zoe gaff hem die Keyser dat zwaert, ende die Patriarche van Constatinobel gaf hem dat Cruys. Hier nae die eedele Gravinne van Hollant, Vrouwe (1) Ada, voir van deser werlt, ende wart begraven in 't Cloester tot Middelburch.

Die van
Haerlem
krygen al-
daer hun
wapen.

Dirck die XI. Grave.

Dirck de VII. Doe Grave Florys tot Anthiochien gebleven was, nam an Dirck zyn Soen die wapen van Hollant, ende wart die ellefste Grave van Hollant, mit rechten rechte. Dese Dirck nam een wyf die (2) Aleyda heete des Graven trout, en Dochter van Cleve, daer hy twe Dochteren by wan, daer

(1) Joan. a Leidis Chron: Belg. Lib. xviii. Cap. 21. *Adavero Comitissa Hollandiae, uxor ejus [Scil. Florentii Comitiss Hollandiae] postmodum obiit, anno Dominicae incarnationis millesimo ducentesimo primo, tertio Idus Januarii, & in Middelburgensi Monasterio est sepulta.*

(2) Aleide Dochter van Diederik den III. Graaf van Kleef.

daer d'een of heete (3) Alydt, ende d'ander Ada. A-^{teelt twee}lydt wert gegeven te man Joncheer Henrick van Gelre. ^{Dochters.} Ende Ada nam Grave Loodwyck van Loen by der Mo-
 der rade, tegen alle der Luden wille uyt Hollant. In
 desen (4) tyden is Joncheer Willem van Hollant, ge- ^{Jongheer}
 comen van Jherusalem, daer hy mit Grave Florys zy- ^{Willem}
 nen Vader getogen was, die waerdelick van Grave Dirck ^{kooimt we-}
 zynen Broder ontsaen wert mit betamelycker eeren. On- ^{der in Hol-}
 lange daer nae, alst hudens daechs noch veel geschiet, ^{land,}
 sayden die loegenaeers ende fistelaers hoer onnutte saet
 tusschen dese twee Broderen, soe dat Joncheer Willem ^{raakt in}
 Hollant most rumen, ende toech in Vrieslant onder die ^{haar van}
 Drechters, ende was altoes onkedich mit kyven ende ^{zynen}
 vechten tegen den Dorpluden die Hollant naest gelegen ^{Broeder}
 waeren. In deser tyt was in Vlaenderen een Grave die ^{Graaf Die-}
 Baldwyn heete, die een (5) reyfe stichte ende quam ^{derik.}
 mit veel gewapents volcx over in Walcheeren, ende ^{De Vla-}
 meende Zeelant te winnen. Grave Dirck, die hier in ^{mingen}
 nyet wel te vreeden en was, dat hy aldus van beyden ^{vallen in}
 fyden van zynen Lande aen gevochten wort, versame- ^{Zeeland,}
 de, by rade synre (6) Ridderen ende Knechten, een
 sterck

(3) Aleidis, Adelheid, of Aleyt, trouwde Jongheer Henrik van Gelder, Zoon van Otto Graaf van Gelder; doch dees stierf vóór den Vader zonder kinderen, en wierdt met zynae Egtgenootete Rynsburg begraven. Pontani Hist. Gelr. pag. 204.

(4) In 't jaar elfhonderdvyfennegentig kwam 's Graaven Broeder, Jongheer Willem weder in Holland Gouthoevens Chron. van Holl. pag. 290. & Wilhelmus Procurator Egmond. pag. 53.

(5) Meyerus in de Jaarboeken van Vlaandre pag. 60. versa. verhaalt op 't jaar elfhonderdvyfennegentig, dees oorlog ontstaan te zyn, om dat Diederik Graaf van Holland, de Vlaamische Kooplieden op den Tol te Geersvliet geweldig belaste: wandt hy hadt van Keizer Henrik verkreegen den twintigsten penning van alle goederen te mogen eiffchen. Onder wetk voorwendfel hy den Kooplieden veel gelds afwong, en dikwylen dubbel deede betaalen.

(6) De Duitfche Beka heeft, *By rade der Vorsten van sinen Lande.* De ongedrukte Chron. by Rade der Heren van sinen Lande.

sterck heer van volck om dien aenstoet te wederstaen; dat hy aen twee partyen deelde, ende nam zelve mit hem dat een deele, daer hy mede in Zeelant toech tegens den Vlamingen, ende dat ander deele lyet hy Aleyde zynen Wyve der Gravinnen om die Vriesen te wederstaen. Ende als Grave Dirck alle zyne stucken ende zyn volck wel nae zynen wille geordineert hadde, ginck hy te scepe ende dede hem voeren in Zeelant, daer hy eenen groten stryt tegens die Vlamingen vacht, ende verdreef Grave Baldwyn mit machte uyt Zeelant. Altydt, die (1) Gravinne van Hollant, die altoes sorchvoudich was om hoers Heeren wille des Graven van Hollants te volbrengen, toech mit een deele van zynen volcke ende mit zynre Bannier tot Alcmaer, gelycken hy hoer bevolen hadde om die Vriesen te weder staen; dat zy an Hollant geen scade en zouden doen, ter willen Grave Dirck in Zelant was, ende zyn lant aldaer bescudde. Willem des Graven Broeder, die hem cleyn ontfach der Gravinnen ende hoir volck, quam mitten Vriesen om tegen der Gravinnen te stryden als zy deden; ende in den aenganck van desen stryde zoe vloen die Vriesen van Winckel ende van Nyedorp, overmits een somme gelts die zy daer te voren van Grave Dirck genomen hadden, ende lieten Joncheer Willem ende die anderen in anxte van hoeren lyve, die gedreven worden

en worden weder dreeven.

De Graavin Aleyde trekt tegen de Vriesen,

Willem, 's Graaven Broeder trekt met de Vriesen tegen haar op,

en verliest den stryd.

(1) De meergemelde ongedrukte Chron. van Holl. verhaalt hier omtrent deeze omstandigheid: „ Mer die Gravinne Aleyd ghing „ leggen myt huere heer tot Egmont in 't Clooster, van Sinte „ Lourens dage, tot Sinte Meertyns misse, den Clooster tot groten „ scade ende zeer verwoech. Ende sy had gefwoeren ende ghedrey- „ get Sinte Aelbrecht te visitieren tot siner scaden, mer ic waen „ god dair nae dat an hair wrack. Ja Melis Stoke, die byna het zelve in rym verhaalt, voegt 'er, in 't leeven van Dirk den VII. nog by, dat men meende op haaren raad dees oorlog begonnen te zyn.

den van die Kenemers in eenen morasse ende onlande, ende haddense by nae al om bescheert, daer zeer gevochten wort. Ende dat ongelucke dat den Vriescap daer geschiede en tegen zy Joncheer Willem nyet, maer hoir selfs versumenisse. Ende om dat hy zoe trouwelick aldaer by haer bleef, zoe betrouden zy hem daer nae veel te bet. Te hant hier nae quam Grave Dirck uyt Zeelant mit zynen volck, die den Vlamingen daer uyt verdreven hadden, ende was zeer wel gemoet dattet hem van zynen vyanden aldus gelucket was. Corts nae desen quamen in (2) Kenemerlant Baldwyn die Biscop van Utrecht, Dirck die Doemproest, Otte die Gasteleyn van Benthem, die alle Grave Dirck en Joncheer Willems (3) Suster Zoenen waeren. Dese arbeijden zeer [alst ^{Handel van vrede tusschen Graaf Diederik en zynen Broeder Willem.} wel reden gaff] om weege te vynden dat zy den Broederen vereenygen mochten, ende tot volcomender vrien- scap brengen, die, by nydichede van sommige luden, vyanden geworden waeren als gy voirsz. gehoort hebt, daer hem billicx een ygelicke voer wachten zoude by dese reden, want men plecht gemeenlick te seggen, zoe wie zyn handen tusschen runde ende boom stecket, dat hyse geernt gefcellet als hyse nae hem trecket. Dit overgeslagen. Dese drie persoenen voirsz. en lieten nyet off alzoe zy daer sculde toe hadden, zy en creegen desen nyt van desen broderen in die hant, zoe dat zyt van allen saecken aen hem bleven: Daer zy doe overdrogen by gemeenen consente ende seyden een seggen tusschen hem beyden aldus: Grave Dirck zoud blyven Grave

L

van

(2) M. Stoke, en de ongedrukte Chron. melden te *Egmond*.

(3) Hier doolt onze Schryver met de Duitsche Beka, beter heeft de Latynsche Beka, en Melis Stoke, *De Väterlyke Oomen, van Graaf Diederik en van Jongheer Willem*. Welke laatste hier nog by voegt, *Ende Ade hare twier* [beider] *Moeder*, die ook den Vrede hielp maaken.

Jongheer Willem wort Graaf van Oostvriesland.

van Hollant om dat hy die outste waer, Ende Joncheer Willem zoude ontfaen van Grave Dirck zynen Broeder te Graeffscip van Oistvrieslant te leen, ende hy soude daer toe hebben uyter tollen van Gheervliet drie hondert pont 's jaers; Ende hier mede zouden zy vereenicht ende in broderlycke minnen ende Vrienscappen blyven als dat wel behoerde, mochten hem ghieryge luden laeten genoeggen die dick by den Heeren zyn. Nae desen is Willem in Oistvrieslant gevaren die daer vriendelick tot eenen (1) Grave ontfangen wordt, ende dede inaecken tot eenre steede, dat ter Oisterzee plach te heeten, een Casteel daer hy veel was. Dese Grave Willem van Oistvrieslant was alle weege een oirloge t'achtere tegen den Grave van Kuynre, ende sloech hem of tot eenre (2) tyt meer dan V^c. mannen, ende dwanck alle 't lant aen zyn Heerlicheede. Hier by machmen merken, dat die Biscop van Utrecht mit onrecht hem bewynden wil die Graeffscip van Oistvrieslant; want hadde een Biscop rechts daer toe gehadt, dese eedele Biscop en hads nyet overgegeven. Hier nae een tyt gebuecderet dat Biscop (3) Baldwyn van Utrecht, die Grave Dircks Sufter Zoen was,

Oorlogt tegen den Graaf van Kuynre.

Baldwyn Biscop van Utrecht sterft.

(1) De ongedrakte Chron. *En als dese poys gemaect was, voer Heer Willam in Oestvrieslant, dair men hem lieflic ontfing ende bulden tot eenen rechten Heer. Ende had alle die Lande in handen tusschen der Lauwers ende beoossen Heydin Zee.* En M. Stoke.

— ende had in hart
Tote Lauere [Lauwers] al dat Lant.

(2) Dit verslaan van vyfhonderd mannen des Graaven van Kuynre, stelt Ocka Scharlenis in zyne Chron. van Vrieslant pag. 29. op 't jaar elfhonderdagtennegentig voorgevallen te zyn.

(3) Biscop Baldwyn was de Vaderlyke Oom van deezen Graaf Diederik don VII. en stierf te Ments, den eenentwintigsten van April in 't jaar elfhonderdzesennegentig. Volgens Heda Hist. der Utrechtse Biscoppen pag. 183.

was, van lyve ter doot quam, soe dat daer omme Grave Dirck toech in der Stadt van Utrecht om te verwerven dat Dirck van Hollant zynre (4) Suster Soon, die Doompreeft daer was, Bisscop gecoren mocht werden: Des gelycx quam Grave Otto van Gelre oock in der Stad van Utrecht om Aernt van Ysenborch Bisscop te hebben, die Proest van Deventer was. Dese twe Graven waren sterck in der Stadt ende (5) seyden groot nyt ende discoort onder den Canonicken, ende den geen die den Bisscop Kiesen zouden: Die sulcke van den Capittelaers coeren Dirck van Hollant, die Bisscop Baldwyns Broder ende bleven starck by den Grave van Hollant, ende mede 't lant van Utrecht. Ende ander Cononicken coeren Arent van Ysenborch, ende daer by bleef die Grave van Gelre, ende alle 't Lant van Overysele. Dese twedracht van desen Graven vernam Keyser (6) Heynrick ende sende Grave Dirck van Hollant zynen Neeve vingerlinch ende staf, ende beval hem te sitten in den Stoel des Bisdoms totter tyt dattet recht daer of in den Hof van Rome geëynt waer, welck van beyen gecoren voifz. dat Bisdom behouden zoude. Grave Dirck nae dat hy aldus Bescermer van den Bisdome gemaect is, zoe voer mit zynre alinger woenstadt ter Horst, ende bewaerde des Bisscops recht eerlycken gelycken hem die Keyser geboden hadde, maer overmits dat hem die Grave van Gelre tegen was, zoe en bewant hy hem t'lants van Overysele nyet. Nyet lange daer nae leetet, Grave Dirck van Hollant dede verga-

De Graaven van Holland en van Gelder twistig om 't verkiezen van eenen Bisschop. Dirk van Holland tot Bisschop van Utrecht verkoozen, ook Arent van Ysenburg.

Hier uirryft Oorlog tuschen de

L 2

(4) Lees: Zyn Vadertyke Oom; wandt Dirk van Holland was een Broeder des overleeden Bisschops.

(5) Saaiden.

(6) Dit getuigt ook J. de Beka Chron. pag. 61. en dat hy [namelyk Keiser Henrik de VI.] onderwylen het Waereldlyke gebied aan zynen Neef Diederik Graaf van Holland beval.

Hollanders deren uyt Hollant ende Zeelant veel vromer mannen,
 ende liet die by hem comen, ende toech daer meede
 in 't land van Gelre, ende brande, aldaer ende brochten
 roof voir hem van alrehande goede. Die Grave van Gel-
 re, als hy dit vernimt, dede hy haestelick t'samen co-
 men een deel gewapens volcx, ende vervolchde Grave
 Dirck als hy snelste mochte al tot Heymenberch toe, me-
 nende hem den roof te benemen, of op eenen staende
 voet mit hem te vechten om die smaetheyde die hy hem
 gedaen hadde. Daer geviel (1) een hart Kyff; want daer
 bleven dooden ende gewonden luden, ende ten lesten
 als zy aen beyde syden grote scade hadden, zoe ontliop
 die Grave van Gelre alleynken zyn volck, ende als [hy]
 dat vernam rumedde hy van noede mit zynen peerde af-
 terwaerts. Grave Dirck, die warts gewaer ende vervolch-
 de dat vliende volck, ende venck veel Ridderfcips ende
 meente volcx, ende voerde se voir hem. Dese onleede
 vernam Grave Willem van Oestvrieslant, verblyde hem
 dat Grave Dirck zynen Broeder desen zeege vercre-
 gen hadde, ende quam (2) ter Horst om zynen Bro-
 der te sien in die vruechde van der zeege; Ende als
 Grave Dirck zynen Broeder sach, quam hem in
 den

De Gel-
 deren ge-
 stagen.

Willem,
 Graaf van
 Oestvries-
 land,
 kooft
 hierop by
 Graaf Dic-
 denik,

(1) Dees stryd geviel te Heymansberge, of Heymersberg. Slich-
 tenhorst Gelder Geschied. pag. 84.

(2) Hier omtrent verhaalt de Oude ongedrukte Chron. „ Ende als
 „ dit geschied was, Grave Wiilam van Oestvrieslant verblide hem dat
 „ zyn Broeder den zege gewonnen had, quam tot synre Moder Ada
 „ in Hollant, die riet hem ende seyde altoe lieff als hi hem zelve
 „ hadde, dat hy in gheenre wys by den Broeder en quacm, ende
 „ zyn Broeder die Grave lach ter Horst ende zat noch in die voech-
 „ die van Utrecht, ende was in 't selve Jaer, dat die Keyser Heynric
 „ doot bleeff, mer wat hem die Moeder riet hy woude ummer den
 „ Broeder zien; Ende quam ter Horst totten Broeder, dair hi hem
 „ lelic aensach, ende hi geboodt Henric den Craen sinen viant, dat
 „ hi hem venge ende zenden in des Keyfers prysoen ende sloeten
 „ dair vast.

den sinne van der vyantscip, die hy voirtsyts mit hem hadde, ende voirduchte of hy tot hem yet gecomen mochte weesen om verract of des gelycx, ende beval eenen zynre dienre geheeten (3) Henrick die Craen, dat hy zynen Broder Grave Willem venge, ende leyden in 's Keyfers vangenis, als hy dede. Ende Grave Willem en hadde nyet lange gevangen gelegen hy en brack uyt, ende quam al heymelick op goeden hoep tot Grave Otte van Gelre, om dat hy meynde van hem bescermt te weesen, dien [hem] een tyt by hem hielt. Ende om dat die Grave van Gelre desen Grave Willem wel kende, alzoehy hem in 't Heilige lant gesien hadde, ende een wys vroemman ter wapen was, zoe gaff hy hem Alydt zynre Dochter te Wyve, daer hy by waneeney Florys, die naemaels Grave van Hollant wart, ende (4) Otten, ende eenen (5) Willem, ende eenen Dochter die (6) Ada heet die Abdiffe tot Rensberchwart, ende (7) Ryckwyff die Nonne wart. Dese bruiloft ende feest was te (8) Staveren gedaen, ende Grave Willem wart daer nae hoochlyc in Oestvrieslant ontsaen. Hier nae in den zelve jaer worden gesoent al-

(3) Henrik de Craen was onlangs te vooren door Graaf Willem van zyne goederen beroofd en uit Vriesland; op de grenzen van 't welke hy een slot hadt, gedreeven. Zie M. Stoke in Diederik den VII.

(4) Otto, eerst Graaf van Oostvriesland, en in 't jaar twaalfhonderddrieëndertig Bisschop van Utrecht.

(5) Willem, wierdt Voogd of Bestierder van Holland, naa den dood zyns Broeders Florens den IV.

(6) Ada Abdis van Rynsburg stierf in 't jaar 1258.

(7) Ryckwyff, Richardis, Nonne of Stift-Juffier te Rynsburg, sichte Koningsveld by Delft.

(8) De bruiloft wierdt te Staverden [op de Veluw niet verre van de Zuider Zee gelegen] in 't jaar 1198. gehouden. Slichtenhorst Geln. Geschied. pag. 85.

alle die tweedracht, die Grave Dirck van Hollant, ende Grave Otte van Gelder onderlinge hadden; in desen schyn, dat Grave Dircks Dochter, die Aleyt heete, te man hebben zoude Joncheer Henrick Grave. Otten Soen, ende dese (1) twe leveden onlange, ende zyn begraven tot Reynsburch. Hier nae in den Jaer ons Heeren dusent hondert xcviij. hadden Dirck van Hollant ende Aernt van Ysenborch dat eynde van hoeren pleyte

1198.

Uitspraak
van den
Paus over
den Bif-
schoply-
ken ze-
tel van Ut-
recht: doch
de Bisschop
sterft.

uyten Hove, zoe dat Aernt dat Bisdome behielt, mit liste van den Hovelingen, „ die hem des Hoefs verstonden, „ den, alzoef aldaer veel op liste staet, Godt betert „ dat men 't seggen moet, want die man mitten geldt „ gaet voir den man mitten rechte, ende listige vonden „ dooden dat recht. Doch die voirsz. Aernt (2) sterff rechtevoert in der Stadt van Romen, ende wart daer begraven. Ende nae zyn doot heeft dese zelve Paus Dirck van Hollant Bisscop t'Utrecht gemaeckt. Ende alzoef schier als Bisschop Dirck van Romen scheyde, ende hy in zyn Bisdome trecken zoude, is hy oick gestorven tot (3) Padou inder Stadt ende aldaer begraven. Nae deser tweer Biscoppen doot is een ander Biscop gecoren, die (4) Dirck heete, ende was Proest van Mydrecht. Dese vant dat Bisdome zoe beladen, dat hy by rade zyns Capittels in Oestvrieslant tooch

Dirck de
II Bisschop
van U-
trecht,

(1) Dit bevestigen ook M. Stoke. Wilh. Procur. Egm. J. de Beka, en Pontanus, wiens woorden in *Hist. Gelrica* pag. 204. ik hier zal inslaten: *Henricus Comes Gelria obiit ante patrem suum. Cum uxore Adelbeide filia Theodorici VII. Comitis Hollandiae Reinsburgi inhumatus.*

(2) Arent of Arnold stierf te Rome op den zesden April des jaars 1198. en wierdt aldaer begraven. Waar op Diederik van Holland door bevel van Paus Innocens tot Bisschop van Utrecht aangesteld is Chron. J. de Beka pag. 61.

(3) Padua, volgens J. de Beka Chron. pag. 61. Melis Stoke enz.

(4) Diederik van Are Proest van Maastricht tot xxxii. Bisschop van Utrecht verkoozen. Chron. J. de Beka pag. 62.

tooch om te besien of hy een precarie van den Vriesen
 vercrygen mochte, om hem in zynen laste mede te be-
 helpen. Dit vernimt Grave Willem van Oestvrieslant,
 die dat meende te wederstaen ende nyet gedoegen dat
 zyn volck eenyge scattinge den Bisschop geven zouden,
 ende quam tot Staveren in den Cloester aldaer dese Bis- rackt in
verschil
met Wil-
lem Graaf
van Oest-
vriesland,
 scop was, die hy, als die misse gedaen was, antaste ende
 venck om hem te voiren tot Oesterzee, daer hy woende.
 Sommige Monicken ende Vriesen, die hem Goods ont-
 saegen, waren vervaert ende duchten dat zy om de-
 fer saecke willé in den banne comen mochten, ende nam-
 en mit crachte den Biscop van Grave Willem; Ende en voorts
in Oorlog
met de
Graaven
van Hol-
land en
van Gel-
der.
 om deser saecken wille zyn Grave Dirck van Hollant,
 dese Grave Willems Broder, ende Grave Otte van Gel-
 re, desen Grave Willems Wyfs Vader, te samen mit
 malcanderen verbonden tegens den Biscop van Utrecht.
 Die Grave van Gelre creech aen hem alle 't Lant van
 Overyssel, endé verdreef aldaer des Biscops Amptluden
 ende besette Deventer mit zynen luden: Ende die Grave
 van Hollant (5) verwoeste alle 't lant an dese zyde der
 Yfele, ende ginck leggen voir die Stadt van Utrecht, Utrecht
belagert-
 ende belach die alomme. Ende onder defen wort die
 Grave van Gelre boven geleyde van Keyser Otte, ende
 des Doomproeft van Coelen, van den Hertoch van Bra-
 bant oneerlick gevangen, soe dat die Grave van Hollant
 daer om zyn besit van Utrecht brack, ende stack alle zyn wort ver-
laaten,
sherto-
genbosch
belegerd
en eenige
Braban-
 macht te samen van veel goeder mannen, ende quam daer
 mede voir 's Hertogenbosch leggen, daer venck hy
 Willem ende Heynrick van Kuuck des (6) Hertogen
 Bro

(5) Dees oorlog geviel in 't jaar 1202. volgens M. Stoke.

(6) Dit verhaalt de meergemelde ongedrukte Chron. in deczee
 voege „ Wair om Grave Dideric van Hollant verlossen woude
 „ Grave Otte van Gelre, brac op van den besitte, voir Utrecht, ende
 „ quam

ders ge-
vangen,
die naar
Holland
gevoerd
worden;

Maer door
den Her-
tog van
Brabant
weder ver-
loft, en
de Graaf
van Hol-
land ge-
vangen,

deszelfs
land be-
roofd.

deren mit sommige Ridderen ende Knechten, ende meende mit dien gevangen van den Bosch te Hollant waert te keeren. Die Hartog van Brabant warts gewaer ende versamede haestelick van zynen volke, ende hadde in zyn hulpe die Biscop van Coelen, die Biscop van Ludyck, die Hartoch van Limborch, ende die Grave van Vlaenderen, ende met desen is die Hertoch van Brabant den Grave van Hollant gevolcht om hem zyn gevangen te nemen. Ende als Grave Dirck vernam dat hem die Hertog van Brabant aldus vervolchde heeft hy van grootmoedicheyt zyn bannieren doen ontwynden, ende getoest in een Dorp dat Huesden hiet, ende sette hem daer ter weer, ende in 't eynde, alzoehem die Hertoch te sterck van volck was, wart hy gevangen. Nu heeft die Hertog van Brabant in vangenisse beyde die Graven, als van Hollant ende van Gelre, Ende (1) omdes wille ende oick om dat beyde dese Landen sonder bescermer of Heeren waeren, zoe heeft hy verworven mit beede ende mit gifte alle die goede mannen die hy vercrygen conde, ende tooch daer mede haestelic in Hollant, ende haelde eenen grooten roef daer uyt, die hy inder avontstont binnen der Stadt muyren van Utrecht brochte. Dat Ridder-
scap uyt Hollant zyn mitter Gemeenten desen roof nae gevolget, ende hadde avontuur dat zy weder vingen een deele Ridderen ende Knapen van den achtersten, ende zy branden oik in hoir wederkeeren sommige Dorpen in den Gestichten. Des anderen dages nae dat dit
ge-

„ quam myt groter macht ende besat den Hertogenbosch, dair hy
„ quam, op ten zevenden dach van September, myt ghewapender
„ cracht ende vengt des Hertogen Broeder van Brabant, die Willam
„ hiet, ende Heynric van Kuuc myt veel Ridder-
scap ende myt gro-
ten zeghe.

(1) Hier ontbreekt, Ende als die Biscop van Utrecht dit sach; of volgens Beka, Als Biscop Dideric dit sach.

geschied was, is die Biscop op gefeten by rade zynre luden, ende is gereden mit zyn Ridderen ende Knechten in die Veluwe, ende verbrande die te mael, ende besat Zutphen ende wan 't, ende tooch voirt in Deventer, daer hy veel scats creech. Ten was nyet lange hier nae Grave Dirck van Hollant (2) versoende tegen den Hertoch van Brabant, ende gaff den Hertoge voir zyn scade II^m. merck: Ende Grave Dirck ende den Biscop worden oic versoent (3) ende vereenicht. Een tyt nae dese onleede, als inden Jaer ons Heeren duzent twe hondert ende drie, wart Grave Dirck tot Dordrecht zieck, ende clagede veel dat Grave Willem van Oistvrieslant zyn Broder zoe veer van hem was, dat hys voir zyn doot nyet spreecken noch sien en zoude [hoe wel dat zy nochtans vyanden waren] om hem zyn eenyge Dochter Ada, die noch te hylicken was, in zynre hoeden te geven mitter Graeffcap van Hollant. Alydt Grave Dirck wyf, die stont neerstelick te sinne dat zy Ada hoir Dochter hylicken woude buten yemants (4) rade, als zy dede, de gaffe Lodewyck den Grave van Loon, eer Grave

M Dirck

De Graaf van Holland wordte van zyne gevangnisse ontslagen.

1203.

Wort Ziek, te Dordrecht.

(2) Tot ontslaaging van Diederik Graaf van Holland, en om 't verschil over het Land tusschen de Maas en Schelde omtrent Zeeland, 't gene lang geduurt hadt, uit den weg te ruimen, droeg Graaf Diederik den Hertog van Brabant op de Stadt Dordrecht, de gansche Dordrechtsche waard, Heerewaart, Duffen, en al het land tusschen Stryen en Waalwyk. om het zelve van den Hertog weder te leen te houden: beloovende, uit hoofde van dit Land, den Hertog in persoon, als deszelfs Leenman te dienen, voor zich en zyne Naakoomelingen, uit gezondert tegen het Keizerryk, ook stont hy al het recht 't gene hy op het land van Breda konde hebben af enz. Zie den Zoenbrief zelf by Butgens Trophèe de Brab. Preuves pag. 53. & 54.

(3) De verzoening met den Bisschop van Utrecht wierdt in 't jaar twaalfhonderd en vier getekend. W. Hedæ Hist. Ultraj. pag. 188.

(4) Dat Vrouw Ada door haare Moeder, buiten iemands raad,

ja

Dirck oflivich wordt in heymelycker waer, om dat die Graeffcip van Hollant nae hoeren goetduncken berecht zoude worden. Hier en binnen is (1) Grave Dirck van deser werlt gevaren, die Hollant mit veel oirlochs XIII. jaer lange berecht hadde.

en sterft.

Hier nae quam een grote tweedracht.

Ada,
Dochter
van Diederik den
VII.
trouwt

Ende als Grave Dirck gebleven is doot, en die Graeve van (2) Loon dat vernam, quam hy sonder eenich letten tot Dordrecht van Althena, daer hy lach ende wachte der tydinge die hem van der Gravinne comen zoude. Daer gaff die Gravinne hem hoir Dochter Ada, ge-

ja tegen den zin der Edelen, aan Lodewyk Graaf van Loon ten huuwelyk zoude besteed zyn; wordt by meer andere Schryvers gevonden; doch niet met de waarheid overeenkoomende; wandt men vindt in eenen der vorstlyke Brieven by T. Rymer Tom. I. pag. 144. door de Gravinne Adelheid, over de wettigheid des huuwelyks van hare Dochter Ada en Lodewyk Graaf van Loon, en ter ontslaginge van de zelve Ada, Welke dus lang in England gehouden wierdt, aan Jan Koning van England, in 'tjaar twaalfhonderd en zeven, geschreeven, dat de gemelde Graaf Lodewyk van Loon zyne Bruid Ada ontfangen hadt uit hande van Graaf Otto van Benthem, des Graaven Diederiks Oom, en dat die zaak in tegenwoordigheid, en met raad en bewilliging van deeze Hollandsche Edelen gedaan was: als Rogier van Merhem, Hugo van Voorn, Diederik van Altena, Simon, Jan en Ysbrand van Haarlem, Willm van Teilingen, Walpert en Florens van Lede, Arnoud en Henrik van Ryswyk, Wouter van Egmond, en veele anderen. Zoo men die vergelykt by de Rym Chronyk van M. Stoke, in 't einde van Graaf Diederiks leeven, en met Wilh. Procurator pag. 60. zal de waarheid omtrent dit geval beter blyken.

(1) Graaf Diederik de VII. stierf den vierden van November des Jaars 1203 Chron 1. de Beka pag 63.

(2) Dees Lodewyk, Graaf van Loon en van Duras, was Zoon van Gerard Graaf van Loon en van Maria Dochter van Henrik den III. Graaf van Gelder. Hist. Lossensis Mantelii pag. 302.

gelycken zy geordineert hadde, dat alte zeer jammerlic te sien was, dat die rouwe ende mogentheyt des Graven ^{Lodewyk Graaf van Loon.} zoe haest vergeten was, want sy setten afterwaert des dooden, ende hielt feestelycken bruloft, Ende des Graven lichaem is gevoert t'Egmont by den Graven die voir hem geweest hadden ende aldaer begraven in Sinte Stevens Capelle. Onder desen vernam Grave Willem van Oistvrieslant, dat Grave Dirck zynen Broder gestorven was, ende quam alst reeden gaff harde rouwich ter Sypen toe, om dat hy geerne tot syns Broders uytvaert geweest hadde, ende versochte om een geleyde te hebben van der Gravinnen ende diet mit hoir hielden, dat hem nyet geschien en mochte; want hy sonder geleyde in Hollant nyet comen en dorste, ende aldus lach hy ^{Willem Graaf van Oostvriesland worde buiten Holland. gehouden.} aldaer totter tyt toe dat zyns Broders uytvaert gedaen was, ende keerde doe weder sonder beraet in Oistvrieslant. Syn magen ende zyn vrienden, die hy in Hollant hadde, als Florys zyn Broder Doomproest t'Utrecht, Grave Otte van Benthem zyn Oem; Jacob die Casteleyn van Leyden, Philips van Wassenae, Symon van Haerlem, Willem van Teylingen, Jan van Ryswyck, Wouter van Egmond, ende Aelbrecht Banyært, Ridders; waren qualicken te vreden dat zy van eenen Wyf geregeert souden worden, ende overdroegen daer om metter macht van Hollant ende verbonden hem mit malcanderen, zoe dat zy vander Gravinnen, noch oick van den Grave van Loon nyet berecht en souden weesen: Ende als dit verbont gemaect was, senden dese voirsz. persoenen eenen goeden man tot Grave Willem in Oistvrieslant, ende deden hem seggen, hoe dat verbonden waren als voirsz. is; Ende dat hy vrylick ende sonder anxte quame tot Egmonde, of tot hem luden, zy souden synre waerne-^{Doch door de verbondene Edellieden derwaert} men. Aldus is Grave Willem als hy bedectelycste moch-

ontboden, te uyt Vrieslant gevaren ende (1) tot Zeerickxzee gecomen om dat hem die wynt nyet gelyck en stont. Daer wordt hy in Zeeland gehuldigd, hy rechtevoert van den Zeeuichen Heeren ontsaen wordt ende Grave verheven. Hier en binnen zyn Wouter van Egmond, ende Aelbrecht Banyaert, Ridders, getogen mitten Kenemers binnen Haerlem, ende maeften daer sulc gescaff ende storm tegens den Grave van Loon ende Alydt der Weduwen van Hollant, die daer doe waren, alzoë dat zy ende Ghysbrecht van Aemstel, ende anderen, die mit hem daer binnen waren, van vreesen ende van anxte Haerlem ruymeden, ende pynden hem in der doncker nacht t'Utrecht waert te comen om daer te onthouden. Ada die jonge meecht, die bleef binnen Haerlem onlange, ende rumede oick van daen mit Rogier van (2) Meere, Otte (3) van Buyren ende oick anderen Ridderen ende Knechten, die die Grave van Loon toe behoorden, quamen van anxte binnen der vesten tot Leyden om daer onthout te hebben, ende tegen hoir vyanden te verweeren. Die Kenemers mit Heere Wouter van Egmont hoir Leydtsman volchden Ada der maget, ende die hoir als zy snelste mochten tot Leyden; Ende daer quam oick binnen Heer Philips van Waffenaer mitten Rynlanders, alzoë hy hoer Hooftheer was,

en, de party van den Graaf van Loon uit Holland verdröven zynde,

(1) M. Stoke verhaalt, in 'tleeven van Vrouwe Ada, dat Graaf Willem onbekend te Waffenaar kwam, voorts op Vlaardinge, van daar te sloop naar 't Land van Schouwen vertrok, en dus te Zierickzee ontvangen wiert.

(2) Hier voor, Rogier van Merhem, by anderen van Meren, of van Aren.

(3) Otte van Buyren, by M. Stoke, Oest van Borne; by anderen van Vuyren, of Vueren; des de Geleerde P. Scriverius hier best meent te zyn, Otte van Voorn. De meergemelde Geschr. Chron. heeft, Rogier van Meren, Heer Oest van Borne, Otte van Bueren ende alle die Ridders, enz.

was, ende stormden dat (4) Casteel aldaer mit alrehande instrumenten, ende brochten 't den geenen die daer op waren zoe nae, dat zyt van node opgeven moften, ende dat Casteel rumen, want zy nyet t'eten hadden. Grave Willem, die noch in Zeelant was, vernam hoe die Grave van Loon ende die Weduwe van Hollant gevloegen waren t'Utrecht, ende die Jonge Meecht tot Leyden waer getoest, scheyde hy uyt Zeelant, ende quam haestelic in Hollant, daer hy doe by zynre vrienden raede al Hollant an hem creech, ende dede zynen wille mitter geenre goeden die tegen hem geweest hadden. Doe sende hy Ada zynen Nichte mit sulcken staet als hoir betaemde in Tessel, Die Grave van Loon, om dat hy aldus verjaecht was, zoe en meende hy nyet of te laeten dat te wrecken, ende creech in zyn hulpe die Biscop van Ludic, den Hartoge van Limborch, ende den Grave van Vlaenderen, om (5) sout dat hy hem luden gaff. Hy hadde oock sonderlinge betrouwen op Biscop Dirck van Utrecht, die hy versoude omtwe dusent merck in zyn hulpe te weesen mit meer vor-

wordt Willem tot Graaf ontfangen.
Vrouw Ada gevangen naar Tessel gezonden.
De Graaf van Loon
verbindt zich met anderen tegen Graaf Willem.

M 3 waer

(4) Met meer naauwkeurigheid vindt men dit beleg in Ide ongedrukte oude Chron. van Holland, dus gemeld: Mer dat ongetemde volck van Kenemerlandt myt Her Wouter van Egmonde hueren hoeftman volchden hem snellic nae, Ende dat volc van Rynlandt quamen myt Heren Philips van Wassenair hueren Leydsman dair by een, ende stormden dat Casteel van Leyden myt scutte ende myt slingeren ende myt anderen instrumenten, aen den tynnen ende aen den toerne. soe dat dese vorz. Ridders moften hem van node opgeven dat Casteel, want sy nyet en hadden teten, ende gaven, dat Casteel op in der Kenemer macht, dair worden sy gevangen ende gespannen, sonder die Dochter Ada, dair ghing men hufchelic mede omme. Wy hebben dit hier te eerder willen inlassen om aan te wyzen, dat de Burg te Leyden eertyds een heel ander gebouw, dan men tegenwoordig ziet, geweest moet zyn.

(5) sout, zolt, befolding, soude of krygsloon. Meyers Wootdenschat.

Die zich
tegen hem
wapent,

De Bif-
fchop van
Utrecht
valt met
groot ge-
weld in
Holland.

waerden, als worde hy Hollants machtich, dat hy 't den Biffcop opdragen zoude, ende van hem weder ontfaen; ende om dese voirwaerde te voldoen fette die Grave van Loon fynen Broder den Biffcop tot eenen onderpande. Hier machmen mercken, hoe menige Landen ende Heerlicheeden mit onrecht ende mit geweld dicke ende menichwerf verbyftert worden van hoeren rechten Heer. Grave Willem vernam hoe hem die Grave van Loon starcte om Hollants machtich te worden, maecte rechtevoert Heer Wouter van Egmont, ende Heer Aelbrecht Banyaert Hooftmans van den Kenemers; Ende Heer Philips van Waffenaer ende Heer Willem van Teylingen Hooftmans van den Rynlanders, ende hy voir zelve in Zeelant ende vercreech al Zeelant tot zynen besten. Heer Philips ende Heer Willem voifz. voifzagen hem van alles des hem noot was, ende deden maecten twee starcke Wychhuysen, daer dat een of stont in die Borch tot Leyden, dat bevalen zy Florys den Domproeft truwelick te bewaren: Ende 't an de fetten zy tot Zwamerdam, dat bevalen zy Grave Otten van Benthem, Ende Heer Wouter ende Heer Aelbrecht quamen mit fcepen ter Aemstel ende ftaecken den dyck aldaer door, ende deden al (1) Aemfterlant onder vloyen, ende die Kenemers vielen in hoir fchuyten ende verbranden al dat zy vonden, ende creegen daer veel goets dat zy met hem in Kenemerlant brochten. Biffcop Dirck die dit immer wreecken woude, toech zelve mit veel van zyn volcke door Mydrecht in Hollant ende verjagede den Grave van Benthem van zynen Wychhuysen, ende brande veel Dorpen: Ende doe den Biffcop dit wel

ver-

(1) M. Stoke, in 't Leeven van Vrouwe Ada, melt, dat niet al leen Amftelland onder water gezet: maar de Stad van Amfteldam met het land beroofd, geplonderd en verbrand, ja Muiden en Weefp op dien zelve voet gehandelt wierden.

vergaen was, fadt hy op zyn paert ende geboot al zyn volck dat zy hem volgen zouden, ende ghyfele mit hem nemen uyt elcken Dorpe byfondre. Daer quamen zy totter Borch tot Leyden, die de Doomproeft bewaerde, daer die Biscop mit zynen volcke aenstormde, ende wan dat Blockhuys sonder groet verlies; want die geene, die daer op laegen rumden 't ende seyden, zy en wouden tegen den Biscop nyet doen, ende aldus en hadde die Doomproeft geen hulpe dat Casteel mede te houden tegens den Biscop, daer wart die Doomproeft gevangen ende ter Horst gevoert. Des anderen dages quam die Biscop binnen Leyden, daer quam Grave van Loon tot hem mitter macht uyt Zoot-Hollant, dieden Grave hulde ende getrouwe loefden te zweeren: Ende by hem bleven oick een groet deele van den besten ende van den Ousten uyt Noorthollant, die hoir namen waren: Heer Jan Persyn, Heer Jan ende Heer Ysbrant van Haerlem, Heer Aernt ende Heer Heynrick van Ryswyck, ende Heer Wouter van Ruven. Dese gaven den Grave van Loon een vrye geleyde sonder wederseggen tot Haerlem te comen; Ende als hy daer quam, maecten zy hem alle die Dorpen, daer omtrent, onderdanich. Die Kennemers, als zy dit vernamen, bereyden zy hem ende voirsorchden alle des hem noot weelen mochte totten stryde, ende quamen om der eendrachtte wille die die voirs. Heeren mitten Graven van Loon gemaect hadden ende wouden tegen stryden. Dese Heeren, die die onbescheydenheyt des Volcx wel kenden ontsagen hem daer tegen te velde te comen, ende (2) deden alsoe met hem spreken, dat zy ten lesten desen stryt ondervingen mit beschey-

Koomt met den Graaf van Loon te Leyden. en te Haerlem.

De Kennemers trekken tegen den Biscop en Graaf te velde;

(2) M. Stoke schryft, dat deeze verzoening met de Kennemers, door den raad was van de Moeder en de Egtgenootte van Graaf Willem, welke thoen te Ouddorp in groot gevaar waren.

dech wor- seheydenen wyfen woorden; want zy waren wyfen man-
den ver- nen ende vereenichden die Kenemers mitten Grave van
zoend, en Loon ende den Biscop van Utrecht; Ende zy souden
geven vythondert pont, om dat zy daer te voeren in Aem-
sterlant geweest hadden. Ende als dit aldus geseyt was,
trekken naar huis. toegen zy weder om t'huyswaert. Ende als dit geschiet
was en vreesden die Grave van Loon, noch die Biscop
voir nyemande, ende toegen bedevaert tot Egmond, daer zy in den weege branden (1) Sinte Aechten Dorpe, ende Heer Aelbrecht Banyaerts woeninge, ende hebben aldus all Hollant an hem gedwongen ende onderdaen
Des de Biffchop en Graaf van Loon geheel Holland overmeesteren. gemaect, dat in tweek partyen stont, zoe dat hem geen van hoerre wederpartye hem enyge weer en vermat, dat onlange geduerde. Doe die Grave van Loon sach datter geen partyen teegen hem en reesen, noch wederstoet van nyemande en hadde, ende al nae zynen wille gemaect hadde, dancte hy den Biscop zeer, want hy wel weder in zyn Gestichte varen mochte, als hy deede. Corts hier. (2) nae is die Grave van Namen in Walcheren gecomen, ende begonne mit macht van des Graven weegen van Vlaenderen 't Lant aldaer te berechten; mer om dat hy nyet bedryven en mochte; zoe keerde hy te hant weder van daen. Nae desen was een die Hughe van Voerne hiete, die vergysfelde alle die eylanden in Zeelant ende deedese den Grave van Loon onderdaen, ende verjagede Grave Willem uyt Zeelant. Die geene die zeer beladen was, dat was Grave Willem; want hy heymelic in Zeelant weesen moste ende verhoelen, zoude hy zyn lyff bergen, ende hadde oick in Hollant geen seker toetyden. Nu heeft hy raet by hem zelve genomen
en-

(1) Nu Beverwyk.

(2) Deezen togt stelt Melis Stoke, in Vrouwe Ada, op het jaar swaalfhonderden vyf.

ende is in eens Viſſchers ſcip gecomen , wantmen hier
 ende daer ſochten, zoe dede hy hem mit netten bedec-
 ken , ende aldus is hy by wonderlycker avonturen uyt
 zynre vyanden hande gecomen. Die Grave van Loon
 heeft nu Hüge van Voerne Droſſaet gemaeft van all
 Zeellant ende hem veel machten daer gegeven , daer hy
 hem nyet in houden en conde ; want hy dreef alſulcke
 overmoet in Zeelant , dats die Zeelanders van hem nyet
 langer lyden en wouden ; Ende daer om hebben die mach-
 te van Zeellant een Eendracht mit malcanderen gemaeft,
 Ende hebben deſen Hüge ſcandelycken uyt zynre macht
 geſet tegen den Grave van Loon , ende Grave Willem
 weder ontboden in Zeelant te comen. Ende als Grave
 Willem deſe mare vernam , was hy zeer verblyt , ende
 liet alle geſchiedeniſſe weeten mit heymelycke brieven
 Heer Wouter van Egmond , Heer Aelbrecht Banyært,
 Heer Willem van Teylingen , ende Heer Philips van
 Waſſenaer , ende badt hem oermoedelick dat zy op ee-
 nen benoemden dach tot Leyden comen wouden by hem
 zoe ſterck als zy mochten , ende geen onleede noch kyff
 tegen den Grave van Loon en begonſten hy en waer
 daer by hem. Nu vernimt die Grave van Loon dat die
 Zeelanders hem ontwonden zyn ende tegens gevallen ;
 Ende dat die Kenemers in roere waeren om tegen hem
 in die wapen te gaen , ende heeft daer om gebedden en-
 de te ſamen gebracht alle die hy meende diet door hem
 doen zouden , ende is mit heer cracht binnen Leyden
 gecomen , om dat hy die Kenemers daer eerſt weder-
 ſtaen zoude. Die Kenemers haeften hem zeer ende lie-
 pen ongeordineert elc voir andere te Leyden waert an ,
 alzo dat zy ſeer geſchent worden ende daer warter veel
 doot geſlagen. Die ſommige die te ſcepe gecomen wa-
 ren , hadden daer geerne weder by geweelt , mer die
 wech wert hem onderlopen , zoe dat zy hem van noede

De Zee-
 wen nee-
 men Graaf
 Willem,
 weder aab,

Welke met
 zynen aan-
 hang te
 Leyden
 koonac.

De Graaf
 van Loon

ſtelt zich
 tegen
 Graaf
 Willem en
 verſlaat
 veelen van
 des zelfs
 aanhang.

ter weere setten mosten , ende liepen op een (1) brugge ,
 ende meendant daer geweert te hebben , ende daer sco-
 ter zoe veel te samen , dat zy die brugge verloeden ,
 datse brack , daer verdrencter een groten hoop in den
 Ryn , Heer Philips van Wassenaer , Heer Wouter van
 Egmond , ende Heer Aelbrecht Banyaert zyn by avon-
 turen ontcomen ; mer Heer Willem van Teylingen
 bleef daer gevangen . Als die Grave van Loon desen zee-
 ge tegen den Kenemers aldus gewonnen hadde , tooch
 hy mit zyn volck tot Voirschoten , ende dede alle zyn
 tenten aldaer opslaen , om dat hy zyn volck een tyt by
 een houden woude , want hy voir Grave Willem ducht-
 te . Grave Willem is binnen desen tyt mit heer cracht
 uyt Zeelant gecomen , gelycken hem die Hollanders
 gescreven hadden in Hollant , ende heeft die geest be-
 grepen tot Kyswyck , daer hy zyn tenten ende parve-
 lionen op dede slaen om des anderen dages tegen den
 Grave van Loon te stryden ende die uyt zyns Vaders
 erve te verdryven . Dese tydinge vernimt die Grave van
 Loon , dat hem Grave Willem bestryden woude , ende
 seynde daer om haestelick totten Hartoch van Limborch
 ende badt hem zeer neerstelic of hy verlocken woude
 aen Grave Willem , dat hy soene of vrede mit hem ver-
 crygen mochte . Die Hartoch quam tot Grave Willem
 ende dede zyn bootschap alsoe hem die Grave van Loon
 ge-

trekt hier-
 op naar
 Voorfcho-
 ten ,

en, als
 Graaf Wil-
 lem nader-
 de , boodt
 hy dien
 den vrec-
 de aan ,

(1) De Oude ongedrukte Chron. verklaart ons waar deezze neder-
 laag geviel in deezze woorden: „ Die Kenemaers die hem zeer hae-
 „ then hyr teghen liepen onsedelic etc voir ander onsedelick ende
 „ sonder ordinancie , was om haest verstoert waeren van den ghe-
 „ nen die hem oirtoochs verstonden , ende veel doot geslachten ;
 „ Ende ander die te scepe nyet comen en konden , die liepen heen
 „ tot eenre bruggen biden zyt , die te smal was ende te cranek ende
 „ wouden hem dair van nyet verweren ; Mer als die brug soe zaer
 „ verladen was myt soe veel wapentuers bracke ende viel neder
 „ dair velten sy in ende worden dair in gedrongen , myt groten ho-
 „ pen smoerden en drencten dair in den Ryn .

gebeden hadde; Maer Grave Willem en woude soene noch vrede mit hem aengaen; Ende aldus is die Hartog totten Grave van Loon gecomen ende seyde hem wes hy gesien ende gehoort hadde ende wat hem geandwoirdt waer. Ende die Hartog is recht tevoert uyt Hollant getoegen ende en dorste Grave Willems nyet verbeyden. Die zeer vervaert ende belast was dat was die Grave van Loon, ende heeft daer om zyn tenten ende pauwelyonen laten staen, ende pynde hem te rumen ende t'Utrecht te comen als hy haestelyckste mochte, ende gaff die Biscop die gevangen die hy hadde voirsyn soudye. Ende daer warende sommige van des Graaven van Loons volcke ende van des Biscops volck, die zoe feer gelopen hadden, datze soe feer verbaest waeten, datse die wyven jaechden ende slogense sonder weere. Die sommige schoten hoir harnasch uyt om der waerdicheyts wilte, die nochtans al vlienden doot gebleven zyn, wantter veel geslagen worden ende gevangen. Ende Grave Willem heeft van den Ridderen ende Knechten een deel gevangen mit hoeren cleynodien. Aldus is die Grave van (2) Loon uyt Hollant verdreven ende en quam daer nye weder in.

Des de Graaf van Loon de vlugt neemt en Holland verlaat.

Van Grave Willem die XII. Grave.

Nu is Grave Willem eerst mogende in zyns Vaders kant gecomen, ende is geworden die twaleffte Grave van Hollant, ende heeft die wapenen van Hollant, die hem zoe fuyer geworden zyn, gevoert ende Hollant manlick daer

Willem de I. word Graaf van Holland.

(2) Het verdrach tuschen den Graaf van Loon en Graef Willem, wegens deezen afstand, is geheel aammerlyk, en te vinden by Ant. Matheus in Anal. Tom. V. pag. 536. & in Hist. Lossensis Mangelii pag. 152.

daer mede bescut, ende (1) besat corts daer nae Volprechts ende Florys van Asperen hoir Huyse: Ende om des wille is Gerryt van der A, die des Bisscops Broder van Utrecht was, getogen mit een deel burgeren van Utrecht voir die Steede van Dordrecht, ende hebben vier daer in gescoten daer by nae alle die huysen of branden. Ten was nyet lange hier nae Grave Willem ende die Biscop van Utrecht worden verenicht, ende daer wert een soene tusschen hem beyden geseyt, dat Grave Willem den Biscop geven soude voir scade die hy hem gedaen hadde dusent-pont; ende hy zoude Heynrick die Craen weder geven alsfulcke goeden als hy hem genomen hadde, om des willen dat hy den Grave in vangenisse leyde by Grave Dirckx beveel, als gy voir gehoert hebt, ende mede souden alle Dienstmannen, die de Biscop in Hollant woenende hadde, des Graven Dienstmannen weesen; ende wederom alle die Dienstmannen die de Grave in den Gestichte woenende hadde, zouden des Biscops Dienstmannen weesen, ende hier (2) mede soude zy vrienden blyven. Onlange tyt hier nae is (3) Ada, Grave Willems Nichte gestorven, alzoë dat hy nae hoere doot die Graeffcip van Hollant van den (4) Keyfer ten leen

verwoest
de huizen
van Aspe-
ren;
hier tegen
wordt
Dordrecht
verbrand;

noch kort
hier nae
vreede ge-
maakt.

Vrouw
Ada sterft.

(1) Belegérde, en heeft die volgens J. de Beka Chron. pag. 65. bedorven, of vernield.

(2) De groot Chron. Divisie XVI. cap. 3 & J. de Beka Chron. pag. 65. voegen hier nog by, dat Graaf Willem met vyfhonderd Ridderen, in Linne kleederen en barvoets, den Biscop, voor de Domkerk te Utrecht, om vergiffenis zoude smecken van dat hy den zelve voorheen in 't Klooster te Staveren gevangen genomen hadt.

(3) Ada overleefde haaren Gemaal Lodewyk Graaf van Loon, welke in 't jaar 1218. stierf en in de Abtdye van Heckenroode, niet verre van Hasselt, te rusten gelegd wierdt, alwaar Vrouw Ada insgelyks begraven is. Hist. Lothensis Mantelii pag. 155.

(4) De Brief door weiken Graaf Willem met de Lande van Holland, door Keizer Otto den IV. beleend wierdt, is getekend te Nimme-

leen vercregen heeft. In desen tyden is gestorven (5) Graaf
 Heynrick die Coninck van Scotlant, die Grave Willem ^{Willem}
 Oem was, ende dat Ryck ontfinck een ander van den ^{Krygt}
 Coninck van Engelant te leen: Alzoe dat Grave Wil- ^{Holland}
 lem daer om toe gesproecken heeft zyn mage die hem ^{van den}
 grote hulpe by gebrocht hebben om zyn rechte erve te ^{Keizer te}
 helpen becrachtigen, ende versamede veel volcx ende ^{Leen.}

sccepen, ende voir daer mede over in Scotlant ende wan
 daer Landen ende Steeden. Die Grave van Loon als hy ^{De Graaf}
 vernimpt dat Grave Willem in Scotlant is, meende hy ^{van Loon}
 dat hy daer nyet lichtelick van daen scheyden en soude, ^{tragt Hol-}
 ende versamede weder op een nyeuwe zyn vrienden ende ^{land te o-}
 magen om daer mede heymelick in Hollant te comen. ^{verweldi-}
^{gen.}

Die tydinge comt Grave Willem in Scotlant, hoe dat
 die Grave van Loon sterck wert om met macht weder
 in Hollant te weesen. Grave Willem, als hy die mare ^{Doch}
 vernimt, ontsloech hy hem alre onleede in Scotlant, en- ^{Graaf Wil-}
 de is daer om te scepe gegaen, ende mit love weder in ^{lem uit}
 Hollant gecomen, op dat hy die Graeffcap, die hy se- ^{Schorlant}
 belet het ^{koomende}
 ketzelven. ^{belet het}
^{ketzelven.}

megen den 13 January 1213. endus by het leeven van Vrouwe Ada,
 en nae haare dood, is hy door Keizer Frederik andermaal met die
 leenen bekleed geworden. Hedz Hist. pag. 186. en Goudhoeven
 Chron. van Holl. pag. 484.

(5) Hier in missen, naar 'tgetuigen van Scriverius en Buchelius,
 Beka, Heda, Barlandus, snoy en anderen, die Beka gevolgd hebben,
 ook dees Klerk der laage Landen, schryvende aan Graaf Willem toe,
 'tgene tot Graaf Florens den V. behoort; wandt ten tyde van Graaf
 Willem is geen Henrik Koning van Schotland, maar Koning Wil-
 lem, die 's Graaven Oom was, gestorven, en die liet eenen Zoon
 Alexander agter, wiens Naakoomelingen in het Ryk opgevolgd zyn
 tot den tyd van Graaf Florens den V. Doch 'tis evenwel niet on-
 waarschylyk dat Graaf Willem eene reis in England gedaan zoude
 hebben, 'tzy om 'thuvelyks goed zynrer Moeder, 'tzy om Ada,
 de Dochter zyns Broeders en Egtmoote van Lodewyk Graaf van Loon,
 die in England gehouden wierdt, te verlossen, gelyk hy zich in 't
 jaer 1206. verbonden hadt.

ker ende vry gewonnen hadde, om een onfeker erve nyet overgeven en woude, noch verloren laeten. Ende als die Grave van Loon Grave Willems coemst uyt Scotland vernam, brack hy zyn reyse ende opset ende bleef daer hy was; want hy Grave Willems Moegentheyt zeer ontfach. Aldus is Grave Willem voort aen mit vreedden gebleven, ende heeft zyn vyande Ridderlycke uyt zynen palen geweert. In desen tyden waren twee vermaerde Ridders, die hoer namen waren Heer Wouter Persyn, ende Heer Waelwyn van Leeftael: Heer Wouter was geboren uyt Holland, ende was Heer Jan Persyns Soen; Ende Heer Waelwyn was geboren uyt Brabant, ende was Roegiers soen van Leeftael. 't Gheschiedde dat dese lieve Gefellen zouden ryden tot eenen tornoy, daer overdrogen zy mit malcander des avonts als men des anderen daechs tornoyen zoude, dat zy tytelick opstaen woude ende horen misse, als zy deden, ende dan hem bereyden totten tornoye. Ende als die misse uyt was, beganmen daer noch een misse van onser Liever Vrouwen, ende om dat Heer Wouter onse Lieve Vrouwe zeer beminde uyt gronde zyns harten, zoe woude hy immer hoer misse hoeren, maer Heer Waelwyn, die der weerlycker eeren zeer ghierich was, reet nae den tornoye als die eerste misse uyt was, dan hy veel arbeyts dedde om den Ridderlycken Loffte hebben, Ende Heer Wouter als hy die benedictie van onse Vrouwen misse hadde, bereyde hy hem totten tornoye, Ende 't eerste dat hy in den tornoy quam was elk Ridder moede ende woude ter Herberge ryden, Heer Waelwyn quam Heer Wouter tegen ende nammem vriendelick in zynen armen ende sprack, *Alre Lieffte gefelle God moet dy benedyen die huden des daechs dat geruchte des loves heeft gewonnen onder veel Ridders.* Heer Wouter neychde zyn hooft tot hem ende lachede, om dat hy wel wiste

Verrelling
van Heer
Wouter
Persyn en
Heer
Waelwyn
van Leeftael.

witte dat hy in dien tornoye nyet geweest en hadde. Mer als Heer Wouter den Loff zyns van den Heerauden hoorde roepen sonder of laten, zoe verwonderde hy hem des, ende sprack tot Heer Waelwyn, *Lieve geselle ick en ben op desen dach in der tornoye nyet geweest, want ick hoorde, nae dat gy van my scheidet ende gy misse hadt gehoert, een misse van onser Vrouwen ten eynden toe, ende die heeft my desen loff doen geven dat ick nyet verdient en heb, waerom alre liefste geselle, wy voert aen of laten willen dese weerlycke eer ende an nemen een Geestelick leven dat nimmermeer vergancklicken is.* Ende hebbe rechtovert of gelaten onder hem beyden die genoechte deser werlt, ende zyn sonder merren te samen in een Cloester gegaen, dat (1) Heynienrode hiet, ende leventen daer salichlick. Dese Heer Wouter lach tot ecare tyt in zyn gebede inder Kercken onder missen, ende leyde zyn handen innichlycken te samen, daer quam hem een gulden cruce tusschen zyn handen, tot eenen teyken dat zyn gebedt van onsen Heer verhoort was; Ende dit zelve cruys brochte Alydt die Gravinne in Holland, die Grave Dirckx voirsz Wyf was, ende brochtet tot Reynsburch in den Cloester van groter waerdicheyt, Ende zy maecte den zelven Cloester daer toe veel botteren diemen jaerlicxe ter coeckenen behoost diemen aldaer leveren zoude; Ende zy sterft daer nae in den jaer ons Heeren dusent tweehondert ende xviii, ende wert inden voirsz. Cloester begraven. Ghy sult weten (2) dat overmits die waerdicheyt, die Heer Wouter by desen teyken van den Cruys geschiede, dat die Persyns geslachte aen namen van dien tyt voert in heir wapen te dragen ix soede slimme cruce. Hier nae gevielt dat

Gravin
Adelheid
sterft.

Grave

(1) Heynienrode.

(2) *Ridiculum de novem crucibus Persinarum.* P. S.

Willems wyff sterff, ende nam een ander (1) wyff, daer hy een corte tyt mede levede ende is gestorven in den jaer ons Heeren m. cc ende xxii. nae dat hy die Graeffscippen van Hollant ende Oestvrieslant Ridderlycken ende wel berecht hadde xix. jaer lanck, ende wert gevoert tot (2) Reynsburch in den Cloester ende aldaer begraven als hem toebehoerde.

Van Grave Florys die XIII. Grave van Hollant.

Florens
de IV.

trouwt, en
teelt Kin-
dereu.

Nae dat Grave Willem dese eedele man doot gebleven is, zoe wart Florys syn Soon nae hem die xiiii. Grave van Hollant mitter wapen daer zyn Vader Hollant manlick mede bescermt heeft. Ende hy heeft een wyf genomen, die (3) Machtelt heet, Dochter des Hertog-

(1) Adelheid van Gelder, den twaalfden February 1218. gestorven zynde, trouwde Graaf Willem sedert eene andere Gemaalin, Maria genaamd, Beka Hist. Traject. pag. 69. dit 'saannemelyk; maar Heda in Hist. Episc. Traject. pag. 193. meldt dat deeze Maria een Dochter des Hertogen van Lancaster was: ja de Chron. van Gouthoeven pag. 299. stelt haar een Dochter van Ethmond Hertog van Lancaster, Zoon van Koning Henrik den III. te zyn, 't welk niet mogelyk is, om dat de gemelde Edmond eerst in 't jaar twaalfhonderdvysenveertig, dus lang nae den dood van Grave Willem den Eersten, gebooren is. Imhof, Regum Pariumque Mag. Britanniae General. Tab. V.

(2) Het Graffschrift van Graef Willem, te Rynsburg op zyn Graf gesteld, was:

WILHELMVS PRIMVS COMES HOLLANDIC.
OBIIT A. MCCXXIII.

Willem de Eerste, Grave van Holland,
is overleeden in 't Jaar 1223.

Theat. Holl. Boxhornii pag. 224. Doch men mag met veel reden besluiten, dat dit Graffschrift in laateren tyd gemaakt is, om dat het onderscheidelyke woord *primus* niet dienstig was, zoo lang 'er geen tweeden Willem gevonden wierdt.

(3) Machteld, was naar 't getuigen van Dinterus, Chron. Ducum Brab. Lib. IV. cap. 10. MS. Dochter van Henrik den Eersten, Hertog

togen van Brabant. Daer hy by wan Willem, die Roomsche Coninck wart, Florys die Drofftaet, Alydt die Gravinne van Henegouwen wart; ende (5) Machtelt, die Gravinne van Hennenbergen wart. Daer was in deser tyt een Biscop t'Utrecht, die Wilbrant heete, dese Wilbrant doe hy te Padelborn Biscop was, hadde hy twee reysen in 't Heilige Lant in des Keyfers bootscap geweest, daer hy eenen alten vreemden saecke vernam: Men zeyde hem dat al vaste by Tharsen een grote berch leyt, die men daer in den Landen noemt den berch van avontueren; Ende zoe wie in penitencie waer mit vasten ses weecken lanck, zyn biecht claerlycken dede, ende ons Heeren Lichaem dan ontfenge, ende alsoe nuchteren clomme opten berch, die soude sonder twyfel goede avontuyr vynden. Dese Biscop seyde mit waren woerden, dat hy eenen Ridder gesien had tot Anthiochien, die op desen berch geweest hadde, om geluckyge gracyte vynden, die daer vant een tafelken opt alre hoochste van den berch, al vol mit menigerhande spyden, dat hem ende die mit hem waren dagelicx spyse genoeg leverde by te leven den tyt die zy daer waren. Dese Biscop (6) Wilbrant en levede nyet lange nae dat hy

Van den
Berch van
Avontu-
ren.

O

Bif-

tog van Brabant, en Weduw van eenen Paltzgraaf by den Ryn en Hertog van Beyere, toenze aan Floris Graaf van Holland trouwde.

(5) By anderen, en ook in haar Grafschrift, te Loosduinen gevonden, Margareta geheeten.

(6) Wilbrand, Bisschop van Utrecht, stierf op den zesentwintigsten July des jaars twaalfhonderd drieëndertig, en wierdt in de Kerk van St. Servaas, die hy zelf hadt doen bouwen, begraven. Volgens W. Heda pag. 204. Doch anderen stellen zyn Sterfjaar tweejaaren laater. Zie de Nederl. Kerklyke Oudheden 1. deel, pag. 220. de zesde aanmerking. De eerste stelling dunkt my de waarschynlykste, omdat dees Bisschop Otto, zoo dra Florens de IV. Graaf van Holland in 't Steekspel te Corby verslaagen was, dat in 't jaar twaalfhonderd vierëndertig voorviel, tot Voogd van 's Graaven Zoon, Willem, wierdt

Otto,
Broeder
van Graaf
Florens,
wordt Bis-
schop van
Utrecht.

Biscop t'Utrecht was, ende nae hem wart Biscop geë-
ren, by instortinge des Heylighen Geests, Otte Grave
Florys Broeder voorsz. Dese vant dat Bisdom zeer bela-
den, ende mede dat die Dycken dickwil braken, zoe
dattet Lant bevloyde, ende om des wille vercofte hy
alfulke goeden als hem van zynen Vader gheerft waren
in Hollant ende betaelde mitten gelde dat daer of quam
des Bisdoms schulde, Ende doer zyn beede wille dede
Grave Florys zyn Broder maecken op zyns selfs costte
enen groten Dyck van Amerongen neder tot Schoen-
hoeven toe, die hem groet gelt costte. Hier nae in den
Jaer ons Heeren m. cc. ende xxxiii. tooch Grave Flo-
rys mit Hertoch Heynrick van Brabant ende mit Grave
Dirck van Cleve, by bevelen des Paus Gregorius die-
negende, in (1) Staderlant in den Gestichte van Bremen,
ende verdreven daer uyt mannen, Wyven ende Kynde-
ren, die een mitten anderen, overmits dat zy die Prie-
steren ende die Cleereken van daen verdreven hadden;
ende weder gekeert waren ter oeffeninge der Afgoeden.

Kruis-
vaart tegen
de Sadin-
gers.

*Van 't beropen Hoff tot Cleermont, daer Grave Florys
doot bleve.*

In desen zelve jaer als Grave Florys in veel tornoyen in vreemden landen plach te weesen, daer hy groten lof ontfinck om zynre manlycker daden wille daer hy veer of vermaert wordt. Dit verhoorde die Gravinne van Cleermont ende van des Graven duecht ende vromic-

wierdt aangesteld; en ook zekerlyk geduurende het leeven van den Graaf, en niet naa des zelfs dood, tot den Bischoplyken Zetel verheven zal zyn.

(1) Omtrent den oorsprong van deezen Kruisvaart, en van 't gedrach der Stadingers is verscheidenlyk geschreeven, maar maate de Schryvers of voor of tegen de Geestlykheid party trokken. Zie Ub. Emmü Hist. Frisiz Lib. x. pag. 143. & seq.

micheyt van hywe , zoe begonst zy te dencken ende te
 vifieren hoe zy den Grave beff mochte comen te sien ,
 daer zy zoe menigen Ridderlycken duecht of hadde ge-
 hoort , ende vant in haer zelve eenen heymelycken
 raet , als dat zy hoeren man vriendelycken badt tot veel
 tyden , of hy eenen Hoff tot Cleermont woude doen be-
 roepen ; want zy vermoede wel dat Grave Florys immer De Graaf
van Cleer-
mont be-
roep en
Ridder-
spel.
 mitten Duutschen daer comen soude. Die Grave van
 Cleermont om beede wille zyns wyffs dede hy eenen
 Hoff condigen ende beroepen tot Cleermont. Grave
 Florys als hy dese nyemaer vernimt bereyde hy hem daer
 tegen , ende nam den Grave van Cleve tot zyn mede ge-
 selle te weesen , die daer costelick ende wel geciert heen
 toegen. Daer wort Grave Florys indien tornoye gecoren Graaf
Florens
trekt der-
waart ,
 Meester Ridder te weesen van den Duutschen. Ende
 daer was een ander vroem Ridder , diemen die Hoer van
 Nygel noemde , die wert gecoren een Meester te weesen
 over die Walsche Ridders , ende nae desen ordineerden
 die Heeralden dat Ridderfchip an beyden syden. Daer
 vergaderden die Heeren om den loff te crygen. Grave verdient
veel lofs ,
 Florys , die des spoels gewoen was , arbeide veel meer
 ende veel bet dan ymant anders. Die Gravinne van
 Cleermont , die ten venfteren lach ende nederfach die
 grote wromicheyt des Graven , ende hoorde roepen over
 al zynen name ende en wift nyet wie 't was , daer om
 van groter begeerten badt zy hoeren man , daer zy by
 lach inden veynster , of hy hoer dese Grave van Hollant
 wyfen woude onder 't Ridderfchip. Die Grave van Cleer-
 mont nam dese woorden in groter onwaerden , ende andt-
 woerde hoer mit eenen verkeerden aensien aldus : Ick
 weet wel dat van volheyt des herten dyn mont spreekt,
 ende dat die Grave van Hollant dynre minnen gebruyct,
 sich hier dyn minre , die de twe gulden Banieren draecht

mitten gulden Leuwe , dien du mit bernender minnen dikwyl begeert hebste levende te sien , leeft God , du sulste die noch r'avont doot sien. Die Gravinne kende hoirs mans felle sinne , peynsde hoe zy den Grave van Hollant by eenen heymelycken boode mochte waerscouwen; maer die Grave van Cleermont haeste hem , hoe out dat hy van jaren was , dede zyn wapen an ende versamede by hem zyn Walsche Ridders , ende bereet mitten Grave van Nygel , Grave Florys an allen syden ende sloegen algemeenlick op hem met grote nyden. Grave Florys , die van dese verraet nyet en wist , verweerde hem tegens veel hoops der Waelen zoe lange als hy mochte , ende dreefze cen lange tyt van hem mit manlycker vromicheyt veel zynre vyanden , die hem aenvochten ; Ten

en wordt
verflaagen.

lesten quam die Grave van Cleermont mitten zynen ende overviele Grave Florys zoe swaerlycken , datse zyn bannieren velleden ende hem daer (1) doot sloegen. Die Grave van Cleve wart ghewaer dat Grave Florys zyn Neeve daer neder lach , rende hy mitten Duutschen daer toe om wraecke van zynen Neve te doen , ende sloech rechtevoert den Grave van Cleermont doot , ende yagede den Heer van Nygel uyten tornoye : Ende aldus is dat boertelycke spul verwandelt in eenen bloedigen stryt. Die Gravinne van Cleermont bedachte dat die eedele man , Grave Florys , onnoselick in zyn doot gecomen waer , ende dat zy die oerspronck daer of is geweest , verloos van groten bitteren rouwe hoeren sinne , ende woude boven van den toern nedervallen , ende hoer

De Graaf
van Kleef
neemt hier
wraak o-
ver , en
verflaat
den Graaf
van Cleer-
mont.

(1) Des Graaven Florens doot geviel op den XIV. Kalende van Augustus [dat is den 19. July] des jaars twaalfhonderd vierendertig , volgens Beka Chron. pag. 76. welk jaar ook by Godefridus Monachus , en by Albertus Stadenfis voor 's Graaven sterf of moordjaer gehouden wordt.

hoer quam an een grote siekte, diemen nyet genesen en can, die de Meysters noemen emorroodes, ende zy leefde onlange daer nae. Die geene die mitten Grave aldaer gecomen waren, brochten zyn lichaem tot Reynsburch in den Cloester ende wert aldaer begraven mit groten weenen. Dese Grave was in zynre bloeyender tyt lief ende zeer bequaem onder allen Ridderen van Almaengien, die de Graefscip van Hollant in groter eeren xii. jaeren berecht hadde, hy liet after hem een (2) jongelinc tot eenen Soen, die Biscop Otte van Utrecht, Grave Florys Broder, in synre hoeden ende voechdien nam, die welcke Jongelinc zyn naem was Joncheer Willem van Hollant. Dese Biscop Otte bewaerde 't lant van Hollant mit zynen Neeve een tyt lanck, soe dat daer en binnen by versoecke van sonderlinge vrienden die Grave van Nygel soende met Biscop Otte, Grave Florys Broder voorsz. Ende inder soenen was geseyt, dat die Grave van Nygel een Cloester zoude doen maecten op die stede daer Grave Florys geslegen wert doet, zyn siele te genaeden.

Otte Biscop van Utrecht neemt 's Graaven Zoon onder Voogdyc.

Een Mirakel van alle die Kynderen, die een Gravinnetter werlt brocht.

In desen tyden zoe geschiede een schoon (3) Mirakel van Vrouwe Machtelden, Gravinne van Hennenber-

Wonder Werk van de Gravinne

(2) 's Graaven Zoon, Willem, bereikte toen den ouderdom van zes jaeren, des Otto, Biscop van Utrecht zyns Vaders Broeder, hem tot de jaeren van onderscheid' onder voogdye ontfing: Willem was te Leyden gebooren, en in St. Pieterskerk gedoopt, alwaar de vont in welke hy gedoopt wierdt, nog ten tyden van den Schryver deezes gevonden wierdt. Chron. Belg. Joar. a Leidis Lib. xxiiii. Cap. I.

(3) Zie van deeze wonderlyke Kinderbaaringe, of liever van dit verdichtsel Oud-Batavie door P. Scriverius pag. 190. enz.

ne van
Hennen-
berg.

bergen, den voorsz. Grave Florys Dochter, dat die overste God geschien liet om openbaerlick te kennen dat hy alle dingen volmachtich is in den Hemel ende inder Aerden. Dese eerbare Vrouwe, hoe wel zy anden Grave van Hennenbergen gehylt was, zoe woonde zy nochtans veel in Holland tot Lousdunen, daer zy goet was, ende noch hudens daechs hoer Hoofstact geheeten is Hennenbergen. Sy en woude in geenre wyse geloven, dat een wyf meer dan een Kynt tot eenre dracht hebben mochte by eenen man, soe dat tot eenre tyt een goet wyf genas van twe Kynderen tot eenen male by hoeren echten man, daer zy slechts seyde dat die vrou twe mannen gehadt most hebben, ende en woude anders nyet geloven, hoewel dat ment haer bewysde, ende Meesters haer informeerden dattet natuerlick waer, dat een wyf by eenen man hebben mochte zeven Kinderen, Ende want zy Goods mogentheyt, die Meefer is der natueren, daer in nyet bekennen en woude, soe gaf 't God dat zy mit vruchte wort by hoeren man, ende genas van alsoe veel Kynderen alser dagen in 't jaer zyn, dat 'ste weeten drie hondert vyf ende tseftich, die alte samen in een groet pecken gekerstent worden, ende waren alsoe groet als jonge musen, ende zy storven alle datter nyet een te lyve en bleef, waar omme dese Vrouwe zeer besaemt was, ende bekeerde haer van der ongelooove ende levede een salich leven nae hoirs mans doot, ende gaff scone goeden ende renten der Abdien van Lousdunen, daer ze (1) begraven leyt. Daer nae in den jaer (2) ons Heeren M. CC. ende xxxviii. voir Vrou Machtelt,

(1) Deeze Magteld of liever Margriete Graavin van Hennenberg, stierf op goede Vrydag des jaars twaalfhonderd zes en zeventig, en wierd te Loosduinen begraven. Volgens haar Grafschrift.

(2) Hier mede stemt de Nederduidsche Beka overeen, en voegt er

teft, Hartoch Heyntick Dochter van Brabant, ende Gravinne van Holland, van defter Werk, der Gravin- nen Moeder van Hennenbergen, ende wert begraven in 't Cloefter te Lausdunen, dat zy zelve geficht hadde.

Van Grave Willem die XIII. Grave.

Nae Grave Florys doot des eedelen Princen, wart ^{Willens de II.} Willem zyn Soon een recht erfnaem verheven in die Graeffcip van Holland, die XIII^{de}. Grave mitter wapen die zyn Vader hem erfde. Hy nam te Wyve een fchone meecht, des Hertogen Dochter van Bruyns- ^{trouwt en teelt eenen zoon.} wyck, die (3) Elyzabeth heete, daer hy by wan eenen Soon, die Florys heete, ende nae hem Grave wert, daer menich groot verdriet van fynre doot quam in Holland. Ghy fult weeten dat in defen tyden Keyfer Vrederick ver- bannen was van den Paus Honorius, ende van fynre Key- fertycker waerdicheyt gefet, foe dat die Vorften van den Rycke den Lantgrave van Duringen koeren; Maer die en levede luttel Jaeren daer nae, alzoe dattet Roomsche Rycke echter sonder Coninck was, waerom die Paus by gemeenen raede fynre Broederen fende in Duutslant Pe- ^{trum}

ter by op den IX. Kalende van Januarij. Analect. Matthiae Tom. V. pag. 134. Doch de Latynfche Beka verdient hier vry meer ge- loof, ftellende haaren doot negentien jaeren laater, en niet op den IX. den, maar XI Kal. Jan. dat is den 22. Decemfier. Des luiden zyne woorden pag. 76.

„ Anno Domini 1267. XI. Kal. Jan. Machtildis Comitiffa decessit „ a peregrinatione praefentis feculi, quae tumultata fuit apud puellas „ Ciftertiensis ordinis Loesdunensis Monasterii, quod ipsa pro reme- „ dio peccatorum fuorum & filiae suae devotè construxit, & adjectis „ praediis honorificè consummavit.

(3) Elizabet of Ifabelle was Dochter van Otto den Eerften Hertog van Bronswyk Lunenburg, en van Machteld, Dochter van Albert den II. Markgraaf van Brandenburg.

Wordt tot
Roomsch-
Koning
verkoosen.

trum Caputium ten gulden seyl Dyaken Cardinael, ende vermaende die Goervorsten dat zy van nyeuwes conren een Coninck, om welker vermaninge wille die Kueervorsten versameden tot (1) Worms inder Stadt, ende berieden hem aldaer, ende koeren eendrachtelick Joncheer Willem van Hollant tot eenen Roomschen Coninck, overmits dat hy die machtichste Prince van Duutslant ware. Ende dat dit geschiede bearbeyde Hartoch Heynrick van Brabant zeer anden Paus, ende dat was om deser saecken wille, want Joncheer Willem zoe strengen jongen man was ende zoe dringende, zoe ontfach hem die (2) Hartoch van Brabant zeer, ende woude hem immer tot eenen Coninck hebben, om dat hy hem te nae sat, ende voirt an veer van hem weesen zoude in den Overlande; op dat hy hem te min dringen soude. Joncheer Willem was in zyn twynstichste jaer als hy Coninck gecoren wordt; Ende zoe die verkiesinge meer geopenbaert wart, zoe daer meer blyscappen onder 't gemeen Ridderfchap was. Ende al was dat hem die Kueervorste tot Worms berieden, zoe hadde Joncheer Willem nochtans die gemeen kueur al tot Woeringen. Ende 't was inden jaer ons Heeren M. CC. ende XLVII. op Sinte Michiels dach. Hy was scoen van lyve sonder baert, wit van hude, zwart van hair, stout van herten, milde, rechtveerdich, ende alle valsheyte hadde hy leet.

Dese

(1) Op den derden October, in 'tjaar twaalfhonderd zevenenveertig, wierdt Willem Graaf van Holland, een jongeling van omtrent twintig jaeren oud, te Nuits [of volgens anderen te Woeringe] niet verre van Keulen, door eenige Vorsten tot Roomsckoning verkoosen. Struvii Corp. Hist. Germ. Tom. I. pag. 495. & 496.

(2) De Kroon was reeds den Hertog van Brabant en andere Vorsten aangeboden, doch als deezen den last weigerden aan te nemen, bragt de Hertog van Brabant, Henrik de II. zoo veel te wege, dat ze aan den Zoon zyner Zuster, dus aan Willem, Graaf van Holland, gegeeven wierdt.

Dese jonge man en was geen Ridder , ende want een Keyser , nae die Kersten maniere ymmer Ridder behoert te weesen eer hy tot Aken die Croon des Heiligen Rycx ontfanct , soe bereyde men haestelic alle dingen , die daer behoerlick toe waren , Ende om dat veel Ridderen nu ter tyt die cost ontsien , zoe laten zy off die feestte die daer behoorycken toe is , ende ontsaan lichtelick die weerdicheyt der Ridderfchap mit eenen halslage : Daer om wil ick u die materie wat verlangen , ende in deser Cronycke scryven hoe dese Joncheer Willem Ridder gemaect is , ende die regule der Ridderlycke oirden mit hoeger feesten aengenomen ende beloofst heeft te houden ; op dat hy die nu ter tyt Ridder wert , dar an mach leeren wat last hy annimpt in zynre oerden ende wat hy beloofst in der regulen.

Hoe Joncker Willem Ridder geslagen wort , ende wat last een Ridder annimt.

Als alle dinck wel bereyt was , zoe wart Joncheer Willem , nae dattet Euangelium van der Hoochmisse ^{Wort Ridder.} gesongen was ; gebracht voerden Cardinael , van den Coninck van (3) Behem , ende sprack aldus totten Cardinael , *Heylige Vader uwer weerdicheyt brengen wy desen wyvercoren Jongelinck , ende bidden u innichlycken dat u eerwaerdicheyt ontsaen wille zyn begeerlycke belynges , op dat hy in onsen Ridderlycken geselschap waerdelycken mach aengescreven worden.* Dese Cardinael , die daer stont gecleet als een Bisscop in zyn Pontificalibus , sprack dese Jongelinck toe aldus : *Elcken man behoert , die*

(3) Naa de Misse is de gemelde Wapendraager Willem voor den Kardinaal gebracht , door den Koning van Boheme , of Bemen , zeggende euz. Chron. J. de Beka pag. 77.

P

Regulen
van de
Ridder-
ordre.

die Ridder werden wil, dat hy zy geboren hooch van
magen, milde van gaven in zynre eerbaerheyt, hoer-
moedich in zynen (1) verhefe, stadich in zynre zeede-
heyt, innich in zynen moede, groetmoedich tegens dat
hem wederstaet, bescheyden in synre hoesheyt, stren-
ge ende wys in synre vromer manheyt, Maer eer du die
belofte van dymre professie doetste, sulstu hoeren den last der
regulen mit wysen berrade der Ridderlycker ouden mit on-
derscheyde. In den eersten zoe en sal hem een Ridder tot
geenen dingen geven des morgens, hy en zel eerst alle da-
gen misse gehoort hebben, waer hyse belangen mach mit
nuchteren monde, ende mit nuicheyt te overdencken dat by-
den ende die Passie ons Heeren, syn byf stoutelick in avon-
tueren te setten ende zyn bloet te storten voir dat Kersten
gelove: Die Heilige Kerck te bescermen voir die quaden,
die hoer onrecht ende gewelt an doen; Weduwen ende Wee-
sen in hoeren moet te helpen ende te bescermen; mitten on-
rechte nyet te oirloegen, onrechte scade te schuwen, Ende
die onrecht hebben hoer voedinge noch hoer soudie nyet te
nemen; quaden giften te versmaen, craft ende gewelt die
men den onsculdigen ende den onnoeselen doet duer voir te
kempen om die te verlossen; geen turnoye te hantieren dan
alleen om die Ridderlycke oeffeninge; Den Roomschen Co-
nnink of zynen Oversten Dienaren mit bescheyde onderda-
nich te wesen; 't gemeen goet der Steeden te houden in naec-
ke ende nyet te verqusten, des Keyfers Leengoeden nyet
te vervreemden in ander luden hande, reedelick ende be-
scheydelick voir God, ende voir die werlt, onberispt te le-
ven.

(1) in 't Latyn: M agnanitimus quidem in aduerritate.
I ngenuus in Consanguinitate.
L argifluus in honestate.
E gregius in Chritiitate.
S treuus in virili probitate.

Eigenschappen die tot eenen Ridder, MILES, behooren.

van. Ende isf dattu houste dese Statute der Ridderlycker regulen wyslyck nae dynre macht te voldoen, zoe salten dy huer geven veel waerlycker eeren, ende nae desen leven daer boven in den Hemel die ewyge blyscap sonder eynde. Als dit gedaen was zoe nam die Cardinael dese Jongelincx hande, die hy te samen leyde in den missael op dat heylige Euangelie dat dat gelesen wart, ende sprack aldus; *wilstu Ridderlycke orde ontfaen mit begeerten in den naem ons Heeren, ende die regule, die hier voir gelesen is, nae dynre machten vol te doen?* hy seyde ja. Die Cardinael gaff hem doe dese geloften bescreven, die hy voir hem alleen las, inhoudende aldus.

Den eedt der Ridderen.

Ick Willem van Hollant, een Prince der Ridderfchip, ende een vry (2) van den Heyligen Rycks, belye mit mynen eede, in den tegenwoerdicheyt myns Heeren Peter ten Gulden Zeyle, Dyaken Cardinael ende Legaat des Stoels van Romem, te houden dese Ridderlycke regule, by den Heiligen Erwangelse, dat ick hier taste mitter bant. Doe seyde de Cardinael tot hem; Dese heilige belofte zye een waer ostaet dynre sonden. Ende als dit geschiet was, doe trat voir die Coninck van Behem, ende gaff den Jonge-

Eed der
Ridderen.

(2) Vry Leenman, of volgens de Latynsche Beka pag. 77. *Imperi vassallus liber*. Het verschiit tusschen vrye en onvrye Leenmannen van ts Keizerryk, teert men uit Heils Hist. van Keizerryk II. deel pag. 392. & seq. door deeze woorden: „Men moet nit deezen „ Tytel [van de Vrye en onmiddelyke Adel des Ryks] oordeelen, „ dat 'er in Duitsland tweederhande soorten van Adel zyn; d'eene „ vry en onmiddelyk, heffende van niemand dan van den Keizer en „ het Ryk; d'andere middelyk, welke den Keizer als Hoofd des „ Ryks erkennende; noch onder het gebied van een anderen Vorst „ staat. Deeze heeft op verre na zoo veel vryheden niet als d'eerste, hoewel ze echter in Duitsland in groot aanzien is.

gefinck eenen grooten flach mit eenen zweerde in zyn
 hals ende sprack aldus: *Ick sta dy Ridder in den name
 ende ter eeren des Almachtigen Goods, ende tot groten danck
 ontfang ick dy in onser oirden der Ridderfchap, Ende gedenck
 altoes dien halslage, die die Verlosser alder werlt voer An-
 nas den Biffcop voer dy in zynen hals wort geflagen, ende
 bespot voer den Rechter Pilatus, gezeffelt ende mit doornen-
 gecroent, ende voer Coninck Herodes mit eenen mantel ge-
 cleet ende bespot, ende daer nae al naect voer al den volcke
 anden cruce geflagen; wes cruce ende verfmadeniffe ick dy
 rade ende vermane in dynre harten ende memorie altoes te
 hebben, ende zynen bitteren doot te helpen wreecken. Als
 dese faecken (1) aldus feestelick voleyndet waren ende
 dese nyeuwe Ridder misse hadde gehoort, was daer al
 bereet om mit speeren te steecken: Ende hy deede hem
 aen ende ffack drie steecke tegens des Conincks soon van
 Behem, Daer an tornierde hy mit baren zwaerden, en-
 de hy hielt mit groter feesten ende gaf milde gaven alle
 den Princen ende meeste Heeren, ende deyde hem me-
 de zyn eersaemheyt. Onder desen screef die Cardinaet
 den Paus, hoe dat allen dingen geschiet waren. Als die
 Paus dese tydinge quam verblyde hy hem daer in, en-
 de screef zynen Dispensatoir eenen brieff inhoudende
 aldus:*

Ridder-
fpeel

(1) Deeze plechtigheid geschiede in tegenwoordigheit van
 Petrus-Caputiüs, Kardinaaken Gezmit van den Apostolifché Zetel;
 Den Koning van Boheme met zyne Zoonen;
 Arnoldus van Isenburch, Aardsbifchop van Trier;
 Konradus van Hoyftaden, Aard-bifchop van Keulen;
 Gerhard, Aardsbifchop van Mens;
 Henrik van Gelder, verkoozen Biffchop van Luik;
 Otto van Holland, Biffchop van Utrecht;
 Met negen anderen Aardsbifchoppen en Biffchoppen, den Mark-
 graaf van Brandenburg, met meer andere Hertogen, Markgraaven
 en Leenmannen van 't Keizerryk. Uit het Latyn by S. v. Leeuwen
 Bat. Illustr. pag. 731.

aldus: „ Innocencius Biffcop Knecht der Knechten-
 „ Goods, den Rector van Sinte Marien in Cosmidin-
 „ falicheyt ende der Apostolen benedictie. Soene ver-
 „ blye mit ons, die bekenste te wesen een levende Li-
 „ chaem mitten hoofde, Dat wy dy blydelycken scry-
 „ ven, dat bekenne blydelycken, dat opten vyften no-
 „ nas van October in den Hoff, die by Coelen hooch-
 „ lycken versament was, onse Lieve Soene in Goede,
 „ Grave Willem van Hollant mit gemeenre begeerten
 „ der Princea, die recht hebben aen den Keyfer tekie-
 „ sen, daer hem die ander Princen in verblyden, is ge-
 „ coren in eenen Roomfchen Coninek, dat wy open-
 „ baerlick weeten by brieven des zelve Conincks, en-
 „ de ons Soens Peters tot Sinte Georgius ten gulden
 „ Zeyl Dyaken Cardinael, dat du Biffcop van deser
 „ oirbaerlycker faecken die men billicx hebben zal, dat
 „ dyn vruechde oick te meerre zy om desen Persoen
 „ die nyewes gecoren is; want dese Coninck alzoe
 „ ons dese Cardinael ontboeden heeft, ende mede die
 „ gemeen maer oircondt, zoe is hy een getrouwe ge-
 „ lovich man wys van sinnen, vroom van Ridderfchip,
 „ mogende van zyns selfs cracht, ende veel Princen
 „ maege of Swaeger, Hy is mede jonck van Jaren,
 „ redelic van ondervinden, bequaem van Zeeden, en-
 „ de van allen lichaam behaechgelick, waer om wy hoe-
 „ pen in Goede dat dese Conink zal onder die voeten
 „ treden alle den geenen die den Kerftenen lyden an-
 „ doen, ende den quaden castyen van haere ondaet,
 „ Ende dat cortelyken dat Kersten gelove die Vrede der
 „ Heiliger Kercken, rust der gemeenre werlt, ende die
 „ staet der geloviger Luden zal, by der hulpen Goods,
 „ by desen man grotelycken verheven worden; want
 „ alle die meeste van den lande hebben desen gecoren
 „ tot hoeren hoofde om hem onderdaen te weesen. Dit

„ spresckt ende onbietet alle die getrouwe die du weetste
 „ dat zy hem om onser materien verblyden zullen &c.
 In desen tyden als dese gecoren Coninck in blyscap-
 pen sact, ende hadde drie dagen feest ende hoff
 gehouden, doe dede hy gebieden des vierden daechs,
 des morgens mitter sonnen oppanck, dat men die
 tenten ende paulionen vellen zoude, ende trecken
 voir die Stadt van Aken, om die al omme te besitten.
 Die van Aken vernamen dit ende haesten hem ter vaert
 hoer poorten te sluyten ende die besetten, ende sonder
 eenich letten is die Coninck mit veel Ridderfcijs ge-
 comen voir die Stadt van (1) Aken, ende heeft zyn
 tenten al omme daer doen slaen. Dit gedaen heeft hy
 zyn Ridder ende knechten by hem omboeden, ende
 hadden heymelycken raet hoemen eenyger handewerck
 soude vyfieren, daermen die Keyserlycke Stadt mede
 winnen soude, sonder veel scaden te doen. Daer wort
 overdragen by suptylen werckluden, dattet gemeen volck
 zoude te samen dragen eenen hoegen dyck, die de Stadt
 al om beslote, Ende want zy gelegen is tusschen bergen
 in eenen daele daer veel zwaveliger wateren zyn, ende
 claer fonteynen, die de Stadt overvloedich van Wateren
 maecten, soe wort dat water altoes meere wassende
 om dattet mitten dyck gestoppet was, ende zynen ganck
 nyet hebben en mochte, ende wart thans alsoe groet
 dat die burgeren uyt hoeren huysen nyet, en mochten
 comen sonder scepe. Ende doe die Burgers saegen dat
 zy aldus verladen waren mitten water, overdroegen zy
 mit-

De
 Roomsch-
 Koning
 Willem
 trekt naar
 Aken,
 belegerd
 die Stad.

(1) De Koning Willem sloeg het beleg voor de Stad Aken in de
 Maand van May des jaars twaalfhonderd agtenveertig. Aquisgranum
 Petri a Beek pag. 110. Wandt die Stedelingen bleven standvastig aan
 de zyde van Keizer Frederik, die in de algemeene Kerkvergadering
 van Lions in 'tjaar 1245. van de Keizerlyke waardigheid ontbloes
 was.

mitten Coninck, ende deden hem der Stadt poorten ^{en wint} open sonder eenich weeder vechten, ende ontfingen ^{de zelve.} hem voir hoeren Heer, op dat hy dien dyck die daer om geslagen was bræcke, ende dat water alzoe zynen ouden ganck hebben mochte daer't gewoen was te gaen. Ende nae deser overdrachtee dede die Coninck den (2) dyck breecken. Ende quam aldus binnen der Stadt ^{Doet zyn} op ^{Intreede,} ten lesten dach van October, Daer wert hy van alken den burgeren vriendelycken ontfacen.

Hier wort Coninc Willem 1° Aken gecroont.

Des anderen daechs was 't alre Heiligen dach, doe versameden, alle die Princen ende Prelaten, ende leyden desen Coninck tot onser Vrouwen Kerck, op dat hy daer die benedictie hoochlycke ontfinge nader onder gewoenten. Die Bisscop van Munster ende die Bisscop van Mindon ordineerden in den Sacristye. Die Bisscop van Ludic ende die Bisscop van Utrecht cleeden mit ornamenten gelyck een Dyaken, ende leyden hem alzoe voir den Conincklycken stoel, daer hem die Aertsche Bisscop van Coelen, die Cancellier over Ytalien ^{en wordt} ontfack, ende sette hem in den stoel der mogentheyte ^{gekroont.} ende sprack aldus: Die Altmachtige God waerdige dy te heiligen in eenen Roomschen Coninck, die David dede salven by des Propheten Samuels hant te weesen Coninck over dat Hebræusche volck. Die Aertsche Bisscop van Tryer, Cancellier over Walslant, leyde des Coninck han-

(2) Het opwerpen van deezen Dyk, die oorzaak van 't winnen der Stad was, wordt den Vriezen toegeschreeven, en heeft Konink Willem hen, uit dankbaarheid voor zoo groote diensten, hunne Privilegiën van Keizer Karel den Grooten verkreegen, te Aken den tweeden November 1248. bevestigd. Winfemius Chron. van Vriesland pag. 168.

handen te samen ende zeyde aldus : In dy moet nedercomen die geest der verstandeniſſe, der wetenheyt, der goedertierenheyt, der ſtarckheyt, des raets, ende worde volle des geestes dattu God ontfieſte. Die Merckgrave van Brandenburg, des Coninx Cameraer, gaf hem een vingerling ende ſprack aldus: Nim een teyken; want dit ront is datſtu alleen die mogenſte biſte in der werlt, en datſtu dat Roomscherik behoedes voir anvechten der ongeloviger, ende mit onverwinlycker crachten beſcermeſte. Die Aartsche Biſſcop van Mens, Cancellier over Duitschlant, teykenden mitten teyken des Heiligen cruys ende ſprac aldus; in dy moet comen die waerheyt ende die gerechticheyt die boſen te caſtien, ende die goede ende Heilige Kercke te beſcermen. Die Hartoge van Saffen, des Coninx rechter, gaff hem een zwaert ende ſprack aldus: nim hier een Conincklyk teyken, daer du die ongehoorſamige mit zware correxien mede caſtyſte, ende die goetwillige mede in vreden beſcermeſte. Die Hartoch van Beyeren, Palensgrave des Ryns, gaf hem eenen gulden cloet ende ſprack: neem deſe ronde cloet ende bedwinge dat volck in der werlt, dat zy onderdanich zyn den Roomschen Coninck, op dattu moegeſte heeten, een moegende Vorſt, ende dat Ryck meerende. Hier an quam die Coninck van Behem, des Conincks ſcenker, by conſente des Aertschen Biſſcops van Coelen, ende ſette hem een gulden croen op zyn hoofd ende ſeyde aldus: ontfanck deſe blinckende croen der eewyger ſalicheyt in den Hemel. Dit gedaen, neegen die Vorſten des Coninx moegentheyt ende riepen hem zy ſalicheyt, loff, ende eere, ende gingen elck byſonder voordien Coninck ende beloofden hem rechte mantrouwe. Deſe (1) Croninge geſchiede

(1) Naa deſe Krooning is Koning Willem door Paus Innocens te Lions,

in
in

in den jaer ons Heeren M. CC. XLVIII. Als dese hoec-
 heyt gedaen was, hielt die Coninck eenen hoegen Hoff
 eenen volle weeck lange, ende maecte condich zynen
 Conincklycken naem, die ryckheyd synre Heerlicheyt.
 Opten achtsten dach hier nae versameden hem alle die
 Amptluden van den Rycke, ende waren te raede van
 des Conincx orbaer, ende overdroegen gemeenlick, dat Koning
 Willem
 stelt eenige
 tot zyne
 Beampton
 aan.
 Hartoch Heynrick van Brabant zynre Moders Broder,
 ende Otte Bisscop t'Utrecht zyns Vaders Broder, des
 Conincx Raden zouden weesen, ende die Regael Abt
 van Egmond, die Lubbrecht hiete, is gemaect des
 Conincx Vicecancellier. Nae desen namen die Heeren
 aen hem oirlof, ende bevalen hem God. Ende des an-
 deren daechs reet hy mit vlyte ende versochte alle die
 Castelen des Rycx, daer hy an geenén Castelleyn we-
 derstoet en vant, zy en worden hem gemeenlick alle Belegert
 Keizers-
 waard.
 onderdaen, sonder alleen die Casteleyn van Keyferswaer-
 de, ende daerom besadt die Coninck dat Casteel, ende
 stormdet an mit menigerhande instrumenten, zoe dat
 hy die Casteleyn die voir poort of wan; Maer die Cas-
 teleyn was zoe versien van als des men opten huysse be-
 hoeven mochte, dat hy den Coninck t' Casteel voir hielt
 een jaer lanck en daer over. Daer en teynden gebrack
 den Casteleyn provande, ende begeerde doe aen den en krygt
 her met
 verdrag.
 Coninc genade. Die Coninc nam hem in genade, en-
 dede hem gracie doe hy hem dat Casteel overlever-
 de, en hy loofde voort^{an} getrouwe te blyven ende tot
 geenen tyden tegen hem te doen. Dit geschiede recht
 ander hoochtyt van den Darthien dach, zoe dat die Co-
 ninc doe rechtevoert tot Coelen toech om zyn offerhan-
 de den Heiligen drie Coningen te brengen.

Een

in 'tjaar twaalfhonderd eenenvyftig, bevestigt. Chron. August. ad
 An. 1251.

Q

Een Wonderlycke ende nyeuwe clufte van Nygromancye.

Toverye
te Keulen
voor Ko-
ning Wil-
lem aan-
gerigt.

In dien tyden woende een Meeſter in der Stadt van Colen, die by name Aelbertus van (1) Ravensbergen heet, Biſſcop van der Predicaer oirden, groot in Nygromancien, meere in Philoſophien, alre meeft in Theologien. Deſe Meeſter badt den Coninck oetmoedelick, dat hy op ten hooghen dach mit hem eeten woude. Coninck Willem en woude hem op die tyt nyet weygeren, want hy in hoepe was vreedende dingen van hem te ſien. Als die hoechmiſſe gedaen was, nam deſe Meeſter Coninck Willems gewaar, ende gincker mede tot zynen kuyſe, ende ontfinck hem mit alle zynen gelinne, als betamelic was, hy leyde die Coninck uyter zaelen in zynen hoff, daer veel geboomts ſtont. Die geene die mitte Coninck geſomen waren, ſpraken tegen malcanderen, wat die Meeſter voir hadde of daer mede meende, dat hy den Coninc in ſodanigen couden wedere in eenen boomgaert ſetten woude ten eeten ſonder vier, ende oick en ſaegen zy daer nyet bereyt van eenyger ſpyſen; want het was op die tyt een grote ſnee gevallen, zoe dattet een cout hart weder was. Die Meeſter die alle dinck wel wifte, hadde ſuverlick in den boomgaert, daer 't zeer beſnuwet was, doen decken, ende daer ſtonden Dienres, die alle dinck wel bereet hadden. Hy vraechde die Coninc of hy woude gaen ſitten ter taſelen. Die Coninc ginc genoechlycken ſitten, ende anders die geene die daer by hem waren, ende als zy gemeenlick geſeten waren ende wachten der ſpyſen, doe ginc

(1) De Latynſche Beka, heeft *Albertus Ratisponenſis*, dat is Albert van Regensburg. zie akdaar pag. 79. en in de Duytſche Beka pag. 143. Deeze zelfde wonderlyke vertelling.

ging thans wech die grote snee, ende daer wort een somer hetten, die sonne die liet haer radyen uyt schynen sonderlinge warm, uytter aerden wies groen gras, die bomen bloyden ende daer uyt wiesfen telgenen ende groene blader, ende daer an wiesfen rype vruchten, die men rechte voert eeten mocht. Die wyngaert bloyde ende gaf suete lucht, ende hadde rypen druven in groter volheyt. Die vogelen ontslogen haer vloegelen ende songen blydelycken, van welcken fange zy allen verblyden die daer faeten, die vorste des couden Wynters is altermael wech gegaen ende die somer hetten wart daer zoe groet, dat die sommige die daer faten, overmits die ongetemperde hetten deden zy haer overste cleeder uyt ende maecten hem half naect, ende die sommige gingen onder die scheme van den boemen om hem te vercoelen. Die Dienres brochten daer ter tafelen planteyt van costelycker spyden ende van drancke, zoe dat die menichte des volcx versadet wort, weeromme die Coninc ende alle die daer waeren ende dit wonder ansagen hem zeer verblyden; Ende ten lesten, alsfer al wel gegeten was, ende voir den Coninc opgenomen was, verloesmen die Dienres oft een droem geweest waer. Der vogelen sanck wert stille, der bomen vruchten wort snellic verloeren, die vruchtbaer aerde wort mager ende dorre, die grote hoop van snee wert daer weeder, ende die vorst was daer als hy te voeren was; soe dat alle die geene die hoir cleeren uytgedaen hadden overmaeltyt van groter hetten, haesten hem al bevende totten viere in der salen: Ende ten lesten alst op een scheyden ginck, ende alle wel te vreden geweest waren, badt de-

Hoe die
Prekeren
ofte Jaco-
pynen eerst
t'Utrecht
gecomea
zyn.

se Meester Coninc Willem of hy zynan mede Broderren die Predicaren vercrygen woude mit beede of mit cope een Hoffteede binnen der Stadt van Utrecht een Cloester op te timmeren, ende zyn aelmissen daer toe

Q 2

ge-

Koning
Willem
koopt in
Hollaud,
stigt zyn
Hof in
's Hage,
en het Slot
Heems-
kerk.

geven woude, op dat zyn ryck te langer duyrde. Die Coninc is van Coelen t'Utrecht gecomen, daer hy van Bisscop Otten zyn Oem, van den Prelaten ende van den burgers blydelycken ontfangen wort, ende als hy nyter Stadt scheyden zoude zoe gedacht hy des Meesters, ende dede copen eenen campe lants voir den Predicaren om een (1) Cloester op te timmeren, gelycken noch hudens daechs daer staet, ende gaf hem mildelycken zyn aelmiffen daer toe. Nu is Coninc Willem in Hollant gecomen, daer hy mit groter weerdicheyt ontfangen wort als 't wel recht was, ende quam rechtevoert in den Haege, ende dede ontbieden verstandele werckjuden om een (2) Coninclyc Pallays aldaer te maecten, dat noch hudensdaechs die oude sael heet. Ende nae dien dede hy oick maecten dat Huystot (3) Heemskerk tegen den Westvriesen, daer hy eenen geheeten Heer Gerryt van Heemskerck Casteleyn of maecte, mit vorwaerden dat hy die Vriesen altoes in roere houden

ZOU-

(1) Onder deeze vertelling is dit echter waar, dat de gemelde Albert, ten tyde van Koning Willem, de beweegende oorzaak geweest is van het stigten van 't Klooster der Dominicanen of Preekheeren binnen Utrecht. Fundat. & Fat. Ecclesiar. Ant. Matthæi pag. 257. & seq. & Buchelius in Not. ad Bekam pag 83.

(2) Het Koninglyke Hof of Paleis in 's Graavenhaage, wierdt door Koning Willem in 't jaar twaalfhonderd en vyftig gestigt: 't zy dat het Hof van 's Graavenlande, of van Haarlem derwaard over gebragt is, zyn de Oudheidkundigen niet eens. Riemer Beschryv. van 's Graavenhage 1. deel. pag. 106. & 107. & Buchelius in Not. ad Bekam pag. 83.

(3) In 't jaer twaalfhonderd en vyftig bouwde Koning Willem het Slot Heemskerk tegen den inval der Vriesen, in 't welke hy den Heer Gerard tot Slotvoogd aanstelde, dien hy jaarlyks drie ponden gaf, op dat die Holland tegen de Vriesen zoude befehermen en dappere Mannen aldaer zoude gereed houden. En maakte dien ook B. Ijuw van Kennemerland, enz. Uit Henric. Taborita Lib. 8. Chron. Cap. 14. apud Matthæum in Anale&. Tom. VI. pag. 111.

zoude ende nimmermeer laten beruften mit seker getal van cloecke mannen, Ende daer voir zoude hem die Coninc geven hondert pont 'sjaers, ende maect hem daer toe Baliu van Kenemerlant, om des wille oft saeck geweest waer, dat hem last van den Vriesen angecomen hadde, dat hy dan die alinge Baliuscip hadde moegen uytbieden om dien last ende noet te wederstaen. Binnen desen zyn versaemt die Raetslude ende Rechsters van Duitschlant tot Mens, om te sprecken van eenen gemeenen lantvrede, ende sonden daer om Coninc Willem eenen brief, sprekende aldus: „ Willem die Roomsche Coninc horen rechten gloriosen Heer Raetsluden „ ende Rechsters meer dan over t'seventich Steeden in „ Duutslant onderdanich ende onsen eewygen dienst. U „ wer Hoecheyt doen wy te weten mit desen brieve, Dat „ wy zyn te Mens tot eenre gemeenre sprake, overmits „ eens eedels mans Aelbrechts van Waldecke, die een „ Rechter is in 't Ryck; waerom wy biddeñ uwer Coninclycker moegentheyte, dat gy die Lantvrede die saliclick begonnen is; wilt confirmeeren ende starcken mit brieven uwer mogentheyte, wanttet kenlick is dat u inbrenct oirbaer ende salicheyte, Ende gy sult oock weten, dat wy mit groter begeerten verbeyden die salicheyte uwer toecomst tot onsen Landen, gecreven tot Mens op ten (4) lesten dach van Junius. Die Coninc, als hy dese brief over gesien hadde, gebood hy rechtevoert mit zyne brieve der mogentheyte, den Lantvrede vast te houden elck man op zyn lyf. Hier nae in den Jaer ons Heren M. CC. LIII. is die Gravinne van Vlaenderen te rade geworden, dat zy 'tlant van Walcheren hebben woude; want zy meende dattet aen den Graeffscip van

Veele Steeden van Duitsland Schryveh den Koning.

Welke haar den Vrede bevecht.

1253.

(4) Deezen brief stelt Ed. Dinteri Chron. MS. Duc. Brabantiz Lib. IV. Cap. XIII. onder 'tjaar 1253.

De Vlaam-
ningen
wapenen
zich,

van Vlaenderen hoerde , ende daer om heeft Mergriet die Gravinne voirgefz. die Grave van Ghyfen , die Gra-
ve van (1) Bromo mit Gwyen ende Johan van Dampier , hoer Soenen , gefent in Vranckryck , in Borgongen , in Pickardyen , in Henegouwen ende in Brabant , om volck aldaer te verfouden , die in der Gravinnen hulpe comen fouden om Walcheren te winnen : ende hier en binnen ginck zy mit hoeren raede te rade hoe dat zy hoer lage beft an fetten zoude. Daer rieden hoer Raeden , dat zy fcriven zoude an Coninc Willem , dat hy hoer deede , dat hy van rechts wegen fculdich waer te doen , ende ontfinge Zeelant van hoir te Leen. Als die Coninc defen brief gelefen hadde , fpraek hy ende feyde , ten waer nergent geen recht , dat ick foude weefen Knecht myns (2) Knechts ; want zy hoir lant van ons houden zoude als van des Rycx weegen , ende fchreef der Gravinnen dit wederom. Ende als zy defe andt-woort hoerde wart zy toornich ende dede rechtevoert overal an hoeren volcke fcriven , dat zy fonder merren by haer quamen. Daer vergaderde zy veel volcks , ende quam daer mede tot Waterduven opter Zeecant. Coninc Willem , die van defen infette nyet en wifte ; want hy

(1) Apud Bekam *Barro* , fed scribendum est *Barri* ex Gulielmo de Nangis ad Ann. 1255. Ant. Matthæus in Not. op de Duitfche Beka pag. 155. Veldenaar Fasciculus Temporum pag 293. noemt hen Tybout den Grave van Ghyfen , ende Wolfærd , den Grave van Bronio. Zoo de eerstgemelde Graaf van Guines was , kan de ander , myns bedunkens , wel Graaf van Boene , of Boune , want Boulonge wierdt oudtyds dus ook geheeten , geweest zyn ; om dat die Graafschappen aan Vlaandere langs de Zee geleegeen zyn.

(2) Dat Koning Willem aan Margarete Graavinne van Vlaandre bemigde , dat hy Zeeland vry bezat gefchiede niet om dat het niet Leenroerig van Vlaandre was ; maar om dat hy Roomfch-Koning of Keizer geworden zynde , het Leen van zynen Leenman niet konde verheffen , wyl het grootste deel van Zeeland onder het Keizerlyke Vlaandre behoorde , en dus een agterleen van 't Keizerryk was.

hy lach tot Andtwerpen te dage tegens hoeren rade, nochtans vernam hy heymelick haer opset, zoe dat hy des dachvaerts wel ontslagen hadde geweest, mer ten conde zoe haestelic nyet bycomen: Ende om dat hy hoer selheyt wel kende, zoe screef hy Florys zynen Broder, hoe dat hy voirwaer wel wiste, dat die Gravinne van Vlaenderen, Walcheren anstoten woude, ende dat hy daerom haestelic te famen brochte alle dat hy van volcx weegen werven mochte, ende toech daer mede al heymelic tot Westcappelle, op dat hy der Gravinne wederstaen mochte, ende hoer smadelicke woorden ende hoemoet matigen mochte. Hertoch Heynrick van Brabant, die tot deser onvreede leet was, arbeyde daer neerstelic tusschen om een eendrachticheyt te maecken, zoe dat hyt drie dagen verlangede der Gravinne reyse. Der Gravinne Raede, die t'Antwerpen tegen Coninc Willem te dage waren, screeven der Gravinne over, dat zy hoer saccken vorderde daer zy om uyt waer, sy meenden den Coninc aldaer zoe lange mit de dingen wel te houden; want zy wisten wel, bleve die Coninc t'Antwerpen, zy soude al hoere wille in Zeelant werven. Die Gravinne beval Gwyen, hoeren Soen, over te vaeren in Walcheren, Ende dede hem hondert ende vyftich duzent gewapender, ende sprack hem toe neerstelic, dat hy nyet weder in Vlaenderen en keerde, hy en hadde Walcheren; ende hy belovede synre Moder, dat hy 't winnen zoude of aldaer doot blyven. Ende aldus scheyde hy van haer ende ginck te scepe ende te Lande mit zyn volck tot Westcappel, ende traden daer op, ende meenden aldaer 't lant sonder volck gevonden te hebben ende gewonnen sonder weere. Maer Florys Coninc Willems Broder, die daer op wachte mit zynen volcke dat hy by hem hadde uyt Hollant ende uyt Zeelant ende oock trouwelic by hem bleef, scheerden hem.

De Hol-
landers
bereiden
zich tot
tegenweer.

De Vlaa-
mingen
vallen in
Walche-
ren.

Syden
met de
Hollan-
ders, en

worden
deerlyk
verflagen

Koning
Willem
komt in
Walche-
ren,

hem mit goeder voirsienicheyt ende verbeyden tot dat Grave Ghweye mit zynen volc opgetreden waren; ende doet hem tyt dochte te weesen openbaerde hy hem, ende quam Grave Gwyen tegen mit eenen stouten moede. Daer wert zeer gevochten, ende dit geschiede op ten vierden dach van der maent (1) Junius, ende in dese stryde wort dese zelve Florys Ridder. In desen stryde geschiede zoe grote bloetstortinge van den Vlamingen, die van de Hollanderen daer verflagen worden, dat zy ten enckel toe woeden in den blode, ende dit was op Sinte Meertensdach Translacio in den Jaer voirsz. Ghy sult weeten dattet Coninc Willem geboetscap was tot Antwerpen by eenen snellen bode, dat die Gravinne op 't water lach om over te varen mit heercracht; Ende 't eerste dat hem dietydinge quam, bedacht hy der Gravinnen grote cloecheyt, begaf terstont Andtwerpen, ende is mit snelre vaert gecomen in Walcheren, ende dede zyn peerden daer op sceepen, ende is daer alzoe tytelick geweest, dat hy die Vlamingen vant lopende after 't velt, die sommige waren t'scepe gelopen onsinlic uytgenomen Grave Gweye, ende anders die Graven ende Heeren bleven staende. Dese worden geslagen ende gevangen; Ende Grave Gweye wort daer gewont in zynen voet, daer hy nye aenengenas, daer worden verflagen wel vyftich dusent man, daer verdronken wel vyftich dusent man, ende daer worden gevangen wel (2) vyftich dusent man, die men t'huys dreeft an coppe-

(1) Lees, Julius, gelyk uit het vervolg blykt, wandt St. Martyn translacio is den vierden van Hooimaand.

(2) Van deeze ongelooftyke menigte der Vlaamingen, die dus ruim ook by anderen uitgemeeten worden, is naa alle waarschyndykheid het getal veranderd, en beter te gelooven als men voor ieder vyftigduizend, vyfduizend stelt. De aanmerking van P. Scriverius op de Hollandsche Chron. van Gouthoeven pag. 317. omtrent dit

pelen als scape , Ende als dese gevangen lude Coninc Willem vernamen , gingen zy hem tegen ende boeden hem die hant ende begeerden genade. Als Coninc Willem sach dat hem dit geluck geschiet was , danste hy Gode des , ende namse uyt zynre ingeboren eedelheyt alle te genaden , ende sende Grave Ghwyen ende Grave van Bromo , (3) gebroeders der Gravinne twe Soenen , mit veel Heeren Ridderen ende knechten gevangen in Hollant ; Ende 't gemeen volc dede hy ontcleeden , ende sendese al naect over in Vlaenderen. Daer plucte ele Vlaminc groene erwteten , die daer stonden inden Velde , ende vlochten die om haer Lenden , ende zyn zoe over in Vlaender gelopen. Margriete die Gravinne , die dit misval van hoeren luden alte jammerlic bescreyde menich werven , ende dochte alle weege om verhael hier of te gecrygen , zoe dat sys te raden wert , ende tooch tot Grave Kaerlen van (4) Angiers , Coninck Lodewycks Broder van Vrankryk , ende lach hem an mit vriendelycker beede ende mit groten gaven of hy in Henegouwen comen woude mit machte van volcke , ende Coninc Willem scryven , dat hy wrecken woude der Gravinne van Vlaenderen ende zyns verbeyden tot (5) Asch op ten velde , zy woude hem daer voir geven all 't Lant van Henegouwen. Ende dit dede zy om Heer Jan van Avenes , hoeren outsten Soon te onterven , ende oick dat bloet van Hollant , dat van hem quame , over-

dit verhael , dient hier over geleezen te worden. Ook getuigt M. Stoupe maer van vyftig duizend in 't geheel , dat nog te veel is voor eenen vliogenden hoop volks: des zoude het getal van Meyerus , die dertigduizend man stelt , het naaste aan de waarheid koomen.

(3) De gebroeders , der Graavinne twee Zoonen.

(4) Anjou , Karel Graaf van Anjou , Broeder van Lodewyk den IX. den Heiligen-Koning van Vrankryk.

(5) Asch op de grenzen van Brabant.

R

draag: He-
negouwe
aan Karel
Graaf van
Anjou op.

vermits dat hy Coninc Willems Suster hadde te Wyve. Om deser gelofsten willen is Grave Kaerl recht te voert in Henegouwen gecomen, ende heeft daer ontsaen Sloten, Steden ende Dorpen, ende vermat hem des hoemoedelycken, ende sprack smadelic uyt hoveerdiger herten, daer hy cleyne daden nae deede; mocht hy den water Coninc op 't velt belopen, hy soude zoe in den stryde met hem omme gaen, ende Vlaenderen zoe wrecken, dat men ewelicke daer of spreekken zouden. Dese Grave Kaerl reet tot Coninc Lodewyck, zyn Broder, ende onderseyde hem alle saecken, hoe dat hy mitter Gravinnen overdragen waer, ende dat hy Henegouwen daer op in hadde, ende begeerde hulp ende troest daer om van hem te hebben, Coninc (1) Lodewyck antwoerde hem; Ick en heb nye gehoert dat Willem die Roomsche Coninc saecken dede die regens ons gingen, ende en willen daerom geen saecken doen die hem scadelic zyn, alzoelange als hy blyft buten onsen Lande, ende die ons nyet en verdryven, en wil ic oick nyet tegens vechten om eens wyffs overmoets wille. Doe Grave Kaerl dese andtvoert van den Coninc zynen Broder hadde, is hy totter Gravinnen gecomen ende heeft hoer dese andtwordt al vertoegen. Die Gravinne troeste Kaerl op die woerden utermaten wel, ende sprack; Heer Grave weest goetsmoets gy soudt tot Asch leggen zeeven jaer eer die Coninc immermeer daer quaem, ende weest hier om te vreden; want ic Love Gode dat Henegouwen nimmermeer comen noch erven en sal an Jan van Avenes mynen Soen, of op zyn Kynderen, die vanden geslachten ende vanden blode van Hollant gecomen zyn, daer my dat on-

ver-

Die hulp
zoekt, en
in Henegouwe
komt.

(1) Heel anders getuigen de Jaarboeken van Henegouwe, naamenlyk, dat dit niet tegen, maar met den zin van Koning Lodewyk, en des Raads geweest is. Annal. d'Haynau par Ruteau pag. 291.

verwinlycke verlies of gecomen is. Nu heeft die Gravinne Jan van Avennes hoeren outsten Soen, Henegouwen weder genomen van toern, dat zy hem gegeven hadde, op dat die van Hollant nyet geëerft en souden worden inden hoeren, ende heeftet daer om aen Grave Kaerlen gebrocht eenen vreemden man. Alydt Coninc Willems Suster, die Grave Jans wyff van Avennes was, behagede qualycken die mare, die zy vander Gravingen van Vlaenderen vernam, tooch haestelycken t' Aecken, daer Coninc Willem hoeren Broder was, Ende clagede hem hoe die Gravinne, Graef Jan hoeren man, ende hoer cleyne Kynderen goedeloes maecten ende 't slants verdryven woude, by eenen vreemden Man, Grave Kaerlen van Angiers, dien syt gegeven hadde om hoir verlies mit hem te wrecken over 't geslacht van Hollant. Als Coninc Willem dese clage van zynre Suster verstaen hadde, nam hy eenen corten raet, ende screef aen Grave Kaerlen, dat hy of liete, ende hem nyet en onderwoude 't Lant van Henegouwen in te nemen; want hy daer recht noch reeden toe en hadde, ende liet hyt hy woudts hem dancken. Grave Kaerle screef weder om den Coninc hoveerdelycken, dat hy in geenre wys doer hem doen noch laeten en woude; Mer leefde hy dat hy hem beryden mochten opten harde velde, hy soude zynen toern ende der Vlaenders scade an hem zoe wrecken, datmen eewelicken daer of zouden singen ende lesen. Naedesen heeft Grave Kaerl nyet ofgelaten hy en creech alle die Steeden in Henegouwen in handen, uytgenomen Adingen, daer ginc hy voirsitten ende belach dat. Coninc Willem wert desen hoemoet laten weeten, daer hy Grave Kaerlen rechtevoert een brief weder op dede scryven aldus, waer hy goet man ende coen hy quaem t' asch op t' heyden ende verbeyde zynre daer. Grave Kaerl andtwoerde weder; Wy en waeren zoe bloden katyf

Koninc
Willem,
hier over
vergramd,

Barth
Graef Kaerl
tot den
stryd.

nyet men souden hem daer vynden , ende rechtevoert dede hy der Gravinnen dit te weeten. Die Gravinne troefte den Grave wel ende sprack; Heer weest goetsmoets hy is een Conink te water nyet op 't lant te sryden, ende daer om treck op 't velt ende flaet u daer needer ende legt daer twee of drie dagen, hy en wert nimmermeer zoe coen dat hy daer comt, gy sulter by blyven Graave van Henegouden. Graave Kaerle die looch op haer ende seyde dat hy 't soude doen, ende ontboet Coninc Willem, dat hy 't Afch wart toege, ende zynre op ter heyden drie dagen verbeyde hy soude daer syn. Als Coninc Willem desen brief quam verblyde hy hem dat hy aldus van Grave Kaerlen gedreycht was, ende dede rechtevoert mit zynen Coninlyken brieven vermanen alle zyne luden, dat zy hem by stonden, den armen woude hy gelt geven ende opten rycken woude hys gedencken. Ende by desen zyn in zyn hulpe gecomen een groet volc, daer hy mede toech doer Brabant, ende en ruste nyet hy en was t' Afch op t' heyden opten benoemden dach, daer hy hem neder floech mit zynen Ridderen ende Knechten ende anders zynen goeden luden, ende verbeyde den Grave Kaerle drie dagen langer dan die termyn geset was, tot noch toe heeft Grave Kaerle voir Adingen gelegen. Ende als by vernam dat die Coninc t' Afch lach ende wachte zynre, doe brack hy zyn besit ende is binnen der Stede van Valenschiin getoegen, ende besloet hem daer binnen tegens die Hollantsche gasten, die hy te voren lelycken voirsproken hadde. Als Coninc Willem vernimt dat Grave Kaerle gevloen is binnen Valenshiin, brack hy op ende volchde hem nae, ende tooch doer Adingen, daer hy blydelic ontsaen wort, ende quam voir Valensyn, ende floech hem daer needer. Grave Kaerle doe hy sach dat hem Coninck Willem gevolcht was, ende heeft Valensyn be-

en Roemt
op de be-
steinde
plaats;

doch
Graaf Ka-
rel wykt
en verlaat
het veld.

Des Kon-
ning Wil-
lem voor
Valensyn
trekt, en

belegen, óntfah hy zyn grootmoedicheyt ende is after uyt getoegen over die Schelt nae Vranckryck toe, daer hy hem zeer in verblyde dat hy foe van daen quam. Doe die van Valensyn Graave Karel quyt waren enwisten zy nyet beters dan zy den Conink hoir poorten openden ende inlieten, ende baden hem, dat hyse tot zynre genaden nemen woude. Die Coninc toende zyn goedertierenheyt an hem luden ende nam se te genaden. Margriet, die Gravinne van Vlaenderen, als zy vernimt dat Coninck Willem Grave Kaerl aldus gevolcht is, ende voir vluchtich geworden is ende Valensyn geruumt heeft, wart zy drove ende namt alte zeer qualicken dat hoir die avontueer aldus zeer tegen vel, die zeer beladen was dat zy docht zy was weynich te beclagen; want zyt zelve veel gebrouwen hadde. Nu en weet zy wat beginnen, want hoeren raet was nu ten eynde gecomen. Sy beclaechde 'tverlies van hoeren volcke, ende Grave Kaerl, daer zy hoer meende meede te wrecken was hoer ontvloen, ende bleef nochtans in groter vyantseip mit Coninc Willem, foe dat zy ten lesten, om dat zy nyet bet en mochte, verscecken dede mit moegende luden an Coninc Willem, of hy wel doen woude, ende woude zyn genade tot hoer keeren, zy woude doen zoe wes zy mit reden doen mochte. Die Coninck bedacht hem al vast, dat zy hem smaetheyt gedaen hadde, hy en woude nochtans om eens wyfswille hem zelve nyet overgeven, mar namse doer zyn eedelheyt te genaden, mit goede voirwaerden, die zy voir doen most, dat waren dese; Sy most eerst een ofstal doen van den Landen van Henegouwen, van den Landen van Aelst, ende van den vier Ambochten, ende dat Grave Jan van Avennes, hoeren Soen, overgeven mit hoeren bezegelde brieven. Ende als dit al vast gemaect was, nades Conincks wille, tocch hy weeder:

neemt die
Stadt in
genade.

De Graa-
vin Mar-
griete
zoek-
vreedt.

en ver-
krygt dien
op zekere
voorwaar-
den.

in Hollant. Item dat Coninck Willem aldus voir Valenzyn lach ende Grave Jan van Avenes ende zynre Suster kynder weder opten horen brachte, die eewelycken van Henegouwen onteerft gebleven zouden hebben, dat geschiede in den (1) Jaer ons Heeren M. CC.

1253.
Florens
's Konings
zoon
wordt ge-
booren.

LIII. Onder desen dat Coninc Willem van Valesyn gescheyden was, quam hem die bootscap onderweegen ende eenen goeden maer, dat hem een Soon geboren waer, daer hy hem in verblyde ende dancte God van dien. Hy quam t'huys ende dede zynen Soon doopen ende noemen by namen Florys nae zynen Vader, daer groot jammer van zyn doot quam in Hollant. Die Paus vernam dese ende andere goede maren van den Coninck, daer hy hem in verblyde, ende sende een Cardinael in Hollant an hem mit zynen brieve sprekende aldus: „

De Paus
vermaant
Koning
Willem
om in Ita-
lic te koo-
men en de
Keizerly-
ke Kroon
te ontfan-
gen.

„ ten Goods, onsen eersamen Soon Willem den Rooms-
„ schen Coninck salicheyt ende der Apostelen benedictie.
„ Nae dat die Goodtlycke kracht zyn Kercke woude in
„ vreden setten, zoe heeft hy zyn grootheyt getoont een
„ openbaer teyken der duecht in den weege daer die mit
„ gelucke gaetste ende regneerste; want nae Coenraet,
„ die wylen eer Keyser Vredericx Soen, was van deser
„ werlt gevaren, ende nu nyemant gebleven en is die
„ dyn voorganck wederstaen mach, des dy God gena-
„ dich zy; Soe zyn wy dynre grootheyt vermanende
„ mit Vaderlycker vermaninge, ende raden dy, dattu
„ alle zwaer onleede afterlates, ende by rade ons Liefs
„ Soons, Peters vanden gulden zeyl, Dyaken Cardinael
„ en-

(1) Ik meene dat dees oorlog eerst in 't begin van 't Jaer 1254. eindigde: wyl de Brief, door welken Koning Willem den Vreede met Margereta Graavinne van Vlaandre bekrachtigt te Brussel, den drieëntwintigsten van May des jaars twaalfhonderdvierenvyftig, getekend is.

„ende Legaet des Stoels van Romen , bereyde dy te co-
 „men tot Rome in Ytalien , in Conincklyker manieren ,
 „ende haest dy te versoecken die Kerck der Apostolen
 „in Goods geleyde , op dattu hoechgelycken moegeste
 „ontfaen die Keyserlycke croen des Heyligen Ryx mit
 „mynen handen op ten dach dattet ons Heeren geboor-
 „te wesen sal naest comende , gegeven (2) tot Rome. Koning
 Om deser vermaninge wille bereyde hem Coninc Wil- Willem
 lem over berch te ryden als pelgerim , ende nam met trekt naar
 hem twalef goede mannen ; Ende dede voirsorgen Italie,
 over al opten weege in Ytalien ende anders , waer dat
 hy mit gemaecte , ende sonder scoffiericheyt tot (3)
 Geneven quam by den Paus. Daer hy van den Paus
 mit groter waerdicheyt ontfaen wordt , ende hitem
 een stuck tyts by hem mit feestelycken gefelschap. Daer
 vercreech hy voerden Abt van Egmont , dat hy orna-
 menten dragen mochte , gelyck eenen Biscop , mit an-
 dere (4) privilegien. Doe Coninc Willem alle zyn
 faecken voleynt hadde , daer hy om gecomen was , nam en vandaar
 hy oorlof an den Paus , ende reet al heymelycken uyt naar Duits-
 Ytalien , dats die Lomberden nyet en wisten , ende land.
 quam in 't hoge Almaengien , daer hy hem openbaer-
 de-

(2) Dewyl dees Brief van Dinterus , Chron. MS. Duc. Brab. Lib.
 IV. Cap. XIV. en meer anderen , gesteld wordt in het Jaar 1254.
 geschreeven te zyn , en dat Paus Innocens een goed deel van dit Jaer
 in Sicilio , om zich van dat Ryk Meester te maaken , doorbragt , en
 van daar te Napels koomende ziek wierdt , en den zevenden Decem-
 ber , dus voor den tyd dat hy Koning Willem in Italien bescheiden
 hadt , stierf , zoo schynt het niet moogelyk , dat de gemelde Koning
 door den Paus gekroond zoude zyn : des is meene , dat Koning Wil-
 lem te Genua gekoomen , en van 's Pausen dood onderregt zynde ,
 niet verder gegaan , maar zonder 'oogmerk te bereiken , weder ge-
 keerd is.

(3) Genua , *in civitate Januarii* Beka Chron.

(4) Dees Voorrechtsbrief is van 't Jaar twaalfhonderd eenenvyf-
 sig. J. a. Leidis Chron. Egm. Cap. XLII. pag. 51.

Schryft
den Abt
van Eg-
mond,

de , ende mit groter eeren ontfaen wort. Ende wat eeren dat hem gedaen wort dat tuycht dese brief hier nae gescreven. „ Willem byder genaden Goods, Rooms „ Coninck, ende altoes meerende, den Abdt van Eg- „ monde onse Viccancellier, onse gracie ende alle goet. „ Op dat gy verstaen moecht den staet van onsen manie- „ ren, daer dyn sinne blyde om zy ende ontfanck een „ materie van veel vruchden, soe weet doe wy naelix „ quamen in't hoege Alamaengien, doe vonden wy daer „ alder luder begeerte alsoe ombevangen in onser Heer- „ licheyt, dat zy alle alsoe blyde waren onser tegenwoer- „ dicheyt, als een Moder die hoeren eenygen Soon ge- „ storven is, ende weder levende geworden waer, ende „ sonderlinge onderdanich weesen onsen gebode. Ende „ voirt op dat dyn blyscap te meere zy, zoe weet dat wy „ hebben in onser machte dat Casteel van Driesvelt, en- „ de dat Keyserlycke (1) wtteyken ende juweel, als die „ crone ende speere mit veel heylichdoems ende sierheyt. „ Gescreven te Spiers &c.

De West-
vriezen
oproerig.

Nu heeft Coninck Willem alle saecken den Rycke aengaende wyslick ende wel beset, ende meent weder in Ytalien te ryden om die Keyserlycke benedictie t'ontfangen, gelycken die Paus an hem gescreven ende begeert hadde, soe vernam hy die tydinge dat die Westvriezen begonden t'ontwinden ende ongehoorsaem te worden nae hoer oude gewoonte, ende toegen in Hollant ende haelden groten roof, want zy geen wederstoet en meenden te vynden, om dat die Coniac, by lande nyet en was. Doe dochte dese eedel Coninck in syns selfs sin, wat soude dat voechge, dat ick soude trecken tot Rome, of in vreemden Landen ende die dwingen, ende mys selfs lant onbedwongen ende onbeheert laten blyven,

(1) Veltteyken.

blyven. Ende hierom heeft hy Ytalien laten staen, ende is weeder neder gecomen om die Vriefen te bedwingen, meende daer nae in Ytalien te ryden om die (2) Keyferlycke croen. Ende is haestelic mit starcker macht t'Utrecht gecomen, ende dede daer vergaderen alle die Prelaten van der Kercken in Sinte Marien Hoff, om hem te helpen raden ende te wyfen een bequaem Stede, daer hy een Capelle van Sint Joris op mochte doen maecken. Ende als Coninc Willem aldus sat mitten Prelaten in blyden geselschap, daer quam een bedrover des vreedens, ende werp van verre al heymelic mit eenen steen an des Coninck hoofd een grote wonde, dat den Prelaten een grote scande was; want zy hem daer ten eeten hadden. Die Coninck nam den steen in zyn hant ende sprack tot hem allen: Eerfame Vaderen nu merct wat versmadenisse ons die van Utrecht doen, die ons begeeren doot te werpen mit steenen, sonder quaet verdienste, die wy tot nu toe in hoir hulpe hebbe gheweest, ende hebbe hoir vyanden, op ons selfs costen mit arbeyde hem onderdaen gemaect; maer, leeft God ende zyn Martelaer Sint Joris, zoe en sel dese smadenisse nyet ongewroken blyven, des wy een Jaer gesonts lyfs mogen leven. Ende mit dese woorden scheyde hy van hem luden, ende sat sonder merren op zyn peert, ende ontseyde rechtevoert die Stadt, ende bereyde hem al dat hy mochte om die Stadt te verderven. Die Burgeren van Utrecht, die om dit ongeval alte zeer bedroeft waren, verworven geleyde an den Coninck ende senden hoir Burgermeeste-

en kooft
te Utrecht

daer hy
gewond
wordt,

zulks hy
vergramt
van daar
trekt, en
die Stadt
drygt te
verdelgen.

(2) Hier uit blykt nader, dat Koning Willem de Keizerlyke Kroon niet ontfangen heeft, schoon zulks kort te vooren gemeld wordt; ook vindt men, myns weetens, geene brieven, in welken hy zich Keizer schryft te zyn; om dat het in die tyden eene gewoonte was den Keizerlyken tytel niet te voeren dan naa de Kroon door den Paus ontfangen te hebben.

S

Die van
Utrecht
tragten den
toern des
Konings te
bedaaeren.

meesteren in Hollant , of zy eenyge vrienſcap mochten verhaelen aen deſen toornigen Coninck. Mit corte woorden gaff die Coninc hoir een ſentencie , die hy nyet veranderen en woude , ende ſprack : Hy woude die Stadt ſlechten neffens der aerden , of zy ſouden hem leveren den man die 't gedaen hadde. Hier mede keerden die van Utrecht in der Stadt , ende verſameden hoeren Raet , ende vyſierden hoe zy heymelycſte mochten om deſe quadader te vynden , op dat zy des Coninxtoerne in eenyger manieren ſaten mochten. Dit bleef aldus ſtaende om dattet Coninc Willem neerſte was ten Vriefen te weefen , daer die Stadt God om dancken mocht ; want waer hy te lyven gebleven , 't waer gevreeſt geweest zoude die een ſteen op ten anderen gebleven hebben. Cortſ nae deſen , als in denjaar ons Hee-

1255. ren m. cc. lv. toech Coninc Willem mit groter heercracht in Vrieflant , ende verwan daer die ſommige die hem ongehoorſaem geweest hadden. Ende hy deede maecten by Almaer een Huys dat Toernenburch hiet tot hoeren eewygen toern. Daer nae opten achten (1) Kalende in Februario , als alle die wateren bevroren waren , ende over al over ys reyſen mochte , toech die Coninc mit veel goder mannen t'Almaer , ende voirt tot Vronen over ys , ende haefte hem zeer om zeege te verhaelen , gelycken hy gehat hadde ; mer die leſte ſaecten en geſchiede nyet als die eerſte ; want Heer Willem van Brederode , die een Hooftman was gemaeft van der eenre betaelge , vacht tegens die Drechters , die hy verwan. Die Coninc ſat op eenen veerdigen henxt ,
ende

Koning
Willem
trekt te-
gen de
Vriefen ;
ſtigit het
Huis To-
renburg ,

(1) Chron. de Beka pag. 87. heeft *V. Kalendus Februarii* , dat is den agtentwintigſten Januari , 't welk drie dagen laater is dan onze Klerk , en met den dag van 's Konings dood overeen ſtemt. Wat het Jaar 1255. belangt , dit komt met de meeſte onzer Hollandſche Jaarboeken overeen , maar niet met de waarheid , wyl dees togt in 't volgende Jaar voorviel. Zie de aanmerking op 's Konings omkoomen.

ende berechte selve die ander betaelge, ende sochte eenen zeekeren wech te Hoechtwoude om dat Dorp te barnen. Ende om dat hy der Vriesen zeer geerich was te bescadigen, zoe reet hy alle weege voiren cloeckelycken op ten Yse, recht of hy op 't lant geweest hadde om hem scoffiericheyt te doen. Ende doe hy alre sekerste waende te weesen, was hy alre onsekerste, gelyck dat dickwil valt. Daer brack dat paert in den ys, zoe dat hy by nae verdrenct hadde, dat jammer te sien was, hy was oock zoe veer voir van zyn volcke gereden, dat hem haestelic geen hulp en mochte comen. Die Vriesen, die daer lagen in riet bosken, quamen daer toe gelopen, ende sloegen hem ellendelycken doot. Deese Vriesche honden en wisten nyet dattet Coninc Willem die edel man was; maer stonden ende besagen zyn torkeel ende zyn wapen, ende liepen over hoopen daerom als beesten. Die sulcke seyden zeker dit is een groet Heer geweest; maer daer waren in dien tyden lude uyt Hollant verdreven, die in Vrieslant woenden ende nu daer by waeren, die bekenden des Coninck wapen, ende spraken al heymelycken totten Vriesen; het is qualycken gemaect, gy hebt den Coninck uwen rechten Heer doot geslagen. Als zy verstonden dattet Coninck Willem waer, die daer doot gebleven was; bedroefden hem die Ouden ende die Vroeden, ende staeken 't hoost te samen ende vonden eenen raet, dat zy des eedelen Coninck Lichaem al heymelycken begroven in eens Vriesen Huys tot Hoochtwoudt, op dat by toecomender tyt vergeten zoude blyven beyde wrake ende gedenckenisse. 't Was een alte wonderlyken saecke, dat nyemant dese eedele man en volchde te peerde noch te voet van alle dat grote heer datter was. Men seyten hadden die Hollanders angegaen ende hantgemeen geworden, zy hadden op die tyt dat alinge lant gewonnen

komt te
Hoocht-
woude,

valt in
't Ys,

wordt van
de Vrie-
sen ge-
dood,

en heime-
lyk te
Hoocht-
woude
begraven.

nen gehadt ; maer waren nu al gescoffiert ende toegen t'huys. Dese Willem ; die eedele Roomsch Coninck (1) wort geslagen , nae dat hy Hollant XXI. Jaer be-recht hadde , ende dat Roomische Ryck voer alle ge-welt Ridderlycke bescermt hadde. VII. Jaer. Wiens ge-beente noch boven der aerden staen in eenre kiste suver-lic geleyt tot Middelburch in 't Cloester daer 't Grave Florys , zyn Soon , brochte uyt Vrieslant.

*Van Florys die Vyfte van dien naem , die die
XV. Grave wert.*

Florens de
V.

Want nu Coninck Willem die gloriose man doot ge-bleven is , zoe is Florys zyn Soen , die noch maer (2) een half jaer out was , die vyfte van dien name , wart nae hem die XV^{de}. Grave van Hollant mitter wapen van Hollant , die zyn Vader hem erfde. Dit kynt nam in voechdien Florys die Drossaet , Coninc Willems Bro-der ,

(1) M. Stoke , *Die Coninc bleef doet sonder saghe ,
Op Sint Agneten achte daghe.
Als men sireef ons Heren Fare ,
Twaelf hondert ende daer ware
Vyftich ende vive mede ,
Bi Huetbant-woude op een stede.*

Zoo dat Koning Willem op den agtentwintigsten January en niet in 't jaar vyfenvyftig gelyk M. Stoke melt , maar een jaar laater ver-slaagen wierdt : wandt men vindt brieven van Koning Willem , ee-nen te Middelburg aan de Abtdye van St. Bernarts op den 28. May , en eenen te Leyden aan de Heemraaden op den 9^{den} October des Jaars 1255. gegeven ; behalven nog anderen in Duitsland in 't zel-ve Jaar getekend.

(2) By aldien Florens gebooren wierdt toen zyn Vader , Koning Willem , voor Valenchein lag , in 't jaar twaalfhondertvierenvyf-tig , volgens 't getuigen van M. Stoke , zoo moet hy ten tyde van zyn Vaders dood omtrent twee jaeren oud geweest zyn.

der, ende berechte Hollant, als Rūwaert, drie jaer lanck, ende hy gaff den Zeelānders bescreven Kueeren, daer zy noch Zelant mede berechten, ende hy was doen ende laet van allen den Lande, hy maecte oick pays mit Grave Ghyen van Vlaenderen, ende sekerde hem zyn Dochter te (1) Wyve. Maer die Hartoch van Brabant, zyn Neeve, die creechse. Aldus dede die Grave van Vlaenderen een offtal van den Landen van Zeelant, dat hy, noch die zyne daer nyet meer aensprake om doen en souden. Nochtans hebben zyt hier nae angesproken, dat zy swaerlic onrgouden hebben. Dese Florys was een zoete man van blyden herten, ende voir tot allen tornoyen, ende wart tot een tyt alsoe zeer gedrongen in een tornoye t'Antwerpen, ende zeer gequetset, dat hy daer leggen bleve, ende daer sloegen ander siechten toe, zoe dat hy (2) sterf in den Jaar van LVIII. ende die Gravinne van Henegouwen, zyn Sufter, dede hem eerlic ter aerden brengen in Middelburch, ende zy wert recht Voecht van hoeren Neeve Florys van Hollant; want zy zyn Moye was. Nu is Florys eerst (3) vier Jaer out. Die Hartoge (4) van

onder
 Voogdye
 van zynen
 Oom Flo-
 rens ge-
 steld.

 Florens
 Voogd
 van Hol-
 land sterft
 door her
 Tour-
 noyen te
 Antwer-
 pen.
 Alyd,
 Weduw
 Bra-

S 3

(1) Florens, Voogd van Holland, was verloofd aan Margarete, Dochter van Gui Graaf van Vlaandre; maar dit huuwelyk wierdt, door 't sterfen van den gemelden Florens niet voltrokken. Butgens Trophée de Brab. tom. 1. pag. 332.

(2) Florens, Voogd van Holland, stierf volgens M. Stoke den zesentwintigsten Maart in 't Jaar 1253. en wierdt te Middelburg begraven.

(3) Zoo Graaf Florens in 't jaar 1258. vier Jaeren oud was, moet hy ook meer dan een half Jaer bereikt hebben toen zyn Vader stierf, 'twelk myne voorgaande stelling bevestigt.

(4) Die Hertoge van Brabant nam doe dat kynt in sine hoede, ende berechte Hollant een wyl tyts, die om overdaet synre Dienres wonderlic uit Hollant is verdreven. Dit 's volgens Beka: doch M. Stoke maakt hier gantsch geen gewag van; zoe dat de Voogdy van den Brabander van klein belang, en kort van duur geweest is; wande

hy

van Jaer
van Aven-
nes, voog-
des van
't Laud.

Van Scher-
mers die
men in den
lucht facht.

Brabant, want hy een oudt Oems Soen was van dese kynde, woudet oick in voechdien hebben, ende onder der Gravinne van Henegouwen, ende berechte Hollant mitten kynde een wyl tyts; Maer om ondaets willen, die zyn Dieneren bedreven in Hollant, wart hy onweerdelycken uyt Hollant, verdreven. In desen tyt is gesien in der luchte een wonderlic teyken, recht of men gewapende Lude haddé sien scermen tegen malcanderen, van welcken teyken een grote droefheyd daer in Hollant of geschiede, gelycken gy hier nae wel hooren sult.

Van die Kermers, die alle die Eedele ende Welgeboren Luden verdryven wouden.

Oploop
der Ker-
merlan-
ders, en

Overmits dat Florys jong van jaren was, zoe verrees overal in Hollant die gemeente tegen den Heeren, ende dat volck van (1) Kenemerlant versetten hem tegen die Welgeboren Lude, ende worpen uyt raserien ende dolheyd needer veel goeder lude huysen in den Lande. Ende want hoer menichte groot wort, ende die gemeen-

te hy voor Vrouwe Alyd aangesteld zynde, moet straks weer vertrokken zyn, wyl men eenen brief vindt van Vrouwe Alyt van 't Jaer 1258. in welken zy zich Voogdesse noemt, beginnende; *Ego Aleydis de HarmoniaATRIX Hollandia &c.*

(1) Dees opstand en de uitzinnigheid der Kennemerlanders en Westvriezen wordt van de Oudste onzer Jaerboek Schryveren niet gemeld; maar Joan. a Leidis, en uit deezen de Oude Divisie Chron. en Gouthoeven, verhaalen dien omstandig, en stellen den zelve in 't jaar twaalfhonderdachtenzestig voorgevallen te zyn; en schoon de Latynsche Beka geen jaer aantekent, echter geeft zyn verhaal niet weinig geloof aan de zaak, en strydt met den gemelden tyd niet, dien ik liever zoude vaststellen, dan dien van den Duitschen Beka, welke het jaar vierenzeventig nae de twaalfhonderd stelt, in welken tyd Graaf Florens het bewind zelf reeds in handen hadt, daar het geduurende zyne minderjaargheid voorgevallen is.

te quaet te geloven is, soe quamen alle die Eedele luden, die in Kermerlant waren binnen der Steede van Haerlem, op dat zy daer wederstaen zouden die verwoetheyt van den Kermers; want zy waren overdragen, dat zy geen Eedele in den Lande laten en wouden, noch oick hoir huse staende laten blyven; Ende des gelycx was hoer opset dat zy van den Eedelen luden, in den Gesticht van Utrecht geseten, algemeent volck of maecken wouden mit hoere machte, Ende om der mogentheytt wille, die zy creegen, zyn hem toegecomen die Westvriessen, die Waterlanders, ende hebben groot verbande mit hem gemaect. Dese Kermers zyn mit hoere macht in Aemsterlant gecomen om die gemeente aldaer oick aen hem te trecken, ende die Heeren daer mede te drucken. Als Gysbrecht van Aemstel, die een Heer van dien Landen was, dat inset van desen dollen volck vernam, sach hy wel dat hy hoer menich- te nyet wederstaen en mochte mitter macht die hy hadde, bedacht hem, alzoehy een scalck man was, ginck hem tegen ende seyde, dat hy by hem blyven woude, ende getrouwe weesen, ende vereenichde recht te voert zyn volck mitten Kermers, ende daer om maecken zy hem hoir Hooftman. Doe zy hem aldus hoir Hooftman gecoren hebben, bepeysde hy hem, hoe hy inden Gestichte van Utrecht sommige vyanden hadde, die hy wel mit desen onbekenden volcke drucken ende verdryven mocht. Ende daer om was zyn eerste beginne dat Huys te Vredelant neder te werpen. Mer hy en mochter nyet an winnen, wanttet hem te sterck was; Ende oick zoe bescadichde dat ongetemde volck zynen ondersaten in Aemsterlant an hoere provande die zy hem namen. Hier om (2) riet hy den

der West-
vriessen en
Waterlan-
ders,

die Gys-
brecht van
Amstel,
tot Opper-
hoofd ver-
kiezen,

trekken
voor het
Huis te
Vredelant.

Ker-

(2) *Vormaende by dese Kenemairs in beymelicken rade, dat men in der doncker nacht die tenten opraken, ende snellike toege tot der stat van Utrecht.* MS. van de Daitische Beka.

en voor
Utrecht,

Kermers dat zy opbreken fouden ende trecken in ftilre weere voir die Stadt van Utrecht om die te beclimmen, want zy nyet nutters doen en mochten ende veel willes daer fcaffen fouden. Sy volchden Ghysbrechts raet ende deden zoe, ende fyn inder zelve nacht opgebroken ende mitter dageraet voir die Stadt gecomen mit veel volcx. Die waeckers die opter muren lagen ende die nachtweerde hielden, verwonderde hem van die grootheid des volcx datter zoe onverfien gecomen was, deden haestelycken die burgeren toe fpreeken ende hem feggen, dat die Tartaren voir die Stadt gecomen waren, ende haddenfe binnen der nacht al om belegen, die haesten hem al dat zy mochten om haer Stadt te befcermen, ende quamen ter muren, ende deden vragen den geenen die daer voir lagen, *wie zy waren of wat zy begeerden?* Daer hem een van den Kermers antwoorde, die wel fpreeken conft; *Ghy Burgers onfe vrienden, dat vrye volck van Kermerlant, dat hier voir die Stadt gecomen is, die groeten u, ende begeeren volftandelycken, dat gy alle die eedele Lude, die de Gemeente bezwaren ende verdrukken, uyt uwer Stadt rechtvoert verdryft ende verbannet, ende geeft alle hoer goeden den armen.* Ende also (1) varinge als defe woorden gefproken waren, wart daer een groot rumoer onder den burgeren overmits der Kermer woorden; want die gemeente lichtelicken tot eenre onleden genegen is, ende deden hoir wapen an, ende verdreven fonder merren die lude, die in den Rade ende van den Gerechte waeren, wyfe rycke lude ende groot van geboorten. Ende dier waeren XL. by getal, ende maecten Raetsluden van den Oudermans van elcken ambocht, in der Stadt recht ende oirdel te doen. Ende als die Overfte uytter Stadt verdreven waren, ende

daar zy
de Gemeente
aan hun fnoer
krygen,

en de Regeerders
verdryven.

(1) Vaardige.

de die gemeente aldus inder nyeuwer macht gecomen was, verbonden zy hem mitten Kermaren mit ongescheyder vrienſcap. Die van Amersfoert ende van Eemlant zyn daer mede an verſament. Die Biſſcop van Utrecht, Jan van Naſſouwen, vernam van deſer onleede, die voir zyne Stadt geweest hadde, die daer ontrent nyet en was, hoe dat by toedoen van den Kermers, die beſte uytter Stadt verdreven waren, ſochte raet hoe hy beſt die verdreven lude weder inder Stadt brengen mochte, ende vercreech in zyn hulpe die (2) Hartoch van Gelre, ende quam daer mede tot Seyſt om zyn burgeren in te helpen, ende die onſinnicheyt des volcx te corrigeren. Die Kermers, als zy die gewaer worden, zoe ordineerden zy hoir volck om den Biſſcop te wederſtaen. Die Grave van Gelre vernam wel dat des ongeheerts volcks veel was, ende want hy een wys oorlochs man was, bedacht hy hem, dat die Biſcop nyet ſterck genoeg en was, zoe toech hy daer mitten Biſcop op te Veluwe ende verchreoch daer meer volcx. Onder deſen brochte Gysbert van Aemſtel die Kermers mit behendicheede daer toe alzoehy hoer Hoofſtman was, ter wylen dat ſy in die roere waren ende hem hoir onlede wel verginck, dat zy neder worpen Ghysbrechts huys van Abcoude, Willems Huys van (3) Yſenburch, ende Hubrechts Huys van Vyanen, om dat zy ſyn weder partye waren. Doe deſe lude dit al geſcaft hadden, ende Ghysbrecht van Aemſtel dochte dat hy hem wel gewroken hadde mit deſen dollen volcke op zyn weder

Die van Amersfoert volgen dit voorbeeld.

De Biſſcop van Utrecht krygt den Graaf van Gelder te hulp,

die het gevege uitſtel.

De Kermers werpen eenige ſten te gronde.

(2) Hier miſt onze Schryver, Otto van Naſſou, de derde van dien naam, welke toen in Gelderland regeerde, was geen Hertog maar Graaf van dat Geweſt, gelyk al zyne opvolgers tot aan Reinald den tweeden, die op den negentienden Maart des Jaars 1339. door Keizer Lodewyk tot eerſten Hertog van Gelder verheven wierdt. G. G. Leibnitz Cod. Diplom. pag. 151.

(3) By anderen, Riſenborch.

T

trekken
op raad
van Ghys-
brecht
van Am-
stel weder
te rug, en

voor
Haerlem.

Doch,
door eene
Krygslist
van Jan
Perfyn
verlaaten-
ze die Stad,
en worden
gelaagen.

partye, sprack hy tot hem luden aldus: *Ghy stoute koe-
ne lude en lieve Vrienden, gy siet wel hoe wy dit heel Bis-
dom ons binnen desen jaer onderdanich gemaectt hebben, en-
de alle die Welgeboren Luden daer uyt verdreven, hoir
huysen neder geworpen, ende ten naefsten jaer willen wy
den Hertoge van Gelre verdryven ende zyn Heerlicheyt
destruereen om dat hy hem tegens ons verset heeft; Ende
want nu die boutyt aenstaet, zoe dunt my dattet oirbaer
is, dat elck man ten synen keere ende versamen, daer onse
wyve ende onse kynderen by leven moegen.* Aldus zyn die
Kermers by Gysbrechts rade in Kermerlant getoegen,
ende zyn te raede geworden dat zy rechtevoert voir
(1) Haerlem gingen leggen, ende belagen die al om-
me, om der Heeren ende der Eedele Luden wille,
die'r binnen waren, die zy nyet en lieten berusten dach
noch nacht mit stormen ende anvechten. Daer was bin-
nen een vroem Ridder, die Heer Jan Perfyn hiete. De-
se maecte een opset ende quam by nachte heymelick
uter Stede, ende kreech van den Kermers een deel wa-
genen, daer hy mede tooch in Kermerlant ende brande
daer veel Dorpen. Die Kermers als zy sagen dat hoir
huysen stonden ende branden, braeckten zy schielycken
van den besitte, lieten haer tenten staen ende haesten
hem totten boeren. Ende als zy aldus rumeden volch-
den hem die van Haerlem starckelic nae, ende slogense,
ende vingense, ende namen hem tselve dat zy hadden,
ende brochten veel gevangen binnen Haerlem, sonder
wederstoet. Nu is die Biscop van Utrocht mitten Gra-

ve

(1) Ende besaten die stede van Haerlem altoonne, ende stormden over
die Stat mit manighen berden aenvechten sonder rusten, soe dat sy veel
lude quatsuden, ende doot wonden uyt slyngenen ende uyt schuten. En-
de daer tegen die burgens ende die Eerstinge van bynnen beschermden die
beseten stat berde tromelike, ende knonden die wyanden uyt mit schuten
ende uyt stenen van boere vesten. MS. van de Duitsehe Beka.

ve van Gelre gecomen ende hebben meer volcx te samen gesteecken, ende hebben die Stadt om den confuys die de gemeent den Bisscop horen Heer gedaen hadden, dat zy omder Kermers wille zyn goede lude uter Stadt ghejaecht hadden. Ende als zy vier dagen daer voir gelegen hadden, doe bedachten zy hem, dat zy die Stadt sonder veel scade nyet winnen en mochten, ende zy oick an horen volcke dagelicx veel verdriets sagen, dat zeer gewont wort, braken van dien besitte, ende toegen rechtevoert voir Amersfoirde ende bestelden dat alom, overmits dat zy hem mitten Kermers verbonden, doe zy voir die Stadt laegen. Onlange hadden zy dair voir gelegen, die van Amersfoirdt gaven hem op in handen des Graven van (2) Gelre; Ende nae desen nam die Hartoch van Gelre oirlof aenden Bisscop ende tooch t'huys. Hier nae quam een discoort ia Hollant, zoe dat die ingeboren Heeren Grave (3) Gerryt van Gelre tot eenen Momber koeren in Hollant, overmits dat hy Joncheer Florys van Hollant oude Moyen Soen was: Ende die Heeren in Zeelant koeren daer tegen (4) A-lydt

De Bisschop van Utrecht, en Graaf van Gelder poogen het Sticht van Utrecht weder onderdaanig te maaken.

Onlust in Holland over de Voogdy.

De Graaf van Gelder

(2) Des Graven van Gelre, die dair te voeren om twidrachtige woerden dat selve stecken altemael destruerden. MS. van Beka.

(3) Graaf Otto Gerards Zoon van Gelder, was Zoon van Margarete Dochter van Henrik den I. Hertog van Brabant, dus Oudmoet van Florens den V. Wandt Florens de IV. Graaf van Holland, was met de Zuster van de gemelde Margarete getrouwd geweest.

(4) Hier vervolgt onze Schryver de voorheen pag. 141. aangevangene verschillen over de Voogdy, welken wy by Mattheus Tom. IX. Analect. pag. 110. dus kortlyk gemeld vinden: *Tunc [post mortem Florentii] Dux Brabantia suscepit puerum in suam custodiam & tutelam, quia ipse avunculus fuit patris pueri. Ad tempus quoque permansit tutor pueri. Sed propter insolentiam suorum famulorum fuit expulsus de Hollandia. Post hoc elegerunt Hollandini in tutorem Ottoneum Comitem qui fuit consobrinus super puerum. Sed contra hunc Zeelandini elegerunt Adelbeydem Comitissam Hannonia, ut ejus conjunx esset tutor pueri. Et propter istam discordiam contigit magnum praellium, & in utraque parte multi sunt occisi. Sed Hollandini cum Comi-*

lydt die Gravinne van Henegouwe, die Joncheer Flo-
 rys Moye was, ende maecten hoir onderdaen al 't lant
 van Zeelant. Dese Gravinne hilt dat Kynt van Hol-
 lant by hoer, ende settet ter schole ende dedet leeren.
 tot dattet verstandeniſſe creech. 't Was onlange hier
 nae, die Heeren dochtet ſcande weesen, dat zy van
 eenen wyve beheert zoude worden, ende ſtacken 't hooft
 te ſamen ende overdroegen, dat zy byder Gravinnen
 nyet meer te hove en wouden comen. Ander Heeren
 ende Gemeenten waren daer die 't mitter Gravinnen hil-
 den, ende namen een veede tegen malcanderen op, en-
 de elck woude hem anden anderen wreecken mitter Gra-
 vinnen, gelycken noch hudens daechs geſchiet, dat die
 geene die machtigſte te hove is, diemach zyn leet wreec-
 ken mit zynen Heer. Dese Vrou was eedel ende goe-
 dertieren, ende en wifte leyder nyet waer off dese ſaac-
 ke comen mochte; Ende om beſten wil beval zy den
 Heeren die hoer eerſt voicht gemaect hadden, dat zy
 immer 't beſte doen wouden. D'ander ſochten hier te-
 gens raet en toochden 't Grave Otten van Gelre, der
 Vrouwen Moyen Soon. Die Grave beriet hem wat hy
 beſt tot deſer ſaecten dede. Daer rieden hem zyn Rae-
 de, dat hy hem alle 't lant onderwonde ende toechgen
 tot Dordrecht, om daer te doen condigen, dat hy 't
 Lant berechten woude mit Joncheer Florys zyn Ne-
 ve: Ende ſloech over al zyn hande an die Heerlichee-
 de van Hollant, ende worter Voecht of, overmits dat
 hem 't gemeen volck by viele, die hem ſterkten. Die
 jonge

Doch de
 Graaf van
 Gelder be-
 houdt de
 Voogdy.

*te Gelria obtinuerunt triumphum. Et Comes Geldrensis mansit Tutor
 pueri.* Doch dces en de meeste Schryvers zwygen van Nicolaus van
 Cats, van welken J. de Beka Chron. pag. 93. & J. a Leidis Chron.
 Lib. xiv. Cap. vi. pag. 216. getuigt, dat die meede de Voogdy
 over den jongen Graaf Florens gevoerd heeft.

jonge joecht Florys was by zynre Moyer in Zeelant, ende most dit al lyden; want hy geen en wist. Corts daer nae gevielt, dat dese Grave van Gelre by toedoen van sommige Heeren uyt Zeelant een reyse stichte, ende quam mit eenen groten Heer voir Reymerwaele. Die Gravinne hadde hoir volck oick gewerft ende by cen gebrocht, want zy node verdreven was, alzoe dat hier een stryt of quam, ende die was op (1) Vernouts Ede, op Sinte Vincencius dach, daer an beyden syden veel volcx verslagen wart; maer die Grave van Gelre behielt die overhant ende bleef Voicht. Ende hy brochtet daer toe, dat Joncheer Florys een hy-^{Graaf Flo-}lic deede, ende nam te Wyve der Graven Dochter van ^{rens}Vlaenderen, daer hy kynder by creech, als gy hier nae ^{trouwt,}wel hoeren zult. In corten Jaeren, nae desen, is Joncheer (2) Florys self mondich geworden, ende tot synen ^{neemt de}jaeren gecomen, soe dat hy doe by raede des Heeren ^{regeering}van Voerne, die Burchgrave van Zeelant was, ende ^{zelf in}sommige andere Heeren van den Lande, Grave Otte van ^{handen,}Gelre wederseyde die Voechdie, ende 't Regement van den Lande, ende berechte zyn Heerlicheyt zelve mitten Heeren die hy by hem nam; Ende hy voir alle zyn lant omme ende liet hem van zynen goeden Luden hulden ende ontsaen tot haeren rechten Lantsheer. Hy ^{en brengt}soende onrusten die in zynen Landen waren, ende sette ^{het Land}die Luden te vreden, hy voir in Walcheren ende in ^{tot Vreede.}Scouwen, ende doer Suutbeeplant, ende berechte 't lant by der kueren, als bescreven was: Ende hy leyde oick of

(1) Moogelyk, Voornerzee. Zie de aantekeningen van den Geleerden Heer P. Scriverius op Oud-Batavia pag. 249. en op M. Stoucke laatste druk pag. 97.

(2) Het jaar, in 't welke Florens de V. de regeering des Lands aanvaarde, wordt het tweeënzeventigste naa de twaalfhonderd gehouden te zyn.

of mit Grave Jan van Avenues die veede ende diekyf, die geschiede tot Vernouts Ee, om welcker saecken wille hy veel luden ghyfeldé, ende brochte overlanc alle dinck in goeden punten, want Joncheer Florys van Hollant nu een vroem jonck man geworden is, ende sinne ende crachte gecregen hadde, begonste hy alleynken te dencken om zyns Vaders doot, die Eedele Coninc: Soe dat hy alle weege in den sinne was wraecke te doen van synre doot, of daer voir te sterven. Ende versamede daerom, doe 'them tyt dochte, een groet volck uyt zynen Lande, in den (1) Jaer ons Heeren M. CC. LXXXII. ende toech daer mede t'Alcmaer, om die Westvriescen daer mede te becraftigen, ende zyns Vaders gebeente mit crachte te halen daer 't lach. Hy deedet dycken ende dammen van Alcmaer tot Outorp toe, ende t'Outorp dede hy 't oick dammen te Lantwaert in, ende dede onder zyn volck een gebodt doen, dat elc man hoy ende stroy dragen soudén totten dammen, ende beval die dycken wel te bewachten mit scutte ende ander weer. Die Vriescen die dit wel vernamen, boe hem Grave Florys meende te overvallen, ende zynen Vader mit ongenade an hem te wrecken, toegen ter lantweert. Ende dat geruchte quam t'Alcmaer in 't heer, daer dede een ygelick zyn wapen an ende gingen tegen die Vriescen. Als die Vriescen den Hollanders gewaer worden, quamen sterckelycken an tegen hem, ende scoffierde 't Hollantsche heer, in den eersten toeloop, ende sloegenre by vyf hondert. In desen stryde bleven (2) Heer Wernbout uten Hage, Aelbrecht zyn Soon,

Hy trekt tegen de Westvriescen.

De Vriescen verweeren zich dapper, en

verflaan vyf hondert van 's Graaven volk.

(1) M. Stokke, Beka en anderen stellen dezen togt op 't jaar twaalfhonderd tweeënzeventig, dat beter geloof verdient, en mogelyk door 't kwaalyk uitschryven van 't jaartal toegekoomen zal zyn.

(2) In de naamen deezer Ridderen is verschiil by de Schryvers, de

Soen, Heyndric ende Jacob van Waffenaer, Heer Dirck van Raephurst, Gherryt zyn Broeder, Heer Gherryt van Haerlem, Heer Wouwer die Vriese, Bailiu van Kermerlant, ende Geryt Uten Hage, vrome coene lude. Doe die Hollanders dit verlies hadden, weecken zy achterwert tot Heyloe, ende als zy opter harde geeste waeren, ende hem wat verblasen hadden, doe worden zy hem scamende, datse afterwaerts getreden waren, ende worpen hem cloeckelycken weder ter weere; ende mangelden weder mitten Vriese, daer vercregen zy den moet ende slogenre doot omtrent achthondert. Daer waeck elkerlyc zyn seer, mer Grave Florys hadden quaesten coep. Ende doe hem dit verhal gelucket was, keerde hy hem omme mit zyn volcke ende dede die dooden van zyn volck begraven tot Alcmaer. Hier nae hadde hy tot veel tyden meenige onlede mitten Vriese, somtyt wan hy, somtyt verloos hy. Als dit een tyt geleden was, toech hy in een tornoy mit Hartoch Jan van Brabant, zyn Oem, tot (3) t's Hartogen-tigen.

Doch de Hollanders, den stryd hervattende, slaan de Vriese.
Graef Floris trecke op een journoy te 's Hertogen-

Latynsche Beka heeft, *Wrenboldus ex Haga, & Albertus filius ejus, Walterus de Egmonda, & Wilhelmus filius ejus, Theodoricus de Raephorst & Gerardus frater ejus, Jacobus de Waffenaar, Bernardus ex Haga, Gerardus de Hammeben, & Walterus Freso Balyous Kinemontandae.* De Duitche Beka pag. 172. *Warmbaut usen Haghe, ende Albert sein soon, Dirck van Raephurst, ende Geryt sein broeder, Jacop van Waffenaer, Bernit uten Enghe, Geryt van Haerlem, ende Wouwer die Vriese Balju van Kennemelandt.* J. a Leidis Chron. Belg. Lib. xxiv. Cap. ix. pag. 217. voegt agter Wouwer de Vriese, en Willem zyn Zoon.

(3) M. Stoke steld dit Ridderspel te 's Hertogenbosch met Jan Hertog van Brabant, op 't jaar 1277. welke Hertog Jan, niet lang hiernaas, de mansloep, die hem Florens Graaf van Holland, wegens het verbond in 't jaar 1203. met Diederik Graaf van Holland gemakkt, schuldig was, wegens Dordrecht, Dordrechtse Waard, enz. die hy te dien moet hebben, geheel vernietigde, en dus Graaf Florens van die lastige verbintenisse ontsloeg. De brief hier van gegeven is gedagtekend des Zondags naa St. Denys op 't jaar 1250. doch

Mat-

genbosch, tigenbosch; soe dat hys te rade wort, dat hy daer Rid-
 daar hy ders naem ontfinck. Ende nae dat die feest gedaen was,
 Ridder ge- tooch hy weeder in Hollant, ende meende zyn volck
 maakt woird. onderdwanck te houden, ende zyn lant in rulten ende
 vreedten te brengen, dat zeer geraest hadde by vreem-
 den Heeren, die 't geregiert hadden, overmits synre
 Joncheyt van Jaren. Een tyt hier nae gevielt, datter
 een Bisscop t'Utrecht was, die Jan hiete, die welcke
 verfochte an Heer Gysbrecht van Aemstel, ende dede
 hem bieden sulc gelt als hy geleent hadde op 't huys te
 Vredelant, daer hy voir ten onderpande hadde, ende
 begeerdet weder te hebben. Ghysbrecht, die des gelts
 nyet en woude, wederseydet mit alrehande woorden.
 Die Bisscop die dit nyet wel en nam, dat hem Heer
 Gysbrecht dit huys nyet overgeven en woude, moyde
 veel volcx daer om, ende dede een reyse in Aemster-
 lant, om daer in te bernen, ende Heer Gysbrecht
 't voerz. huys alzoe of te dreygen. Heer Gysbrecht
 wart's gewaer ende befate hem mit hulpe Hermans van
 Woerden, ende mit veel volcx uyt Hollant, ende quam
 tegen hem tot Zoesseringe te stryde; Daer verloes die
 Bisscop den stryt, ende Heer Gysbrecht ende Hermen
 behielden die overhant, ende jaechden den Bisscop bin-
 nen Amersfoort. Die Clesie van Utrecht waren beladen
 mit hoeren Heer den Bisscop, ende en wisten geen
 beteren troest om hem aen Heer Gysbrecht te verhae-
 len, ende verfochten an Grave Florys of hy hoir hul-
 per worden woude op ten Heer van Aemstel. Dat Gra-
 ve Florys om hoere beden wille dede, ende belach rech-
 tevoert 't huys te Vreelant, ende dede voir rechten veel
 instrumenten om 't huys mede te winnen. Ende want
 Gra-

Jan Bis-
 schop van
 Utrecht
 oorlogt
 met den
 Heer van
 Amstel,

en verliet
 den stryd.

Des ver-
 zoekt hy
 Graaf Flo-
 reus te
 hulp,
 die Vrede-
 land bele-
 gerd,

Mattheus Tom. V. Anale. pag. 499. stelt die drie jaeren laater,
 dus op 't jaar 1283.

Grave Florys nyet sterck genoegch voir 't huys gecomen was om dat te winnen, zoe ontboet hy meer gewapents volcx by hem te comen; Ende doe Heer Gysbrecht dat yernam, nam hy een deele van zyn volcke, ende verfochte die Zeelanders, die by Loenen lagen ende geen hoede daer en droegen. Heer Jan van Renesse, der Zeelander Hoptman, warts gewaer daer hy lach, ende dede zyn volck te wapen doen, ende quam hem onversaecht tegen. Daer geluctet hem dat hys te boven lach. In desen stryde bleven doot, die Heer van Bro mo mit veel zynre luden. Aernt van Amstel, die Heer Gysbrecht Broder was, ontfach hem zeer des Graven toerne, doe zyn Broder dit verlies hadde, ende dorste op ten huse te Vreelant nyet langer blyven, ende gaste op Costijn van Renesse tot t's Graven behoef. Ende Heer Ghysbrecht ende Aernt zyn Broder worden beyde gevangen ghevoert in Zeelant. Ende want Hermen van Woerden in Heer Gysbrechts hulpe geweest hadde openbaerlic ende tegen den Biscop gestreden, zoe woude Grave Florys dat Herman die zmaetheyt den Biscop beterde, ende daerom dede hy van nuwes een heervaert gebieden uyt Hollant om Hermans Lant mede te woesten. Herman, om dat hy te cranck was des Graven groetmoedicheyt weder te staen, zoe besette hy dat Casteel te Montfoerde, ende toech een tyt uytten Lande. Die Grave, die dat belegen hadde, en woude van den besitte nyet, hy en soude zyn wille daer of hebben, ende daer om lach hy daer voer een jaer lanck ende stormdet tot meniger stonde, ende hy dede hem zoe menigen last, dat hy't in 't leste stormerder hant wan, ende om dattet hem zoe lange voir gehouden wart, zoe toochde hy zyn Heerlicheyt, ende dede onthoofden alle die op ten huse waere uytgenomen twe, ende dede 't Casteel wel besorgen ende bewaren tegens Hermens macht.

V

Een

en het zelve door hulp van Jan van Renesse overmeester, en Gysbrecht en Aernt van Amstel gevangen krygt:

des Herman van Woerden vlugt.

Graaf Florens belegeret het Casteel te Montfoort een jaar lang.

en windt het.

Verzoening van den Graaf met Aemstel en Woerden.

Een tyt nae desen , als Grave Floris hem wat bedachte , doe spraker vrienden zoe tusfchen , dattet terfoenen quam , ende Heer Gysbrecht van Aemstel ende Hermen van Woerden beloofden die soen trouwelic te houden , daer zy hoir lyf ende hoer goet ten onderpande voir setten te verbueren , of immermeer tegen den Grave van Hollant of tegen den Biscop van Utrecht deden mit raedt of mit daet ; ende die Biscop was 't huys te Vredelant toegefeyt. Dese soene was vast gemaect mit instrumenten , ende mit hoeren (1) brieven , ende mit alte swaren beloften , mit goede borgen , ende mit eeden , die te veel te scryven waren , dat zy qualicken hielden , als 't naemaels wel schein , ende men hier nae wel hoeren sal.

Hoe Grave Floris zyns Vaders Eichaem haelde in Vrieslant mit geweld.

Graaf Floris trekt met magt in Vriesland,

Nu Grave Floris deser onleede ontflagen is , ende hy den Biscop geholpen heeft totten synen , zoe lach hem altoes op 't herte wat hy deede , dat grote verlies van Coninc Willem synen Vader , die hem die Vriesen ofgeflagen hadden , om zwaerlycken dat op hem te wrecken , als 't wel schein. Ende stichte anderwerven daer om een reyfe , ende nam uyt Hollant ende uit Zeelant menigen cloecken man , ende toech daer mede tot Wynesse , daer hy hem nederfloech , ende vacht eenen stryt tot Scellinhout. Daer waert hy groetmoedich ende woeh rechtevoert tot Hoochtwoude , daer eenen bitteren

(1) De verzoening met Heer Gysbrecht van Aemstel is getekend op St. Simons en Juden avond [dat is den 27. October.] des jaars 1285. En die met Herman van Woerden is getekend op Zondag van Palmten [dat was den 30. Maart] des jaars 1287.

ren stryt gevochten wort. Die Zelanders deden daer veel manlycker daden, ende die Hollanders warden daer zoe wel belien, dat mens hem menigen eer sprack. Doe die Vriesen gevoelde dat zy 't verlies hadden, begon-
den zy te wycken; Daer volchden hem die Banieren overwint de Vriezen,
te prige nae al haddet Hector ende Alexander geweest. Die Vriesen verloren daer den (2) stryt, die lopen mochten pynden hem wech te comen, d'ander werden geslagen. Daer wart doe een out Vriese gevangen, die openbaerde ende seyde, mocht hy zyn lyf behouden, hy woude wysen die Steede daer Coninc Willem ge-
graven waer. Als die geene die hem gevangen hadden dat van hem verstonden, brochten zy dien Vriese voer **Grave Florys**, die hem zyn lyf versekerde, ende hy en krygt het lighaam zyns Vaders.
leyde den Grave tot dat (3) huys, daer Coninc Willem lach, men dede dat graff op ende nam zyn gebeente daer uyt, ende maectet scoen, ende men leydet weder in een scoene kiste; Ende om dat Grave Florys op die tyt, daer in 't Lant nyet meer schaffen en mocht, al-
zoe die Vriesen voir gewecken waeren, ende datter menich lichaem sonder ziele lach, brac hy op ende tooch dat hy eerst naar Utrecht gevoert, en
mit zyns Vaders gebeente t'Utrecht, daer zyn uytvaert

(2) Dees stryd geviel in 't jaar 1152. volgens M. Stoke, Beka en anderen. Ook vindtmen op dit jaar eenen Brief by T. Rymer Tom. II pag 223. door welken Graaf Florens de V. aan Eduard, Koning van England, bekend maakt, dat hy de Vriesen in vier stryden overwonnen, en het lighaam zyns Vaders met geweld gekreegen hadt.

(3) Kerkyke Oudheden der Vereenigde Nederlanden IV. deel pag. 268. uit de ongedrukte Chronyk van Vorperus Thaborita; *Graaf Floris heeft het huys van den Vries, daer het lichaem van den Koning Willem dus lang begraven hadt gelegen, afgebroken: en hy heeft ter zelve plaatze; in het Dorp Hoogwoud, een Kapel gebouwd ter eere van de H. Maagd Maria. Daarenboven heeft hy 'er zoo veel renten aan gemaakt als 'er voor de plaats, en 't eerlyk onderbond van een Prieftcr, noodzaaklyk was.*

voorts te
Middel-
burg be-
graaft.

1287.

Groote
Winter-
vloed, die
den Graaf
oorzaak
tot het
winnen
van Vries-
land geeft,

al jaar vier
Sloten ge-
bouwd,

gedaen wort, dat der Stadt een salich dinck was, want, sonder twyvel, hadde God Coninc Willems leven gespaert, zy souden eenen zwaren vyant an hem gehadt hebben, omder confusien wille als voorsz. is. Ende als die uytvaert eerlick gedaen was, voir die Grave mit zyns Vaders gebeente van daen ende brochtet in den Cloester tot Middelburch, daer 'tnoch beslegen leyt boven der aerden in eenre Kisten. Hier nae in den Jaer ons Heeren dusent cc. LXXXVII. was eenen alten groten (1) storm, daer een groet water in den Landen of quam ende veel luden verdroncken. Doe warts Grave Florys te rade, dat hy Dirck van Brederoede mit veel volcks ende scepen in Vrieslant seynde, die al 't Lant (2) vergyselde, om dat die Vriesen malcanderen nyet te baten en mochten comen, overmits des groten waters wille, ende wan alsoe al Vrieslant, sonder wederstoet. Daer nae als dat grote water weder in die zee gelopen was, tooch Grave Florys darde werven daer, ende ordineerde te maecken aldaer vier stercke flote, als Medembleck, Eenygenborch, Middelborch, ende Nyeburch, daer hy dat wrede volck haer onghoersaemheyte mede temde. Als die Vriesen sagen, dat Grave Florys dese Sloten begon

(1) Volgens de Latynsche Beka pag. 94. geviel dees storm op den veertienden Decembr. en volgens M. Stoke op den zeventienden dier Maand. Broeder Peter van Tabor in de ongedrukte Chron. van Vriesland pag. 51. Versa, schryft dus van dezen storm; *In 't jaer ons Heeren m. cc. ende LXXXVII. doe ghync dat water alsoe boeck over al Friesland datter mennich ewich mensche verdroncken.* En Worpheus Thaborita in III. boek het 33. Hoofdstuk, stemt in den dag met Beka overeen, meldende; *In 't jaer des Heeren 1287. op de veertiende dag van Wintermaend, is een zeer groot onweeder ontstaen, op welk zoodanigen opwaeter gevolgt is, dat de zeedycken overal doorbraakken, waer door een oneindig getal van menschen en beesten in Friesland zyn omgekoomen.*

(2) Vergyselen, is door Gyselaars of Pandslieden zich van 't land verzekeren.

begon te maecken, ende zy daer geen weer tegen doen
 en mochten; Doe dochten zy wel dat zy verheert wa-
 ren, ende deden doe dat zy noede deden, ende over-
 droegen, want zy nyet beters wisten te doen dan den
 Grave onderdanich te weesen. Daer quamen binnen dier
 tyt, dat die Grave daer lach om dese voirsz. Sloten te
 volbrengen, die drie vierendcelen van Hoechtwouder
 Ambocht, van Nyedorp, Wincle, Bersingerhorn, Oest-
 manroe, Vronen, (3) Outorp, Broeck, Zuutscherwou-
 de, Noortscherwoude, Outkerispel, Wermenhusen,
 Nyewelant, Doringhorn, Eenygenborch, Oterleek,
 Veenhusen, ende Medenblic, ende overdrogen eenen
 foene mitten Grave, ende zwoeren voir hem ende hoeren
 nacomelingen Grave Florys ende syne Nacomelingen
 Graven tot Hollant eewelycke onderdanich te weesen
 als hoeren rechten Heer; Ende gaven over gemeenlic,
 dat hy in hoir Lant Dycken [of weege] mochte mae-
 ken groet of cleyn, hoe hem dat genoechde, ende daer
 toe gaven zy hem die thiende van den coern, die vroom-
 scouwe, ende heervaert te gebieden. Ende Grave Flo-
 rys gaff hem weder alrehanden punten van rechte, en-
 de consentierde hem oick mede te gebruycken sulck recht,
 als die van Vronen ende van Outorp van Coninc Wil-
 lem zynen Vader hadden. Dese Soene ende voirwaer-
 den geschieden op Torenburgh op Sinte Agnieten avont
 in 't Jaer ons Heeren M. CC. ende LXXXVIII. Die Gra-
 ve om dat hy die bose Vriesen ontsach ende hem altoes
 gruwelde, al wast dat zy hem hulde gezworen hadden,
 dat zy dien eedt onlange gedencken ende houden zou-
 den, als zy doch en deden, zoe woude hy immer dat
 huys

waardoor
 de Vriesen
 bevreest
 geworden
 niet den
 Graaf een
 verbond
 maaken.

1288.

(3) De Groote Chron. Divisie XIX. Cap. 14. daar dit verdrag der Vriesen meede overeenstemt, heeft *Outdorpbreeck*.

Graaf Flo-
rens ver-
sterkt zich
nog meer
in West-
fricland.

huys te (1) Medenblick volmaect hebben, ende ginck daerom mit een heer leggen op Meloerde, ter tyt toe dattet huys volmaect was. Hy dede leggen die Nyeborch by Vronen op die geest, op 'teynde van Vrieslant, om dat men van den Burch t'Alcmaer soude gaen ende anders waer, waer men woude. Hy dede Midelburch leggen aen den Dyck cant, dat men daer of den Dyck bescermen zoude, of men die doorsteken woude. Thorenburch, dat Coninc Willem zyn Vader dede maecken, stont daer by, dat was daer om gedaen, dat men geen van desen sloeten beleggen mochte om te winnen; want zy en staen zoe wyt nyet van een, men beschietet met twe schoeten. Hy maeckte oick 't huys tot Nyendoern, dat die Vriesen daer nae omworpen. Grave Florys, doe hy die Vriesen aldus bedwongen ende gefloet hadde, thans daer nae toech hy over te Staveren, om te vernemen die seeden ende die manieren van den Oistvriesen. Ende want die van Staveren wel vernomen hadden zyn mogentheyte, die hy an die Westvriesen getoent hadde, hoe dat hy syn Sloten aldaer in den Lande geset hadde tegen hoeren dancke, ende hem onderdanich geworden waren, ontsaegen zy oock zyn grootheyte, ende wordens te rade binnen der Stadt, dat zy hem ontsaen wouden tot hoeren Heer, als zy deden. Ende brochten alle die poorteren voir den Grave te samen, dien gemeenlycke mit vryen moet wille hulden mit gestaefden eede, dat zy hem ende zynen Nacomeslingen Graven tot Hollant kenden voir hoeren rechten Lansheer. Ende om dat zy dit uyt hem zelve ende onbe-

trekt naar
Staveren,

daar hy
tot Heer
gehuldigd
wordt.

(1) Men vindt'er die schryven, dat Graaf Florens de vervallene werken van een oud Slot aldaer, 't welk eertyds door den Koning Radboud, die op die plaats zyn Hof pleeg te houwen, bewoond was, weder vernieuwd en volbouwd heeft. *M. vander Houve Handvest Chron. I. deel pag. 141.*

onbedwongen deeden, danste hyse, ende gaf hem daer voir veel vryhede ende poerte recht, die geen noet alhier en zyn te scryven. Ende aldus scheyde Grave Florys van Staveren, daer hem van den Wyften volghden tot Aelbrechtsberge, om hoir vryhede ende recht befegekt te hebben, die hem daer gegeven worden, in den

(2) Jaer ons Heeren m. cc. xc. Recht nae desen, zoe ¹²⁹⁰ comt Grave Florys die mare, dat Grave Ghye van Vlaendren mit machte in Walcheren comen woude, om dat te winnen. Grave Florys meende dat hy hem zyn opset benemen, ende zyn coemst in Walcheren wachten woude. Dit vernam die Hartoch van Brabant, die Grave Florys Oems Soon was, haeste hem als hy snelste mochte om desen Kyf te benemen; soe dat hy daer tusschen arbeyde dattet an beyde syden in goeden punten geset wart, mit vorwaerden, dat Grave Florys nemen soude Grave Ghyen Dochter te Wyve, die Beatrys heet, daer die Hartoch van Gelre t'hylic of maeste, ter wylten dat hy hem in voechdien hadde, ende hier voir gescreven staet. By welke Beatrys hy wan eenen Dirck, een Florys, een Willem, een Otte, ende eenen Jan, die nae hem Grave wert, een Beatrys, een (3) Machtelt, die Coninginne van Engelant wordt.

¹²⁹⁰ Gui Graaf van Vlaendre dreigt in Walcheren te vallen, t welk de Hertog van Brabant poogt te beletten.

^s Graaven Florens Eeggenooten en Kinderen.

Dat

(2) De voorrechtsbrief Joor Graaf Florens, aan die van Staveren naa zyne hulde gegeeven, is getekend te Aelbrechtsberg den tweeden April des jaars 1292.

(3) Dewel men by sommigen nog eenige andere kinders van Graaf Florens gemeld vindt, doch die jong gestorven en dierhalven van geene aanmerking in de Historie zyn, zal ik hier alleen aantekenen, dat deeze Machteld, die beter Margareta geheeten wordt, nooit Koningin van England geweest is; maar Graaf Floris hadt haar in 't jaar 1281. beloost ten huuwelyk te geeven aan Alfonsus, Zoon van Eduard den I. Koning van England, met de helft van al zyne Landen, die hy toen bezat; en als hy geen Zoon agter zoude laaten, dan zouden al zyne Landen aan haar koemen. Rymer. Tom. II.

pag.

*Dat Coninckryck van Scotlant is Grave Florys an
bestorven.*

Het Ryk
van Schot-
land valt
open.

Graaf Flo-
rens eifcht
het zelve,

treck naar
England,

en ver-
koopt zyn
recht op
het zelve.

Nu is hier en binnen Grave-Florys aenbestorven dat Coninckryck van Scotlant, zoe dat hy nyet wel en wif- te hoe hy dat Ryck in 'teerste best beheeren zoude. Hy warts te rade, dat hy alle onlede oflaeten woude, ende besoecken Vrienden ende maegen om hulp ende troest van hem te hebben Scotlant mede te becrachtigen; Dat hy nyet machtich en mochte worden, overmits een- rehande Scotten, die mogende waren ende hem weder- stonden. Alzoe dat hy tooch in Engelant by den Co- ninck, ende sprack met hem van den Rycke van Scot- lant, daer was hy een tyt by, mer hy en vant sulcke wege nyet noch sulcken troest, die reyfe bleef after; Ende alzoe men seyde, zoe en was zyn sin nyet in Scot- lant te weesen, ende men vernamt wel dat hys liever quyt geweest waer dan behouden, wanttet hem onge- legen was, mit corten woorden, hy (1) vercofte 't Ryck

pag. 175. Maar de gemelde Alf nſus op den 19. Augusti des jaars 1284. in den ouderdom van elf jaaren stervende, is dit huuwelyk nooit voltrokken.

(1) Dit bevestigt M. Stoke, de laatste druk, pag. 110. dat Graaf Florens voor den afitand* veele penningen ontfing van den genen, aan welken Koning Eduard het Ryk toegewezen hadt. Welke zaak my, hoe veele achting ik voor M. Stoke bezitte, echter niet waar- schynlyk voorkomt; wandt Jan Baliol, die het Schotſche Ryk ver- kreeg, hadt nevens Robert Brus, die 'er ook naar dong, uit hoofde zyner afkoomst, het meeste recht, als gesprooten uit David den Kleinzoen van David Koning van Schotland, daar Florens, Graaf van Holland, gesprooten was uit eene Kleindochter van den gemel- den Koning David; dewyl de Zoons voor de Dochters in de opvol- gingen der Ryken gesteld worden, zoo volgt dat Graaf Florens noch het Ryk, noch geld voor den afitand van het zelve, konde krygen. Hier en boven vindt men by de Engelsche Schryvers, noch in de Brieven des Ryks, geen gewag van deezen afkoop, nog geen schyn
wie

Ryck by rade des Conincks van Engelant om een summe van gelde. Onder desen dat Grave Florys aldus by den Coninck van Engelant is, zoe wart daer een hylic gemaect van des Conincks Dochter van Engelant, die Elyzabeth heet, ende Grave Florys Soon Joncker Jan, op dat zy onderlinge mit ongescheydenre vrien-
 scap te meer gevestiget zouden weelen. Dit hylick ende dese vrien-
 scap benyde Grave Gye van Vlaenderen alte zeer, ende stichte daer om boven goede soene ende hylic, die die Hartoge van Brabant tusschen Grave Florys ende hem gemaect hadde, als voirsz. is, ander werven een reyse in Walcheren, om dat te verderven, ende zynen nyt ende moet daer an te coelen, dat een onridderslycke daet was, wanttet tegen der eeren droech. Dit infet vernam Grave Florys, die noch in (2) Engelant by den Coninc was, dat hem Grave Ghye aldus verrasschen woude aen zyn Heerlicheede, boven soene, Nam schielick oirlof anden Coninc, ende onderseyde hem alle dinc, ende ginc te scepe, ende lande tot Vlissingen. Daer quamen die Heerscappen ende die macht van den Lande by hem. Daer quam alle 't Lant te samen, om Grave Ghyen comst te verwachten. Ende Grave Gye langer toefde in 't over comen dan den Zee-landers verboetscapt was, soe voir Heer Jan van Renesse, die stoute Ridder, over, ende verbrande die Stee-

Onder-
 tusschen
 tragt de
 Graaf van
 Vlaendre
 Walche-
 ren te be-
 derven.

des Graaf

Florens
 derwaart
 koomt.

wie het zelve zoude gegeven kunnen hebben. Ook zoude Graaf Florens, het geld voor dien afstand genooten hebbende, hier door zoo veele stof van misnoegen niet tegen den Koning van England, die de uitpraak als Opperrechter gedaan hadt, opgevat hebben; wandt ik meene dit geval de voornaamste oorzaak van verwyderinge, en van dien bitteren haat, tusschen den Koning en den Graaf, welke eindelyk den Graaf het leeven koste, geweest is.

(1) In Vrankryk, zoo ik meene; wandt het Verbond met den Franschen Koning aangegaan was door Graaf Florens te Parys in Januarius des jaars 1295. getekend.

X

De Vla-
mingen,
door Re-
nessé en
Brederode
getergd,
vallen in
Walche-
ren,

en worden
geslaagen
en ver-
dreeven.

Zeelant
versterkt
hebbende,
trekt de
Graaf naar
Holland,

Steede van der Sluys. Ende Heer Dirck van Brederode
de voit tot Casant, ende verbrande dat. Die Westvrie-
sen, die Grave Florys onlange daer te voren bedwon-
gen hadde, waren daer mede, die voeren over in Vlaen-
desen ende stichten daer brant, ende haelden daer veel
roefs. Die Vlamingen waeren zeer geseoffiert, dat hem
dese hoemoet van den Hollanders geschiede, versamen-
den wel III^m. gewapenden ende quamen mit hoeren
scepen over in Walcheren ende meenden dat mit crach-
te op te slaen ende te destrueren: Mer Heer Jan van
Renessé, die Vrome Ridder, gemoetede dese III^m.
Vlamingen mit III^c. mannen, ende maecte vluchtich,
sloechse, ende (1) vincte, ende brochter veel in Hol-
lant gevangen. Ende dat dit geschiede dat was in den
Jaer ons: [Heeren] M. CC. XCV. op Sinte Symon Ju-
den (2) avont in 't Vingerlyn in Borsielen. Aldus en
mach hem die Vlaminck nyet beromen, al is hy groet
van woorden, van dat hy in Walcheren gheweest heeft.
Grave Florys, dese eedele Vorste, als hy die Vlamin-
gen aldus wederstaen hadde, besette hy Zeelant, zoe
dat hy voir die Vlamingen aenstoet nyet (3) versaeft en
was, ende tooch in Hollant: Ende als hy daer een tyt
vredelick geweest hadde, dochte hy over, hoe dat
hy in zynre tyt alsoe veel gheoorloocht ende zoe men-
gen blodigen stryt gestreden ende gestormt hadde, en-
de oick in eenre sterfte zoe veel gestorven, dat hy al-
te luttel Riddercaps in zynen Lande hadde, des hy qua-
licken te Vreeden was. Ende om zyn Riddercip te
meeren

(1) M. Stoke, laatste druk pag. 113. meldt dat 'er in dezen stryd,
meer dan duizend verdronken, tweehonderd. verslaagen, en eeni-
gen gevangen wierden.

(2) Op den 27. Octobr. 1295.

(3) Versaegt.

meeren zoe ontboet hy, op eenen Heiligen Kersdach, by hem te Hove te comen veertich die ryckste ende oirbaerste (4) Huysluden, die hy in den Lande van Holland bevinden conde, die wel gegoet waren Ridders staet te houden. Mit dese xl. goede Mannen hilt hy hogen Hof, ende in 't eynde vander maeltyt zoe sloech hyse al Ridder, ende gaf hem wapen, ende beval hem voirt aen Ridderfchap te oeffenen, ende wel te doen ende varen elcs hoers weeghes. In 't lesen van deser Historien, zoe zal ick u hier scryven van eenen van desen nuwen Ridderen, geheeten Heer Ansem van Vuere, ende woende tot Vuercappel. Als hy ten hove aldus geweest hadde ende hy des anderen daechs Ridder t'huys quam, soe sach hy daer hy voirt zyn Molkenhuys ginck wandren, dat zyn suege geraect was tot eenre mouwe mit roeme ende drancker of. Doe docht hem dat hy daer te goet toe was die Zuege wech te jagen ende sprack, (5) Verzuge, Verzuge, waer ick nu als ick ghister was gy en sout die room nyet drincken. Aldus zoe eerde dese eedele Grave zyn goede luden, die eerbaer

en maakt
daar veertig
Huisluden tot
Ridders.

Een nieuwe
Cluyt [of
klugt] van
een Ridder.

(4) Naar allen schyn zyn deeze Huisluden van Adelyke afkoomft geweest die door Jongere Zoonen geteeld, of door verval van goederen tot den Boerenstand geraakt zyn, of nu het verheffen der zelve aan de Oude Edellieden zoo naadeelig was, datze hier uiteenen wrok op den Graaf gezet zouden hebben, gelyk men gemeld vindt, lydt eenige bedenking, als men onderstelt, dat de oudste Edellieden, hoe veele nieuwe dat 'er koomen, echter de meeste geacht worden; ja men zoude niet ongegrond mogen twyfelden, dat deeze verheffing meer naadeel aan den Graaf dan aan de Edellieden gaf, om dat ze geen schot of schatting, gelyk de gemeene man, betaalden, en 'tis hierom dat Hertog Jan van Beyeren, zich in zyn gezag, belang en voordeel door den Keizer, in 't verheffen van Boeren tot Edellieden, verkort ziende, het zelve ook zegt te beletten door eenen brief getekend den 27. April 1422. Ant. Matthæus de Nobilitate pag. 135.

(5) Verzuge, Vrouwe zog; wandt ver, is Mevrrouwe.

baer ende duegende waren van weldaden ende van rycheeden; ende en sach die (1) coemst nyet an; maer hy meerde zyn Riddericap ende zyn eedel lude, daer hy hem zelve ende zyn lant meede eerde; wantet immer eerlick is, dat veel Ridders in eenen Lant zyn: Hier om ende om dat hy fyn goede Huysluden alzoec duent te bescermen plach ende Lief hadde, soe haddens die oude Riddercip sommigen groten nyt, ende plagen desse Grave te heeten der (2) Keerlen God. Daer of zuld y weeten, dat een Hartoch of Grave mach eenen man van wat state dat hy sy Ridder slaen, ende die eedelheyt der Riddercip heeft des volcomen macht van Goods weegen ende des Keyfers, dat zyt al eedelt dat van hoir voirt comt, anders zoe en heefts nyemant macht Ridder te slaen Edeldoem te geven, dan die Roomsche Keyfer, of die Palsgraven des Heiligen Rycx van 's Keyfers weegen, alzoec die Keyferlycke rechten ende Loyen uyt wyfen; Maer een gecroent Coninck macht doen in den zynen, die Keyfer over all. Hier mede schicte Grave Florys hem te vreden ende meende voort an alle onleede of te laten, daer hys voirby mochte, ende dancte God van den zeeghe, die hem menichwerven gelucket was; Ende dede puerlycken uyt zynre herten alle nyt ende toorne, ende meende in Hollant zyn genoechte te hebben, ende dede maecken, overmits des gelts. wille dat hy hadde van den Rycke van Scotlant, die hoegge (3) Sael ende die Capelle in den Haeg; Ende hy dede

Wie macht
heeft ee-
nen Rid-
der te
sacn.

Graaf
Florens
bouwt de
Zaal en
de Kapel
in 's Hage.
en.

(1) Afkoomst.

(2) Der Kaerlen Godt. De Groote Chron. Divis. xix. Cap. 21.

(3) Dat Graaf Florens de Vyfde het Hof of Paleis, door zynest Vader Koning Willem in 's Graavenhaage begonnen te bouwen, voltooid, of vergroot zoude hebben, wordt by veelen voor zeker gehouden: als mede dat hy de Hof-kapel, ten dienste der Hovelingen, aldaar gestigt heeft. Joan. a Leidis Chron. Belg. Lib. xxiv. Cap. 17.

de maecken meede een Woeninge in Haerlemmer hout, dat der (4.) Vogelenfanck hiet, daer hy veel genochten hadde. Ende in deser tyt nam hy Heer Gysbrecht van Aemstel, ende Hermen van Woerden tot synre vrienſcip, ende zyne heymelycke rade te wesen, om dat zy claerlycken mit hem verſoent waren, ende op hem geen misdaet dencken en woude. Mar Hermen van Woerden, die zynen nyt nyet vergeeten en konde, brocht overlanck Heer Gysbrecht daer toe, dat hy hem mit Herman verbant tegen Grave Florys. t' Hant nae desen (5.) overdrogen zy mit Gerryt van Velsen, dat

t' Huis Vo-
gelenzang
in den
Haerlem-
ſchen hout

Gysbrecht
van Amstel
en Her-
man van
Woerden,
zich met
Graaf Flo-
rens ver-

(4) De oude ongedrukte Chron. die met de woorden van den Latynſchen Beka over een koomt, bevestigt dit op deeze wyze: *Deſt edel Grave, die onlange biir te voeren heerlike Woenynghe ende Pa-
laſe rymmerde in Haerlambout, datter Vogelen Zanc hiet, Ende oec die
Cappelle enda die boghe Zake in den Hage, dair by myt Jonckers ende
myt Vrouwen in der Wilderniſſe des buſſches ſtedetick in plach te jaghen,
ende die wapenen myt Ridderliker manieren bantieren plaeb.*

(5) De voorschreeve Ongedrukte Chron. verhaalt deeze ſamen-
ſpanning dus: *Want by nam heren Ghysbert ende Harman van Woer-
den ende mueltſe zyn overſte ende heymelicſte Rade, Mer Harman van
Woerden, die ſinen nyt nyet vergheten en conde, broocht Heren Ghys-
bert dair toe, want hy een onſcalk man was ende ſimpel, dat by myt
hem verhand togbens den Grave, ende hy ſweu rade voir Gberryt van
Kelsen tot Camerick, ende vercreech dair in huer bulpe den Biſcop van
Duren van des Conincs wegen van Engbelant, ende den Hter van Kuuc
van des Hertogen weggen van Brabant, ende II. die Raede waren des
Graven van Vlaenderen, dair ſy overdroogben myt gbemenen rade, dat
men den Gaave Florens Levende vaen ſoude, ende ſenden hem den Coninc
van Yngelant, die hem in ewigher Vangheniſſe bouden ſoude, ende Jan
Grave Florens ſoen ſoude Grave van Holland werden. Anderen mee-
nen dat Graaf Florens zich den meeſten haat op den hals laadde
door een verbond met den Koning van Vrankryk aan te gnan; by
het welke hy zich Leenman van den Franſchen Koning verklaarde,
voor vyfentwintig duizend ponden gereed, en vierduizend ponden
tournois jaarlyks, dien beloovende tegen eenen ieder, behalven te-
gen t' Keizerryk, te helpen, enz. Hy tekende het zelve te Parys,
in 't begin van 't jaar twaalfhonderdvyfennegentig; en het zelve be-
loofden uit al hun vermoogen te helpen volbrengen deeze aldaar te-*

zoend heb-
bende,
verbunden
zich tegen
deuzelven;
en

krygen
vele groot-
ted aan
hunne lyu.

De Graaf
reift naar
Utrecht,
en

wort al-
daar ge-
waar-
fchoud;

dat hy tooch aen den Coninck van Engelant, an den Hartoge van Brabant, ende aen den Grave van Vlaenderen, ende gaff hem te kennen, hoe dat zy hem verbonden hadden mit malcanderen, ende warens te rade geworden, dat zy Grave Florys vangen fouden, ende levende gevangen fenden den Coninck van Engelant, die hem in eewyger gevangeniffe houden zoude; Ende dan Joncheer Jan, Grave Florys Soon, die des voifz. Conincks Dochter hadde te wyve, Grave van Hollant maecten. Die Coninck, wantet hem mede ginck, zoe gaf hy hier confente toe. Die Hartoch van Brabant, ende die Grave van Vlaenderen, die den Grave nyet lief en hadden, fouden doer die vingeren sien, ende be- loofden hem in defer verraderie te ftarcken. Corts hier nae, als in den Jaer ons Heeren m. cc. xcvi. maecte

1296.

defe eedele Grave een reyfe tot Utrecht, om te verfou- nen die tweedracht die daer was tuffchen dien van Zuy- len ende dien van Aemftel ende van Woerden voifz. Ende des anderen daechs 'smorgens, ghinck die Gra- ve te Kercken mit sommige van zynen Ridderen ende Knapen, als die van geenre verradeniffe en wifte. Ende als hy aldus t'Utrecht in der Kercken ftont om miffe te hoeren, zoe quam een Vrouken tot hem, alsoe als't hoir God infeynde, ende gaff hem eenen brief in zya hant, die hy rechtevoert las, ende in gefcreven ftont: Conincx kynt, eedel Heere, gedenct dat die geene, die den zouter maecte, propheteerde ende seyde: *Ete- nim (1) homo pacis mee in quo fperavi, qui edebat panes meos,*

genwoordig zynde Hollandfche Edellieden: Diederik Heer van Bre- derode, Jan Heer van Renesse, Willem Heer van Egmond, Hen- rik Heer van Heldam [mogelyk, Henrik Heer of Burggraaf van Leiden] Ridder, Willem Heer van Arkel, Klaas Heer van Putten, Philips van Waffenaer, en Jan van Teilingen.

(1) Pfalm XLI. vers 10.

nos, magnificavit super me supplantationem. Dat's te seggen: Die man myns vreedes, daer ick in hoopte, die myn broot adt, heeft grote verradenisse op my gemaect. Grave Florys en achte des briefs nyet, ende deden uyt synen sinne, ende hoveerde en was Vrolick doch en acht zulks niet. mitten Burgers van der Stadt, sonder afterdencken. Ende nae den eeten ginck hy slapen, ende nae den slape meende hy dien dach mit genoechten voirt te eyndon. Die saecke daer Heer Gysbrecht ende Hermen den Grave om t'Utrecht gebeden hadde te comen, en was alleen nyet om die soen te maken tusschen hem ende dien van Zuylen; Maer mede om dat zy lichtelyker den Grave vangen ende wech brengen zouden in den Sticht van Utrecht dan in Hollant, ende daer oick veyliger wech comen. Onlange hadde Grave Florys geslapen, Heer Ghysbrecht van Aemstel quam ende wrechten uyt Wordt tot de Valkeujagt, oppgewekt, ten slape, ende seyde hem dat hy opstonde, ende mit ten Valckenaren uyt reede, 't was alte zweet weeder, ende daer waren veel wilder vogelen inder velde. Och die vogelen die daer waren en mochtmen mes Valcken noch mit Sparwer vangen; maer waren gecomen wel toegemaect om den Grave te vangen. Dese eedele Grave, die groet genoechte hadde in 't vederspel, stont rechtevoert op, Heer Gysbrecht als hy sach dat die Grave uyt woude ryden, woude hy oirlof nemen, ende seyde Heer ick wil ryden tot Hermen van Woerden die hout daer buten mitten vogelen, Die Grave sprack ick wille mede, ende seyde voirt tot Heer Gysbrecht, Roept my een van mynen Camerlingen ende laet my den wyn brengen, Heer Gysbrecht die toofde zoe lange tot dat die wyn gebrocht was. Doe nam die Grave Drinkt Vriendscap met die wyn ende sprack, Heer Gysbrecht, ick drinck u toe Sin- Gysbrecht

van Am-
ſtel,

Sinte (1) Goerden minne, dat ons God geleyden moet. Als Heer Gysbrecht gedroncken hadde, doe zeyde hy, Heer adeu, ic ryde voir totten gesellen hier buten op die weyde, coomt nae. Nu hoert wat veyndden harten dese van Aemstel, van Woerden, ende Gerryt van Velsen tot hoeren Heer hadden, die zyn spysc ende draeck op dien dach. gegeeten ende gedroncken hadden, ende aen, fynre tafelen geseeren, ende hadde mede zyn (2) cledere an horen halse, ende waeren oick zyn gefworen

(1) *De Patera S. Gertrudis Virginis clarissimo genere orta, primaque Abbatissa secularis Collegii Nivellesis, & Imperii Principes. Qua legitur ex hac Vita migrasse Ao 664. & in Sanctorum Classen relata esse ex decreto Honorii Papa III. [dies ei festus 17. Martii] Vide Jo. Bapt. Gramoy in Brabanticis. P. S.*

(2) Wie kleederen van den Graaf en van de Graavinne van Holland mogt draagen, blykt uit het volgende:

Uit de Archiven van Holland, by Matthæus de Jure Gladu pag. 367.

Dese die hier navolgen waren van myns Heeren ende van mire Vrouwen Cleding in 't jaar ons Heeren MCCCXLIII.

In den eersten Baanrofsen cleder.

Myn Heer selve.

Die Heer van Arkele.

Die Heer van Culenburch.

Die Heer van Ammersoyen.

Die Heer van Egmonde.

Die Heer van Rochefort.

Mon Seigneur Bertelmeus de Burghsz.

Elck een half laken Gentsch. Maken drie en een half Gentsche laken.

Uit de Rekeningen van Hertog Albert Ao. 1384. & 1385. by Matthæus in Analect. Tom. IV. pag. 385.

In den eersten gecoft jegens Heyn Nagel myns Heeren Bontwercker omtrent den 1. Mart. Ann. 84. toster Leveryen beboef, die myn Heere geven soude tot Paschen anno 85. &c.

Item tot Delft gecoft omtrent St. Odulf twe gefineerde woeders voir der Vrouwen van der Lee tot boer leverye roe.

Item

sworen rade, Ende zoe wes deeden, die Grave hiltet al voir goet, ende dat betrouwen, dat hy tot haer hadde, loenden zy hem mit groter verraderie, ende brochten dat eedel bloet jammerlycken ter doot sonder eenyge hoede voir hem luden te dragen. Die Grave haeste hem, deede zyn peerden comen, ende nam een ^{rydt ter} schoen ^{jaer,}

Item totidem voer der Vrouwen van der Doertoghe.

Item twee voeder voer der Vrouwen van der Heerwinde. & mox:

Buntwerck ter Leverye: Dese voorsz. voeders sijn gegeven tot leverye als hier na gescreven staat: en wierden vervolgens veele der Edellicden, aan welken peijen of bonte vellen by de maat gegeven wierden, opgeteld: als,

Die Heer van Arckel,

Die Heer van Abcoude,

Die Joncheer van Arckel,

Die Heer van der Lecke,

Die Heer van Gaesbeek,

Die Heer van Vianen,

Die Heer van Bredero,

Die Heer van Asperen,

Die Heer van Egmonde,

Die Heer van Montfoirde, &c.

Privileg. van Leyden MS. gegeven op St. Jan Baptistdag Ao. 1351.

Zoo wat Poorter van Leyden Heeren Cleederen droegen verbeurde tien ponden, en zyn poortrecht, uitgezeid ons liefs Heeren 's Graaven Klederen ende zyne Kinderen, ende onzer liever Vrouwe der Gravinne Klederen, ende Heeren Jans kledere van [Henegowwe des Graaven Moederlycke Oudoom, Heer van Schoonhorve, Gouda &c.] ende geen Poorter meer te saamen mit klederen, rokken (smit Caproenen dan sy vier, op de zelve boete voorsz. uitgezeid die Schutters, die den Papegay schieten, enz. Geduan door Graaf Willem en door de Regeerders van Leyden, op St. Clements avond bevestigd.

Privileg. van Dordrecht MS.

Item, soo en sal van nu voortaan geen Poorter, die binnen Dordrecht wohnt, Heeren Cleederen mogen dragen, anders dan ons liefs Heeren 's Graaven van Hollands Cleederen, uitgezeid den Baeljuw van Zuyd-bolland, die by tyden is, ende die gene die bondt dragen, die vermoegen wel Heeren Cleederen te dragen; maar niemand anders op syn Lyff. Voorts soo en sal geen Poorter vermoogen meerder luyden met hem te vercleeden, anders dan die gene, die in synen buyse ende in in synen cost zyn, en daer beneffens nog vier mannen buyten synen buyse tot hem, binnen der stede van Dordrecht, oft 's bem geneugt, ende dat sal syn op de verbeurte van syn poortrecht een jaer, soo wie dat dit puntt breke.

Y

schoen sperwer op zyn hant , ende nam met hem Jan ; Grave Jansoen van Avennes , zyn Neeve , ende eenen jongen geheeten Gerryt van Voerne , ende reet aldus mit weynich gefins heen. Ende als hy buten quam , doe quamen hem te gemoeten gereden , die Heer van Aemstel , Hermen van Woerden , Gerryt van Velsen , Aernit van Benscoop , Gerryt van Crayenhorst , Willem van Teylingen , Willem van Saenden , ende mit hem menich man , die van desen moert daet nyet en wiste. Hermen grepen in den toem ende seyde nydelycken , u hoege springen is nu gedaen. Gerryt van Velsen taffe den Grave alre eerst an , ende die Grave hielt (1) dit noch al

wordt ver-
saaden , en

(1) Rym. Chron. *hielt overspel*, dat is, hielt het voor spel. P. S. 't Is middagklaar dat dit niet ziet op het overspel, of verkrachten door Graaf Florens bedreeven, gelyk ook de Geleerde Scriverius in zyn Oud Batavia pag. 273. tot 275. aangetoont heeft, en hoewel geen Schryver dan wel hondert jaaren, naa het voorval van 't verkrachten van Gerrit van Velsens Egtgenootte, gerept heeft, echter worde 'er geloof dat de Graaf niet vry van deeze misdaad geweest is, en worde bekragtigt uit een ongedrukt Oudhandschrift van Melis Stouke, eertyds bezeten door Simon Schynvoet, en thans onder den Oudheid minnenden Heer Jacob Marcus, te Amsterdam, berustende, op het laatste blad, agter het slot van 't werk, door deeze woorden:

*Al dede Gberryt van Velsen quact.
Dat quam alleen bi sulker daet
Dat syn Wyf was jamerlike verkract
Daer toe dede de Grave syn macht
En onsuverde syn goede Wyf
Hi baiste liever dan syn lyf.
Daer na mi gelovet
Smeet hyn met ene roede op 't borst
Dat hem de hove boven spleet,
Doe dochte Gberaert o dat leet
Dat hem de Grave hadde ghedaen
En hem niet ten besten mochte vergaen
Daer men de waerheit wil verstaan
En redene te redene mach gaen*

al voir boerte. Doe quam Aernt van Benscoop , ende seyde , Heer Grave ick moet u sperwer dragen , ende tooch zyn zwaert. Als die Grave dat sach werp hy den sperwer van der hant , ende tooch zyn zwaert ende meende hem te verweeren , ende liever dour 't zwaert te ster-
ven , dan hem die verraders ^{gevangen.} gevangen te geven. Mer alle die weere die hy doen mochte en ^{gevangen.} half hem nyet , want zy en scaemden hem der scandelycker daet nyet , ende wouden hoir Duvelycken werck immer volbrengen , ende aldus moeste Grave Florys daer gevangen blyven. Daer liep 't al van hem , dar mit hem uyt gecomen was , ter Stadt wart an. Dese verraders brochten hem mitter haesten binnea dier naecht op 't huys te Muden. Bienen desen spranck die mare alle 't Lant omme, ende 't volck wort al in roer van der jammerlycker maere in Kermerlant ende in Waterlant , ende quamen haestelycken mit hoeren scepen over royen te Muden. Als ^{De Kenner-en Waterlanders koomen tot ontzet van den Graaf,} Gerryt van Velsen ende die andere vernamen dattet Lant aldus in roer was , ende hem sterckelick volchden , om den Grave van hem te verlossen , namen zy desen eedelen Man , ende meenden hem te voeren daer sjs seker weesen souden om over in Engelant te voeren. Maer die Goyers , ende die van Neerden waren hem naere dan zy wisten , ende om dat hem dus neydelyck gevolcht wort , zoe en mochten zy den Grave nyet tyts genoech brengen , daer hy gemunt waste brengen , ende worpen ^{welke op een paerd gebonden} hem daer om haestelic op een peert , ende staecken hem een hantschoe in den mont , bonden zyn voeten onder ^{weggevoerd} 't peert toe , ende wouder haestelic alsoe mede wech. ^{wordt;}
Ende

*So was't misdaen herde sere
Van eenen groten Lantsbere.
Wat soude hier meer afgesproken
Dat synt so seer wees gherwoken,*

Y 2

doch hy
valt in 't
Water,

en wordt
vermoort.

Ende als zy aldus mitten Grave van den huse te Mudengecomnen zyn, vernamen zy dat hem veel volcx by was in den velde. Doe keerden zy haestelic om mitten Grave over sloet ende over velt, om den volcke te ontryden. Ende want dat peerdeken te cleyn was, zoe viel metten Grave in 't Water, ende zy en mochtens uten water zoe haestelick nyet brengen, die Lude en quamen hem onder dien op ten hals. Ende want hy immer in 't water blyven moeste, ende zy vreesen hadden van den volcke, dat hem gevolcht was, soe toende Ger-ryt van Velsen noch zyn felle hart totten Grave, ende nam zyn zwaert ende stack hem daer hy in den water lach XXI. wonden in 't Lyf. Ende onder desen dat hy den Grave aldus mishandelde ontliet hem zyn peert, ende doe nam hy zyns knechts peert, ende reet daer mede op Cronenburch. Syn knecht wort gevangen van dien van Neerden, ende opstaende voet op een rat gefet, ende slogent al doot, dat zy in den weege van dien gefelschap vonden. Die Kermers quamen over den Grave daer hy lach, ende vonden hem levende ende zynen aem treckende, ende sprack een wynich. Zy hieven hem uyten water, ende brochten op (1) Muiderberch. Ten leet nyet lange hy en sloech zyn ogen op ten Hemele ende gaf God den Geest, op die (2) Kalende van Junio. Daer ontcleeden zy hem, ende balsmeden, ende leyden in een kist, ende voerden t'Alcmaer ende fet-
ten

(1) Willem de III. de Goede bygenaemd. Graaf van Holland stichte in 't jaar 1324. te Muiderberg, wyl Graaf Florens de V. aldaar dood bleef, eene Kapel met behoorlyke inkomsten, tot laafnis van deszelfs Ziele. enz. Analect. Matthæi Tom. VI. pag. 117.

(2) Hier is het geral uitgelaaten, 't moet zyn IV. Kal. Jul. en niet van Junio, wyl Graaf Florens den agt-en twintigsten Juny des jaars 1296. vermoord is. 't Gene klaar beweezen wordt in de Reform. van Amsterd. door J. le Long. pag. 154. en 155.

ten daer in 't Choer. Nu zuldy een vreemt dinck horen van twye (3) wynden, die hy by hem hadde, ende hem van eenre synre Nichten gefent waren. Dese ^{Een nyewe dinck van II. Wynden.} wynden waren by hem doe hy gevangen wort, zy liepen mit hem op 't huys te Muden, zy liepen met hem doemen hem van den huysen voerden tot daer hy gemoert was, dat sagen zy an, daer gingen zy by leggen optes floets wal, ende doemen 't Alcmaer voerden sprongen zy mede in den scepe, Ende doe hy t'Alcmaer in der Kercken stont gingen zy byden baer leggen, zy en wouden eten noch drincken, men bracht hem soete melck zy en woude nyet, zy bleven stadelick op zyn graff leggen t'Egmont daer hy (4) begraven wart, ende daer zouden zy opten grave gestorven hebben, hadmense nyet van daen genomen. Dese eedele Grave hadde Hollant ende Zeelant Ridderlycken mitten zwaerde berecht (5) XLII. jaer lanck. Hy was recht vroem van lyve, sterck ende bequame van lichaem ende van aensien, wel gespraect, groetmodich van herten, eedel van daden, milde van gaven, goet Sanger, ende een goet gelyck Rechter. Ende binnen dese zelve jaer van xCVI. ^{Graavin Beatrix sterft.} zoe starf in den Haege aen die coortse, die eerbaer duecht-

(3) Twee wind-of Jagthonden.

(4) Dit's mis; Graaf Florens de V. wierdt te Rynsburg begraven, naar 't getuigen van Melis Stoken laatste druk pag. 148. en volgens Beka Chron. Holl p. 99. *Florentius Comes, cujus exar.ine corpus ad Reynsburgense Monasterium develtum est, quod ibidem penes Beatricem contoralem suam tufluosis exequis honorifice tumulatum fuit.*

(5) Schoon dit getal ook by Beka gevonden wordt, echter is de regeering van deeze Graaf niet veel langer dan veertig jaeren geweest; en, zoomen de jaeren wilde aftrekken, die hy onder voogdy gestaan heeft, zoude zyn regeertyd niet meer dan omtrent vier- of vyf-en twintig jaeren beloopn.

duchtfstem Vrouwe (1) Beatrys, Grave Ghyen Dochter van Vlaenderen, die Grave Florys wyf was, ende wart begraven tot, . . . Nu hoert hoe Gerryt van Velfen, Heer Gysbrecht, ende Hermen voren, Gherryt quam opten huise van Cronenburch, ende moende daer veylich sonder vreesse van zynen lyve te weesen, Ghysbrecht ende Hermen en woudens den huse nyet betrouwen, pynden hem op 't rume te comen, ende toegen butens lants. Hermen (2) sterf in ellende; maer Gysbert, want hy een out simpel man was, wart butens lants (3) van zyn Vrienden onthouden zoe lange als hy leefde. Alle 't lant was in roer, binnen Steden ende daer buten, ende quamen voir 't huys te Cronenburch, alzoe Gerryt van Velfen daer op was; Mer zy hilden hem alzoe stille ende alsoe leech of hy daer nyet op geweest en hadde. Dese moert ende ondaet wert gescreven aen veel Heeren ende Vorsten, die Grave Florys maegen waeren, ende sonderlinge an Grave Jan van Avennes, ende (4) Jan zyn Soen, dat zy haestelic quamen ende belagen Cronenburch mede. Dit huis wort sterckelycken belegen, ende daer worden voir gerecht veel instrumenten om 't huys

Gerryt van
Velfen
vlugt op
t
huis Kro-
nenburg.

dat bele-
gert wordt.

(1) Volgens Melis Stoke, laatste druk, pag. 115. stierf Beatrix, 's Graaven Gemaalin, in 's Graavenhaage, op goede Vrydag (die toen den 24. Maart was) des jaars twaalf-honderd zes-en-negentig, en wierdt te Rynsburg begraven.

(2) Herman van Woeriken reed buten sinen Lande ende socht onthout byr en sair, ende wart wist synre Heerligheit verdreven ende bleeff in enigher alende sonder troest. Oude geschreev. Chron. van Holl.

(3) Gysbrecht Heer van Amstel vlugte buiten 't Land, en Stigte of bevolkte in Pruisle een stedetje, dat naar deeze Vlugtelingen Holland genaamd wierdt. Le Long Reform. van Amsterd. p. 160. en Leg.

(4) Jan van Avennes, die in 't vervolg Graaf van Holland wierdt, en Jan zyn Zoon, die Heer van Gouda en Shoonhove wierdt.

huys mede te winnen. Als die Heer van Kuuck ver-
 nimt dat Gerryt van Velsen aldus beleegen is, was hy
 daer mede beweegen, alzoe als hy 't beginne ende t'in-
 fet van deser saecken wel wiste, screef hy aen den Gra-
 ve van Cleve, die mede voir Cronenburch gecomen
 was, ende badt hem vriendelic dat hy daer toe behel-
 pen woude, dat die goene die opten huse waeren haer
 lysf mochten behouden. Die Grave van Cleve screef den
 Heer (5) van Kuuck weder om, dat hy 't beste daer
 in doen soude; Ende dedde daer om meer van zyn vol-
 ke by hem comen dan hy daer hadde, op dat hy die,
 die opten huysc waeren te bet haer lysf versekerden mochte;
 want hy onderwant hem die saecke voerden huysc
 weel, ende men lietet hem gehengen, recht of hy Hoofst-
 man daer geweest hadde. Die mare quam onder den
 Volcke, hoe dat die Grave van Cleve, die Moorde-
 naers hoir Lysf zoude willen laten behouden, ende dat
 bededingen. Heer Loef van Cleve zyn Broder, die
 daer mit hem was, vernam dit ende sach hoe qualyc-
 ken 't gemeen volck dat namen, ende hoe ontfinnet en-
 de ontstellet zy daer om worden, quam haestelic totten
 Grave synen Broder, ende schouttet zeer ende seyde;
*Lieve Broder wildy u onteeren, dat gy mit deser saecken
 voort varen sout willen, of gys macht hadt: Ick seg u voir
 waer ist dat gy u bewynt, dese lude te lyve te houden, wy
 worden daer om van desen volcke in stucken gestagen, en-
 de wes wy anders beginnen off voortkeeren willen, dan dat
 wy die lude van den huse helpen winnen ende laten den Stee-
 den van Holland ende van Zeelant daer mede begaen ende*
 die

De Heer
 van Kuick
 poogt de
 belegerden
 te bescher-
 men,

als mede
 de Graaf
 van Kneef;

doch wor-
 den anders
 te raade.

(5) Dat Jan, Heer van Kuick, mede deel hadt aan de saamen-
 spanning tegen Graaf Florens den V. blykt klaar genoeg uit de ver-
 zoeninge door hem in 't jaar 1300. met Jan Graaf van Henegouwe
 Holland enz. gemaakt.

die overrechten , zoe doen wy quaet ende verwinnen oick der scanden nyet ; want wy waren dan nutter i' huys gebleven. Die Grave van Cleve sach wel an den gelate van den volcke dattet hem nyet begonnen en dochte ende liet of dat hy voir hadde te doen , ende befatede hem mitten volcke 't huys te beclimmen ende te stormen, ende wonnen't , ende dier op (1) waren worden alle feker geleyt. Doe dese lude aldus van den huysfe genomen ende gevangen worden , quam een geruchte onder den Kermers , dat die Grave van Cleve noch immer te sinne was Gerryt van Velsen ende zyn mede gesellen te lyve te houden. Hierom liepen die Kermers in die wapen ende ryepen: waer ymant zoe koene wie hy waer , die die moerdenaren wech voeren , of hoir lyf behouden woude , die soude die eerst wesen die'r om sterven zoude. Als dit geroep aldus onder desen volcke was , zouden zy gestilt worden , die Grave van Cleve most hem die Moordenaers leveren , als hy deede. Daer nammen zy Gerryt van Velsen ende dede hem seggen voir den gemeen volcke alle die toecomst van den verraderie ende jammerlycks doots. Die van Dordrechr deder sommige op raden tot Dordrecht setten. Ende Gerryt van (2) Velsen wert veel martelien an gedaen , eermen hem doode ;

Hier wort
Gerryt van
Velsen ge-
vangen ,

(1) De Oude ongedrukte Chron. van Holl. verhaalt hier deeze omstandigheden by; *Ende dat huus wert ghewonnen , ende worden alle ghevanghen , Gerryt van Velsen , Aernt van Benscop , Kosyn van Botcrnesse , Willem van Teilinghen , Willem van Zanden , ende enen Aelwyn ende Huce van Bairlant wert tot Dordrecht op een rad gheset.*

(2) Dat Gerrit van Velsen straks , naa hy alles geklapt of ondeckt hadt , door 't woedende Volk met ongemeene pynen verscheurd en gedood is ; wordt uit M. Stoke en andere oude jaarboeken vast gesteld , en het rollen te Leyden in eene ton vol spykers geslaagen , van de ervaarensten in de Oudheidkunde , voor een verdichsel gehouden: Welk verdichtsel oorspronk genomen heeft uit

de; want daer veel lude hoir wille of hebben wouden ,
 ende ten lesten wort hy op een rat geleyt. Als dit ge-
 daen was, zoe gingen die ge.neenten ende braken 't huys
 te Cronenburch neder, ende toegen voirt voir Muden,
 daer zy meer van den luden waenden opgevonden te
 hebben; maer zy waren daer of gelopen zoe sy 't daer
 nyet onthouden en dorften, ende dat huys wart Dirck
 van Haerlem bevolen te bewaren; Ende hier mede schey-
 de 't gemeen volck, ende elck toech syns weeges. Die
 Grave van Cleve, om dat Joncheer Jan, Grave Flo-
 rys. Soon, in Engelant noch by zyn wyf was, nam Noort-
 hollant in zyn bescermenisse om voicht daer over te wee-
 sen. Ende Ghye van Henegouwen, die een Broder was
 Grave Jans van Henegouwen, quam ende nam daer te-
 gen in synre bescermenisse ende bewarenisse 't Lant van
 Zuythollant. Ende quam daer om van Ludic, daer hy
 Canonic was, ende begreep zyn woenstadt Sinte Geer-
 denberge. Ende van deser tweedracht wies groet onrust
 inden Lande, van dattet Lant aldus gedeylet was by de-
 sen tween Voehden, sonder rechten Heer. Onlange
 tyt nae desen maecten die gemeen Steeden van Hollant
 mitten Ridderen ende knechten een verbant, endeloof-
 den malcanderen mit stercke loftenisse, die zy t'sament-
 lick bezegelden, dat zy van sulcker ondaet ende moort,
 als an hoeren rechten Heer gedaen waer, nimmermeer
 soen of nemen en souden; maer altoes wraecken daer of
 doen, ende uyten Lande verdryven alle die geene die
 van

Gedood en
op een rad
gezet.

De Graaf
van Kleef
noemt
Noordhol-
land; en
Guy van
Henegou-
we Zuid-
holland in
bescher-
minge,
't gene
tweedragt
baart.

De Edelen
verbinden
zich den
Moord des
Graaven te
wreeken.

van

mit het Latynsche woord *Rotatus*, by eenigen gehouden voor op een
 rad gezet, by anderen voor *gerold*. P. Scriverius aantekening op
 Oud-Batav. pag. 279. Gouthoeven Chron. van Holl. pag. 343.
 melt, dat de gevangen onthooft en op raden gelyd wierden; maar
 Gerrit van Velsen dien wierdt de zwaarste dood, die men eenen
 mensch doen konde, aangedaan, en daar naa wierdt by ook op een
 rad geleid.

Z

van dien van Aemstel ende van Woorden, ende Gerryt van Velfens bloede waren, alzoë dat hier om nyemant in den Lande en bleef; die van hoere wapen waren, Ende daer bleef menich man te Landt wert over Huysman sitten ende gaf scot ende schoude, dat hy nyet lyden en dorste dat hy van Aemstel toebehoorde, of daer of gecomen waer, ende alzoë bleef zyn Eedeldoem verloren.

Van Biscop Willem van Mechelen.

Willem van Mechelen tot Biscop van Utrecht verkozen,

kant zich tegens de Hollanders,

en wintte nige sterkens in Westvriesland.

Onder dien dat dese onleeden in den Lande van Holland was, sterff die Biscop van Utrecht, ende daer wart een ander Biscop gecoten, die Willem heete geboren van (1) Mechelen. Dese Biscop besat in 't eerste van synen beginne dat huys te Muden, dat Dirck van Haerlem bevolen was te bewaren als gy voir gehoert hebt, daer hy zoe lange voir lach, overmits dat hem geen ontset en quam, dattet Dirck van Haerlem op gaff, behouden zyns lyfs. Van desen gelucke wart die Biscop groetmoedich, ende toech in Westvrieslant, ende brochte die Vriesen daer toe, dat zy omme gingen ende vergaten den eedt die zy Grave Florys gedaen hadden als hoeren rechten Heer, ende quamen rechtevoert voir 't huys te Wynesse, ende belagen dat, daer Boudewyn van Naeldvyck Castelyn op was, die van node den Vriesen 't huys op gaf mit voirwaerden, dat hy ende alle die'r op waren behouden hoirs lyfs ofgaen zouden ende in Holland trecken mit alle dat zy daer op hadden.

(1) Willem van Mechele wierdt in 'tlaatste van het Jaar 1296. toen zyn voorzaat Jan van Syrik niet gestorven, maar afstand gedaen en tot he: Bisdome van Toul overgegaan was, tot den Biscoplyken Zetel van Utrecht verheeven.

den. Ende die Vriefen deftruerden recht voert dat huys, Ende braken mede an eenen gange 't huys tot Eenygenborch, ende toegen voirt voir Medenblic ende branden die Steede altemael. Florys van Egmond, die een Casteleyn opten huys te Medenblic was, hadde menigen kyf tegen die Vriefen, die hem alsoe zwaerlycken belegen hadden, dat hy ende alle die opten huys waren, om gebrecks wille van provande, peerden vleysch moften eeten van groten honger. Grave Jan van Henegouwen, die Joncheer Jans van Hollant oude Moyer Jan, Graaf van Henegouwen, stuit de overwinningen in Westvriesland. Soon was, wart te weten gedaen, hoe dat die Vriefen ontwonden waeren, ende maecten alle 't volck in roer: Ende want Hollant in sulcker discoorde stont om gebrecks willen van hoeren Heere, zoe wart hem gebeden dat hy mit machte in Hollant comen woude, als hy dedde, ende toech in Vrieslant ende ontfette Medenblich, ende jaechde die Vriefen van daen, ende daer bleeffter omtrent xxxv. doot, ende hy provande 't huys van dest behoefde. Doe 't aldus qualicken in den lande stont, waren die Heeren begangen ende worden te raede mit malcander, dat die Abdt van Egmont, die Burchgrave van Leyden, Heer (2) Heynrick; Heer Dirck van Brederode, ende Heer Willem van (3) Egmond, De Abdt van Egmond en eenige Edellieden reizen naar England. trecken

(2) By anderen, Heynric Casteleyn van Leyden, wandt dus wieden oudtyds die Burggraaven geheeten.

(3) Behalven deeze waren nog andere Hollandsche Edellieden in England getrokken, als Jan van Renesse, Nicolaas Persyn, Gerard van Egmond, Jan van Teilingen, Simon van Benthem, en meer anderen zoo Geestlyke als Waereldlyke personen, als blykt uit eene Aete in England den 8 January 1297. getekend.

't Is aanmerklyk, dat deeze Edellieden ook het verbond, tusshen den Koning van Vrankryk en Graaf Florens den V in 't jaar 1295. geslooten, nevens anderen bekraentigd en ondertekend hadden, en dat niet een der zelve, die het verbond hadden helpen maaken; deel

om den
rechten
Erfheer,
Jan's Graa-
ven Florens
Zoon, te
haalen,

Welke in
Zeeland
aankoomt,
daar hem
Wolfert
van Borse-
len in be-
waaring
neemt.

trecken zouden in Engelant by den Coninck, om Joncheer Jan van Hollant, in Hollant te brengen; want zy 't Lant sonder rechten Heer nyet langer houden en mochten. Ende als dese Heeren by den Cooninc quamen, waren zy wel ontfangen, ende gaven den Coninc te kennen clagelycken hoe dat hem hoer Lantsheer mit groter verraderie of gemoert wair, ende dat overmits zyn doot zoe veel onleden inden landen vielen, dattet volck al rebelle wordt. Ende baden hem, want Joncheer Jan hoer rechten Heer geworden waer, of hy hem in Hollant fenden woude om zyn lant zelve by rade te regeeren ende in beteren punten te brengen. Coninc (1) Odewaert verstont hoir woorden wel, ende dochte oick wel dattet geen onoirbaer en waer nae veel bescheyts, dat zy hem onderwysden ende dede een scip bereyden, ende sende Joncheer Jan ende zyn Dochter [Elifabeth] mede in Hollant, ende want hem die wynt nyet gelyck en stont, zoe quamen zy eerst in Zeelant, daer hy guetlick ontfangen wart, Ende Heer (2) Wolfert van Borffelen Heer Ter-Veer, nammen in zynre hoeden, Joncheer Jan en hadde nyet lange in Hollant geweest, hy en warts te rade dat hy een reyfe ten Vriese doen woude, alzoe die (3) weder om geгаen waren nae hoer oude

deel aan 's Graaven moord hadden, ja nu, daar het gemelde verbond zoo naadeelig voor den Engelschen Koning was, in England dorsten koomen.

(1) Eduward.

(2) Wolfert van Borsele wierdt door Jan, Graaf van Holland, tot opperste Raad aangesteld, welke hem beloofde in alles te volgen tot dat hy vyfentwintig jaaren oud zoude zyn: gelyk van Borsele weder beloofde den Graaf getrouwelyk te raaden. Uit eenen brief getekend te Nyenrode op Mey avond A°. 1297. Uit deezen en meer andere brieven blykt, dat Graaf Jan in den voortyd van 't jaar twaalf honderdzassenegentig, en niet laater, als sommigen melden, in zyne Erflanden gekoomen is.

(3). De Vriezen, melt Wilh. Procurator pag. 120. zeiden dat dees

oude gewoonte, sedert dat Grave Florys zyn Vader van Iyve ter doot gebrocht wort, gelycken gy voir gehoort hebt. Ende besafede hem daer tegen in den Jaer ons Heeren M. CC. XCVII. ende quam mit grote menichte van volck t'Almaer, ende ginck leggen mit zynen volcke te Vronen (4) opten Geest, ende liet daer zien die wapenen van Hollant, die hy voorde als recht Heer, ende ordineerde daer zyn volcke, by rade zynre Ridderen ende Knechten, an twee betaelgen, als dat nutste was. Die Vriesen, die hem hier op wel versien hadden, quamen mitter heelre macht van Vrieslant t'Almaer waert an, om desen jongen Grave te confusen, ende zyn volck op te slaen, dat sy mit groten scanden doen mochten, want zy doch wel wisten dat zy tegan hoeren eedt ende tegen hoeren rechten Lantsheer te veld quamen; maer by quade informacien geschien dickwil quade saccken, Die Vriesen en toefden nyet lange, zy en versochten dese jonge Grave, daer hy mit zynen volcke stont gescheert. Daer gevele een groot geclash van wapen ende van slagen die daer gingen. Daer hengede God dat die Hollanders ende Zeelanders der Vriesen sloegen omtrent (5) vier dusent, behalven dat vliende volck, dat hier ende daer geslagen wort. In desen stryde bleven doot in den aenganc die Heer (6) van Arckel, ende Heer Jan vander Duertoge, mit twee goede

1297.

Jan, Graaf van Holland, oorlog met de Vriesen,

en behaalt de overwinning.

dees Graaf Jan geen waare Zoon van Graaf Florens was, maar een schepsel tot boertery of spot van hen door de Vorsten der aarde gestel, t welk den zelve tot deezen togt aangedreeven zoude hebben.

(4) *Te Vroonen op de geest*, of op de ruime velden van Vronen; eene plaats verkeerdyk van veelen tot eene Groote en magtige Stad gemaakte, was niet meer dan een Dorp, en even het zelfde als St Pancras geweest is. Ondergang van Vroone door S. Eikelenberg pag. 39.

(5) Meer dan drie duizend, getuigen M. Stoke, en Wilhelmus Procurator.

(6) Heer Jan van Arkel.

Z 3

goede mannen. Dese slach geschiede inden (1) Aprille, in 't Jaer voorsz. Biscop Willem, als hy vernimt dat die Vriesen den slach verloren hadden, dachte hy dat hy desen Jongen Grave ymmermeer lafts ende onleeden aendoen woude, die nochtans nye onduecht tegen hem bescult en hadde, ende toech over in Oostvrieslant ende sprack (2) daer alzo mitten geenen die 't Lant in handen hadden, zoe dat hem van dien luden hulpe toegeseyt wordt, wes hy tegen den Lande van Holland doen woude, hier om quamen die Oostvriesen over mit een getalle van volcke voir Monickendam. Die van Haerlem die hier die tydinge of hadden, quamen mitten Kenemers ende mitten Waterlanders, ende bestreedden die Oostvriesen. Onlange hadden zy vergadert geweest, die asterste van den Vriesen keerden hem van den fryde te sceepe wert. Die Waterlanders volchden hem ende slogense by groten hoepen. Dit spul ende dese grote bleetstortinge van den Westvriesen voir, ende van den Oostvriesen nae, heeft dese Heilige Biscop voirnoemt, sonder eenyge saecke al gebrouwen. Ende als hy sach dat hem die avontueer aldus tegen viel, ende die Oostvriesen aldus vloen ende lieten hem slaen, begaf hy zyn scip daer hy mitten Vriesen ingecomen was, ende deede hem met eenen (3) boete wech royen ende ontquam. Dese Jonge Grave vernam wel dat die Biscop gerumet was, ende Overyfel getoegen om nyewe

De Biscop van Utrecht zoekt, om de Hollanders te plaagen, de Vriesen op,

die in Waterland, vallen.

doch worden geslaagen,

en de Biscop op de vlugt gedreeven.

(1) Volgens Beka pag. 101. op den VI. Kal. Aprilis, dus ook de Oude ongedrukte Chron. dat is op den zevenentwintigsten van Maart.

(2) Volgens M. Spoke predikte Biscop Willem het kruis onder de Oostvriesen tegen den Graaf van Holland, en de Ongedrukte Chron. *Biscop Willam predicte dair des Paens ostaet teghens dat Hollandsche Volk. Die Vriesen beloefden den Biscop te helpen mitter hand ende quamen basterlic royen tot Munckedam enz.*

(3) Boot of Boetje; een klein Vaartuig.

we hulpe, wanttet hem nyet genoeg en was, dat hy twee sryden beroert hadde sonder eenyge redene. Hier om ontboet die Grave, Ghysbrecht van Ysselsteyn, dat hy hem zyn (4) huys t'Ysselsteyn leenen woude, want hy dat besetten woude tegen den Biscop, om die daer mede te crencken. Ghysbrecht dede zyn andtwoert daer op ende seyde: Alzoe hy des Biscops Maerscalc ende zyn Rechter in den Stichte waer, dat hys nyet doen en mocht noch en woude. Ende om des willen dede hy (5) Ghysbrecht vangen, ende ginck leggen voir zyn huys dat hem Joncfrou Baertraet zyn Wyf een (6) tyt voirhilt mit boere hulpe, ter tyt toe dat hoir provande opten huys gebrack, ende doe gaff zy 't op mit voirwaerden, dat die helfte van den luden, die op waren, hoir lyf behouden zouden, ende mitter andere zoude Joncheer Jan zynen wille doen. Ende doemen opten huse quam en vantmen nyet meer daer opten huse dan xvi. Weerachtige mannen, ende daer of worter acht onthoof, die 't mitten loets vielen. Ende doe Joncheer Jan dit huys hadde, gaf hy 't Heer (7) Wolfart van Borsselen mitter Heerscappe van

Woer-

(4) De Graaven van Holland hielden het Land en Slot van Ysselstein een Leen van Holland te zyn; en hoewel de Bisschoppen van Utrecht dreeven dat het onder hun gebied behoorde; waardoor, het zelve dikwyl en de vyandelyke aanvegingen, en ongevallen des Oorlogs beproeft heeft; Zoo heeft echter Gysbert van Ysselstein het Huis van Ysselstein met tweeëndertig Morgen Lands van Graaf Willem den III. in 't Jaer 1308. te Leen ontfangen. *Res. Amorsfort. Script. Ant. Matthei pag. 207.*

(5) Heer Gysbrecht van Ysselstein wierdt gevangen door toedoen van Heer Hubrecht van Kuilenburg en deszelfs Maagen, die hem dikwyl en laagen gelegd hadt. *M. Stoke.*

(6) Deeze dappere Vrouw Berta, of Bertrade, uit den Huize van Arkel gesprooten, verweerde zich en het Slot Ysselstein een Jaar lang. *Beka, en de ongedrukte Chron.*

(7) *M. Stoke, laatste druk, pag. 157. meldt, dat Graaf Jan die nieuw*

1299. Woerden van hem te leen te houden , om dat hy dat Bisdom bernen zoude den Biscop te versmadenisse. Hier nae inden Jaer ons Heeren m. cc. xcix. als die Westvriescen vernamen die voirspoedicheyt , die dese Jonge Grave tegen den Biscop van Utrecht ende anderen zynen vyanden hadde , ende mit zynre moegentheyt , ende byder graciens Goods zyn lant ende zyn lude bescudde , begonsten zy oock alterwaerts te dencken , dat zy quaet gedaen hadden , ende deden an hem versoecken om genade , ende wouden hem beteringe doen tot zynen wille. Ende want hy hem liever genade dede , alzoefy 'tbegeerden , dan veel te stryden ; soe toech hy t' Alcmaer , ende dede die machte (1) van den lande by hem comen , ende zwoeren hem hulde ende onderdanicheit , daer zy hem sulcke brieven ofgaven als hier nae gescreven staet.

De Graaf
verzoect
zich met de
Westvrie-
scen.

„ Wy Raet , Scepenen ende alle die gemeente van
„ Westvrieslant maecken condt allen luden ; Dat van gro-
„ ter misdaet die wy misdaen hebben tegens eenen hoe-
„ gen Prince ende eenen mogenden onsen rechten Heer
„ Jan , Grave van Hollant , Zeelant ende Heer van Vries-
„ lant , als van den stryde die wy tegen hem vochten te
„ Vronen , ende van dat wy zyn Huysen , Castelen en
„ Sterckten braken , ende van anderen misdaden , die
„ wy tegens hem misdaen hebben , in wat manieren dat-
„ tet was , opten dach dat dese letteren gegeven wor-
„ den , gecomen zyn ende compromitteren mit onsen
„ Heeren voirsz. by onsen vryen wille ende mit gemeen
„ rade in eenen hoegen Prince , Heeren Jan van Aven-
„ nes , Grave van Henegouwen. Alzoefat hy mach or-
„ don-

nieuw gewonne Ysselstein met Benscoop , op 't verzoek van Wolfert van Borfelen , aan deszelfs Vrouwe te schenken gaf , gelyk hy het Land van Woerden gedaan hadt.

(1) Westvriescen.

„ donneeren zyn wille, ende taxeeren die (2) emeyden
 „ ende beteringen van dier voirsz. misdaet, ende op
 „ ons setten pyne ende penningen, in goede, in dien-
 „ ste, in onderdanicheede, ende in allen anderen ma-
 „ nieren nae zynen wille. Ende wy Vriesen voirnoemt,
 „ beloven voir ons ende voir onse Naeconomelingen, op
 „ alle onse goet dat wy hebben ende hier nae winnen
 „ zullen, dat wy des voirsz. Heer Jans van Avennes
 „ seggen vast ende gestaede houden zellen, sonder wee-
 „ der seggen, mit meer woorden. Ende des te oircon-
 „ de hebben die van Hoochtwouder Ambocht, Ny-
 „ dorper Ambocht, Drechtiger Ambocht, ende Geest-
 „ man Ambocht, desen brief bezegelt mitten zeegel
 „ daer zy hoer gemeen saecken mede plegen te beze-
 „ gelen. Gegeven in den (3) Jaer ons Heeren voirsz.
 „ des Saterdaechs nae alre Heiligen dach.

Hier nae geschiedet, dat Joncker Jan een dach hou-
 den zoude regens den Hartoch van Brabant zynen Nee-
 ve, daer Heer Jan van Renesse worde ende andt woert
 of over brochte; Binnen desen wort Joncker Jan ange-
 brocht, waer 't dat hy te dage quame, men soudent van-
 gen; want Heer Jan van Renesse hadden verraden. Wolfert van Borsselen
 Ende om deser saecken wille is Joncheer Jan, by rade maakte
 Heer Wolferts van Borsselen, getogen in Zeelant, en- Jan van Renesse
 de ginck leggen voir Moermont, dat Heer Jans was, verdachte
 ende werpet needer, ende verdreef hem uyt den Lande by den Graaf,
 Heer Wolffert, die nu alle die macht heeft by desen
 Jongen Heer, dochte oick dat hy zyn Heerlicheeden behoudt het gezag
 toenen woude, ende bezwaerde Hollant mit eenre nu- allica,
 wer

(2) *Emende*, beteringen; of *Amenden*, boeten, breuken, ver-
 beurten.

(3) In 't Jaar 1299. den tweeden November.

wer munten, ende mit nuwen rechte; Ende daer om
 wart hy binnen (1) Delf doot geflagen. Ende nae zyn
 doot geschiede veel rumoers in Hollant. Die van Dor-
 drecht wonnen Crayensteyn, ende Slydrecht, ende na-
 men hoir Baliu van den huyse, ende hoeren Schout,
 ende dodense. Ende daer gevielen veel ander stucken,
 die hier geen doen zyn te scriyven. In corter tydt hier
 nae wordt dese Jonge Grave zieck van 't buyckeevel,
 ende bevel binnen Haerlem. Daer hy (2) sterff zonder kyn-
 der, ende Ridders naem, nae dat hy Hollant III. jaer
 berecht hadde, ende leyt begraven tot Reynsburch in
 den Cloester. Joffer (3) Lysbet zyn wyf voir, nae dat
 hy gestorven was, weder in Engelant, die daer hylifte
 aen den Grave van Harffoird.

en wordt
 te Delft
 gedood.

Jan, Graaf
 van Hol-
 land sterft.

Van die XVII. Grave van Hollant.

1300.
 Jan de II.

Doe Joncheer Jan sonder oir te laten aldus gestorven
 was, quam die Graeffschip van Hollant, an Grave Jan
 van

(1) Wolferd van Borfelen wierdt te Delft op den eersten Augusti
 des Jaars 1299. uit het groote steene huis, staande op den hoek
 van de Choorstraat agter de Oude Kerk, geworpen, en straks door
 het raazende volk doot gesmeeten; om dat hy de Edelen veracht,
 de privilegien verkort, de gemeente belast en onderdrukt, en alles
 naar zyn voordeel en welgevallen geschikt of verdraaid hadt. *M.*
Stoke & Nieuwe Beschryv. van Delft pag 607.

(2) Eodem anno IV. Calend. Novembr. obiit Joannes Comes Hol-
 landiæ apud Harlem sine Libris. Quo mortuo Joannes Comes Hanno-
 niæ filius Adelheidis sororis Wilhelmi quondam Regis Romanorum
 jure propinquitatis Ducatum assumpsit, Hollandiamque totam suo
 dominio conjunxit. *Trithemius in Chron. Hirsaug ad Ann. 1299.*

Graaf Jan de I. Stierf te Haarlem op St. Martyns avond in den
 Winter [den 10. Novembr.] des jaars 1299. en wierdt te Rynsburg
 begraaven. Volgens *Melis Stoke* in 't leeven van Jan den I. Graaf
 van Holl.

(3) De Graaflyke Weduw, Elizabet, trouwde sedert aan Hum-
 phried van Bohun, Graaf van Herefort en Essex. *Imhof Géneal.*
Reg. Pariumque Magnæ Britanniæ Tab. VI.

van Henegouwen, zynre ouder Moyen Soen, die uit het Grave Jans Soen van Avenes was, gewonnen by Co- ninc Willems Suster; Ende wort die xvii^{de}. Grave van Huis van Henegouwe.
 Hollant, ende voerde den roeden Leuwe van Hollant, gequarteleert tegen den swarten Leuwe van Henegouwen. Dese Grave Jan hadde eenen Broder die Ghye van Henegouwen heete, als gy voir gchoort hebt, die Zuythollant een tyt beheerde, die soude die Heerscappie van Aemsterlant ende van Woorden hebben mit hoege ende leege rechten, mit voirwaerden, dat hyse van der Graeffcip van Hollant ten rechten leen houden soude, uytgenomen dat Reygerbosch in Aemsterlant, ende die manscap aldaer behielt die Grave an hem. Ende dese voitfz. Heerscappien soude Ghye houden ongebroecken mit allen hoeren toebehoeren, tot dat hy geest zynen Broeder der Guy storve, of dat hem een Bisdoem gegeven worde, of een de goederen van Amstel en Woorden te leen.
 ander goet zoe goet als een Bisdoem; Ende dan zouden desen goeden mit allen rechtenaen der Graefficheyt van Hollant weder comen; Ende des nam Grave Jan Briefve van zynen Broder Ghyen, dat hy zyn weder seggen daer aen hebben soude, op dat hy die Graefficheyt van Hollant nyet en ontcerfde. Ghy sult weeten dat dese Ghye, eer hy Biscop t'Utrecht wart, der Stede van Amstelredamme gaff veel vryheede van kueren ende van rechte, daer men die Stede mede regeerde. Ten leet nyet lange dat Grave Jan ende Heer der Landen van Hollant ende Zeelant geworden was, hy en nam wyve der Graven Dochter van (4) Lutfelimborch, 's Graaven Eggenooten en Kinderen.
 die Philippa heete, daer hy by wan (5) Jan sonder ge-
 nae-

(4) Philippa was de Dochter van Henrik van Limburg, Graaf van Luksenburg en van la Roche, en van Margarita, Dochter van Henrik Graaf van Bar. Burgens Troph. de Brab. Tom. II. pag. 314.

(5) Jan sneuvelde in den stryd van Cortryk ongetrouwd en zonder Naakoomelingschap, in 't jaar 1302.

naede, die te Cortryck in den stryt bleef; Eenen Willem, die nae hem Grave wort, eenen (1) Jan Beaumont; Eenen Heynrick, die Canonic tot Camerick worde; een Mergriet, die Gravinne van Atricht wart; Een (2) Alydt, die Gravinne van Cleermont wart: Een (3) Mary, die Gravinne van Barbanois wart; Een (4) Machteld, die Gravinne van Nyel wart.

Van Heer Jan van Renesse boverye.

Jan van
Renesse in
Zeeland
gekoomen
worde we-
der ver-
dreeven,
en

stookt den
Roymfch-
Koning op
om H-
land als

Alzoe gy voir gehoort hebt van Heer Jan van Renesse, die van Joncheer Jan van Hollant uyt Zeelant verdreven wort, is nu weder in Zeelant gecomen, ende heeft dat lant tot hem gecregen, ende meende Grave Jan dat voir te houden; Soe dat die Grave om dese sake wille mit heercracht in Zeelant getoegen is, ende verdreef Heer Jan van daen, ende wart mogende Heer in Zelant. Doe Heer Jan 't Lant aldus rumen moste visierde hy conen raet, ende tooch by Aelbrecht, die Roomsche Coninc, ende brocht hem an, dat die Graefscip van Hollant, nae Joncheer Jans doot Grave Florys Soon, den Ryck aengestorven waer, Ende hier om is die Coninc in heymelycker waer neder gecomen uyt Oestenyck, ende sende (5) brieven doer den Lande, die

(1) Does Jan Heer van Beaumont, verkreeg tot zyn Vaderlyk Erfdeel, de Steden, Beaumont in Henegouwe, Schoonhoven en Gouda in Holland; en ter Tholen in Zeeland; midsgaders het naar zyne Naakoomelingen genaamde Bailjuwschap van Blois &c.

(2) Alydt, of Aelis trouwde Rogier Rigod Graaf van Norfouck en Maarfchalk van England.

(3) Marie trouwde Lodewyk den Eersten Hertog van Bourbon.

(4) Machteld wierdt Geestlyke; maar eene andere Dochter, Isabella, trouwde Raoul van Clermont Heer van Neelle, Conestabel van Vrankryk.

(5) Trithemius Chron. Hirsaug. ad Ann. 1300. Anno prænatorum Rex

die aldus in hielden: Het zullen weeten alle die luden, een leen, aan 't Ryk te heggen.
 dat Aelbrecht die onverwonnen Coninck mit crachte wil vereenygen aen dat Roomfche Ryck die Graeffcap van Hollant; want die geene die 't nu heeft mit onrecht besit, overmits dat Kaerle die Calue, als Roomfchs Keyfer, voortyts die Graeffcip van Hollant die eerste Grave Dirck te leen gaff. Van der tyt dat Grave Jan Zeelant aldus beheert hadde, is hy getoegen over tot Staveren daer hy van den gemeen poorteren van der Stede ghehult wort mit gefworen ede, Graaf Jan bevestigt die van Staveren huusne voorrechten. ende ontfingen hem voir hoir ende alle hoeren Nacomelingen tot hoeren rechten Heer. Ende hier om confirmeerde hy den poorteren alfulcke Vryheeden ende Hantvesten als Grave Floris hem gegeven hadde. Daer nae als in den Jaer ons Heeren m. ccc. quam Coninc Aelbrecht tot Nymmegen, daer hy De Roomfch Koning komt met een Leger te Nymmegen; ende zyn heer gelogeert lagen in hoir tenten opten over van de Waele. Hy hadde met hem gebrocht die Aertfche Biscoppen van Trier, van Mens, ende van Coelen, om die Graeffcap van Hollant totten Rycke te trecken, Hy hadde oick veel Heeren vuten Rycke van Almanien. Die (6) Grave wist dit tyts genoeg ende besate

Rex Albertus contractis undique copiis magnum adunavit exercitum, contra Joannem Comitem Hannoniæ, propter Hollandiæ Comitatum, ut supra diximus, processurus ad bellum. Cumque ad Novimagium Geldriæ oppidum pervenisset, litteras huiusmodi tenoris per omnem fecit Regionem publicari. *Noverint universi, quod serenissimus Dominus Rex Albertus Romanorum semper invictus, vacantem Hollandiæ Principatum, quem Carolus Imperator olim magnus Theodorico Comiti concessit in beneficium feudale, tam Jure, quam gladio ad Sacrum Romanum intendit revocare Imperium.*

(6) Trithemius Chron. Hirsaug. ad Ann. 1300. Audiens Comes Hollandiæ Joannes Regem Albertum cum exercitu suorum contra se venire ad prælium, congregavit & ipse maximam multitudinem pugnatorem, confortatusque & Viribus, & animo, Regis Alberti intrepidus præstolabatur adventum. Rex autem cum didicisset Comitis & vires, & constantiam animi, contra eum venire ad bellum

doch ,
ziende den
Graaf met
macht van
volck te-
gen hem
optrek-
ken ,

maakt hy
Vreede.

waar op de
Graaf het
land te
Leeu ont-
fangt, en
de
Roomfch-
Koning
weder te
zug keert.

befate hem mit alle zyne macht daer tegen, ende toch den Coninc tegen mit zyn luden, ende ginc leggen op Bruunswaerde by Nymmegen, ende dede daer zyn tenten op rechten opten over van den Waele, ende dede die ryvier aldaer befoecken tot veel fteden, waer hy beft op fcepen zoude moegen tot zynen paffe, om aldaer tegen den Coninc te ftryden. Die Coninc lach op eenen toerne in der Burch tot Nymegen ende fach neder op die grootheynt des Volcx mit hoeren blinckende banners, die die Grave hadden, meende immer dat hy van den Zeelanderen waere, Ende tooch daer om achterwerts tot Cranenburch, om des anderen dages heenen te trecken. Die Bifcop van (1) Coelen, om des Conincks eer te bewaren, ginc daer tusken dedingen, ende brocht tot eenen Vreede, ende hy feyde daer en binnen een seggen tuffchen hem beyden, aldus: Dat Grave Jan zoude den Coninck een man eedt doen ende getrouwe, ende daer voir verleende hem die Coninck die Graef-fcip van Hollant, ende t' hant nae defen keerde die Coninck mit zynen volck daen hy gecomen was. Die fulcke uyt Zeelant zouden in des Conincks hulpe gecomen hebben, doer beede Heer Jans van Renesse, maer zy en conden hem zoe tydelich nyet spoeden, zy en vernamen tot Huesden dat die Coninc omgekeert was. Doe lieten zy hoer fcepen te Huesden blyven, ende toegen te voet in Vlaenderen, daer zy fommige Dorpen

non audebat, sed mediante Archiepifcopo Colonienfium Treugas interpofuit, & pro confirmatione pacis Comitem ad Principum fententiam vocavit: quo veniente Hollandiam in feudum accepit.

(1) Een oud op perkament gefchreeve Chronykje meldt dit op deeze wyze: *Ende als die Bifcop van Colen dat vernam tooch hi, om des Coninckx eer te bewaren, anden Grave Jan van Henegouwen ende maecte den pays aldus, dat Grave Jan van Henegouwen foude worden Grave van Hollant, ende hi foude Hollant ontfangen van den Keifer te lien, ende hi foudet den Keifer manfchap of doer na den ouden customen.*

Dorpen in Zeelant uyt bescadigden. Grave Jan quam Jan van rechtevoert in Zeelant, ende bannede Heer Jan van Renessé gebannen, Renesse, ende nam hem zyn goeden, ende gafze den en zyne geenen in Zeelant, die hem trouwelic bygestaen hadden. goederen verbeurt Nae deser tyt wort dat (2) Bisdom t' Utrecht open, gemaakt. zoe dat daer om Grave Jan uyt Zeelant in die Stadt van 1301. Utrecht quam ende sprack mitter Clesien ende anders zyn Vrienden die hy daer hadde, ende badt hem dat Guy, 's Graaven zy daer toe helpen wouden, dat Ghye zyn Broder Broeder, Biscop gecoren worde, ende dat geschiede: Want zy tot Bif- syn mogentheyte ende zyn magen ontfagen, ende daer schop van om en dorsten sijn niet weygeren, ende hy wort gecon- Utrecht verko- firmeert. In desen tyden geschiede een wonderlic tey- ken. ken in Hollant. Daer openbaerde hem een Man sit- Een nyeu- tende op een peert, ende vermaende gemeenlycken den we mira- luden dat zy hoer wapenen aen doen souden, ende haes- culose tey- ten hem opten over van der Zee te comen om die vyan- ken. den te wederstaen. Als 't volck dese vreemde maer hoorden, liep een ygelick ter Zeewaert an, ende als zy daer quamen sagen zy die zee alzoehem dochte met grote menichte van scepen. Mer zy wordense thans quyt als een schimme. Ende nae desen, als in den jaer ons 1302. Heeren MCCC. ende II. op Sinte (3) Effrems dach, was die grote stryde tot Cortryck in Vlaenderen. In desen stryde waren Heer Willem van Gulic, ende Heer Stryd te Jan van Renesse, ende streeden mitten Vlamingen te- Cortryk. gen

(2) Willem van Mechele, Biscop van Utrecht op den 4 July des Jaars 1301. tegen eene groote menigte Hollanders strydende, met het Zwaard in de vuist geneuveld zynde, is Gui van Heneouwe Schatmeester der Luikse Kerke en Broeder van Jan den Tweeden Graaf van Holland, tot Biscop van Utrecht verheven.

(3) Op Sinte Effrems dach Abt, op den XIsten dach van Julio. de Oude Ongedrukte Chron.

gen den Grave van Artoys, die (1) *Conneftavel van Vranckryck* was, die veel Ridderfchaps uyt Vranckrycke hadden. Dese (2) ftryt wonnen die Vlamingen, by rade ende infette Heer Jans van Renesse. Aldus verloeft Coninc Philips die (3) Vette: Nochtans bleef Grave Robbrecht van Vlaenderen doot. Ende an de Franfe fyde bleven doet Hartoge (4) Godevert van Brabant, ende Heer (5) Jan sonder genade, Grave Jans Zoen voifz. mit menigen goeden man. In 't jaer nae dat dit gefchiede, foe en liet Grave Ghye van Vlaenderen nyet off, hoe wel dat hy nochtans veel verlies in Zeelant van zynen volcke genomen hadde tot veel ftonden, hy verfamede een groet heer, overmits dattet hem wel gelucket was, om daer mede in (6) Walcheren te comen, ende dat te verderven. Daer hem Grave Jan tegen in ftilre weer befatede, ende fende Joncheer Willem zyn Soon

in welken
's Graaven
oudfte.
Zoon dood
blyft.

Guy Graaf
van Vlaan-
dre tragt
Walche-
ren te over-
weldigen.

(1) *Conneftabel*. Robbert, Graaf van Artois, die hier gemelt wordt, hadt toen het gebied wel over 't Fransche Leger, maar was geen *Conneftabel van Vrankryk*. Zie Anzelme Hist. Geneal. de la Maison Royale de France Tom. I. Pag. 322.

(2) Deeze nederlaag wierdt die van de gulde spooren genaamd, omdatmen by de vierduizend zulke spooren, die alleen door de Ridders gedraagen waren, verzamelde; die langen tyd te Cortryk ten toon gehangen wierden. d'Annal. d'Haynau par Ant. Ruteau pag. 313.

(3) de Schoone,

(4) Godefroy van Brabant, Heer van Aarschot enz.

(5) Dees was Oudste Zoon van Jan den II. Graaf van Holland, en in 't jaar 1296. in huuwelyk Verloofd aan Blanca van Vrankryk; doch dit huuwelyk liep door den dood van Jan te niet, en hy wierdt te Valenchein in de Kerk van St. Jan begraven.

(6) Naa het overlyden van Jan den Eersten, de laatste Graaf uit den Hollandfchen stam, is, mits hy geene kinders agter liet, het deel van Zeeland over gene zyde der Schelde, weder vervallen aan de Graaven van Vlanderen, uit krachte van 't verbond des jaars 1256. Des Guy, Graaf van Vlanderen, dat deel zagt magtig te worden, en den tytel van Graaf van Zeeland aan zynen tweeden Zoon Guy. geteeld by Isabella van Luklemburg, gegeeven heeft:
Welke

Soon over in Zeelant mit veel vroems volcs, om den Grave van (7) Vlaenderen daer te wachten. Ende onder dese voir Joncheer Willem over in Casant an die Vlaemsche zyde, ende dede mit zyn volck aldaer een opganck ende versloech daar veel lude, ende quam van daen in Zeelant sonder scade of verlies. Ende om des hoemoets wille dat hem Joncheer Willem gedaen hadde, zoe en conde hy nyet te vreden weesen, ende vergaderde noch een groote menichte van volcke om ymer daer mede over in Zeelant te weesen. Joncheer Willem die in Zeelant was ende vernam alle zyn infette, ende verblyder hem recht in dat hy tegen den Grave van Vlaenderen te stryde comen mochte. Ende dede by hem comen alle die scepen die hy crygen konde, ende manede die wel, ende tooch daer mede die Grave van Vlaenderen tegens; daer hy met hem vergaderde, eerst voir der Veer, ende nae voir Arremuden. welcke stryden Joncheer Willem beyde verloes. Ende doe Joncheer Willem dit verlies hadde; tooch hy heymelyck tot Sirczee om hulp ende troest. Als Grave Ghye van Vlaenderen gewaer wort, dat Joncheer Willem hem aldus ontcomen was, volchde hy hem nae, ende ginck leggen voir Sirczee, ende lach daer voir ses weecken lanck. Joncheer Willem, die een jonck moedich man was, maecte een opset mit veel cloecker mannen, die hy binnen der Steede daer toe nam, ende dede

Strydt met
Jongheer
Willem
van Hol-
land, dien
hy op de
vlugt jaagt,
en

binnen
Zierikzee
belegert.

Welke zich ook Graaf van Zeeland, gelyk uit zyne brieven blykt, geschreeven heeft. O. Vredii Sigilla Comit. Flandr. fol. 89.

(7) Dees Guy, die hier verkeerdelyk Graaf van Vlaandre genaamd wordt, was Zoon en naamgenoot van Guy van Dampiere Graaf van Vlaandre, welke sedert het jaar 1300 in Vrankryk gevangen gehouden wierdt, en in 't jaar 1305: stierf; onderwylen voerde de jonge Guy dezen Oorlog om een deel van Zeeland, dat hem door den Vader toegeleid was, magtig te worden.

B b

Jongheer
Willem
verzoekt
zynen
Oom Ony
Biffchop
van U-
trecht, om
hulp, wel-
ke der-
waarts
trekt.

Stryden,
die voor
en tegen
loopen.

Jan van
Reulle
helpt de
Vlaamin-
gen.

de die poorten openen, ende tooch onversients tegens die Vlamingen uyt, ende dede in hoeren hope scade, zoe datter doot bleven, die geslagen worden, ende oick verdroncken omtrent XVe. man. Doe dit geschiedt was, ende die Vlamingen dese scoffericheit hadden, die om des verlies wille nochtans nyet en rumede, nam Joncheer Willem eenen corten raet, hy dede wel totter Stede sien, ende tooch zelve in Hollant om meer hulpen. Ende badt by rade Grave Jans zyns Vaders in zyn hulpe Biffcop Ghye zyn Oem, die hem mit zynre macht by quam, ende voir daer mede in Duvelant in Huningen an lant. Sommige jonge lude die traden uyt hoeren scepen, ende begonsten een schermutsinge tegen een deel Zeelanders, die mitten Vlamingen daer gecomen waren, ende mit Heer Jan van Renesse uyt Zeelant gebannen waren, ende, wantet byden avondt was, zoe brochten die Hollanders hoir tenten op't lant om daer onder te logieren ende te bet waecke te houden. Die Vriesen die Joncheer Willem oick gebracht hadde in zyn hulpe, staecken hem een deel te samen om binnen dier nacht den Vlamingen te confusen, als zy deden; want zy branden haer loodzen wel half, ende namen hem daer toe veel hoere provande, ende anders dat zy vonden, ende brochtent met hem te Scepe. Heer Jan van Renesse, hoewel dat hy gebannen was uyt Zeelant, zoe was hy nochtans mitten Grave van Vlaenderen in Zeelant gecomen, ende was een insetter alle der reysen die Grave Ghye in Walcheren dede tegen zynen rechten Heer, die vervolchde mitten Duvelanders, die hy tot hem gecregen hadde, die Vriesen, ende toegen die haestelycken nae binnen derzelve nacht, doer toeweegen die zy wel kenden, ende overvellen die Vriesen onverhoets, ende wrec tensen onschachtelycken mit groten slagen uyt hoeren slape. Die Vriesen ende die Hollanders, als zy aldus gewrect waren setten zy hem ter weer; Maer zy konden hoer

vyan-

vyanden qualicken bekennen om der duyfter nacht wille, die foe onfienlic was, en sloegen jammerlycken d'een den anderen. Ende in desen gevechten bleven doot een geheeten Willem van Hoern, die Doemproest t'Utrecht was, Heer Claes Perfin, Heer Willem van Haerlem, Ridders; mit veel goder mannen uyt Hollant. Ende daer bleven uytten Gesticht doot Heer Dirc van Zuylen, Heer Zweeder van Beverweerde, mit veel borgers. Biscop Ghye wart gevangen ende in Vlaenderen gesent. Joncheer Willem quam in een scip, dat hem in Hollant brochte, ende ontquam alzoem mitten lyve. Dit geschiedt omtrent mit vasten. Die Grave van Vlaenderen, doe hem aldus onversien geluck geschiet was, vergaderde hy, by rade Heeren Jans van Renesse veel volcx ende scepen, ende quam daer mede over Mase in Hollant, ende want hem daer nyemant weer en vermat, noch Grave Jan, noch Joncheer Willem syn Soon, om des verlies willen dat zy hadden, zoe creech hy in al Northollant, Steden ende Dorpen al tot Haerlem toe, ende nam Gysle uyt elcker Steede. Die Hartoge van Brabant en vergat syns oick nyet, om dat hy vernam dat Hollant dit misval hadde, ende quam mit machte te Sinte Gheerdenberge, ende kreech al Zuidthollant in,

Nederlaag
der Hol-
landers,

en de Bis-
cop van
Utrecht
gevangen.

De Vlaa-
mingen
neemen
Noord-
holland in.

De Hertog
van Bra-
bant maakt
zich mee-
ster van
Zuidhol-
land.

(2) Jan de II. Hertog van Brabant, zich met de Vlaamingen verbonden hebbende, zocht ook zyn voordeel in deeze ontsteltenissen, en begon den Oorlog tegen de Hollanders onder voorwendfel, dat de Graaf Zuidholland niet van hem te leen geheven, noch manschap voor het zelve gedaan hadt, gelyk hy voorgaf dat dezelve schuldig was, en schoon hem de Voornaamste Grooten zulks afrieden en toonden dat die verbintenis by zynen Vader door Graaf Florens den V. van Holland was vernietigd, echter voer hy voort, nam Zuidholland in en sloeg het beleg voor de Stad Dordrecht; doch gebrek van Leevensmiddelen en de aantogt van Nicolaas Heer van Putte en Stryen, deeden den Brabander het beleg verlaaten en zeer misnoegd naar zyn Land keeren. Burgens Trophee de Brab. Tom. I. p. 356.

vutgenömen Dordrecht. In deser onlede vernimt die Grave van Vlaendere, dat grote discoorde ende tweedracht is binnen der Stadt van Utrecht, om des verlies wille, die zy hadden van hoeren Heer Bisscop Ghye, ende hoeren burgeren: Ende om dat hem alle zyn dingen te voirspoede dienden, ende hy den Biscop gevangen hadde, soe quam hy mit macht binnen der Stadt ende vercreech die tot hem, ende sette daer een Schout van zynre weegen, ende vermaende der Clesien mit groter neerften, alzoe hy Biscop Ghye gevangen hadde, ende daer om sonder Heer waeren, dat zy Willem van Gulick tot eenen Biscop koeren. Dat hy altemael vercregen zoude hebben, en hadde die Maer gedaen, die hem quam van Heer Witte van Haemsteeden, die Grave Florys Bastaert Zoon was, hoe dat die een opset gemaect hadde om des verlies wille dat Joncheer Willem hadde; als gy hoeren sult. Heer Witte, want hem te sinne was hoe hy den Grave van Vlaenderen vervolgen mochte ende wreecken an hem 't verlies an Holland ende an Zeelant, soe visierde hy eenen raet, dat hy mit alle der macht die hy verwerwen mochte, van Zeericxzee buten om voere ende lande in Hollant tot Santvoerde, ende toech van daen mit luttel lude binnen Haerlem, ende daer gaff hy den Kermers ende den Vricfen, die by hem gecomen waren, zyn opset te kennen, ende vermaende hem dat zy hem bystonden. 't Gemeen Volck was blyde datter ymant was daer zy an hoefden mochten, ende vielen by hem mit alle hoere macht. Doe Heer Witte bystal van hem vernam, dede hy zyn bannier binnen Haerlem ontwynden, ende sprack der gemeyn ten suverlycken ende mit goeden sinne toe; Dat zy goets moets ende onvervaert zouden wesen, onse Heer God zoude hem Victorie verleenen. Als die gemeente saegen die roede Leuwe in der banier, riefen zy

Guy van Vlaendre krygt ook de Stad van Utrecht, en

trage daar eenen anderen Biscop te zeuen.

Witte, Heer van Haemsteede, wapent zich tegen de Vlaamingen.

krygt veel aauhang,

ook die van Haerlem,

zy alle; Dit is Grave Florys kynt, Godt hebs danck dat hy hier gecomen is. Ende aldus is Heer Witte uyt Haerlem getoegen, ende hem is een groet heer bygevallen, ende heeft weeder gehaelt alle die Gysle, die de Grave van Vlaenderen genomen hadde uyt Steeden ende uyt Dorpen, ende sloegen die Vlamingen t'allen steeden, daer zyse vonden. Dit rumoer quam binnen Delff, ende daer was een man die Ockenbergen heete, die creech der Steede bannier, ende riep 't cry van Holland. Dit geruchte quam binnen Leyden, ende die toegen mit machte, sonder vertrecke, ter Goude, ende haelden hoer Gysle daer. Die van Dordrecht vochten op dese tyt tegen den Vlamingen t' Yffelmonde, daer veel Vlamingen dootbleven. Ende inder zelve onlede, of corts daer nae, tooch die Stede van Dordrecht mit hoer machte in Zuuthollant, daer mede in der reyfe was Heer Claes, Heer van Putte, ende verdreven den Hertoge van Brabant daer vyt, ende branden in der zelve reyfe ende bescadichden den Hartoge al tot's Hertogenbosch toe, ende quamen mit veel geroofs binnen Sinte Geerdenberch. Alzoe dat zeeder die tyt nye Brabander ten Berge dorste comen omden excys aldaer te haelen. Die Grave van Vlaenderen, die noch binnen Utrecht was, vernam hoe datter in Hollant gearden was, by Heer Witten rade, ende pynde hem sonder merren ende beraet in Vlaenderen te comen, om op een nuwe vrienden ende maegen te moyen ende Sirckzee darde Werf te besetten, als hy dede. Men feyt datter die Grave van Vlaenderen op die tyt ontrent hondert dusent ende xxi. dusent volcx voir hadde, daer hy die Steede zwaerlicke mede bezeten hadde: want hy stormde dach over dach, om dat hyse immer winnen woude, ende Zelant daer mede behouden tegen Grave Jan, ende Joncker Willem zyn Soon.

en ver-
dryft de
Vlaamin-
gen.

Klaas,
Heer van
Putte,
verdriyft
den Hertog
van Bra-
bant uit
Zuidhol-
land.

Des ver-
laat Guy
van Vlaan-
dre de Stad
Utrecht.

en onder-
neemt we-
der eenen
togt in Zee-
land.

Grave Jan liet Joncheer Willem zyn Soon mit desen Oorloge ende onlede in Hollant (1) al bewerden; want hy een vrom Man was, die de Graeffcip zeer be-
 minde. Doe Joncheer Willem den noot van zynre
 Jongheer Willem
 Steede van Sircxzee wiste, was hy daer zeer mede be-
 het gevaar
 ziende,
 verzoekt
 hulp van
 den Kon-
 ning van
 Vrankryk.
 die hy
 verkrygt,
 als mede
 uit Hol-
 land,
 weegen; want hy kende wel dat hy zyn Steede, sonder
 hulpe van zynen Magen ende Vrienden, nyet ontset-
 ten en mochte. Hier om sende hy an Coninck Philips
 van Vrankryck, ende dede hem te kennen geven zy-
 nen noot, ende begeerde daerom zynre hulpe. Die (2)
 Coninc die dede daer zyn bede, ende seynde hem vyf
 Galeyen mit veel groter Scepen, daer hy hem meede
 besende zyn Ammirael mit veel goeder mannen van wa-
 pen. Binnen desen tyd dat hy an den Coninc geseynt
 hadde, tooch hy tot Dordrecht, ende dede 't gemeen
 lant daer by hem comen, ende gaf hem te kennen zy-
 nen last daer hy in waer, ende geerde hulp ende troest
 van hem, om zyn Stede van Sircxzee t'ontsetten, die
 zwaerlyken van den Vlamingen belegen was. 't Gemeen
 Lant van Hollant, om dat zy hoeren toecomende Heer
 in

(1) Jan Graaf van Henegouwe, Holland, enz. reeds groot verschil over de bezitting van de Stad Lessines met den Graaf van Vlaandre gehad hebbende, betrouwde zich niet aan dien kant, wyl de haat, die 'er over de Erfvolging van Henegouwe tusshen zynen Vader Jan, en deszelfs halven Broeder Guy Graaf van Vlaandre hing, diep in 't gemoed van Guy geworteld was, dierhalven bewaerde hy persoonlyk dat erfdeel, en hielt de zyde van Vrankryk, terwyl hy zynen Zoon Willem de bescherming van Holland, Zeeland en Vriesland aanbevoolen en overgelaaten hadt.

(2) De Koning van Vrankryk, sedert de nederlaag by Cortryk, geweldig op de Vlaamingen verbitterd zynde, zocht geduurig mid- delen om den hoogmoed van dien landaard te beteugelen, en nam dierhalven Raginier van Grimaldi eenen Genuees in zynen dienst, die hem zestien Galeyen aanbragt, by welken twintig andere welge- wapende Schepen gevoegd wierden. Met deezen voer Grimaldi, als Admiraal, naar Zeeland om Zierikzee te ontzetten, welk voor- neemen hy met het verslaan der Vlaamingen gelukkig volbragt. Daniel Hist. de France Tom. III. pag. 313. & seq.

in defen verdriet wiften, ende oick om dat zy felve van den Vlamingen beheert hadden geweest, daer zy by toedoen van Heer Witte van Haemfteden of ontla-den waren, foe ftonden zy Joncheer Willem by mit alle hoir macht, ende deden hem alle dat zy ver-mochten. Joncheer Willem quam mit defen groten heer van volcke mit veel fcepen, nyet veer van Zee-ricxzee leggen. Onlange hadde dit grote Scipheer daer gelegen, die Vlamingen vernamen wel dat zy van den Hollantschen heer verfocht zoude worden; Ende daer om vonden zy eenen raet hoe zy Joncheer Willem en-de zyn volck fchenden mochten, ende bereyden haefte-lick een fcip toe dat zeer groot was, ende ontftaecten dat mit ftroe, mit waffe, mit werck, mit pecke, mit falpeter, mit terre; om dat bernende fcip mitten wyn-de te ftueren, die zy te baeten hadden, op dat Hol-lanfche heer ende op hoer fcepen, om die te deftruce-ren ende te bernen. Ende 'teerste dat die Vlamingen hoir fcip aldus bereyt hadden, ende fy 't meenden te ftueeren voir den wynde, foe verleende God die Hol-landers die gracie, dat die wynt op ten ftanden voet omginck, ende dat felve fcip dreef mit wynde ende mit wage omme onder die Vlamingen ende onder hoer fcepen: Ende die dat bernende fcip ftuerden verbran-den zoe zeer, dat zy voir den brant fprongen in den ftroom ende drenften. Ende by defer wonderlycker a-ventueer cregen beyde die Hollanders ende die Fran-foyen groten moet te vechten, ende pynden hem doe te comen an die Vlamingen, daer een zwaer ftryt began, die geduerde eenen dach ende eenen nacht. Ende dat geluyt van den volcke ende van den harnafch, ende dat fmyten ende breecken, d'een tegen d'ander, dat was zoe groet dat ment wel twee mylen waters hoorden. Ten leften worden die Vlamingen zoe zeer vermoyt, dat zy die

met welke
hy naar
Zeeland
trekt.

toeleg der
Vlamin-
gen om de
Holland-
fche en
Franfche
Vlootte
krenken.

die mis-
lukt;

waardoor
de Hollan-
ders en
Franfen
moed
fcheppen,
den ftryd
beginnen,
en

de Vlaamingen met groot verlies overwinnen en verdryven.

1304. Jongheer Willem deze Overwinning verkreegen hebbende, poogt zich aan Jan van Renesse te wrecken. doch die vlugt, en

die weer gaven ende lieten hem dootflaen ende werpen in die zee. Des Conincks Ammirael venck Ghye die Grave van Vlaenderen in 't leste van den stryd. Daer wart Biscop Ghye mede uter vangenisse geloffet, die van den Grave van Vlaenderen gevangen was, als gy voir gehoort hebt, ende aldus gafmen den eenen Ghye om den anderen. In desen stryde bleeven doot (1) by hondert duisent Vlamingen, die verdroncken of geslegen worden, ende daer worden verdorven ellef hondert scepen. Dese stryt geschiede op Gende voir Zericszee in 't Jaer ons Heeren M. ccc. ende vier, op Sinte (2) Lourys dach. Nae dat Joncheer Willem dese victorie geschiet was, dancte hy des Gode ende alle die in zynre hulpen geweest hadden, ende een ygelick toech van daen hy gecomen was. Mer hy meende hem nochtans Heer Jan van Renesse te wrecken; want hy die saecke van den stryde voirsz. al mit zynre cloecheyt beroert hadde. Heer Jan van Renesse, die wart van Vrienden gewaerscouwet t' Utrecht daer hy lach, dat hem Joncheer Willem overvallen woude; Ende tooch daerom van Utrecht in 't Goye om te Buesinchem over die Lecke te trecken, ende mit gemake alzoec wech te comen, ende meende veylich daer te weesen, overmits dat die Heeren, daer omtrent geseeten, al met hem verbonden waren

(1) Dit stemt overeen met de oude ongedrukte, en de gemeene Chron. van Holl. Maar Beka en Veldenaar schryven van tienduizend, Boxhorn in de aantekening op Reygersberg Chron. van Zeeland II. deel pag. 117. maakt gewag van agtveertigduizend dooden; zoo dat het moeyelyk zoude zyn, om 't verschil der Schryveren, hier een zeker getal te stellen.

(2) Sint Laurens, dat is den 10. Augusti, des Jaars 1304. Maar M. Stoke melt dat men op deezen dag de Vlaamingen zag aankoomen, en dat de overwinning behaald wierdt op maandag voor de Hemelvaart van Maria.

ren, sonder alleen die Heer van (3) Culenburch, die Jan van Buefinchem geheeten was. Dese wortet voir-
 boot, dat dese Heer Jan van Renesse mitten synen tot den Heer van Kuilenburg onder-
 Buefinchem over die Lecke comen zouden: hier om de- leen-
 de hy rechtevoert een clocke slach in den zynen, ende schept, en
 quam aldus haestelic met zynen vrienden ende onder-
 saten, daer Heer Jan van Renesse mit zynen Vrienden
 stont overgevaren op eenen Waerdt, die in den Lecke
 daer lach, daer an die syde, tot Culenburch waert, een
 diepe Kyle voir ginck, die die Heer van Culenburch
 overvoer mit zyn volck tot hem, ende worden daer
 vechtende op ten Weerdt, ende 't geluckte die Heer
 van Culenburch, dat hy Heer Jan van (4) Renesse
 mit die zyne versloech, behalven die'r verdrenkten. Dit Versta-
 geschiede op onser Vrouwen (5) dach Assumptio, in 't gen.
 jaer voirsz. nae dat die voirsz. crych gevochten was. En- 1304.
 de die Heer van Culenburch besat, corts nae de-
 sen, die huysse tot Eeverdingen ende tot Scalckwyck,
 die hy beyde wan, ende seder nye weder gemaect en
 worden. Grave Jan van Henegouwen, die hem zeer Jan Graaf
 verblyde van desen geluckygen voirspoede, die Joncheer van Henegouwe,
 Willem zyn Soen gehadt hadde, ende dancte synen, Holland
 ende hy leefde onlange daer nae, ende ruste in Goede enz. sterft.
 in

(3) Dat de Heer van Kuilenburg oorzaak van 't omkoomen des Heeren van Renesse was, is zeer aanmerklyk en alleen in deeze Chronyk te vinden.

(4) Zuederi de Culenburgch Origines Culenburgicae Apud Matthaum in Analect. Tom. VI. pag. 244. Anno 1304. *Die Assumptionis bleef in de Leek Heer Johan van Renesse, Pelgrim Heer van der Lede, Hubrecht van Everdingen, Heer Aernt van Buren Can. mit meer andere.* [Nota staet in margine] *Henrick en Bertolt van Scalckwyc gebroeders Ann. 1287. feria 3. post Quasimodo geniti. Heer Aernt van Arckel synen Oem.*

(5) Dees is de dag der ontfangenisse van de Maagd Maria den 25. Maart.

Graavin
Philippe
sterft.

in den Jaer ons Heeren M. CCC. ende vier, opten (1) Ydus van December, ende begraven tot Valencyn. Ende Philippa zyn wyf storf nae hem opten VIII. Ydus van (2) Aprille, ende wart begraven by hoeren man.

Van

(1) Beka, en Trithemii Chron. Hirsaug. ad Ann. 1304. schryven den vyfden Idus van September, dat is de negende dier maand. Hy wierdt in 't Choor van de Kerk der Dominicaanen, die meer dan andere met praalgraaven der Vorsten des Lands versierd is, onder eene marmere Tombe met twee verheevene beelden en meenigte wapenschilden begraven, hebbende dit Grafschrift:

*Chy gist le gentil Jan de Pris ;
Jadis tust dessous luy compris
Quatre Pais de grand noblesse,
C'est Hainau come bien apris
Zelande & Frise que moult pris
Et Hollande plain de richesse.
En son temps fut Chief de preesse,
Fleur d'honneur, surjon de largesse.
Mit trois cens & quatre fut pris
De la Mort, qui bien seait l'adresse.
Or prions Dieu que l'ame adresse,
Comment que le corps ait mespris.*

(2) Dit is den 6. April. Het zelve bevestigt de Latynsche Beka pag. 107. Het sterfjaar wordt in het Grafschrift van de Graavinne, Philippe van Limburg, die by haaren Gemaal zeven jaeren laater begraven wierdt, dus gevonden:

*Chy gist Philippe le Senèe:
Que jadis fut extraicte & nèe
Des Lembourg, comme on recorde.
Sage fut, bien endoctrinée,
A Dieu servir fut adonnée
De Cœur & de Corps, sans dissonde.
Grand joye fut de la concorde,
Mourant ainsi que Dieu l'accorde
Mit trois cens en l'onzieme annee.
De l'ame ait Dieu misericorde.
Grand bien fera s'ne che s'accorde,
Car mieux ne peut estre assenée
Amen MCCC. XI.*

Van den XVIII. Grave van Holland.

Willem wart nae syns Vaders doot die XVIII^{de}. Grave 1304.
 ve van Holland, die doe an nam die volle wapen zyns Willem de III de
 Vaders, die hy alle zyn dagen Ridderlycken voerde; Goede by-
 want hy wert groot vermaert van veel duechden, die genaamd.
 men hem toegaff. Hy nam, doe hy Grave geworden
 was, te wyve, Heeren Kaerls Dochter van Vranc-
 kryck, die Johanna van Valoys hiete, ende was Coninc
 Philips Suster van Vranckryk. Daer hy by wan een zyne Egt-
 Dochter, die (3) Johanna hiet; een Margriete, die Key- genoote en
 ferinne wart, een Johanna, die Gravinne van Gulic Kinders,
 wart; een Philippa, die Coninginne van Engelant wart,
 een (4) Elyzabeth; een Willem, die nae hem Grave
 wart, ende eenen Lodewyck: Dese Grave Willem dee-
 de, in 't eerste, dat hy Grave geworden was, een Hoff
 beroepen binnen Haerlem, daer menich goet man toe Beroept
 quam. Men seyde dat in dien Hove waeren thien (5) een Hoff te
 Graven, hondert Baenroezen, ende dusent Ridders. Haerlem,
 Dese Hoff wart mit vrolycker feesten een volle weec-
 ke uyt gehanteert mit menige genoechten. Men gaff
 Grave Willem voirsz. mede in zynre tyt, dat hy een
 die vroomste Vorst was diemen wiste. Hy was gemacct Vicaris
 Vicarius des Heiligen Rycx. Hy wan 11. sloten mit van 't H.
 crachte in den Gestichte van Coelen, die genoemt wae Ryk.
 ren Oorlogt
in 't Land

(3) Deeze Dochter Johanna zal mogelyk, gelyk de Zoonen Lo-
 dewyk en Jan, jong gestorven zyn.

(4) Elizabet, of Isabella, was verloofd aan Jan, Zoon van Jan
 Hertog van Brabant; doch Jan voor 't voltrekken van 't huuwe-
 lyk stervende, trouwde zy sedert aan Robert van Namen, Zoon
 van Jan van Vlaandre Graaf van Namen.

(5) Het zelve getal heeft de Duitsche Beka, maar Joan. a Leidis
 Chron. Belg Lib. xxvii. Cap. 1. getuigt van twintig Graaven, zoo
 ook de uit hem getrokkene Divisie Chron. Divis. xxii. Cap. 11.

van Keulen, en sticht. St. Pieters kerk te Middelburg.

1312.

Graaf Willem trekt, op verzoek des Konings naar Frankryk,

en keert weder terug.

1313.

Van een Verrader Jacopyn ende een Moorder.

1314.

ren Brucel ende (1) Wolmesteyn. Hy was van goeden leven, God ontsiende. Hy stichte in der Steede van Middelburch Sinte Peters (2) Kercke ende provende Canonicken daer in tot zynre eewyger gedenckenisse. Inden Jaer ons Heeren m. ccc ende xii. woude Philips van Valoys mit machte in Vlaenderen weesen om scade daer in te doen, ende badt Grave Willem dat hy in zyn hulpe comen woude. Grave Willem, die den Coninc nyet weygeren en woude, quam mit veel zynre lude by Doornick, ende dede zyn tenten daer opslaen neffens der Schelte, ende logierde daer by den Coninc. Onlange was hy daer geweest, ende quam over den hals een onweeder van regen ende van wynde, zoe dat die Coninc daer van daen rumen moeste ende van daen trecken. End Grave Willem die brack doe mede op, ende aldus bleven die Vlamingen op die tyt ongemoyt. Ende Grave Willem nam oirlos aen den Coninck om te Hollant waert te trecken, ende mit weder keeren verbrande hy alle die Dorpen die byder reviere stonden. Hier nae in den Jaer ons [Heeren] m. ccc. ende xiiii. wort vergeven van eenen Jacopyn die goede Keyser Heynrick van Lucelimburch, der vromen blinden Conincs Jans Vader van Beehem, in der Kelc mit ons Heeren lichaem. In 't jaer ons Heeren daer an openbaerde een sterre inder luchte, die *Cometa* heet, mit langen reyen, dat wel een teyken was der jammerlyker plagen; want daer quam alzoe groten steifflic hunger jaer nae, dat veel van den armen luden aten der dooder stinckender beesten vleys al rauwe, ende aten oick 't gras van den velde.

(1) Volmesteyn.

(2) St. Pieters Kerk te Middelburg was al in vroegere tyden gesticht, maar dees Graaf Willem stichte aldaar in 't jaar 1311. een Kapittel van veertien Kanonniken en eenen Deken. Kerklyke Oudheden van H. V. H. & H. V. R. vi. deel pag. 24.

velde. Dese honger was zoe groet , dat die arme lude over al gemeelic storven in den velde , ende onder der luden , want vanden huse , sonder getal , ende die luden begroefmen gelycken beesten sonder Kerstelycker uytvaert , soe dat dese jammerlycke plage nyet veel en scheelde van Jheremias weenen tot Jherusalim , anders dan die wyven hoer kynderen nyet en coecten ende hoir vleysch van honger nyet en aten. Maer men vant in onsen honger jaer dicwil leggen die levende Kynderen ende soecken der doode moeders borsten , ende hadden hem die speenen of geknagen , Meer dat meeste hongerjaer was in 't (3) jaer daeran. Doemen xv. screef ontfermde onse lieven Heer der menschen , ende gaf weder milde gaven uyt zynre groter goedertierenheyt , zoe datter veel vruchten wieslen , ende men cofte een mudde roggen om vyf oude tornoyse groten , die men in 't jaer daerte voeren cofte om LX. der zelve groten. In desen voirsz. honger jaer geschiede een merckelic mirakel binnen der Stede van Leyden , tusschen twee wyven die malcanderen ten naesten huysse woonden , want die een hadde gecoft een garsten broot , zoe sneet syt in twe stucken , daer zy die een helft of besloet , om dat zy dagelycks daer mede omgaen , ende leven most , overmits der groter

Groote
honger-
nood ,

1315.

en daar op
gevolgde
overvloed.

Een Mi-
rakel bin-
nen Ley-
den ge-
schiet.

(3) In 't jaar 1316. volgens anderen. „ Anno Domini M. CCC. XV. „ extitit pluvia gravis & diuturna , per quam blada & fructus alii maxima ex parte interierunt. Incepit in Majo , & duravit fere per annum. Eodem anno coepit ingravescere fames intolerabilis , & vix „ unquam talis audita est , nec solum in bladis , sed etiam in aliis vic- „ tualibus extitit caristia valde magna , ita quod egeni & pauperes ja- „ cebant in plateis plorantes & gementes , multique mortui sunt ex „ fame , sic quod & LX. cadavera in puteum jecerunt , & sic eos hu- „ mo obruerunt. Et anno sequenti mortalitas valde gravis ingruerat „ super divites & pauperes , ita quod revera dicebatur , quod tertia „ pars hominum interiit , & sic peccata hominum Deus punivit. „ Chron. Duc. Brab. Matthæi pag. 52.

ter onscamelre dierte ende honger die'r was , Ende als zy vanden anderen helft stont ende sneet hoer Kynderen t'eeeten , zoe sach dat hoir naegebueer , die groet gebreck hadde , ende noot van honger , ende badt hoir , dat zy hoir die ander helfte overgeven woude om God ende om gelt , zy woude hoir wel betalen. Die ander lochende des dicke ende menichwerve , ende zeyde sterckelic ende by eede , dat zy geen ander broot meer en hadde , ende alst hoir hoer naegebuyre nyet geloven en woude , zoe seyde zy in toernigen moede aldus , heb ic ander broot in myn huys meer dan dit , zoe bid ick God dat tet een steen werden moet. Daer mede ginc dat buyr wyf wech ende liet hoer genoeghen. Doe die een helft van desen brode verteert was , ende [zy] gaen zoude ende haelen die ander helft ; daer syse besloten hadde , zoe was dat broot verkeert in steene. Welck stuck steens recht sulc als dat broot was , noch hudentaechs is tot Leyden in Sinte Peters Kerck , ende tot eenen teyken plachmen't alle hoochtyden voirden Heiligen Geest te leggen. In 't Jaer hier nae , als men screef m. ccc. xvi. geschiede een mirakel in Henegouwen , in eenen Cloester dat Cambroen heete , van eenen Jode die wel gesien was by desen Grave Willem , want hy brocht hem ter vonten ende deden Karsten doen. Op een tyt nae dat dese Jode Kersten gedaen was , quam hy alleen wanderen inden voirsz. Cloester , daer hy inder Kercken sach staen an die want een gemaelt beelde nader maexsel van onser Liever Vrouwe. Dese Jode , doe hy nyemant inder Kercken vernam toende hy zynen aert , ende ginc tot dien beelde , ende stac hem drie steecken , een in 't voerhoest , een in die wange , een in den hals , ende daer quamen uyt drie dropel bloets. Ende des nachts hier nae openbaerde haer onse Lieve Vrou een Smit , die out ende kranck was , in een visioen , neerstelic hem

toe.

1316.
Van een
Mirakel
van onse
Lieve
Vrouwe.

toesprekende ; Dat hys nyet en liete hy ginc voirden Bailiu , ende seggen dese Jode an die smaetheyt , die hy onser Liever Vrouwen bewyft hadde , ende woude dat an hem wreeken in eenen campe. Mit corten woorden, die Jode quam tegen desen Smit te cryte , dat ongelyck Kempen waren ; want die Jode was een Vroem jonck man , ende die Smit was out ende traech : Doch onder geenre wille , daer hy 't om dede , die was in zyn hulpe, ende dede den Jode openbaerlic seggen inden cryte die valsche daet , die hy gedaen hadde. Doe namen die Bailiu ende henck hem an eenre galge.

F I N I S .

KORT CHRONYKJE

V A N

H O L L A N D,

Van den Jaere IX°. ende LXXII.

T O T

Het Jaer MCCCC. ende LXVI.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

PH.D. THESIS

BY

1952

PHYSICS DEPARTMENT

KORT CHRONYKJE VAN HOLLAND,

Van den Jaere IX^c. ende LXXII.

T O T

Het Jaer MCCCC. ende LXVI.

IN 't jaer ons Heren IX^c. ende LXXII. soe streef die ander Grave Diederic van Hollant jegen die Westvriese, ende verwanse, ende maketse hem onderdanich al syn leven lanc.

Item, in 't jaer ons Heren IX^c. ende XCIII. soe wart een stryt voersproken tuschen den Grave Aernout den Derden Grave van Hollant ende die Westvriese, op eenen slechten velde te vergaderen, dat Winkelremade hiet, daer die Hollanders stoutelike ende zedelike by een quamen, dat dese Grave Aernout trac toten Vriese mit blinkender banieren ende mit gewapender Vechters, daer hy een bitteren stryt vacht jeghen die vriese, mer die Grave bleef daer verslaghen mit veel luden.

Item, in 't jaer ons Heren M. ende XVIII. soe quam Biscop Adelboldus mit ontwonden bannieren op dat veld daer men striden souden, daer jegens quam Graef Dieric van Hollant, die vierde Grave mit blinc-

D d 2

kenden

kenden bannieren treckende wt fynre tenten stoutelike op eenen gruenen flechten velde, ende des Biscops heer wart soe cranc, dat hy 't int leste verloos.

Item, in den selven jare opten vierden dach van Augusto soe vergaderde den Biscop een nieu heer, ende daer jegens versamede dese Grave Diederic van Hollant voersz. een groot moghende heer, ende streden jegen een, daer grote scade gesciede an beyde syden, soe dat die Biscop Adelboldus anderwerf verloos den zeghen. Ende binnen den selven jare soe streef dese Graef Diederic van Hollant jeghens die Westvriesen, om synen Vader Graef Aernout te wreken met hulpe eens Keyfers Heinric die eerste, ende een Hartoech Godevaert van der Mosele ende van Ardennen. Ende doen sy vergaderen souden quam een stemme inder lucht die riep *vliet ghy Heren vliet*, ende ten wiste nyement waent tgheluut quam, ende alte hant wart vervaert dat Hollantsche heer van der vreeseliker stemmen die sy daer hoerden, ende warden vliende mit anxt, des wart daer die meeste hoop doot geslaghen, ende die Hartoech Godevaert voersz. wort daer gevanghen ende gebonden. Dese grote scade gesciede om dat die Grave Gode niet en ontfach ende hem niet en dancte ende loefde van synen groeten dobbelen seghe, die hy daer voren gevochten hadde jeghen den Biscop Adelboldus, want die zeghe van Gode vten hemel coemt.

Item, in 't jaer M. ende XLVIII. verboot Grave Dieric van Hollant, die vyfste Grave, synen vianden dat sy doer Dordrecht niet trecken en souden, daer wart hy tot Dordrecht verlaecht van die van Kuuc ende vermoert op ten vyfsten dach van Meye.

Item, in 't jaer M. ende LXI. op ten vierden dach van Julio, soe wart Graef Floris die seste Grave van Hol-

Hollant, tot Hamert tuschen Mase ende Wael, van die van Kuuc verslaghen, ende wart begraven tot Egmont in 't Cloester met groeter weenen.

Item, in 't jaer ons Heren M. ende LXXII. soe streef Hartoech Godevaert jehghens die Oostvriessen ende sloech hem menighe man af, hy verbrandse ende verheerdse, ende dreef 'er wt groeten roef.

Item, in 't jaer ons Heren M. ende LXXVI. soe streef Jonghe Grave Dieric van Hollant die VII^{de}. Grave een groeten stryt tot Yselmonde, jeghen Biscop Coenraet van Utrecht, daer die Hollanders metten scutten van Vlaendere quamen stoutelike met hare bannieren, ende trompetten vreeselike ludende, vergaerden ende vochten anxtelike, ende die Biscop verlooft, ende die Hollanders wonnen 't.

Item, in 't jaer ons Heren M. C ende XXXII. soe streef dese Graef Dieric van Hollant, die sevende, jehghens die Westvriessen in eenen harden winter opten yse; Ende streef jeghen hem 11. striden op eenen dach, ende want hem af dat veel Vriessen doot bleven, ende brochte binnen Akmaer veel gevanghen ende groeten roef.

Item, in 't jaer ons Heren M. C. ende XLVIII. soe versamede Graef Floris die VIII^{de}. Grave van Hollant een groot heer in eenen groten winter dat Vriesslant over al gefrosen was ende dat men over al reysen mochten, ende hy quam ligghen in een Dorp hiet Scoorle, soe dat dese Grave Jongelinghen wouden ymmer in 't lant, soe datter een groot deel opfaten die muedich ende stout waren ende verrokeloosdent ende quamen inder Vriessen laghen in 't riet ende verlorent. Daer wort verslaghen Heer Symon van Antwerpen, Heer Willem van Voerhout, Heer Brandaen van Haerlem, Heer Gheeraert van Drosset, Heer Allard van Egmonde,

Heer Brune van Castrico, Gheerart van Monster, Heer Evert van Noertich, ende warden tot Egmont begraven.

Item, in 't jaer ons Heren M. C. ende XCV. soe streef Grave Dieric van Hollant die negende Grave van Hollant jeghen den Grave Boudyn van Vlaenderen eenen groeten stryt in Walcheren ende Graef Dieric wan't hem af ende verdreef hem wt synen palen van Zeelant.

In 't jaer ons Heren M. C. ende XCVI. soe streef dese Grave Dieric voersz. jegen den Grave Otte van Gelre eenen bitteren stryt op Heymenberch, ende Graef Dieric want hem af.

Item, in 't jaer ons Heren M. CC. ende II. soe streef Hartoech Jan van Brabant jegen den selven Grave Dieric van Hollant. Ende Hartoech Jan hadde in synre hulpe die Biscop van Coelen, die Biscop van Ludick, die Hartoech van Limburch, die Grave Haec van Vlaenderen, den Grave Alos van Cleve, ende onderreden desen Grave Dieric van Hollant tot Hoefdom daer hy lach mit luttel volx, ende mit cleenre hoeden ende benamen hem syn weder keeren tot Hollant wart. Ende als Graef Dieric dit vernam, dede hy van groeten hoghemoede syn trompetten opblasen ende syn bannere, ontwinden ende streef jeghen alle dese voergenoemde Princen. Graef Dieric die verloest ende wart gevanghen.

Ende in den selven jare soe was desen Graef Dieric los leech ende quite gescouden wt des hants van Brabant, ende hy gaf den Hartoghe II^M. Marc voer die scade die hy gedaen hadde, ende Willem van Brabant die hadde Graef Dieric gevanghen met veel goeder luden, mer hy moeste hem laten gaen sonder geven.

In

In 't jaer ons Heren M. CC. ende V. Graef Willem van Hollant ende van Oestvriesslant, dese Grave Dirix Brueder, die tiende Grave van Hollant, street ende verjaechde metten Zeeuschen Wolven den Grave Lodewyk van Loon, die te wive genomen hadde Aden Grave Dierix eenige Döchter, syns Brueders, daer hy Hollant mede behilft hadde. Graef Lodewyc van Loon lach mit sine volcke tot Voerscoten, ende dese Grave Willem lach mit syne Volcke tot Ryfwyc, daer Graef Lodewyc weec nten Velde ende voer tot Utrecht, ende liet daer staen syn tenten syn camergewant, der coopmannen goet van meniger ware, ende scoten hoer harnasch wt ende worden lopende, ende al lopende worden sy verslaghen, ende sommighe drenkten by Leyden in den Ryn doen sy die Zeeusche Wolven saghen, ende daer waren alsoe vele verbaest, dat die wiven hem luden vinghen ende verjaechde ende dootsloghen. Aldus soe wart dese Grave Lodewyc van Loon verjaecht ende verdreven wt Hollant ende wt Zeelant by rade van eenen Wive.

In 't jaer ons Heren M. CC. ende XXXIII. soe toech Graef Floris van Hollant, die XIII^{de}. Grave mit Hartoech Heinric van Brabant, die derde Heinric, ende mit eenen Grave Dieric van Cleve, by behete des Paus, die negende Gregorius, ende toghen mit eenen swiden heer in Oestvriesslant, by Bremen, ende versloghen daer in man, wyf ende kinderen, want sy bedreven Ketserie, die Bruederen sliepen by die Susteren, ende en hilden van Paus noch van Keiseren, noch van nyement niet. Ende die Paus hadde in voren tyden daer gesant een Legaet van Rome mit veel goeder Priestteren om dat volc te prediken ende te castien van haren ongeloven, want sy waren also verre contrarie der

der geloven, dat sy Afgoden begonde te maken ende aen te bidden, den welcken Legaet ende Priesteren die sy marteliden mit menigerande martelien.

In den selven Jare soe toech dese Graef Floris, ende nam mit hem den Grave van Cleve ende toghen woch tot Cleermont in een tornoye, want dese Grave Floris vele tornoyen in vele landen plach te verfoeken, daer hy groeten lof van creech, dat die Grave van Cleermont hem verradelike mit synen Walen ende mit den Heere van Nygel over den hals viel ende sloghen den edelen Princen doot, daer die Grave van Cleve metten Duutschen hem rechtevoert wrac, ende versloech die Grave van Cleermont ende verjaechde den Heer van Nyghel uter Stad, die namaels den vrienden soenden.

In 't jaer ons Heren M. CC. ende LIIII. op eenen vridach, Graef Ghye van Vlaenderen, der swarte Graefinne Margriete sone, ende veel andere goede Heren versaemde een ontallich heer, als Franfoyfen, Bourgongoene, Pyckaerts, Brabanders, Henewiers ende Vlamingen, ende gaf hem allen soudye om dat sy Walcheren winnen souden, daer dese Roemsche Coninc Willem van Hollant jegens hem luden was, ende sende synen Brueder Floris die Drossate tot Westcappelen mit al Hollant ende Zeelant daer jegens in den dunen heymelic liggen sculende. Die Vlamingen scepten op ende quamen binnen den dunen, daer trac dese Floris die Drossate mit eenen stouten moede tot hem ende die Vlamingen worden daer alle ghescoffiert, ende liepen te scepe wat sy mochten sonder die Grave Ghye met syn Ridderfchap, dese warden alle gevanghen ende verflagen, ende Grave Ghye wart gewont doer syn voet, daer hy noyt of en genas. Ende der Vlamingen waren

vege

verflaghen L^M. Man, L^M. verdroncken, ende L^M. gevanghen, die men dreef met coppelen als scapen achter 't felt, men deedse ontcleeden ende men sondse al waest over in Vlaenderen ende elc Vlaminc plockede groen arweten uten velde ende bedecte haer leden daer mede. Ende dese hoechmoedighe bitter stryt gesciede op sinte Maertyns dach translatio. Ende een jaer daer na opter octaven van sinte Agnieten soe bleef dese edel Roemsche Coninc Willem verflaghen opten yse tot Hoehwoude van den Westvriesen, ende sy begrouven al heymeliken in een Vriesens huus.

In 't jaer ons Heren M. CC. ende LVIII. op ten sevensten dach in meye, starf Floris die Drossate Coninc Willems voersz. Brueder tot Antwerpen van quetslinge, die hy ontfanghen hadde in een tornoye, ende wart begraven in Middelburch in 't Cloester met groeter weenen. Ende dese gaf den Zeelanders haer hantvesten ende hoer koeren.

In 't jaer ons Heren M. CC. ende LXIII. op sinte Vincentius dach op Vornouts Ee soe streden jegen een Graef Otte van Gelre, ende Vrou Alyt Graefinne van Henegouwen om die voechdie van den Jonghen Grave Floris; Mer Graef Otte van Gelre want haer of met den Hollanders, ende bleef Voecht.

In 't jaer ons Heren M. CC. ende LXXVII. soe wart Graef Floris die viertiende Grave van Hollant Ridder geslaghen van den Hartoech van Brabant ten Bosche in eenen tornoye des dinxendaechs na dertien dach.

In 't jaer M. CC. ende LXXXI. soe street Heer Ghysbrecht Heer van Aemstel tot (1) Loven opter Vecht

(1) Loenen.

Vecht jehens Graef Floris volc. Ende Costyn van (1) Renesse, die der Zeelanders Hoestman was, dede die hoornen blasen ende die bannieren blincken harde stoutelike, ende wan den stryt, ende vinghen den Heer van Aemstel met veel Ridderen, Jonckeren ende Knechten.

Ende een Jaer daer na, opten seven Slapersdach, soe streef Graef Floris van Holland tot Schellinshoute ende want den Vriesen af, ende toech voert tot Hoehhoutwoude ende vacht daer een bitteren stryt, ende versloech ende maecte vluchtich alle die Vriesen, ende daer wart gevanghen eenen ouden Vriese, die wart syn Lyf gegeven om dat hy wyfde des Coninc Willems graft, ende hy wort opgegraven ende gevoert tot Middelburch in 't Cloester.

Item in 't jaer M. CC. ende LXXXVIII. op sinte Bonifacius dach, soe streef Hartoech Jan van Brabant tot Woeringen op ten Ryn jehen den Biscop van Coelen, jegen den Grave van Gelre ende jegen die Limburchghe, ende jegen den Heer van Valkenburgh eenen groten bloedighen stryt, ende die Hartoech van Brabant want hem luden af.

In 't jaer M. CC. ende XCI. in die Oexstmaent, soe streef Biscop Otte van der Lippe tot Utrecht jehen Roelof den Gastelein van Coevoerden, des soe quam indes goeden Biscops hulpe Grave Gheerart van Gelre mit veel Ridderen ende Knechten, ende die Grave Floris van Holland, die XV^{de}. Grave sande desen Biscop Otte veel goeder mannen, ende Graef Dietric van Cleve, Graef Baldewyn van Benten, die Biscop van Coelen, ende die Biscop van Munster sanden hem

(1) Renesse.

hem oec groete hulpe, Ende sloghen hem neder alle by een in een avont stont, ende laghen daer eenen dach mit desen Prince in groete bliscappe, des anderen daechs als die dach opghinc, ende die sonne begonde te schynen, die Grave van Ghoer, die sinte Maertyns baniere droech, dede die trompetten op blasen, ende toech voren over die sudde, ende alsoe als sy verlast waren mit wapenen, versoncken sy in die mudderinghe, ende versmoerden alsoe, ende die sommighe ontliepen die mochten. Ende desen Roelof van Coeverden mit syn heer vervolchde dat vliende volc alle die nacht, ende behilt hare privande, hoer tenten, ende al hoer eleyne, ende is mit groten zeghe weder gekeert tot Coeverden, mer die Overste waren gevanghen van der ander partien, eerst in Graef Gheerart van Gelre, Ghysbrecht Heer van Aetstiel, Dieric van der Lippe des Biscops Brueder, Mer die Biscop Otte wart gevanghen inder sudde, die sy jammerlike mertelide mit menigerande pynen; want dat venynde volc vilde hem syn crone of mit haren swaerden ende vertreden hem in die mudder mit voeten, ende versmoerden alsoe.

Item in desen stride bleven V^c. Ridders ende Knechten, ende menighen stouten burgher mitten Biscop, Ende by hem soe bleef die goede Heer van Horstmaer, die vermaerste Ridder van al Duutslant, ende hy behilt hem een wile inder sudden op synen schilt onder synen voeten, daer een swane in verwapent stont, ende seide swane draech my nu wt deser noot ic hebbe dy wt meniger doot gedraghen, mer metten cortsten hy versanc daer in der sudden, die men huden daechs hiet mommen riet by Coeverden. Ende in desen selven jare soe wart Akers gedestruuert van den Heyden om der Kerstenen vulre sonder wille, dien sy daer bedreven.

Item doe men screef M. CC. ende XCVI. doe waft dat Graef Floris bleef, ende op finte Jans avent wart hy gevaen, ende op finte Pieters avont wart hy verdaen van Gheerart van Velfen fyn onderfate; hy was Heer tot Hollant XLII. jaer eerbaerlike, ende was fchoen van live, ftarc van crachte, bequaem van aenlichte, wel gefprake, grootmoedich van harten, edel van daden, milde van gaven, goet fangher, ende een gelyc Rechter.

In 't jaer ons Heren M. CCC. op fint Jans dach midfomer was die ftryt in Lode by Remmerswale, daer vele luden bleven.

In 't jaer M. CCC. ende II. opten elfften dach in Julio, foe was die grote bitter ftryt tot Corteryc in Vlaenderen, daert die Vlamingen wonnen by Heer Jans rade van Keniffe jegens den Conftavel van Vrancryc. Daer bleef verflagen die Heer van Artoys, Graef Robrecht van Vlaenderen, Heer Godevaert van Brabant, des Hartoghen Jans Broeder van Brabant, ende Heer Jan sonder genaden, des goeden Graef Willems van Hollant ende van Henegouwen oufte broeder.

Item in 't Jaer M. CCC. ende III. foe verfamende Graef Ghye wt Vlaenderen wtgecoren wapentures, om dat hy Walcheren mit crachte winnen woude, Ende hier jegens foe quam Joncker Willem, Graef Jans van Hollant ende van Henegouwen oufte fone harde vromelic, ende voer over in Cayfant, daer hy veel Vlamingen versloech, ende keerde weder over in Zeelant mit groter eeren, ende sonder merren. Graef Ghye verfamede anderwerf een grootheer, om dat hy dat Zeeufche volc mochte verflaen. Daer jeghers quam anderwerf dese Joncker Willem mit wt gecoren vechters, die by verrade van fyns felfs volc verloos II. ftriden op eenen

eenen dach, een voer die Vere, ende een voer Aernemuyen. Joncker Willem toech uten stride binnen Zirrixzee om nieuwe hulpe, ende Graeve Ghye volchde hem sonder marren, ende belach Zirrixzee ses weken lanc; Ende ten lesten dede Joncker Willem der Steden poorten een op, ende dede grote scade in 't heer, soe datter doot bleef by XV^c. Vlamingen, die daer waren verslaghen.

Item binnen den selven Jare opten dach van Meye soe voer Joncker Willem voersz. wt Zirrixzee in Holland, ende versaemde een groet heer om Zirrixzee te ontfetten, ende quam mit Biscop Ghye van Utrecht, syns Vaders Brueder, in Duvelant, daer worden sy overvalen in eenre duustre nacht van Heer Jan van Renisse, die den stryt tot Cortryc wan voersz. soe dat hy dat slapende heer soe onachtelike weete mit groten slaghen, ende die nacht was alsoe vervaerliken doncker, dat die Hollanders ende Biscoemers den eenen ende den anderen doot sloghen voer hoer vianden. Ende in desen stride bleef doot Heer Willem Doemproeft tot Utrecht, Willem van Haerlem, Dieric van Sulen, Sweer van Beverwaerde scute, Ridders mit veel Burgers, behalven die in den Goude drenkten ende Biscop Ghye wart gevanghen mit veel Ridderescaps, ende wart gesant in Vlaenderen, Joncker Willem quam in Holland met een scip van Zirrixzee, ende en es nauwelic mitten live ontgaen, ende dit gesciede ontrent midvasten.

Item in 't Jaer M. CCC. ende III. Grave Ghie van Vlaenderen, die hem zeere verblide om Heer Jans zeghe wille van Renisse, ende voer mit ontalliken scepen over die Mase, ende by rade Heer Jans van Renisse soe wart Grave Ghien opgegeven al Noerthollant, Steden ende Dorpen, sonder Haerlem alleen. Item die Hartoech

van Brabant creech in synre macht Sinte Gheertrudenberghe, ende alle Suuthollant sonder Dordrecht alleen. Ende die van Dordrecht streden een stryt tot Yselmonde, daer vele Vlamingen doot bleven, ende Heer Claes van Puttetoech wt mit die van Dordrecht ende verjaechde den Hartoech van Brabant wut Suuthollant, ende verbrande alle syn Dorpen tot Busche toe, ende quam weder tot Sinte Gheertrudenberghe mit groeten rove inden selven name, dat noyt sint Brabander en quam ten Berghe om axys op te ontfangen.

Heer Witte van Haemstede, die Graef Florens Bastartfone was, quam wt Zirrixzeemit eenen Hoecboet, ende seilde buten omme, ende quam an tot Santvoerd, ende quam binnen Haerlem, daer vielen hem by die (1) Carmerlaers alle, ende ontwant syn standaert, daer eenen roede Leeuwe in stont mit eenen blauwen bastoene, doe riepen sy alle, man ende wyf, God hebts danc die ons dit bluet van Hollant heeft toe gesant ende toghen alle mit hem wt ende flogen die Vlamingen ende verjaechdese waer dat syse beligghen mochte tot Leyden toe, ende doe dese mare ghinc doer 't lant, ende ment vereyschede tot Delft, doe wasser een binnen Delft, die Ockenberch hiet, die nam die banniere in syn hant ende riep 't ghecry van Hollant, daer toghen die van Leyen wt ende haelden hoer Ghyfke tot Goude, Ende als Graef Ghye dat vernam soe versamede hy van nieus alte groeten heer, ende viel voer Zirrixzee derdewerf, Ende hy hadde bevolen Heer Jan van Renisse die Stad van Utrecht wel te bewaren van synre wegghen, want hy hadde in Vlaenderen den Biscop Ghye in synre vangenissen, ende Grave Ghye leit nu
voer

(1) Kermerlanders.

voer Zirrikzee met altefwaren heer, ende besettedet mit catten mit blyen, mit (2) Magrielen ende mit wonderliker were; Ende men seyden datter vianden alsoe veel waren als C^M. ende XXII^M. behalven die in Hollant over al gespreit waren, ende hadden oec Utrecht geset in haren handen

Item Joncker Willem, die een bedroeft Jongelinc was, quam tot Dordrecht, ende claechde dit soe dat al Hollant in rōere was, ende Heer Witte van Haemstede quam wt mit al Noerthollant; daer toech dese Joncker Willem wech mit eenen stouten heer om dat hy syn Stad ontfet doen wilde van den groeten aensturme synre Vianden; Mer die Coninc Philips van Vrancryk, die men die vette hier, sande in Joncker Willems hulpe III^c. groeter scepen ende V. Geleyen vol Volx, ende met meester trompetters, ende opten tienden dach van Augusto, dat was op sinte Lauwerens dach, soe versamede dat Vrancsche heer met die Hollanders om die Vlamingen te verdrivene van Zirtixzee, als sy daer na daden alsoet bestreven es in den conyken van Hollant, in Grave Jans van Henegouwens regnatie.

*Item, Des Prydaechs voer Palmdach hier voren,
Soe wart in Duvelant verloren
Van Utrecht gevanghen Byscop Ghy,
Cort daer na wart by quyt ende vry.*

Item in 't jaer M. CCC. ende VIII. soe warden over al die Templieren doot gheslaghen: Ende een Jaer daer na, soe warden over al gebrant die besiechte luden, ende haddent in geset over al 't solc te verghevene.

Neemt

(2) Magneelen.

Neemt van eenen Meesen 't hoeft,
Ende van III. Crayen des geloeft,
Ende 't hoeft van III. Vincken,
Daer moechdy die dier tyt by dincken.

} CVCVLLVM.

Item, *Dusent driehondert ende vyftien*
Mocht men jammer van hon-
gher aensien.

} M. CCC. XV.

Item, *Dusent CCC. twintich ende een,*
Soe wart geleit die eerste steen
An 't huus sinte Gheertrudenberghe,
Hem die 't noode sien te terghe.

In den jare ons Heeren Jhesu Christi M. CCC. ende
 XXII. des sonnendaechs na sinte Matheus daghe, soe
 streef die Grave Reynout van Gelre metten brunen
 hoefde tot Hoefelt, daer die van Luyc ende van Huy
 warden verslaghen IX^M. man, ende daer bleef van der
 Gelrese syde, Heer Robrecht van Arckel, Hubert
 Scenc van Culenburch, die Heer van Oeye, ende veel
 goeder luden met hem. Ende in dit vaers vindyt 't
 jaer ons Heeren;

Hoefelt Firmini cruciantur vi Leodini.

Of by dese vaersen:

Dusent CCC. XX. ende twee
Soe gesciede menighe Ludiker wee,
Tot Hoefelt op dat velt
Daere menich bleef ongetelt:

Ende

*Ende Biscop Aloff van der Marc
Jeghen hem street mit bere starc,
Opten dach sinte Firmyn,
Als dit vaers voren seit in 't Latyn.*

Dese Grave Reynoud wart hier na Hartoech. Hy was vroem, machtich ende wys, ende hy hadde te wive des Coninx Eduwarts Suster van Ingelant, daer hy by hadde 11. Sonen, eenen Reynout, ende eenen Eduwaert.

In 't jaer ons Heeren M. CCC. ende XXVI. soe wasser eenen camp gevochten van eenen Smyt ende van eenen Jode tot Cameryc, welcke Jode dat beelde van Marien veel smadenisse dede, ende gedaen hadde, ende by miracule onser Liever Vrouwen, die Jode verlooft ende wart gesleept onder die galghe. Ende een jaer daer na soe wart Hartoech Lodewyc van Beyeren gecronet tot eenen Roemfchen Keyser.

In 't jaer M. CCC. ende XXVIII. die Coninc Philips van Vrancryk quam met groete moghentheit in Vlaenderen, ende in synre hulpe soe quam die Grave Willem van Hollant, die syn tenten opfloch by Casselberghe, om dat hy wat goets daengen woude tufschien beyde partijen. Die Vlamingen haestede hem zeere van den berghe neder te comen, ende meenden den Coninc te overvallen onverhoets in synre tenten doot te slanc. Als Grave Willem dat vernam, geboot hy haesteliken syn bannieren te ontwinden, ende die trompetten te blasen, ende dat verwoede volc te stride te gemoeten. Ende als die 11. partijen vergadert waren in een ende arbeyden zeere om den lof te vercrighen ende den Zege, daer wart dese edel Prince ter aerden geslaghen, daer stoent hem trouwelike by Heer Jan van

F f

Arkel,

Arkel, Philips van Waffenaer, Heer Albert van Egmonde, Heer Dieric van Breeroen, Heer Aernout van Cruningen, Jan van Haemste, Heer Jan van Poelannen, Remmerswale ende Wateringe, ende Heer Willem van Duvendoerde. Ten lesten soe warden die Vlamingen soe seere vermoyt, dat sy den stryt verloren, ende daer warden verflaghen by L^m. Vlamingen. Dese bloedige stryt gesciede opten xiiii^{ten}. dach van Augusto,

*Dusent CCC. XX. ende acht
Soe wast dat men tot Cassel vacht,
Daer Vrancryc wan ende Vlaenderen verloes
Dies sal men gedencken altoes.*

Item, in 't jaer dusent CCC. ende XXIX. soe wart Valkenburch verloren van Hartoech Jan van Brabant die Derde.

Item, in 't jaer M. CCC. ende (1) XXXIII. soe was die groete vluet op sinte Katherinen avont, daer menich mensche verdrenste.

In 't jaer ons Heeren M. CCC. ende XXXVIII. Die Coninc Eduwart van Ingelant bereyde hem ter oerloghe jeghen den Coninc Philips van Vrancryc, ende hy sande over in Germanien den Biscop van Lincol an den Keyser Lodewyc van Beyeren ende an Hartoech Jan van Brabant; an den Hartoech Reynout van Gelre syn Swagher ende an andere vele Vorsten ende Heeren in synre hulpe, ende dienden desen Coninc van Ingelant om soudie, ende dede den Coninc van Vrancryc groete scade. Hy toech voer Cameryc, ende besette oec mede Doornic, ende desen Coninc van Vrancryc leet groete scade.

Item,

(1) 1334.

Item, in dit selve jaer op sinte Maertyns dach na heylich misse, soe was noch een stryt tuschen die Fransoyfen ende die Ingelschen by Aernemuen, ende die Inghelsche wonnent; Ende noch daer na in 11. jaren soe streed die Coninc van Ingelant Eduwart jegen die Coninc van Vrancryc, ende die Coninc van Ingelant want, ende desen stryt wart ghevochten in 't Swin.

*Als men M. CCC. screef
Ende XL. effen, doe bleef
Menich man doot in 't Swin,
Op Sint Jans avont meer noch min.*

Item, in 't jaer ons Heeren M. CCC. ende XLII. soe gheschiede een myrakel van onser liever Vrouwen, ende van den heylighen Sacremente tot Aemsterdamme van den brande. Ende in den selven jare brande Machelen op dat heylich Sacrements avont negenwerf op eenen dach, in Duvels name. Ende in den selven jare was een groet aertbevinge in Hollant, die voerteykende in corten jaren daer na een gruwelicke plaghe toe comende als ghy hier na wel hoeren sult.

In 't jaer ons Heeren M. CCC. ende XLV. die Graef Willem van Hollant lach voer die Stat van Utrecht also langhe dat sy hem opgaven in genaden, ende quamen teghen hem wt hant by hant beyde man ende wyf ende sochten genade.

Item, in 't jaer ons Heeren M. CCC. ende XLVI. die Paus Clemens, die Seste, die goede heylighe Predicaer predicte menich goet sermoen dat hy selve dichte ende copuleerde, hy was milde, goedertieren, scamel, ende genadich; ende alle die toe hem quamen, die beladen waren, die hoerde hy gaerne, hy en liet nyement

onghetroeft van hem gaen met ydelre tale, dies nootlicte doen hadde, hy wiede Kaerle, des Coninx Jansone van Behemen tot eenen Roemfchen Keyfer, nochtans dat die Coninc ende Keyfer Lodewyc van Beyeren leefde, ende dese Keyfer Kaerle die Vierde leyde dat Studium tot Praghen, dat gepreviligieert was van den Paus Innocencius die Sefsten. Ende dese goede Paus vercorte ende verleyde dat gulde Jaer van C. jaer op vyftich.

Item, in 't jaer ons Heeren M. CCC. ende XLVIII. Coninc Jan van Bemen, ende die Bifcop van Ludic, ende die Grave van Vlaenderen, ende die Hartoech van Bourgondien, ende die Grave van Artoys metten beften van Vrancryc ghingen liggen voer Calis.

In den felven jare, die Coninc Andries van Ceciliem, des Coninx Brueder van Hongeren, wart geworcht van fynen Wive die Coninginne Johanna, also dat die Coninc van Ongerem al 't Lant deftruerde ontrent Napels.

Item, in dat felve jaer M. CCC. ende XLVIII. die Hartoech Reynout van Gelre, Heer Eduwaerts Brueder, ftreed tot Thorines jegen die Ludikers, hy want hem af, ende wart daer Ridder gefleghen van Heer Sandier van Eyl. Ende der Ludikers waren verflaghen by XX^M. Ende in dit vaers vindyt 't jaer ons Heeren wat men fcreef:

Exlex Lamberti praxedis grex ruit ecce:

Dusent CCC. XL. ende acht,

Die Bifcop teghen Ludich vacht,

Toot Thormes op Haspegouwen

Mocht men den Hartoech van Gelder fcowwen,

Dit

*Die daer meniger Ludiker verfloech,
Daer Brabant harde zeer om loech.*

Item, in den selven jare reet Keyser Lodewyc van Beyeren jaghen na een wilt swyn, ende hy viel van synen paerde, ende hy starf. Een jaer daer na doe sloechmen die Joden over al, ende in den selven jare ghingen die Cruusbrueders.

In 't jaer ons Heeren M. CCC. ende L. foe resen 11. partien in Hollant, daer den gemeen Lande groet ongeval of comen is. Die een partie noemt men die Hoex, daer die Overste of waren, die Heer van Bree-roen, die Heeren van der Lecke, die van Binchorst, ende anders veel Ridderen ende knechten. Die ander partye die noemt men die Cabeliaus, daer die Overste of waren, die Heer van Arckel, die Heer van Egmonde, Heer Gheerart van Emskercke, ende andere vele Ridderen ende Knechten. Dese partyen stichtede in Hollant roef ende brant, ende vinghen ende sloeghen die een den anderen, dat daer voren in Hollant noyt en ghesiede. Die Cabbeliaus ontboden heymelic Hartoech Willem, ende quamen al heymelycken in Hollant, ende wart gehult ende ontfangen van den steden van Hollant, Ende als die Hoex partien dat saghen, besetten sy haer Casteelen ende voeren van rouwen toter Keyserinnen Margariete, ende clacchden haren noot. Die Cabbeliaus droghen over een mitten Steden van Hollant, ende besaten die Hooft Casteelen, ende wonnenre in eenen jare XVII. ende worpense alle neder. Die Keyserinne dit vernemende was zeer toornich ende ontboot Hartoech Willem met toornen moede, wat hy hem onderwant haer Heerlicheit. Die Sorte ontboot weder dat die Heerlicheit syne ware, ende dat

Es 3.

fyse

1351. fyfe hem overgegeven hadde met hande, met monde, met brieve, ende met zeghel. Daer quamt also verre, dat die Moeder ende 't Kint malcanderen dach besceyden te striden met scepen opter Mafen tuschen den Brielle ende 't s' Gravenfande om die Heerlicheit van Holland. Die Keyserinne brochte wt Ingelant veel goeder Luden ende wt Henegouwe, ende dat meeste deel wt Zeelant. Die Sone brochte in syn hulpe die Hollanders, ende wt Zeelant Vrou Machtelt van Voerne met haren hulpers, ende Heer Gheerrart van Haerlem, ende Heer Jan van Culenburch met veel goeder Ridderen ende Knechten wten Lande van Gelre, ende daer boven uten Lande. Die stryt wart groet ende bitter om den zeghe te crygen, mer in 't leste soe verloest die Keyserinne. Daer bleven veel Inghelsen, ende der Vrouwen Maerscalc ende die goede Heer Costen van Renisse, ende Heer Floris van Haemstede. Daer bleef gevanghen van der Vrouwen weghe Heer Dieric van Breeroen, ende veel goeder luden by hem. Dese bluedighe stryt gesciede, tuschen die Moeder end 't kint, op (1) Sinte Maertyns dach translacio, doemen screef M. CCC. ende LI. Daer na wart dit oerloghe gesbent, soe dat die Keyserinne behilt Henegouwen tot haren live. Ende die Sone bleef Grave van Holland, Zeelant, ende Vrieslant. Hier vindy in hoemen 't Jaer ons Heeren screef.

ManCCop In CooL.

In 't Jaer ons Heeren M. CCC. ende LXI. waren II. partien in Gelrelant, die een hieten die Heckers ende bleeven by den Hartoech Reynoud; ende die ander hieten

(1) Den 4. July.

bieten Bronchorst ende bleven by Hartoech Eduwaert. Die Hartoech Reynout toech wt met synen vrienden voer Tiel, ende sloch daer op syn tenten, om dat sy met Joncker Eduwaert seer partyden, ende als Joncker Eduwaert dit vernam, soe quam hy met synen vrienden binnen Tiel, ende toech jeghen hem wt ende streef jegen den Brueder, ende want hem af, ende vinc hem. Daer bleven doot van die Hekers partie, Heer Evert van Ulft, Erfmaerscalc des Lants van Gelre; Alof van Suthem, Borre van Hummen, ende meer edele luden. Defen stryt gheschiede op sinte Urbanus dach inder Meye. Ende Joncker Eduwaert settede Hartoech Reynout synen Brueder inder vanghenissen X. Jaer lanc. Ende dese Joncheer Eduwaert was Heere X. Jaer, ende hy maecte syn Lant alsoe veylich als noyt Heer voren of na.

Item, In den Jare M. CCC. ende LXII. opten XV^{ten}. dach van Decembri, soe was een alte hooghen water over al in 't Nederlandt. Ende in 't Jaer van LXIX. soe was een alte groeten sterfte in Hollandt, ende een groet dier tyt.

In 't Jaer M. CCC. ende LXXI. opter santen dach Thymothei, soe streef die Hartoech Wenselyn van Brabant tot (2) Bootswyke jeghen den Hartoech Eduwaert van Gelre, ende jeghen den Hartoech Willem van Gulic; Daer Hartoech Eduwaert van Gelre doot ghescoten wort in syn oghe; ende die Hartoech van Brabant wart gevanghen van den Hartoech van Gulic, ende lach op (3) Nydeggen gevangen, also langhe dat hy quite wart, Ende by desen vaerse vintmen't jaer ons Heeren watmen screef.

Sims-

(2) Baelwyler.

(3) Nymegen.

Symphoriani Luce Brabani vi occiderunt. 1371.

Item, In 't Jaer van LXXIII. soe was dat groete opwater op sinte Victoers dach. Ende inden selven Jare waren die Dansers, ende warden alle beseten van den viant, ende spronghen datse borsten.

In 't Jaer M. CCC. ende LXXVI. op die seften dach van Junio soe starf die edel Prince van Waels. Ende II. Jaer daer na soe beghan die oerloghe van Vlaenderen, Ende In 't Jaer van LXXIX. soe toech Har-toech Wenselyn van Brabant voer Loven, ende quamen hem te genaden.

Item, In 't Jaer M. CCC. ende LXXXI. wart die Heer van Aengen, ende die Heer van Montengys in Oestervant doot geslaghen voer Ghent. Ende inden selven Jare op sinte Katherinen avont des donredaechs daer na soe streef die Coninc Kaerle van Vrancryc tot Roos-beeck jeghen die van Ghent, ende die Coninc want hem af, soe datter van Ghent verslaghen warden XXV^m. CCC. ende LXV. man. Ende in desen vaersen vindyt 't Jaer ons Heeren.

*LVVster VInC, VLeerMVVs, NaChtegaeL,
By desen voghelen soe weet men Wael,
Hoe men 't jaer ons Heeren las,
Doe die stryt tot Roosbeke was.*

Item, In 't Jaer ons Heeren M. CCC. ende LXXXII. opten derden dach van Meye, op eenen Saterdag, soe streden die van Ghent jehens Grave Lodewyc haren Heere, ende wonnen Brugghe, ende die Grave ontquam nauwelic tot Rifele.

Item

Item In 't Jaer daer na, soe streden op eenen Maendach na Sacremensdach, die Inghelsche jegens Westvlaenderen tot Duunkercke, ende die Vlamingen verlorent ende warden alle verflagen vanden Inghelschen. Ende in den selven jare soe starf Hartoech Wenselyn van Brabant, op onser Vrouwen dach conceptio. Ende Graef Lodewyc van Vlaenderen starf opten drieenvichtichtsten dach daer na.

Item, in 't jaer ons Heeren M. CCC. ende LXXXV. opten vichtienden dach van Julio, die men hiet *Divisio Apostolorum*, soe wan die Coninc Kaerle van Vrancryk den Damme sturms hant, ende daer wart Graef Willem van Hollant Ridder geslaghen van Hartoech Philips van Bourgondien. Ende in den selven Jare, soe wart die pays van Vlaenderen gemaeft achte daghe voer Kersdach.

In 't jaer ons Heeren M. CCC. ende LXXXVII. soe bescalde Biscop Floris van Utrecht, des daechs na sinte Gregorius dach, Montfoerde, daer die Biscop voren stelde een groete blye die wel XIII^c. pont swaer warp, ende XVI. groete steenbossen, daer die meeste of scoot CC. pont, ende lach daer voren XVI. weken, ende binnen desen tyt quam Biscop Arent van Hoorne, die doe ter tyt Biscop tot Ludic was, die een Oem van des Burchgraven Wyf was, [en soende het].

In 't jaer ons Heeren M. CCC. ende LXXXVIII. op ten seften dach van Julio, dat was opter Santen dach Johannis & Pauli Heremite, soe streed die Jonghe vroem Hartoech Willem van Gulic ende van Gelre tot (1) Nifric op ter Masen jeghen die Brabanders, ende hy want hem af, Ende in desen vaerse vindy 't jaer ons Heeren wat men screef.

(1) Niferick.

*Een Maerle, twee Struys, ende III. Vincken,
 Dese drie voghelen doen ons gedachten
 Dat Hartoech Willem tot Nyfrie straet
 Van Gelre, daer Brabant scade leet.*

Item, in den selven jare soe lach die Coninc Kaerle van Francryc in den Lande van Gulic met XX^m. Rid- ders ende Knechten. Daer Hartoech Willem in den Velde tot hem quam, ende versoetmoedichde syn selven, ende soende daer metten Coninc. Ende inden selven jare starf Hartoech Willem Keyser Lodewyex Sone van Beyeren tot Canout in Henegouwen.

In 't jaer M. CCC. ende XCHII. op ten sevendendach van Junio soe streden voer Cleve Hartoech Willem van den Berghe, Joncheer Reynout van Gulic, die Grave van Salinen in Westenryc; die Heer van Heinsberch, die Heer van Westenburch, met veel goeder Ridderen ende knechten, jegen Graef Alos van Cleve ende jegen synen Brueder den Grave Dicric van der Merc. Die Cleefse wonnent ende sloghen ende vinghen alle die andere.

In 't jaer ons Heeren M. CCC. ende XCV. soe lach die Biscop Fredericus van Utrecht die seste voer Coeverden, ende sy gavent op, behouden haer lyf ende haer goet. Ende in desen selven vaersen soe mach men vinden dat jaer ons Hseren :

*Coeverd pugnarius
 Trajectensis Fredericus
 Presul ut optavit
 Per honorem superavit.*

Item,

Item, in 't jaer ons Heeren M. CCC. ende XCVI. foe toech Hartoech Aelbrecht van Beyeren ende van Hollant, met eenen groeten here in die Cuunre in Oestvrieslant, daer hy streef jeghens die Vriesen, daer sy alle verslaghen waren, ende die Grave quam weder met groeter eeren ende waerdicheit in Hollant.

Item, in 't jaer M. CCC. ende XCVIII. laghen die Brabanders ende die Ludikers voer Ruermonde.

Item, in 't jaer ons Heeren M. CCCC. ende LXVI. foe lach die edele Jonghe Prence van Charlos, des Hartoechs van Bourgondien Sone, voer die Stad van Dienant, leggende in den Lande van Luuc, dat onverwinlic was, als men seyde, nochtans foe want men hem af sturmderhant, ende wart geflecht nevens der aerden. Ende by dese vaerfen moechdy vinden 't jaer ons Heeren:

Arm Dienant spitich qualic bedacht. }
Hoverde bevet dy te nyete gebracht. } M. CCCC. LXVI.

E I N D E.

